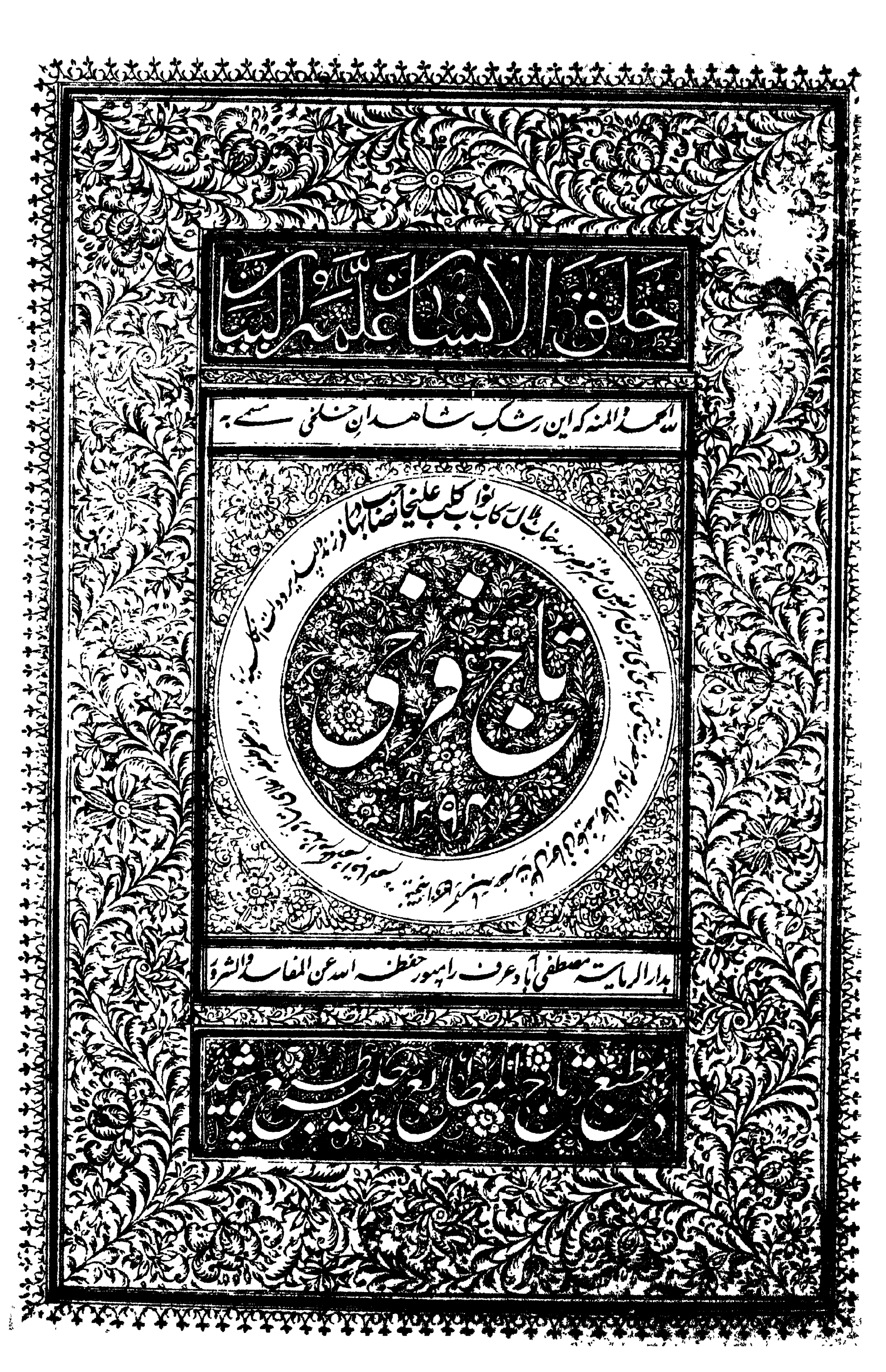
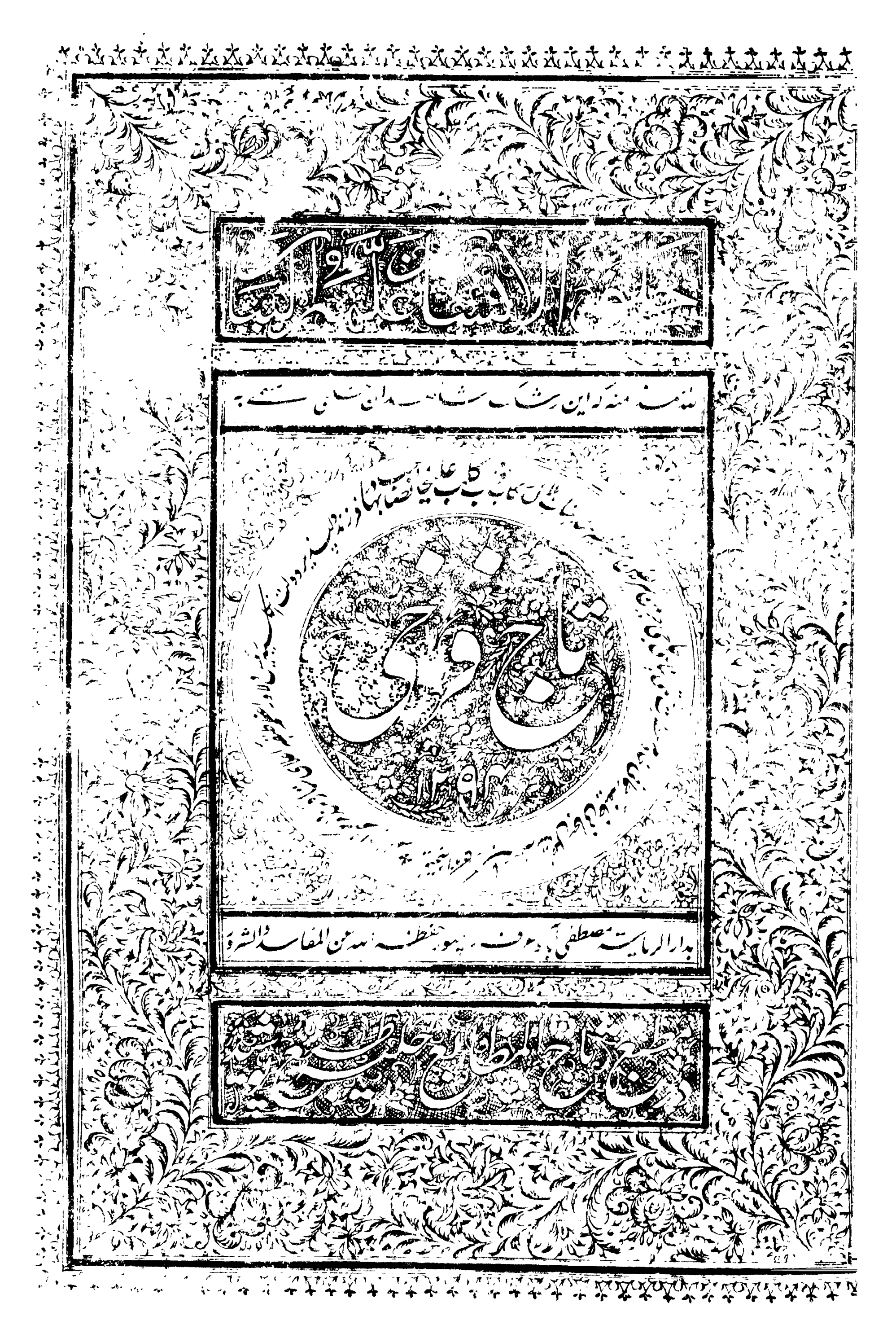
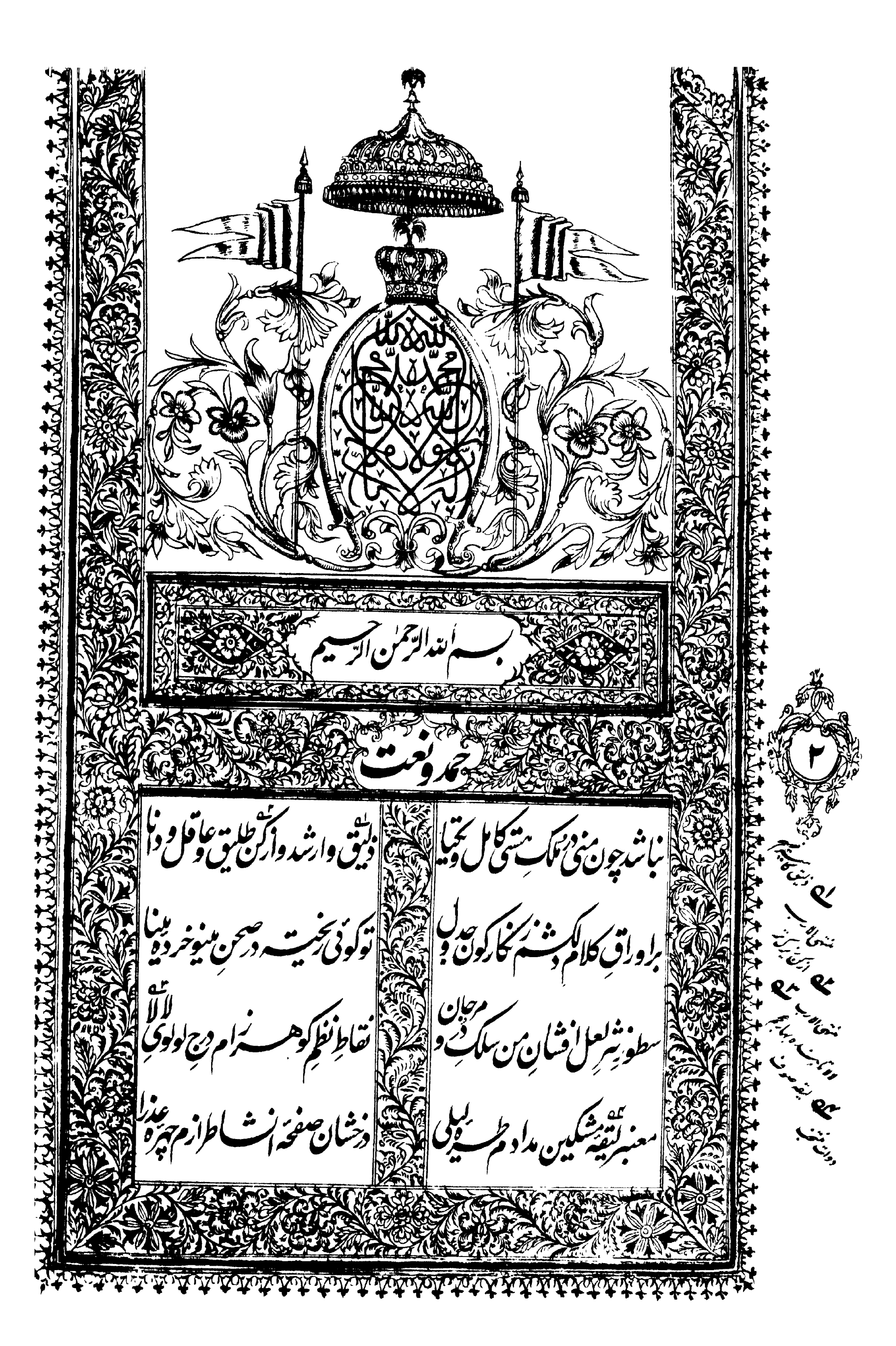

خلق الانسان علمه البیان
الحمد و المنة که این رشک شاهدان چگلی مسمی به
نواب کلب علیخان صاحب بهادر
۱۲۹۶
بدار الریاست مصطفی آباد عرف رامپور حفظه الله عن المفاسد و الشرور

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد و نعت

نباشد چون منی در ملک هستی کامل و یکتا
ذلیق و ارشد و ارکن طلیق عاقل و دانا

براوراق کلام دلکش نغز نگارکون جدول
تو گوئی ریخته در صحن مینو خرده بینا

سطور شعر لعل افشان من سلک در و مرجان
نقاط نظم گوهر زام درج لولوی لالا

معنبر لیقه مشکین مداد طره لیلی
درخشان صفحه انشا طرازم چهره عذرا

سوادِ لیلة القدری بشامِ تیره‌ام مضمر
بیاضِ یا‌مِ روزِ اولین از صبحِ من پیدا

هجومِ نارستانِ مضامینم بقلب اندر
چنان باشد که در گلزارِ جنت جلوهٔ حورا

فرنگیسِ دواتم زاده صد کیخسروِ مضمون
نهالِ خامهٔ من بارور از حکمتِ لوقا

ز نقشِ طبعِ من مانی مثالان چون صنم ساکت
ز رنگِ خطِ من طوطی خطان چون آینه دروا

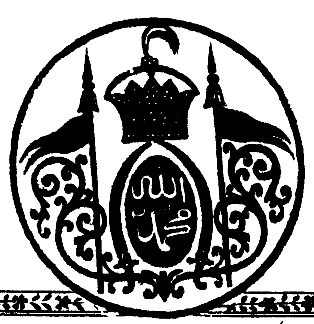
بیاضِ صحفِ من غنجارِ چهرِ صبحِ نوروزی
سوادِ مشاقم سرمهٔ چشمِ شبِ یلدا

ادب پروردِ بزمِ فضلِ من بونصرِ فارابی
سبق گیرِ دبستانِ کمالم صاحبِ قسطا

فلک از تابشِ انوارِ علمم وادیِ ایمن
زمین از شعشعهٔ مصباحِ طبعم سینهٔ سینا

گهی از زورِ علمی با عقولِ عشر انبازم
گهی از فطرتِ فطری بگیرم راهِ آبا

کند گر کلکِ سحارم گهی آهنگِ شب بازی
نماید عرصهٔ گیتی بهارِ نامهٔ لوشا

نسیمی گر وزد در گلستان از طبعِ نسیمم ❊ ز شاخِ بوته سوسن بخندد لالهٔ حمرا

سحرگه ار سرایم بیتکی با لحنِ داودی ❊ برقص آید چو طاوسِ گلستان غنچهٔ صما

اگر از مطلعِ فکرم مهِ مضمون شود طالع ❊ نیاید تا قیامت در جهان تاریکیِ ظلما

دخانِ آهِ من گرده سیه مرآتِ اسکندر ❊ نسیمِ ناله ام آشفته زلفِ پرچمِ دارا

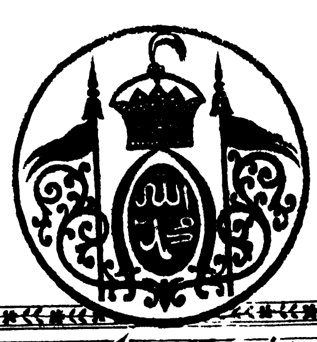
به صیتِ عسکرِ معنیّ و جوشِ لشکرِ مضمون ❊ بگیرم باج از قیصر و ربایم تاج از جوزا

منم آن ابرِ باران کو ببخشش که کلکِ من ❊ بجای قطرهٔ شنجرف ریزد گوهرِ دریا

گشایم عقدِ ابروی قضا از ناخنِ خامه ❊ نمایم عکسِ اسرارِ قدر در صفحهٔ بیضا

بشوید چهره ام هر صبح آبِ رحمتِ یزدان ❊ بتابد طرّه ام هر شام آرایشگرِ دنیا

اگر مردِ خدا بینی صفاتم بیش ازین بینی ❊ که هستم از ازل مدحتگرِ آن صانعِ یکتا

خدائی کو مبرّا از زوال و ضعف و نقصان　　الهی کو معرّا از عیوب و قبح و استیحا

جمال اوست در هستی چه در بالا چه در پستی　　بعشق او کند مستی اگر پیر است و گر برنا

عیان از نوحه و آه و فغان و شیون و ماتم　　نهان در غمزه و انداز و غنج و ناز و استغنا

فروزان نور او در خاک و باد و آب و آتش　　نمایان جلوه حسن جمالش از همه اشیا

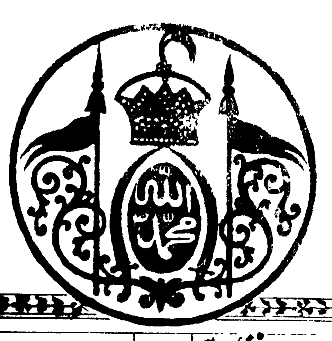
شکنج طرهٔ سنبل صدای نوحهٔ بلبل　　نسیم عطر بیز گل شمیم زهره زهرا

بعشق روی صنعش ماه کامل جامه کتان　　ببزم شوق دیدش مهر خاور دیده حربا

اگر نشئه است اندر مل و گر عطر است اندر گل　　همان رنگش بجزو و کل چه در شهر و چه در صحرا

سرور و وجد و کیف می صدای کر و بانگ نی　　بهار گل خزان دی بسوش سکینه ایما

تو آن هستی که از مرآت کونی عکس صنع تو　　چنان ظاهر که حسن نیرنگ از چهرهٔ عذرا

تویی اول تویی آخر تویی باطن تویی ظاهر — تویی ملجا تویی مبدا تویی ماوا تویی منشا

تویی عاشق تویی شاهد تویی خالق تویی رازق — تویی فائق تویی سابق تویی صادق تویی بینا

ترا خواهم ترا جویم ز تو خوانم ز تو گویم — براه عشق تو پویم بسر دارم ز تو سودا

چمن از قهر تو زندان دمن از مهر تو بستان — قمر از نور تو رخشان که شد از فیض تو خارا

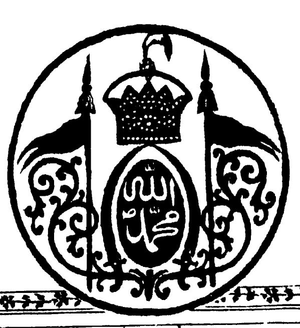
همه علم و نوال و جود و امر و بخشش ترا از تو — همه کبر و عز و غنج و یکتائی ترا زیبا

مدیح ذات بی همتای تو آئین انگلیون — ثناهای صفات بیحدت دیباچه اسما

جمال وحدت آشکار از کثرت هستی — کمال قدرت مختفی در پرده اشیا

گهی شد طیلسان زاهد و گه زنار راهب — گهی شد کعبه اسلام و گاهی معبد ترسا

گهی در کسوت یوسف به تهمت گشته زندانی — گهی ز اغماض از حال زلیخا گشته بی پروا

که اسمعیل را آرد بزیرِ خنجرِ بران | گهی نارِ خلیلی را نماید جنةُ الخضرا

گهی زندانِ ذوالنون نون کند از غیرتِ وی گاهی | خلیل آسا شود برا و گلستان آتشِ سوزا

گهی دارد نمایش حسن پرده سوز او گاهی | نهان در برزخ کبری پیدائیست ناپیدا

رسول مصطفی ختم رسل محبوبِ جزو و کل | مهِ برجِ توکل مهرِ چرخِ یثرب و بطحی

اساس راس عدل و دین ثبات آب ماء و طین | مشار آیتِ یٰسین بهارِ جنت طٰه

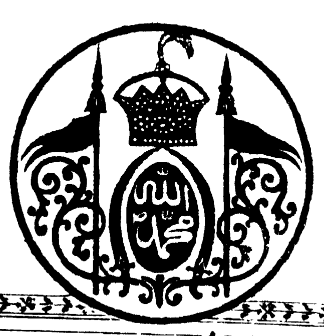
طراز بیرقِ دولت درخشِ غنچهِ صولت | نگارِ پرچمِ عصمت بهارِ روضهٔ لولا

زرِ نابِ نبوت گوهرِ گنجینهٔ قدرت | رموز آموزِ ما اوحی خطیبِ علَّم الاسما

بود منشورِ سبحان الذی اسری بنامِ او | هم او دون قاب قوسین آمد آن منشور را طغرا

شهی کز قوتِ عاجز نوازیهای عدلِ او | بغرّد بر هزبر بر چرخ اخضر شیرِ دیبا

ذوالنون لقب حضرت یونس ...
نون ماهی ...
سوزا یعنی سوزنده
برهان جامع ...
شقه علم برهان جامع
لولاک لما خلقت الافلاک
منتهی الارب

بروز هنگام هیجا نعرهٔ شبدیز و شمشیرش
نشاط از خواب و شوخی از خرام و نشئه از صهبا

عرق آلوده جسم دشمنش در رزم گر بینی
بدانی روح را گریان بحالش از تمام اعضا

حسودش چون نباشد زرد رو هنگام جان دادن
که خونها میشود از برق تیغش در بدن صفرا

شر آنیزه را چنان بربود عدلش از بر گیتی
که ننماید گهی چشم خماری فتنه بر پا

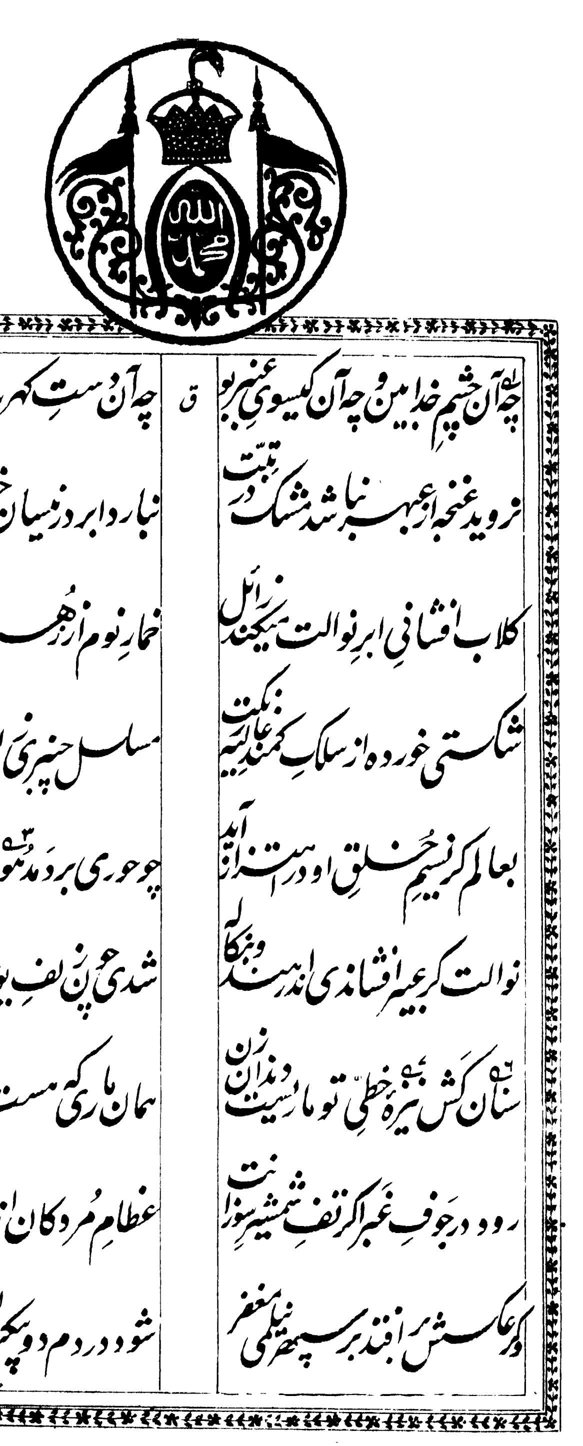
پر نکش بر سپهر نیلگون ماهی ابرا
و یا چتر منوچهری فراز کوه مانو شا

مخطط عارضش مخلوق را تنزیل ربانی
معنبر گیسوی او عروة الوثقای دروا

بحار بخشش و جود و سخا گر دست او
ز رشحه معدن لولو برسته نخله خرما

ایا در بزم نعتت عندلیب سدره خنیاگر
ایا در محفل مدحت ثناخوان ذات ایهمتا

بفرقان سالت ذات پاکت گشته بسم الله
بفرمان جلالت نام نامی تو شد طغرا

چه آن چشمِ خدابین و چه آن گیسوی عنبربو ق چه آن دستِ گهربار و چه آن لعلِ روان‌بخشا

نروید غنچه از عبهر نباشد مشک در تبت نبارد ابر در نیسان نخیزد لعل از خارا

گلاب افشانیِ ابرِ نوالت میکند زائل خمارِ نوم از زهره غبارِ صرصر از شهلا

شکستی خورده از سلکِ کمندِ غالیه نکهت مسلسل چنبری زلفِ بتانِ تارم و یغما

بعالم گر نسیمِ خُلقِ او در بهمن آید چو حوری بر دمد موری ز خارِ سرکشِ بیدا

نوالت گر بعیبه افشاندی اندر هند و بنگاله شدی چون زلفِ یوسف برهمن بر اکم گمرا

سنان‌کش نیزهٔ خطیِّ تو ماریست دندان‌زن همان ماری که هست اندر دهانش مهرهٔ رخشا

رود در جوفِ غبرا گر تفِ شمشیرِ سوزانت عظامِ مردگان از قبرها بجهد سپند آسا

و گر عکسش بر افتد بر سپهرِ نیلیِ مغفر شود در دم دو پیکر فاش مانندهٔ جوزا

مکلل بال پر دم خاک همه نازت که جولان | شکسته بازوی سیمرغ و بسته شهپر عنقا

فلک سیر و ملک طیر و اسد دل تنین دم | معنبر یال و طوطی بال و برق اندام و رعد آوا

کمانش گیسوی سلمی فسارش طره شیرین | دمش مرغوله لیلی و نعلش ابروی عذرا

همین بس مدح جولان آب لامکان تازت | به او ادنی گشایندت از این دنیا و مافیها

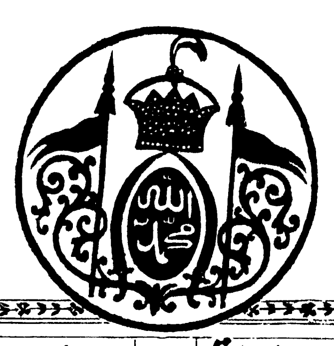
برای نظم عالم پیشکاران جناب تو | دهند از کهکشان به پشت فرمان فلک امضا

نشد چون کرم جنبش بهر تقبیل ستان تو | ثوابت را از آن گشته لاحق رنج استسقا

ز مهرت عرصه دوزخ نماید زینت مینو | بقهرت در بساتین جنان حشری شود برپا

هلا احباب حساد ترا ارواح اسیمه | دم غیظت بمضمار وغا از بانک جان فرسا

سبک رفت از جهان دین مسیح و یونس و موسی | گران شد چون کتاب تو سوی دنیا و ما فیها

بر و دوشت همانا مسجد ذو القبلتین آمد ‌ ‌ ‌ ز شبیر و شبر عرش و سر و سینه زهرا

بصد تعظیم و صد تکریم مسجود جهان آمد ‌ ‌ ‌ یکی چون مسجد اقصی دگر چون مکه و بطحا

یکی را پر زرنگین شهادت زینت تارک ‌ ‌ ‌ یکی را حله زرین خلافت زیب تن رعنا

نه زد بر آن کند گر صد هزار افتخار آدم ‌ ‌ ‌ رسد بر این نماید گر فراوان نازها حوّا

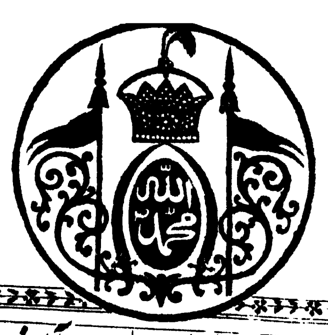
بتابد آن یکی از راه طیبت پنجه گردون ‌ ‌ ‌ رباید دیگری هنگام بازی سر گل غبرا

بمومن دست مهر آن دهد سرمایه راحت ‌ ‌ ‌ بکافر ترک قهر این بود آماده یغما

حسن آن سرور دین کز شمال خلد خلق او ‌ ‌ ‌ شد روی زمین چون صحن گلزار جنان زیبا

حسین آن پادشاه اتقیا کز پرتو ذاتش ‌ ‌ ‌ شد حسن شریعت چون جمال حور روح افزا

شهنشاها تو آن هستی که از فیض نگاه تو ‌ ‌ ‌ همانا گوهر مقصری شود مانند زر مصفا

بحق این دو غلطان گوهر بحرین عز و شان
فرست آرامش و راحت پی نواب مولانا

هله دریاب از طرز تلطف پادشاه من
که میدارم بلطف خاص تو صد گونه ناز شها

نینداری نظر بر من در افتم در چه حیرت
وگر بینی بسوی من شوم فرق فلک فرسا

کنون مدحت زند چشمک که بسر آتا دم محشر
ادب گوید مده از کف عنان حصاری تش تا

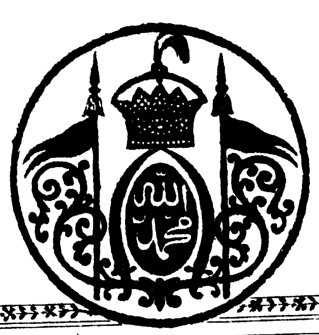
مرو زین بیشتر بهر ره ثنا خوانی
مپو زین بیشتر در وادی مدح و صفا

چکامه ختم کردی بر ستایشها بحمدالله
کنون بدست شو از بادهٔ این شیوه اشیوا

بکش با صد شغف خود دعائی را بسر اندر
بکن دست و بغل خالی ز شیرین لعبت اشیا

اشارت رفت چون از غیب سوی ذهن وقادم
بتحریر دعا زینگونه بنمودم ید بیضا

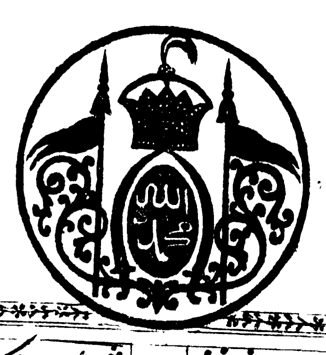
الا تا در جهان پیدا شود از یاری نیسان
سحاب از چرخ و قطره ز ابر و از قطره در رخشا

بیارد با هزاران عجز پیشِ خادمانِ تو	کمان نو شه شهب تیر و مجن شمس جهان آرا

مدح امیر المومنین حضرت عمر بن خطاب رضی الله تعالی عنه

سحر که خسرو خاور فرو گشاد نقاب	کشید سر بگریبانِ باختر مهتاب
عروسِ دهر بپوشید برقعِ زرّین	عجوزِ چرخ ز بر کند قیرگونه ثیاب
فشاند بال چو شهبازِ آتشین مخلب	گریخت ظلمت شب همچو سهم دیده غراب
شعاع گستر چالاک و چرب دستِ ضیا	کشید بر درِ ظلمات سیمگون جلباب
پی علاجِ خمارِ شبانِ بتانِ نجوم	یکان یکان همه بستند چشم خویش از خواب
صبای نخلچه بیز و نسیمِ غالیه سا	فکند چادرِ نکهت بگلشنِ شاداب
دماغ لاله ببویاسی هوا مزکوم	دهان غنچه بترطیب آب پر ز لعاب

شقیق بوقلمون جلوه محو شکرخند | شکوفهٔ طرب انگیز برکشیده حجاب

زمین ز لالهٔ خودروی جام نسبدر زناب | فلک بجوشش شفق ساتگین لعل مذاب

برای دفع شکر خواب غنچگی شبنم | فشاند بر رخ گلها هزار قطره گلاب

سحر دمید سحر کز نوای بلبل و سار | عیان ز گنج چمن گشت لحن چنگ و رباب

سحر دمید سحر کز عقار آذرگون | چمند در ره و برزن صبوحیان خراب

سحر دمید سحر تا درازی شب را | به تیغ صبح ببرّد ز عاشق بیتاب

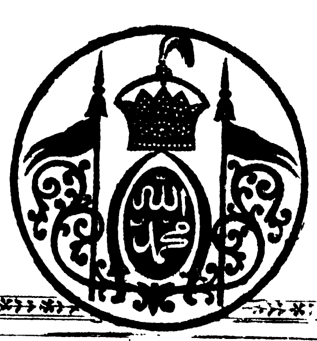
سحر دمید پی عیش عالمی لیکن | دلم ز رنج حوادث بگونه گونه عذاب

گهی ز کید حسودان مثال دف کوب | دمی ز جور اقارب بناله همچو رباب

گهی بعشق لب لعل داغدار چو شقیق | دمی به هجر پری چهرگان چو زلف بتاب

۱ شقیق نوعی از لالهٔ بهاری محم ۲ نسبدر بضم اول و فتح ثانی مشدد ۳ ساتگین بکاف فارسی بمعنی قدح شراب برهان جامع

۴ سار مرغی ... ۵ عقار ... برهان ... منتخب

جگر ز بار الم چون سپند در مجمر — دلی بلرزه ز غم مثل قطرهٔ سیماب

سفید گشته چنان موی من ز شدت یأس — که هیچ رنگ نگیرد بصد هزار خضاب

کهی نشد که غبار الم ز دل شوید — بجوش آمده اشکم هزار چون سیلاب

چگونه ضبط کنم نالهای سینه شکاف — که گشته کثرت ناسور در دلم ثقّاب

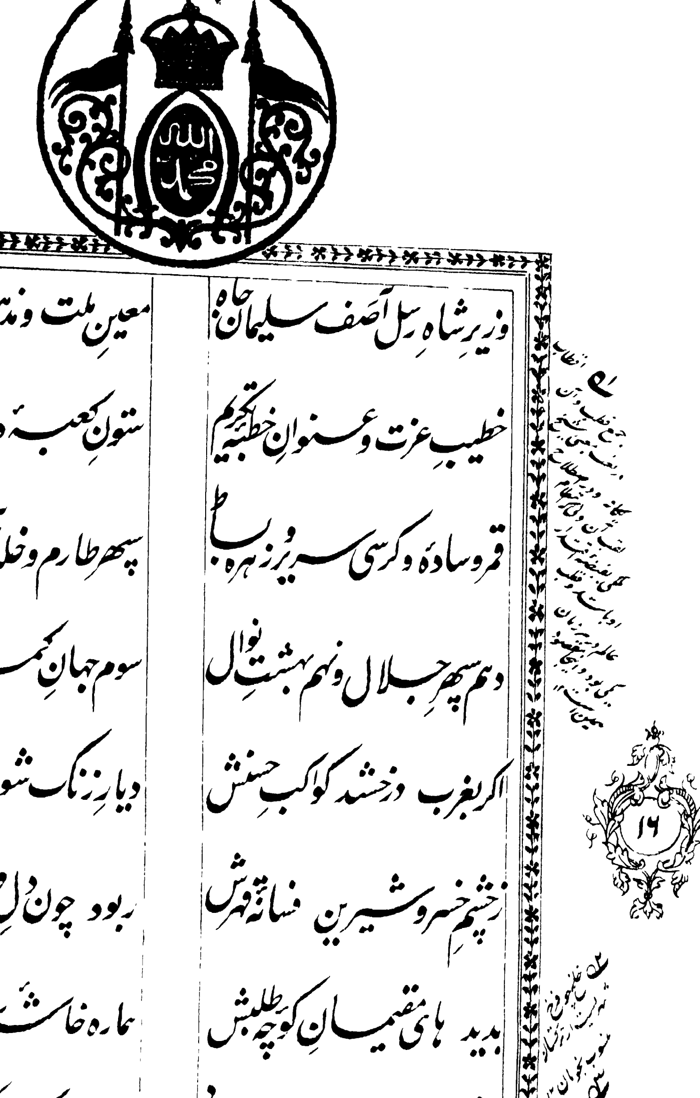
به عسرت انهمه دل گرچه چاره کنم — که عشرت از دو جهان گشته چون فنا نایاب

اگر سوال کنم حاجتی ز کس آرد — بلب نیامده برگردد آن سوال جواب

چرا زنند همی دست رد بسینهٔ من — که بهر تار نفس هست خار غم مضراب

دوای درد دل خویش از کجا آرم — چو هر کسی سوی من افکند نگاه عتاب

مگر روم پی فنر یا درو بری کسی — که نام نامی او هست زیب چاپ کتاب

وزیر شاه رسل آصف سلیمان جاه | معین ملت و مذهب عمر بن خطاب

خطیب عزت و عنوان خطبهٔ تکریم | ستون کعبهٔ دین زین منبر و محراب

قمر وساده و کرسی سریر زهره بساط | سپهر طارم و خلد آستان و عرش جناب

دهم سپهر جلال و نهم بهشت نوال | سوم جهان کمال و دوم مه اقطاب

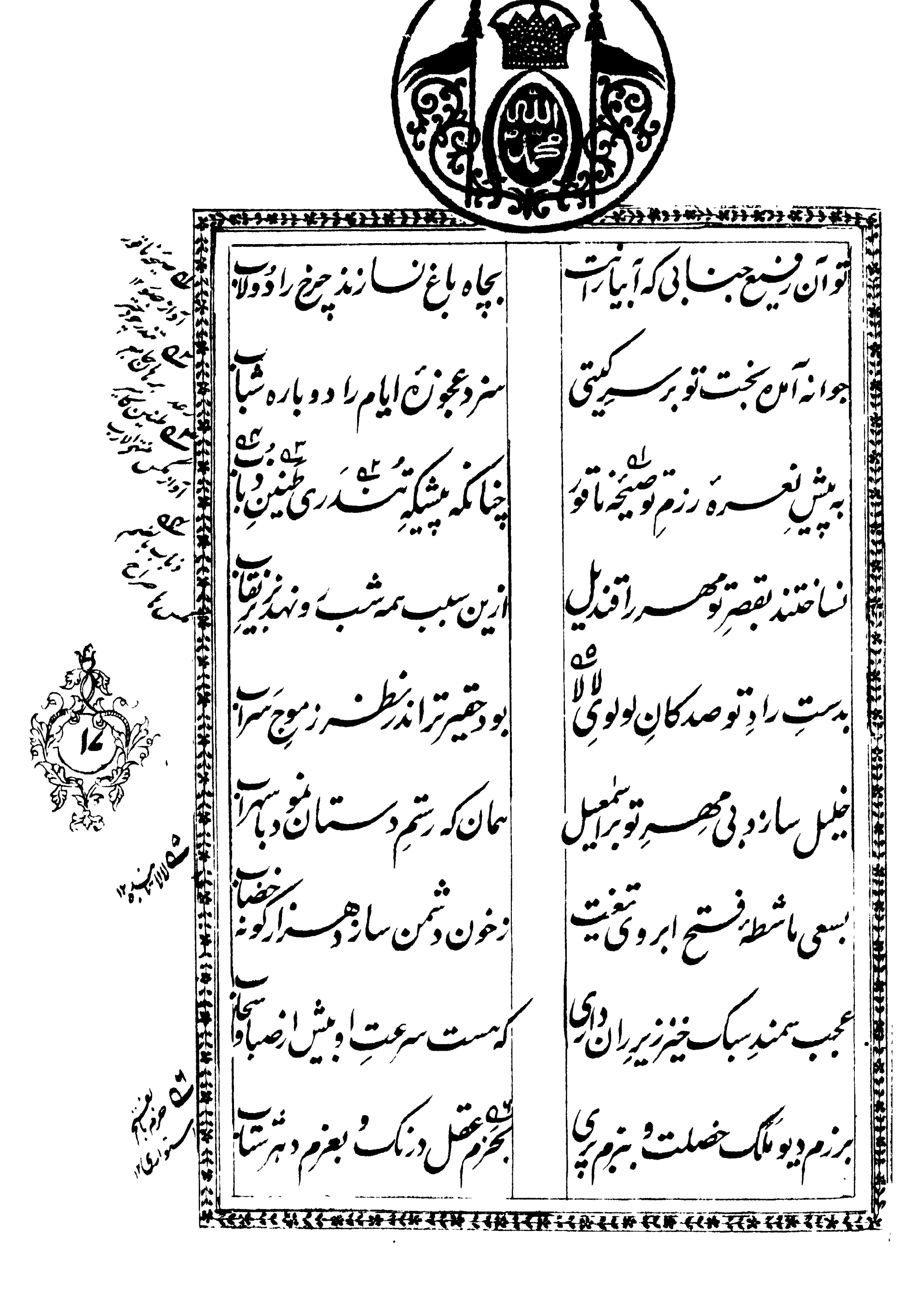
اگر بغرب درخشد کواکب حسنش | دیار زنگ شود رشک خلخ و فاراب

ز چشم خسرو شیرین فسانهٔ مهرش | ربود چون دل فرهاد نقد شیرین خواب

بدیدهای مقیمان کوچهٔ طلبش | نماره خاشه به ز قاقم و سنجاب

براه قهر و غضب دست او بروز جهاد | ق نعوذ بالله اگر تیغ برکشد ز قراب

اجل نهد سر ابطال بر دم شمشیر | بدان مثال که اطفال کوی در طبطاب

تو آن رفیع جنابی که آب یارات | بجاه باغ نسازند چرخ را دولاب

جوانه آمد بخت تو بر سر گیتی | سترد عجوزهٔ ایام را دوباره شباب

به پیش نعرهٔ رزم تو صیحهٔ ناقور | چنانکه پشه‌ای تندری طنین ذباب

نساختند بقصر تو مهر را قندیل | ازین سبب همه شب رو نهد بزیر نقاب

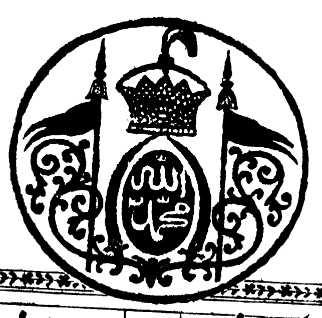
بدست راد تو صد کان لولوی لالا | بود حقیر ترا اندر نظر ز موج سراب

خلیل سازد بی مهر تو بر اسمعیل | همان که رستم دستان نمود با سهراب

بسعی ماشطهٔ فتح ابروی تیغت | ز خون دشمن سازد هزار گونه خضاب

عجب سمند سبک خیز زیر ران داری | که هست سرعت او بیش از صبا و سحاب

برزم دیو ملک خصلت و ببزم پری | بحزم عقل درنگ و بعزم دهر شتاب

پی سواری تو سعد اکبر زمین — برای دفع شیاطین دین چو تیر شهاب

تبارک الله ازان توسن معجزه لگام — ستاره میخ و ثریا ستام و ماه رکاب

زمین ثبات و فلک سیر و باد رفتاری — که با کمال جلادت گه ذهاب و ایاب

به ضرب سم شکند پشت و گردن مریخ — کجاک زند سر نعلش بزنده پیل سحاب

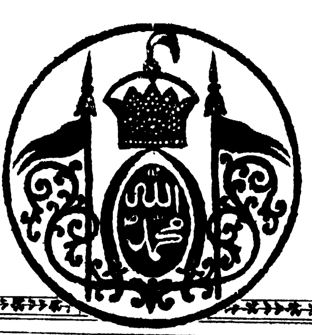
خوشا کسیکه طواف حریم تو بکند — همیشه تا دم محشر مشابه گرداب

بد اسجالت آنکس که سر نسازد خم — ز ابروان تو بیند چو عنبرین محراب

پی ملاحظه ارتفاع نیر دین — کف تو ساخته ایزد بشکل اصطرلاب

نظام عالم دیگر قضا چو انتر یافت — خجسته ذات ترا خواند بهر استصواب

فلک ببوی خصال تو نافه مشکین — زمین به نکهت خلق تو کان عنبر ناب

بجوشش مهر تو خون ار نجوشدی بعروق / شود چو ارقم پیچان در بدن اعصاب

چو جبرئیل بدرگاه تو هزار سفیر / برنگ رضوان روضهٔ تو صد میراب

مجاوران حریم ترا همی گوید / ملک بعرش که طوبی لهم و حسن مآب

چسان بلند شود گردن فحول فجور / که احتساب تو گردیده است طوق رقاب

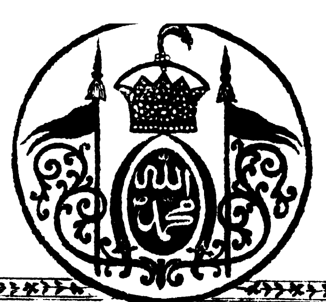
چه گویم از برش خنجرت که چون خنید / جدا کند بیکه ضرب نشئه ز شراب

اگر گناه کنم در علو مدحت تو / بدل نسازم آنرا بصد هزار ثواب

وگر خطا برود در ثنای تو ز قلم / فرشته بوسه زند بر خطا ز راه صواب

بسوز هجر تو چندان نموده ام فریاد / که دود آهم بر روی چرخ گشته حجاب

ولی چه سود که ز امراض و فکرت اندوه / شبانه روز بجان ست صد عنا و عذاب

خدایگانا انصاف کن که تا بکجا / بمانم از صدمات و غموم سینه کباب

بچار موجهٔ هستی تو ناخدا هستی / غریق لجهٔ بحر غمم مرادریاب

اگر برانی بازت سپاس خواهم داشت / که کفر هست شکایت بمذهب آداب

وگر بخوانی رطب اللسان بخواهم بود / بشکر بذل و نوال تو تا بروز حساب

بعز ایزد و جاه رسول و شأن بتول / به حشمت خلفا و بعصمت اصحاب

بآن ذبیح بیابان کربلای بلا / بحق او که بنوشید زهر چون جلاب

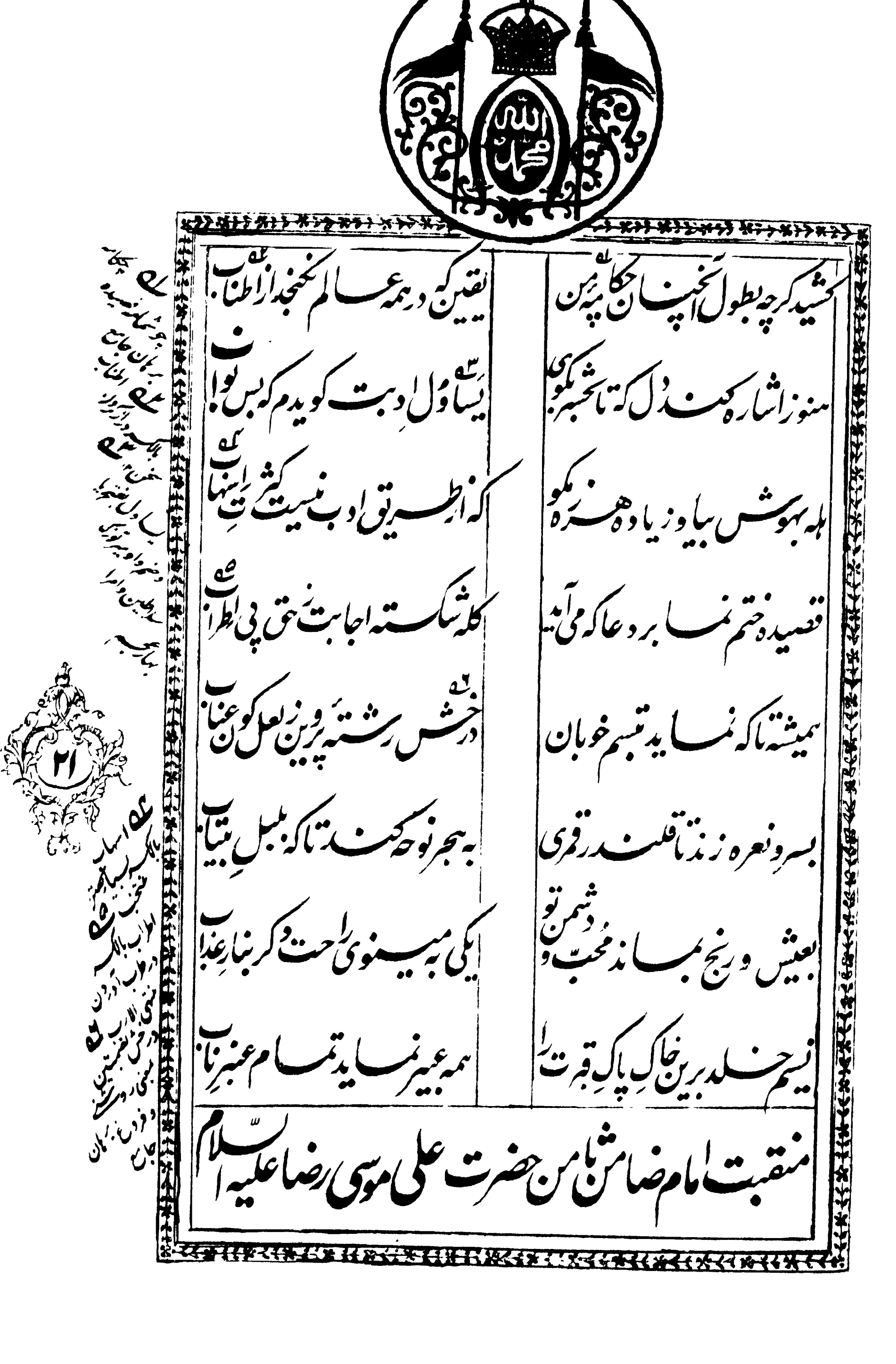
بآن ائمه اثنا عشر که دست هوا / نکرده عطف عنان شان کهی براه صواب

باولیای جهان و باصفیای زمان / بسینه صافی اوتاد و پاکی اقطاب

که عرض کن همه حاجات من به پیش نبی / بسوزشی که شود سنگ از شنیدن آب

ع
خطاب بمیرزا ملک
منشی الممالک

کشید گرچه بطول آنچنان حکایت من — یقین که در همه عالم نخند از اطناب

هنوز اشاره کند دل که تا بخبر بگوی — یساول ادبت گویدم که بس جواب

هله بهوش بیا و زیاده هرزه مگو — که از طریق ادب نیست کثرت اسهاب

قصیده ختم نما بر دعا که می آید — کله شکسته اجابت ز حق پی اطراب

همیشه تا که نماید تبسم خوبان — درخش رشته پروین ز لعل گون عناب

بسر و نعره زند تا قلندر قمری — به هجر نوحه کند تا که بلبل بیتاب

بعیش و رنج بماند محب و دشمن تو — یکی به مینوی راحت دگر بنار عذاب

نسیم خلد برین خاک پاک تربت را — همه عبیر نماید تمام عنبر ناب

منقبت امام ضامن ثامن حضرت علی موسی رضا علیه السلام

تا هشته دو زلف مسلسل بر آفتاب — داری بزیر هر خم هر چنبر آفتاب

قدت قیامتست و رخت مهر روز حشر — یک نیزه دورتر نشود از سر آفتاب

ق

خال معنبرین تو بر چهره آتشین — یا آن ستاره کیوان بر آفتاب

یا هندوی نشسته در آغوش حور عین — یا سایه کرده کله ابری بر آفتاب

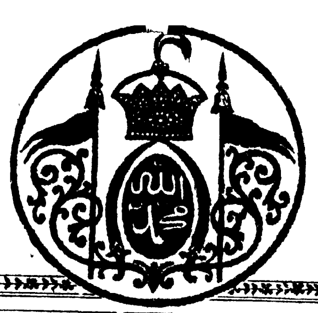
رخسار دلفروز تو گر پرده بفکند — از شب کشد بفرق سیه چادر آفتاب

لعل تو در فشانده از رخ و رخ فراز قد — در خلد هست زهره و در کشمر آفتاب

تابد ز تاب خنده تو یک آسمان قمر — باشد ز عکس روی تو یک کشور آفتاب

دریا بیاد حسن تو گر موج زن شود — گردد ببطن هر صدفی گوهر آفتاب

از خط کشید حسن تو طغرای عنبرین — بر صفحه که هست از آن کمتر آفتاب

پروین نماست جبهه تو از عرق رُخ / آغشته است یا به می کوثر آفتاب

بینم ز پنجه تو در آغوش خویشتن / کف الخضیب در شفق و در بر آفتاب

داری دو لعل لب چو نگین شهنشهی / کو را ضعیف گشته مه و چاکر آفتاب

بدر الدجی امام رضا سرور یکه هست / ز حسن چون نگینش در خنصر آفتاب

از غنده شیر رزمی کز خوف حمله‌اش / چون روبه ضعیف شد لاغر آفتاب

شاهی که از طپانچه گردان فوج او / گردد کبود چهره چو نیلوفر آفتاب

ترک فلک نه ساید اگر جبهه بر درش / فی الفورش از شعاع زند خنجر آفتاب

بهر شمول مخزن او خازن قضا / پیدا نمود صورت قرص زر آفتاب

باشد که حاجبان درش الْتقی زنند / برآورد نمال هما شهپر آفتاب

بر ساحت زمین چو نگاهی کند مهر — تا بد ز ذره اختر و از اختر آفتاب

شاطه وش برای جوارش بام و شام — می آرد از شعاع دو صد نور آفتاب

آن سروری که ریخته طرح نشیمنی — در سقف کاخهای تو چون شهپر آفتاب

گر خضر جلوه تو نمی گشت رهنمون — تا حشر بر نیامدی از خاور آفتاب

سر میکشید بشوق لقای تو هر سحر — عشاق وش ز مشکوی منظر آفتاب

چون کیمیا بچشم جهانی شدی عزیز — موهوب دست راد تو گشتی گر آفتاب

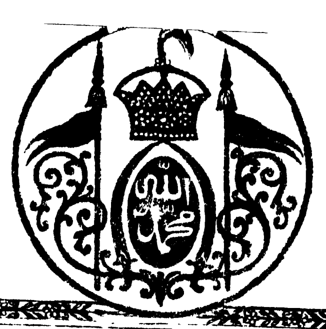
جوشند احتساب تو چون شیر و انگبین — گر افکنند در خم و در ساغر آفتاب

در عرضه کمال تو هر جوی کهکشان — در روضه جلال تو سر عبهر آفتاب

آید بگرد قصر تو چون چنبر آسمان — باشد به بزمگاه تو چون مجمر آفتاب

تا گشته زیب منطقه ات تیغ خونفشان	خمش هلال عید شد و جوهر آفتاب
جز نیلگون پلارک تو هیچکس ندید	در کف ماهتاب زحل پیکر آفتاب
و یحک ز اشقرت که همی دارد از رکاب	روز و شبان در ایمن در اسیر آفتاب
نگذاشت چرخ کحل غبار سمش از آن	گردید روز کور مه و اعور آفتاب
در خام شصت خم تو نه آسمان اسیر	وز رمح هفت بازه تو بی مغفر آفتاب
از خوف حملهای تو از چرخ پنجمین	بگرفته بهر امن سپر بر سر آفتاب
روشن شده است بر تو حقایق از آنکه هست	از علم حق نهانت بقلب اندر آفتاب
رفته ز جا جنان تو رضوان بباب خلد	آمد برای سجده ترا بر در آفتاب
رایش ز فیض طبع تو گر میگرفت نور	یساخت جای آینه اسکندر آفتاب

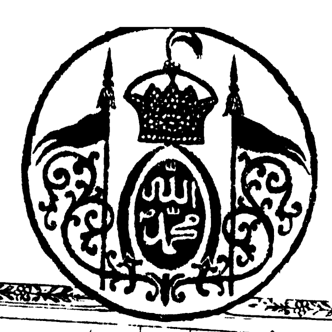
باشد اگر مخالفِ حکمِ تو بر کشد | تخمِ خود از قبیلهٔ بوزنجر آفتاب
شمسِ سپهر شمسهٔ ایوانت شد کنون | باید بتافت بهرِ جهان دیگر آفتاب
تا زان چو نوعروس نشیند بحجله گاه | گیرد جمالِ ذاتِ تو گر شوهر آفتاب
هنگامِ سیرِ کنگرهٔ قصرِ رفیعِ تو | بگذارد از دو دست برِ افسر آفتاب
ای بر درِ جلالتِ تو مدح خوانِ سپهر | واندر ستانهٔ تو ثناگستر آفتاب
من در مدائحِ تو بنازم بخویشتن | زانسان که چرخِ چارمِ خضرا بر آفتاب
بدتر ز مرده ریگ شناسم کلاهِ جم | دانم زبون چو ذرّهٔ دشت و در آفتاب
لیکن گداخت نائرهٔ حدّتِ مرض | جسمم چنانکه پیکرِ شمعی در آفتاب
رفته ز من شفا و تو بر خوان ورا چنانک | راجع شدن بخواهشِ پیغمبر آفتاب

تا غازهٔ نضارت و زینت غبیره و دین | مالد بچهرهٔ گل و سنبل آفتاب
صبحِ امیدِ چشمِ حسودت نه بیندا | تا روزِ حشر گر شودش سر بر آفتاب

منقبت حضرت سید الساجدین امام زین العابدین علیه السلام

نو بهار آمد جهان را رونقِ دیگر گرفت | بوم و بر از غنچه و گل صد زر و زیور گرفت
قهرمانِ فرودین از بید برگ و پیلغوش | بهرِ قتلِ بهمن و دی دشنه و خنجر گرفت
ساقی بیا کِ نوروزی باعجازِ خضر | از شقیق و ژاله در کف بادهٔ ساغر گرفت
از شمیمِ ضیمران و از نسیمِ غنچگان | خاکِ باغ و راغ یکسر نکهتِ عنبر گرفت
شوخیِ چشمانِ حور العین بشوقِ سیرِ گل | آمد از فردوس و جا در دیدهٔ عبهر گرفت
چشمه سارِ سنبلستان آبِ گوهر بر شکست | آبشارِ موج خیزان طعنه بر کوثر گرفت

نیست سنبل زیر نرگس لیلی شبگون عذار — صد دل مجنون بزلف عنبرین چنبر گرفت

در ته برگست شاخی یا عروسی از حیا — خدّ خود در شقّهٔ فیروزه گون معجر گرفت

بهرمان چون شیشهٔ لعل مذابی شد عیان — ارغوان از خرّمی رنگ می خلّر گرفت

صحن گلشن از ریاحین گه صبّاغ کشت — دامن صحرا ز گلها صورت کشمر گرفت

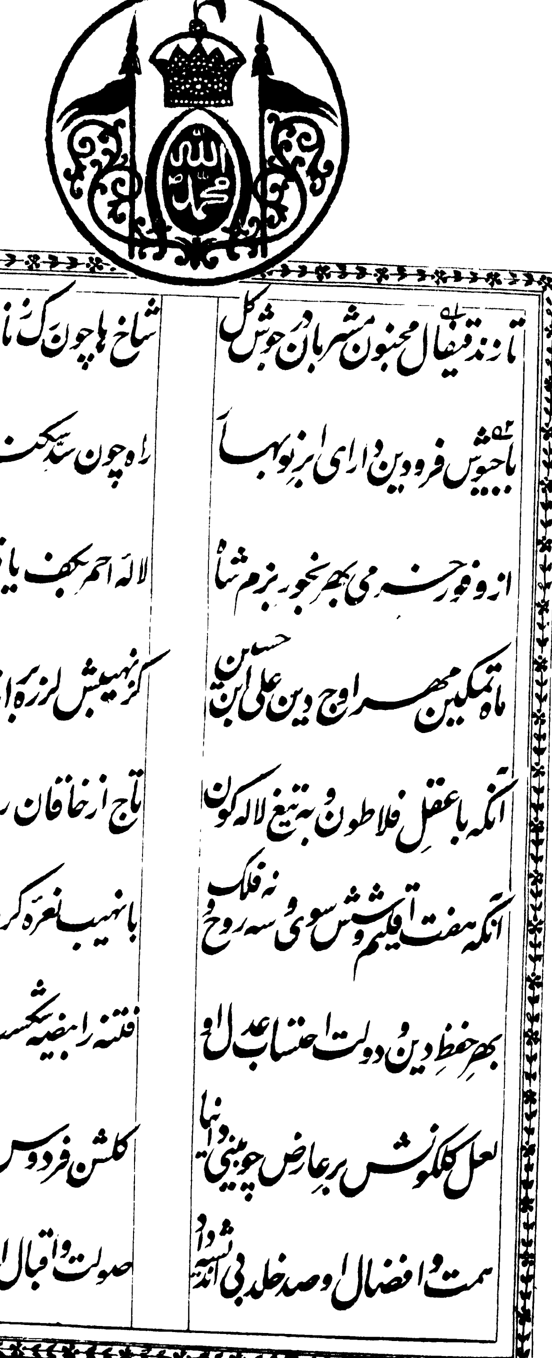
حلّه پوشان جنان در حلّه بنشسته زرشک — زمردین تشریف نزهت تا جهان در بر گرفت

غنچهٔ گل کرد از برای دست عروس شاخسار — تا خدیو نامیه جا بر شاخ و بر گرفت

عارض رخشان نسرین نور پاشید آنچنانک — سربسر یک بیابان تابش گوهر گرفت

مرغکان گشتند زانسان نغمه گر زانفعال — زهرهٔ زرّین ستا سر در سیه چادر گرفت

چارهٔ عقرب گزیده هم سیسنبر بود — طرّهٔ خوبان ازین رو رنگ سیسنبر گرفت

تا زند قیفال مجنون شریان در جوش گل
شاخ‌ها چون رگ‌زنان از خار نشتر گرفت

با جیوش فرودین دارای ابر نوبهار
راه چون اسکندر بر دی و آذر گرفت

از وفور خرمی بهر بخور بزم شاه
لاله احمر بکف یاقوت گون مجمر گرفت

ماه تمکین مهر اوج دین علی ابن الحسین
کز نهیبش لرزه اندام هفت اختر گرفت

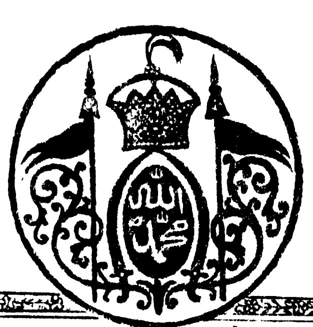
آنکه با عقل فلاطون و به تیغ لاله گون
تاج از خاقان ربود و باج از قیصر گرفت

آنکه هفت اقلیم و شش سوی و سه روح و نه فلک
با نهیب نعره گردان گشاد و در گرفت

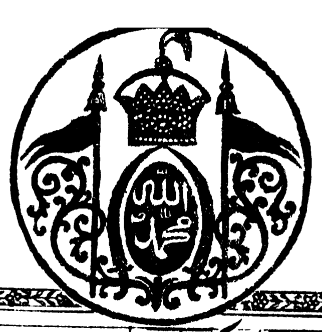
بهر حفظ دین و دولت احتساب عدل او
فتنه را بیضه شکست و ظلم را ابتر گرفت

لعل گلگونش بر عارض چو بینی دانه‌ها
گلشن فردوس را سرچشمه کوثر گرفت

همت و افضال او صد خلد بی اندیشه داد
صولت و اقبال او صد ملک بی لشکر گرفت

رزمِ او تاراج کرده هم جنوب و هم شمال	عزمِ او از باختر تا سرحدِ خاور گرفت
رحمتش چون شد شفیعِ عاصیان و مجرمان	آن عرض کز آتش دوزخ ز جوهر بر گرفت
خفت تا نوشابهٔ اقبال در آغوشِ او	هفت کشور از سرِ نو فرِّ اسکندر گرفت
گردِ دارا ز جاماسپ را بستد بکرّ اسفندیار	ذاتِ او بار است بازی جملهٔ بحر و بر گرفت
رستم ار بگرفت اقلیمی بگرز کاوسا	او جهانی با پرِ زنگِ اژدها پیکر گرفت
آن شهنشاهی که دستِ جرأتت روزِ نبرد	شش جهاتِ صید جهان با ضربتِ شش پر گرفت
اژدرِ آتش فشانِ تیغِ تو در صلح و مصاف	رنگ از لعلِ بدخش و رخش از گوهر گرفت
کینه ور مرگ مصوّر آن پرند آور بکر	آب از خور تاب از زر تیزی از آذر گرفت
خالِ لیلای ظفر آن ترکشِ عنبر فامِ تو	حسن از رخشنده رنگ از زنگِ قنبر گرفت

چون وهم نسبت به اسپت برقِ خاطف را که او | این همه تندی و شوخی ام از آن اشقر گرفت

سوط برقی خورد در عهدت ز دستِ محتسب | رودکیِ آسمان سهواً اگر مزمر گرفت

جند ارمیت که از سهمِ خدنگِ چابکت | چرخِ ترسی از خورِ خاور سپر بر سر گرفت

آن تعوّی کز نعرهٔ تشنه ز نهیبِ غابانت | مدتی صوتِ قیامت درسِ شورِ رو شکر رفت

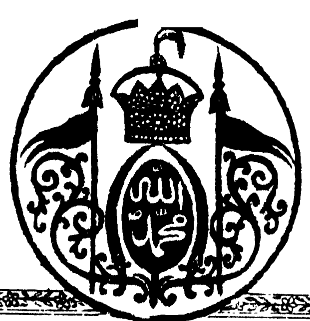
نسرِ واقع را فلک بگرفته در چنگالِ خویش | هیچ نگرفته اگر یک مرغکِ لاغر گرفت

ویک از عنقای زرّین چنگِ علمِ کاملت | کو جهان را از ازل چون بیضه در زاغر گرفت

مامکِ ایجاد و تکوین زاد چون طفلِ امل | دایهٔ انجاحِ تو او را ببر اندر گرفت

چرخ خواهد نقدِ انجم را بجا بخشش دهد | تا عروسِ ملک و ملت چون تویی شوهر گرفت

زورقِ امیدِ ایمن گشته از طوفانِ یأس | بر فراز جودیِ جودِ تو تا لنگر گرفت

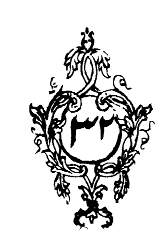
پیش دست درد ریا بخشش و در بار تو
ابر از قوس قزح دامن بچشم تر گرفت

چتر زد طاوس زرین بال کلکش در ازل
چون قضا این کار را وصاف تر از در بر گرفت

لوحش الله تا کشیدم نغمهٔ در وصف تو
بوسه از لبهای من حسان مکرر بر گرفت

از دعایت خسرو ار طب اللسان خواهم شدن
تا که دلم آتش ز تحریر چکامه در گرفت

دائما در صفاتت کو شوا هد هر بار
گر بیانش خامهٔ نواب صدر نور گرفت

منقبت حضرت امام باقر علیه السلام

نماز شام که عقد کهر نگار پر بند
جمیلهٔ فلکی در گلوی خود افکند

برای مقدم شاه شبینه کاخ سپهر
شد از نجوم و دراری چو خلد آیین بند

من از نظارهٔ معشوق محو عیش و طرب
نگار من ز صداع خمار زار و نژند

نمود فاره آتش اعجاز انشقاق قمر — بداد باسک او دو هلال را پیوند

چکید از صدفی سلک لولوی شهوار — بر بخیت شور خموشی میان شیرین کند

گرفت رنگ شکرفی عذار گلگونش — فتاد طرفه شکستی به تابدار کمند

بخشم و غمزه چه جنگ او فتاده بد سرِ پس — پی خرابی یغمای عاشق پابند

چو یافتم بنگارش بشادمی گفتم — که زود آر رحیق و در گشاده به بند

بگیر جام مل و طرح نو بهار انداز — بیار جوز مقشّی و نقل و نغزک و قند

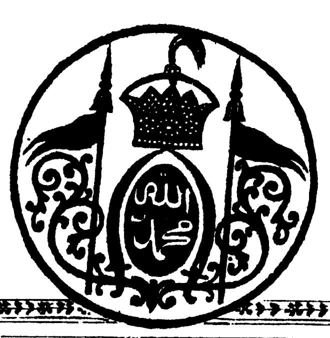
سبک برفت و سبک آمد و سبک آورد — همه ز لوز و شراب و کباب خندا خند

ز باده ساغر کی ساختم چنان سرشار — که غرق بحر عرق شد ز موجه آتش ارَوند

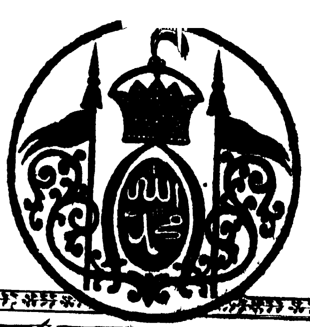
درون لعل لب او بریختم راحی — که از روایح آن روح میشدی خرسند

میِ که دُردِ وی افتد اگر بروی زمین	ز ذرّه ذرّه بخیزد فلک فلک تمکین
میِ که چون بچکد قطره‌ای ز ابر آن	سوادِ زنگ بدیجور بیند از بر خند
میِ که جرعهٔ او ار بکامِ زال رود	کند بناخنِ فرسوده صدهزار الوند
فروغِ سینه و نورِ بصر سرورِ قلوب	نشاطِ جان و قوامِ بدن عبیر دژند
از و کلیل چو حورانِ خلد بذله سرای	از و سفیه همالِ حکیم دانشمند
کشید چون ز میِ لعل ساغری دو سه جام	حیا بکتمِ عدم رفت و گشت مست و لوند
هلید بر رخِ روشن دو زلفِ غالیه گون	کشید از سر و آغوش زرنگار پرند
بداد رخصتِ وصل و حریفِ خود دادی	کناره کرد ز جوشش هزار لاف و گزند
نهاد لب بلب و گفت بوسکی بشکن	تو و خدای تو این زهد خشک تا کی چند

بباز نردِ تعشق بوصلتم ایدون | که یک زمانه ترا داشتم بمکر و بفند
باستماعِ چنین مژده سرورانگیز | زجای خویش بجستیم بشوق چون اسپند
ملنگ وش مست شدیم از وصالِ هم خندانک | رسید تا سرِ گردون صدای شکرخند
گذشت چون زکمرگاه زلفِ لیلی شب | سرود با دف و چنگ و ربابِ تی تی چند
بمدحِ سرورِ دین شاهِ اتقیا باقر | که هست سدّهٔ او مسلّم سپهرِ بلند
شعیب معجز و موسی کلیم و خضر خصال | خلیل خلّت و ادریس خو مسیح افرند
خدیوِ کون و مکان قهرمانِ کن فیکون | که هست علم و عمل را وجودش آذین بند
هم او عدالتِ داود خلق را ناصر | هم از شکوهِ سلیمان زمانه را خاوند
شکست گاو زمین را کمر بضربِ عمود | نمود شیر فلک را اسیرِ خم کمند

هزار قرن بگردد زمین بکشت ندید — فلک بعرصهٔ گیتی چنو سعادتمند

چمد بهار نوالش اگر بروضهٔ دهر — سهیل و زهره دمد جای غنچه و تربند

شوند غرق ز باد مخالف قهرش — میان قطرهٔ آبی سفینه صد فروند

همان نشاط زند جوش فحول گیتی را — که هر گدا را از جود شاه با اورند

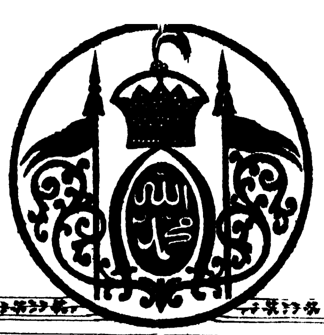
زمانه کیست که آنی شود مخالف او — سپهر چیست که گاهی باو کند ترفند

فرات جود اگر خواهمش غلط گویم — که پیش همت او مست بحر چون فرکند

ایا شهی که بانجاح همت عالیت — بلب نیامده گاهی سوال حاجتمند

کمال عجل سخنگو شود به معجز تو — چو خاک پای تو ریزند در دهان نوند

اگر نهی تو منکر بتافت سر چه شگفت — که از کلام خدا اکبری بخیره دبند

بنای کاخِ تو بهتر ز خلد هست که هست — دران ز وسمهٔ ابروی حوریان آشند

بباِمهای قصورِ تو از سپهر رواق — بصحن های ریاضِ تو از مجره خرند

شود مشابهٔ تنزیل واجب التعظیم — اگر نگار دهند اسمِ تو بسپر زند

چسان نظیرِ تو باشد بعالم امکان — که مامِ دهر نزاده است چون تو فرزند

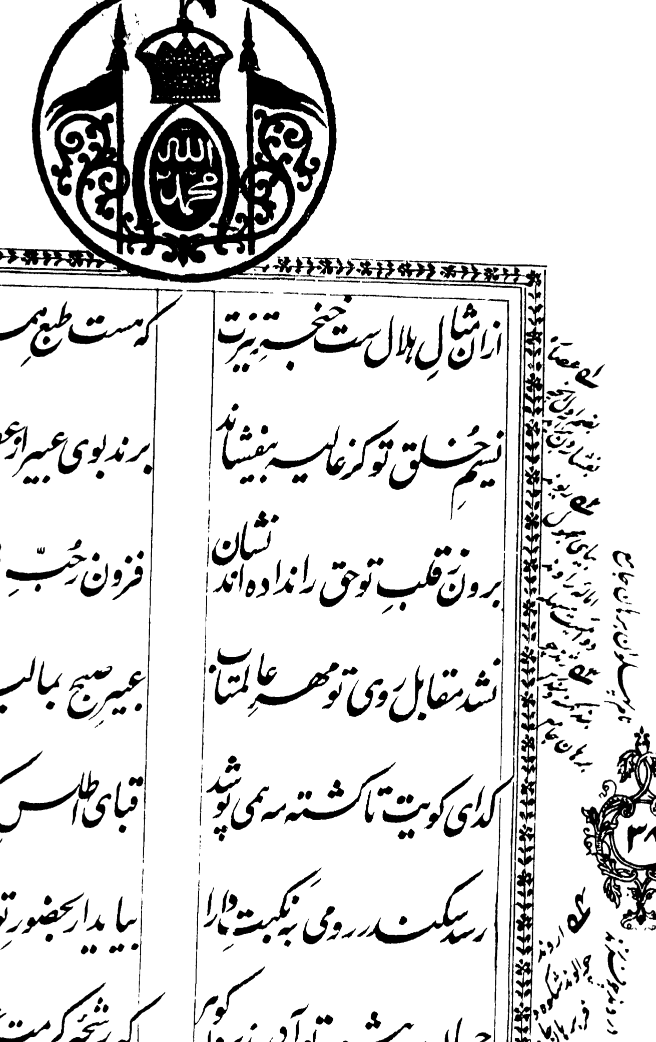
طرازِ موی میانِ هلال کردارت — ق — بود قضای مجسّم نه برق تاب بند

بصیبتِ برشِ او آفرینشِ مضمون — جدا شود بعدم از دلِ کمالِ مخند

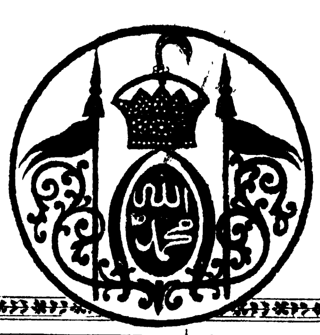
تبارک الله ز اسپِ بکروت که بد — زمانه ثانیِ آن کوهرین لجام سمند

قمر رکاب و زحل هیبت و ستاره خرام — سپهر گردش و شیر اوژن و صبا مانند

برد چو رنگِ رخِ عاشقان بسوی عدم — ز عالمی که در آن نام تازیانه برند

ازان مثال هلال ست خنجر تیزت	که هست طبع همایون تو دقیق پسند
نسیم خلق تو گر غالیه بیفشاند	برند بوی عبیر از عصاره ریوند
برون ز قلب تو حق را نداده اند نشان	فزون ز حب تو امری نکرده اند پسند
نشد مقابل روی تو مهر عالمتاب	عبیر صبح بمالید بر رخ هر چند
گدای کویت تا گشته سه همی پوشد	قبای اطلس گردون بجای خرقه ژند
رسد سکندر رومی به نکبت دارا	بیاید ار بحضور تو با فر و اورند
چنان به پیش تو آبی پذیرد اگوهر	که رشحه کرمت عالمی به در آگند
بعنف تست عذاب ابد دهم پیمان	به نول تست نشاط خلود هم سوگند
زبیم گرز تو لرزد روان گرشاسب	ز خوف رمح تو بیروح قالب دروند

چو فیلسوف بگوید که عالمست قدیم
پی حدوث بیارم ز خشم تو آوند

چرا بدر که دیگر روم بروز جزا
که بهر بخشش عصیان ولای تست کسند

برس بداد الا جان سید الثقلین
که چرخ میکند از مدح خوانت صد آفند

چنانکه مدح تو فرمش نمیکنم کاهی
تو هم تغافلی از حال من کهی مپسند

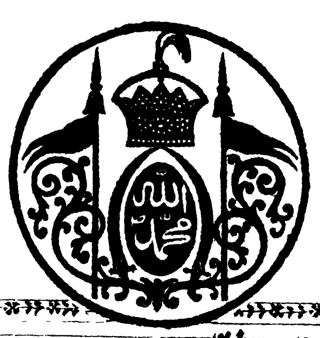
مرا رسان بحریم نشاط عیش و سرور
مرا رهان ز هزاران بلای چرخ گزند

بمارة تا که بنا افکنان علم و عمل
پی حصول قصور جنان بجان کوشند

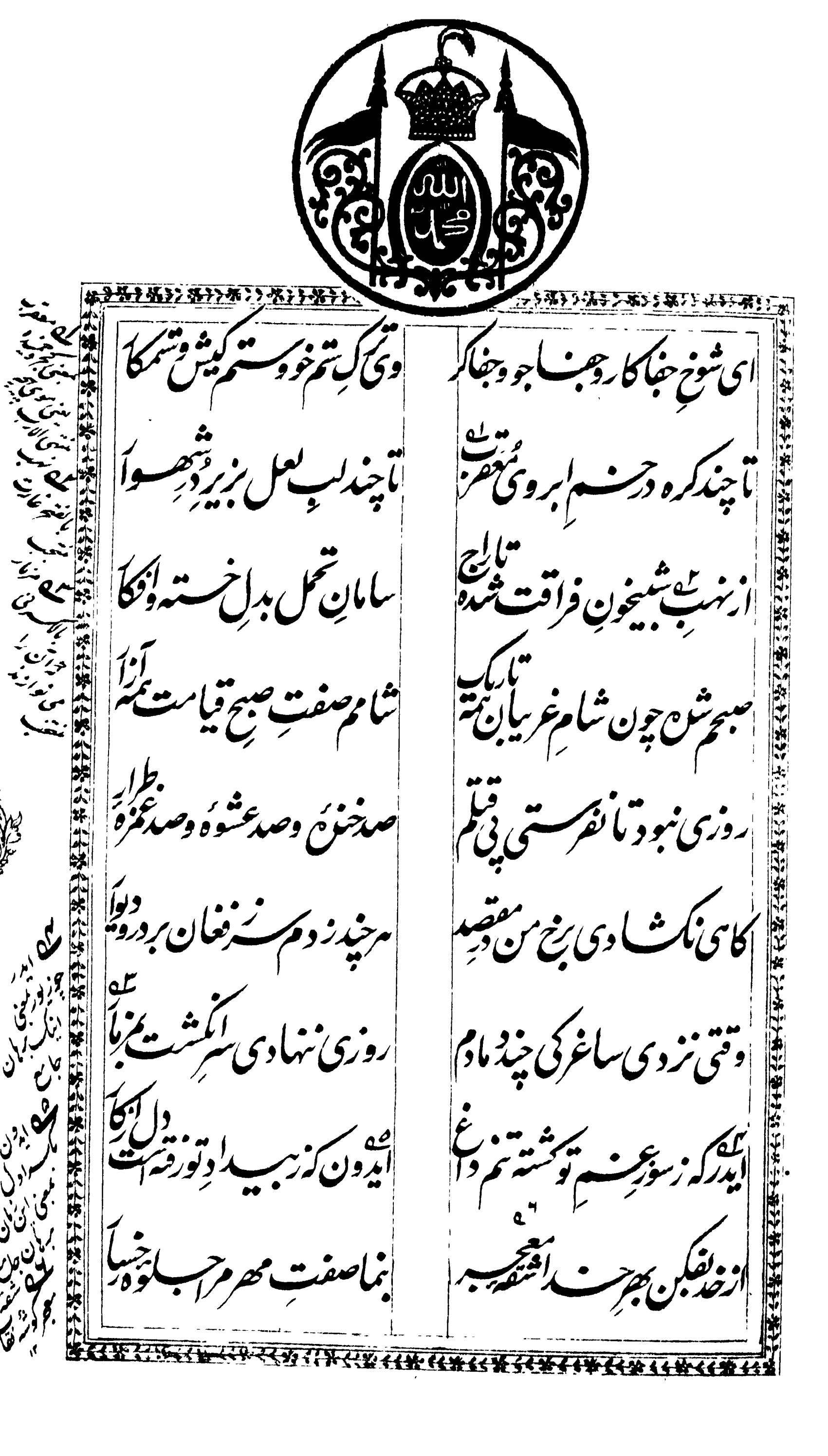
بسی کامله نقاب مرگ تا محشر
کنند بنای حیات عدوت را چو کلند

زبان خامه نواب تو ثنا گوید
بصد خلوص و دو صد حسن تا هزاران اند

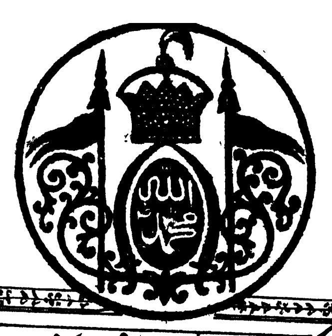
نعتیه

ای گیسوی شب‌رنگ تو طغرای شب تار		وی طرهٔ طرار تو چون ارقم خونخوار
از دشنهٔ مژگان تو خنجر همه در دل		وز نرگس مخمور تو عالم همه سرشار
گیسوی تو آشوب جهان است معلم		چشمت ادب آموز دو صد فتنهٔ تاتار
خالی که فتاده است بر جنب خطت		حصنی است که بنشسته در آن زنگی سحار
در سرو ندیده است کسی شاخ بلورین	ق	شاخی نشنیدم که بیارد قمری بار
آن قامت و آن گردن و آن سیب زنخدان		اعجاز نما گشته بچشم اولوالابصار
یاقوت نخیزد کهی الا ز دل کوه	ق	مرجان ندمد جز به ته قلزم ذخار
وین طرفه که از فندق و از پنجهٔ زرین		این قاعده بشکسته کف دست گهربار
اعجوبه صباحی است رخ آینه نکهت		کو جلوه نما گشته میان دو شب تار

ای شوخ جفاکار و جفاجو و جفاگر | وی ترک ستم خو و ستم کیش و ستمکار
تا چند گره در خم ابروی معنبر | تا چند لب لعل بزیر دُر شهوار
از نهب شبیخون فراقت شده تاراج | سامان تحمل بدل خسته افکار
صبحم شد چون شام غریبان همه تاریک | شامم صفت صبح قیامت همه آزار
روزی نبود تا نفرستی پی قتلم | صد خنجر و صد عشوه و صد غمزه طرار
گاهی نگشادی برخ من در مقصد | هرچند زدم سر ز فغان بر در و دیوار
وقتی نزدی ساغر کی چند دمادم | روزی ننهادی سر انگشت بزنار
ایدر که ز سوز غم تو گشته تنم داغ | ایدون که ز بیداد تو رفته است دل از کار
از خنده بکن بهر حسد اشقه معجبه | بنما صفت مهر مرا جلوه رخسار

از گوشهٔ ابرو بوصالم کن اشارت — هوشم ببر از کیفِ می خندهٔ سرشار

یکبار چو پرسش کنی از طرزِ تلطف — صد بار دهم شرحِ بتو حالِ دلِ زار

لیکن چه توان کرد که طبعت ننماید — بهرِ منِ دلخسته کهی فکرتِ تیمار

ای خاطرِ آزرده بیندیش ز خویش — وز غفلت وی ای دلِ نادان هله هشدار

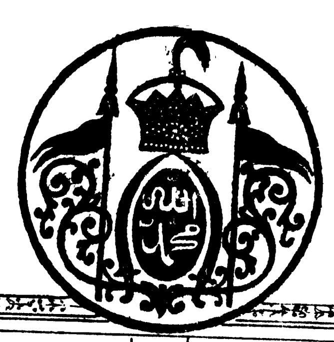
برخیز ازین ره که بسی نوحه نمودی — از دستِ بلاهای غمِ غمزهٔ دلدار

مپسند شود رهزنِ دل هندوی زلفی — بگریز بظلِّ علمِ احمدِ مختار

شاهنشه با قدر و قضا نظم و قدر حکم — دادارِ جهانگیر و جهان بخش و جهاندار

سلطانِ رسل خضرِ سُبُل سرورِ عالم — فرقانِ هُدیٰ بدرِ دجیٰ سیدِ ابرار

برتارکِ او تاجِ فاوحی شده زیبا — در نرگسِ او سرمهٔ مازاغ سزاوار

گر باد مسیحائی او در چمن آید | بلبل پرد از بیضهٔ سربسته ز ماوا
از صورت او جلوه نما معنی وحدت | چون شمع که هست از بن فانوس نمودار
عالم بوجود آمد از ذات شریفش | چون نقطه که گشت نمایان خط پرکار
در بزم دل آرای تماشای جمالش | زنار نظر تا بن مژگان شده دشوار
نهیبش چو کند میل باصلاح سوالف | داود زداید ز صحف صورت ما
قارون بگزیند بعدم همت حاتم | اسمش گذرد ار بزبانش دم گفتار
چون مهر کند نغمه شود صیحهٔ تاتار | چون قهر کند نار شود نور در ابصار
بارد چو سحاب کرمش بر سر ایام | دی ماه شود آبدهٔ آردی و آزار
شاها تو اگر حمله کنی بر صف اعدا | قفقد شود از رمی تو سر کسب و هوا

۴۳

اعضای عدوی تو میان شکم ام ‌ ‌ ‌ پاشند که نعرهٔ رزم تو بیکبار

چشم علمت دوخته بر نفی هزیمت ‌ ‌ ‌ قاف ظلمت کرد جهان حلقهٔ پرگار

رمح تو همان خط شعاعی ست که بنمود ‌ ‌ ‌ ز اسلام و طریقت بجهان جلوهٔ انوار

شمشیر گهرناک عدوخوار تو گویا ‌ ‌ ‌ در بزم لب حور چو مریخ به پیکار

شبدیز ترا باج دهد عقل فلاطون ‌ ‌ ‌ شبرنگ ترا پی سپرد فکرت احبار

غرغا و دم و ماه سم و برق تکاپوی ‌ ‌ ‌ مشکین تن و آهو روش و غالیه افشار

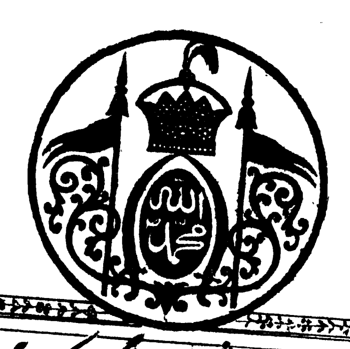
صرصر تک و سیلاب دو و رعد خروشی ‌ ‌ ‌ جبریل پر و مه کفل و صاعقه کردار

عنقاست به پرواز و چو هدهد به تقفّل ‌ ‌ ‌ آهوست بجولان و پلنگی ست به مضمار

مرغول دمش پرچم منجوق سلیمان ‌ ‌ ‌ نقش قدمش دائرهٔ کعبهٔ احبار

فی الجمله بجاش چو بجنبد دم پویه	در لمحه ز ملک عدم آرد خبر پا
گر وقت تکاپو نکشی زلف عنانش	چون سایه تو محو شود از همه انظار
وین معجزه طرفه که گیری چو زمامش	قوس قزحی شق کند انگشت تو سر با
با موکب تو فر و ظفر کرده مواخات	با دانش تو حلم و حکم ساخته اقرار
هم مهر تو فرمان قضا ساخته مسجّل	هم مهر تو روی قدر آراسته پیدا
هر قطره بحر کرمت ابر گهر ریز	هر ذره صحن حرمت مهر پر انوار
گر سیف زبانی نشود تیز ز حدت	دندانش نماید بدمی صوت منشار
از هیبت تو بهر نه نوشیدن باده	لا هست پی باده کشان در دل خلّار
خوف غضبت می برد اسباب تعیّش	ترسم که برد از انجم لذت دیدار

تا جاروب قصرت نشش شعشعهٔ خورشید — ترکِ فلک آویخته سر روز نگونسار

از هجرِ تو در جسمِ فلک کرتهٔ نیلی — وز وصلِ تو در جیبِ زمین نقد سمن زار

ایدون ندرد عاشقِ دلخسته گریبان — چون پرشن از رحمتِ تو دامنِ اقطار

مداحِ تو تا یومِ ابد روحِ مکرم — وصافِ تو از روزِ ازل داورِ دادار

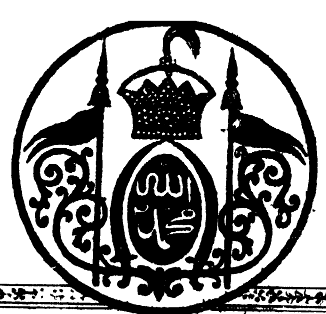
سازد چو کسی میلِ تحبیرِ نبات — ق — خواهد که بمدحت نماید رقمِ اشعار

اول کند اوراق ز افلاک مطرز — آرد ز مهٔ کاهکشان پرگر و مسطار

آمه ز دهانِ خنصر و خامه ز طوبی — لیقه ز پرِ روح و مقط از دُرِ شهوار

آبی ز رخِ حور و مدادی ز شبِ قدر — شنجرف ز لعلِ لبِ حبیبیِ شکربار

وانگاه نگارد ورقِ مدح و صفاتت — وانگاه کشد وسمه به ابروی افکار

اندم بزند دم ز رقابت بجسی گو / گردید بقرآن بمدیح تو گهر بار

هان این چه سرودی قلم زمزمه سنجم / هشیار شو و دست ازین دعوی بردار

جائی که ثنا خوان وی است ایزد بیچون / بیجاست کسی را سر آرایش اینکار

ور همچو منی کاه ز کیف می عشقش / در رقص در آید به ثنا بیخود و سرشار

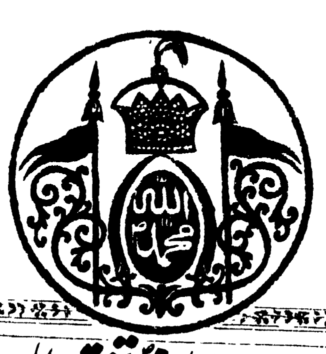
لعل است بکان بردن و یاقوت بسیلان / آهو ختن هدیه و شاهد سوی فرخار

شاها ملکا خسرو لاهوت جنابا / هستند غلامان تو بلقیس پرستار

هر چند که این دیر کهن منزل دنیا / سجن است پی مومن و جنت پی کفار

اما ز ره مهر بحالم نظری کن / زین بیش نیم قابل رنجوری و آزار

تو رحمت حق هستی و نواب خطا کیش / کن بهر خدا آنچه تراهست سزاوار

منقبت حضرت امام محمد تقی علیه السلام

هلال عید عیان شد بچرخ مینا رنگ
بمال ابروی عنا بتان چین و فرنگ

فلک ز نقش طرب گشت تنگ مانی چین
زمین ز روح فرح شد بهار خانهٔ گنگ

بخانه خانه ز جوش سرور صد گلبانگ
بکوچه کوچه ز افسون سرود صد نیرنگ

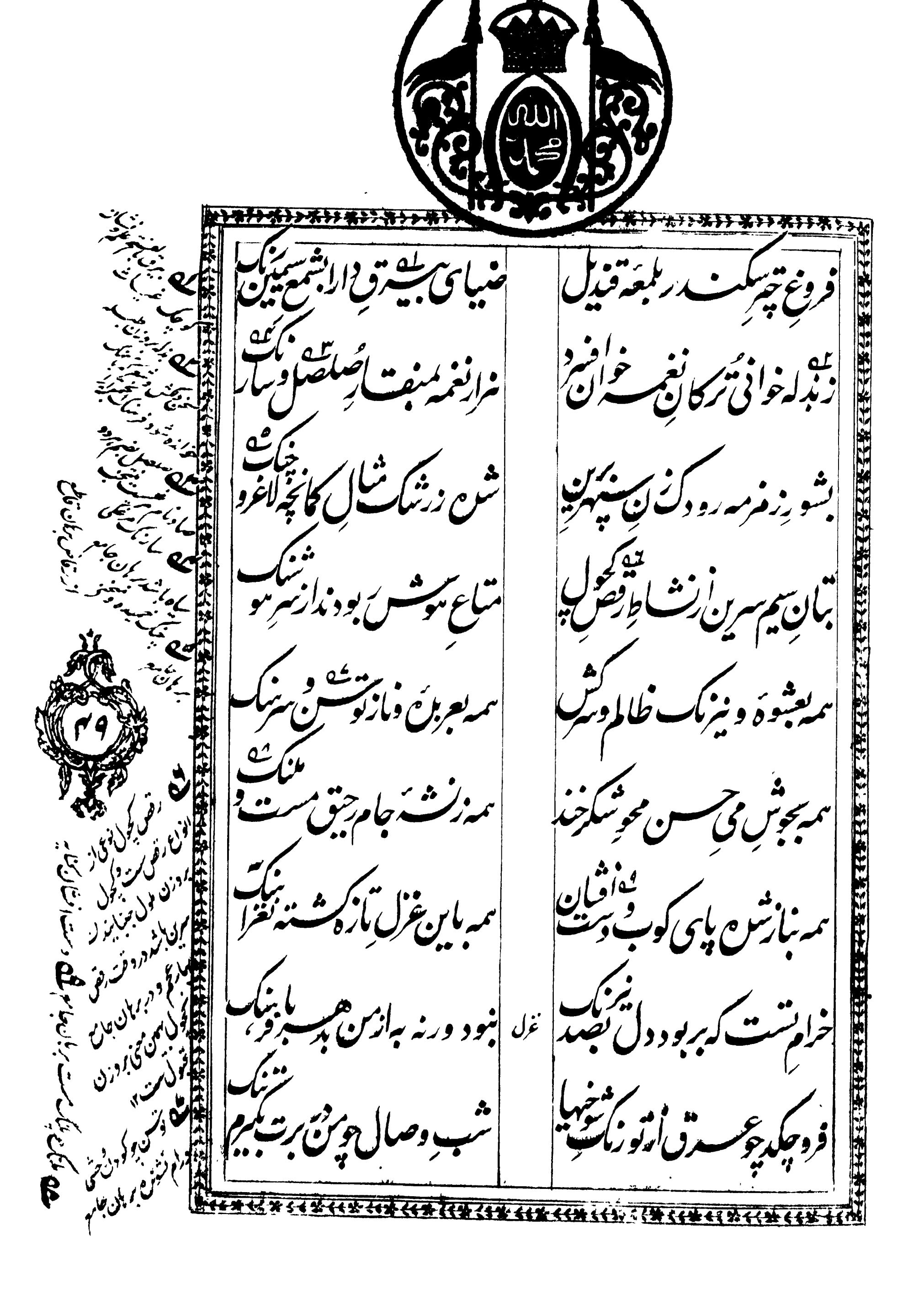
شگفت نیست ز سحر نوای رود و سرود
که خیزد از لحد از استخوان‌ها ترانهٔ چنگ

بریخت دلبر کم طرح محفلی چو نارنگ
یکیش حاشیه در خاور و دگر در زنگ

بجاده جاده خذف گشت بیضهٔ عنبر
ز بسکه نخلخه افشاند طرهٔ شبرنگ

زمین بوجد در آمد چو گنبد گردان
بلحن و رقص قیامت قدان دلبر و شنگ

بکیف عیش ز سیمای ساقی سرمست
چکید جای عرق پاک بوی می گلرنگ

فروغ چهر سکندر بطلعت قندیل
ضیای بیرق دارا بشمع سیمین تنگ

زند له خوانی ترکان نغمه خوان افسرد
نزار نغمهٔ منقار صلصل و سارنگ

بشو ز زمزمهٔ رودکی ز سنتپهرین
شو ز رشک شمال کمانچه لاغر و چنگ

بتان سیم سرین از نشاط رقص کچول
متاع هوش ربودند از سر هوشنگ

همه بعشوه و نیرنگ ظالم و سرکش
همه بعربده و ناز توسن و سرهنگ

همه بجوش می حسن محو شکرخند
همه ز نشئهٔ جام رحیق مست و ملنگ

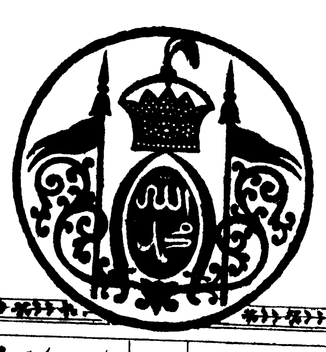
همه بنازشن پای کوب و دست افشان
همه باین غزل تازه گشته نغز آهنگ

غزل

خرام تست که بربود دل بصد نیرنگ
نبود ورنه به از من بصبر و فرهنگ

فرو چکد چو عرق از تو رنگ شوخیها
شب وصال چو من در برت بگیرم تنگ

رقص کچول نوعی از انواع رقص است و کچول بر وزن

بحیرتم که چسان تیر فتنه میبارد ‌‌ ‌ ز راه دور بمن شست آسمان دو تنگ

چو قصد آه نمودم قیامتی برخاست ‌ ‌ ‌ نعوذ بالله اگر بر کشم ز دل آهنگ

ز قتل همچو منی غمزه مخور ولی هشدار ‌ ‌ ‌ که گشته از ستمت جا بهر دو عالم تنگ

مباد آتشی افتد بجسم نازک تو ‌ ‌ ‌ گریز بهر خدا از دلم بصد فرسنگ

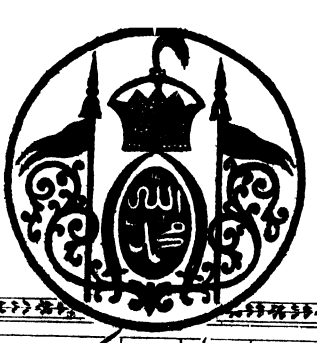
شکسته‌ایم سر محتسب بمینائی ‌ ‌ ‌ ببین که شیشهٔ ناموس خویشتن زدیم بسنگ

بصلح کی کند آهنگ عاشقان توان ‌ ‌ ‌ پریوشی که که آشتی سگالد جنگ

که سماع چنین نغمه جنون انگیز ‌ ‌ ‌ سکون و صبر ز جانم رمید صد فرسنگ

بدان صفت سر و پا باختم ز فرط سرور ‌ ‌ ‌ که طبع از طرب مدح شاه جم اورنگ

ملک سپاه و فلک بارگاه و مه پرچم ‌ ‌ ‌ هلال ساغر و مور آسپر و شهاب خدنگ

نهم سپهر امامت محمد ابن علی | نهنگ بحر مصاف و پلنگ بیشهٔ جنگ

مهین تهمتن گیتی که از مهابت او | فراسیاب حصاری شود به پشت پشنگ

فرو کشند بدین از سماک تا به سمک | اگر غبار مصافش فتد بکام نهنگ

خجل نمود جم و معن و کیو و آصف را | به طمطراق و سخا و شجاعت و فرهنگ

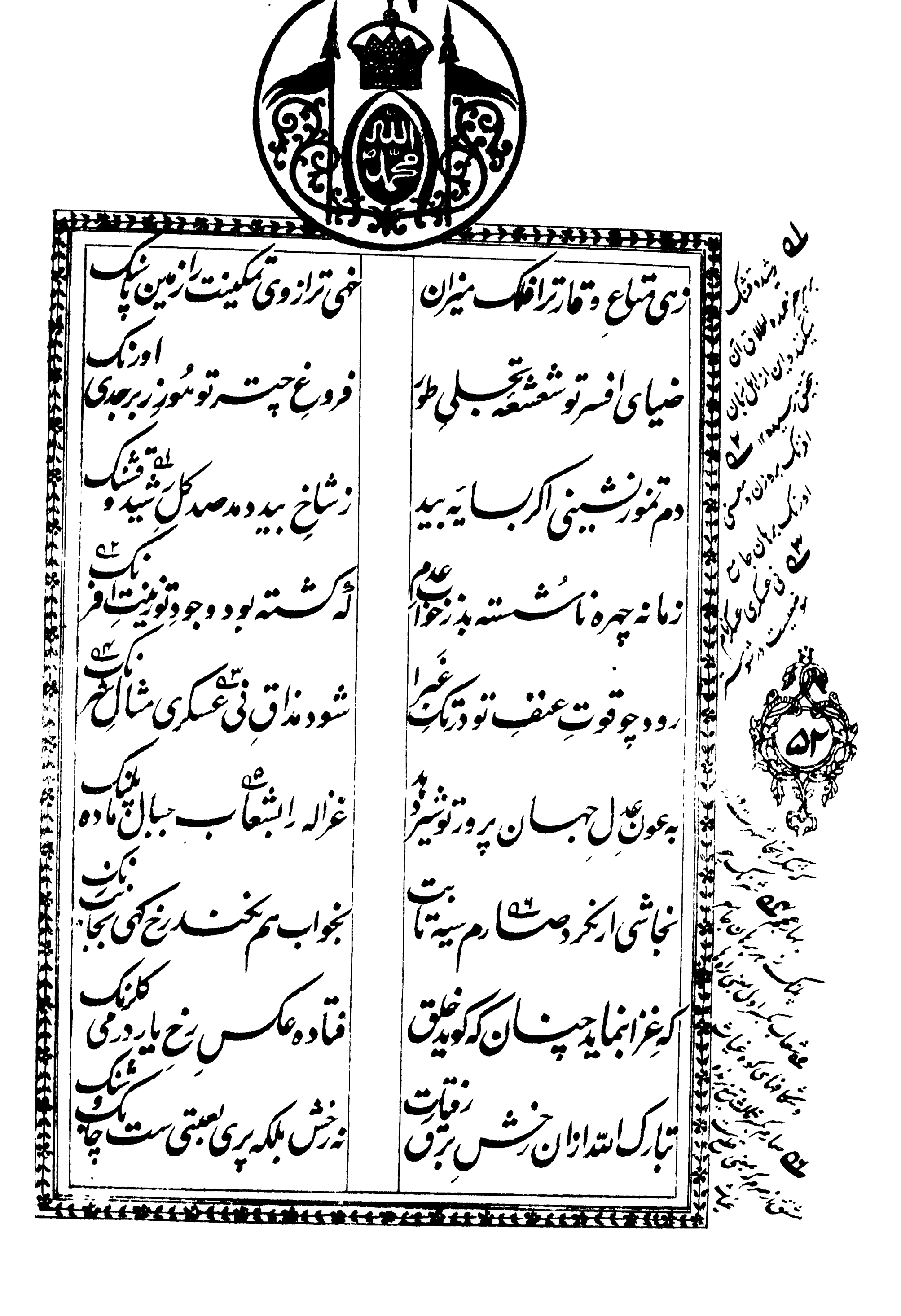
فتد به قلزم زخار اگر تف تیغش | سمندری چه از بطن مادهٔ خرچنگ

شکست و دوخت سر و سینه ها بغزو و جهاد | یکی بضرب عمود و دگر بنوک خدنگ

دهد فشار اگر پنجه آتش حوادث را | برآید از دهن صور صد غریو غرنگ

شریعت نبوی را بیان او شارح | صحیفهٔ ازلی را کلام او سفرنگ

تو آن شهی که بتائید عدل و انصافت | عقاب چرخ گریزد ز حملهٔ تورنگ

زهی متاعِ وقارِ ترا فلک میزان | نهی ترازوی تمکینت را زمین پاسنگ

ضیای افسرِ تو شعشعهٔ تجلّیِ طور | فروغِ چترِ تو نورِ زبرجدی اورنگ

دم تو نور نشینی اگر به سایهٔ بید | ز شاخِ بید دمد صد گلِ رشید و قشنگ

زمانه چهره ناشسته بد ز خوابِ عدم | گشته بود وجودِ تو زینتِ افرنگ

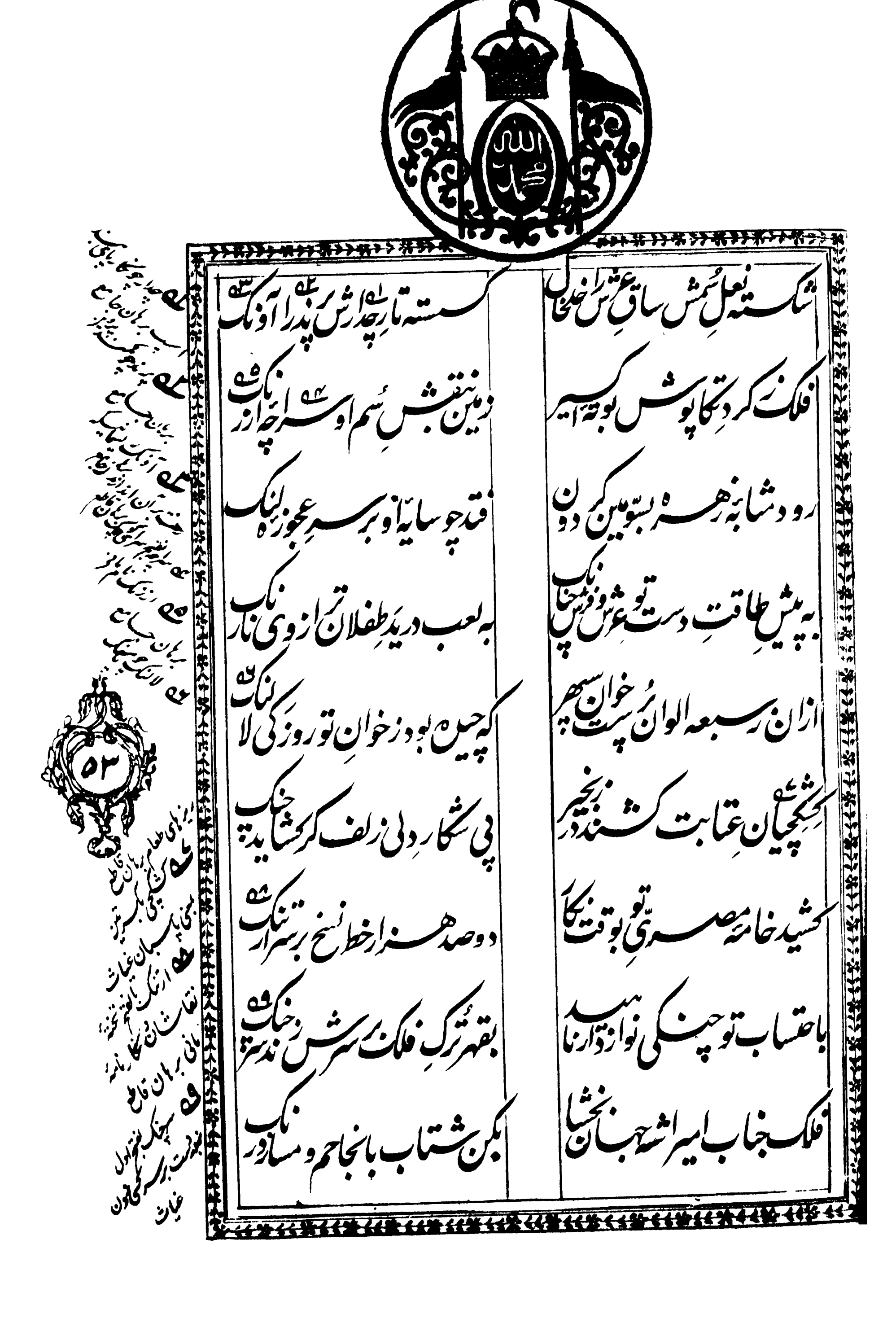
رود چو قوتِ عنفِ تو در تکِ غبرا | شود مذاقِ فیِ عسکری مثالِ شرنگ

به عونِ عدلِ جهان پرورِ تو شیر دهد | غزاله را به شعابِ جبال مادهٔ پلنگ

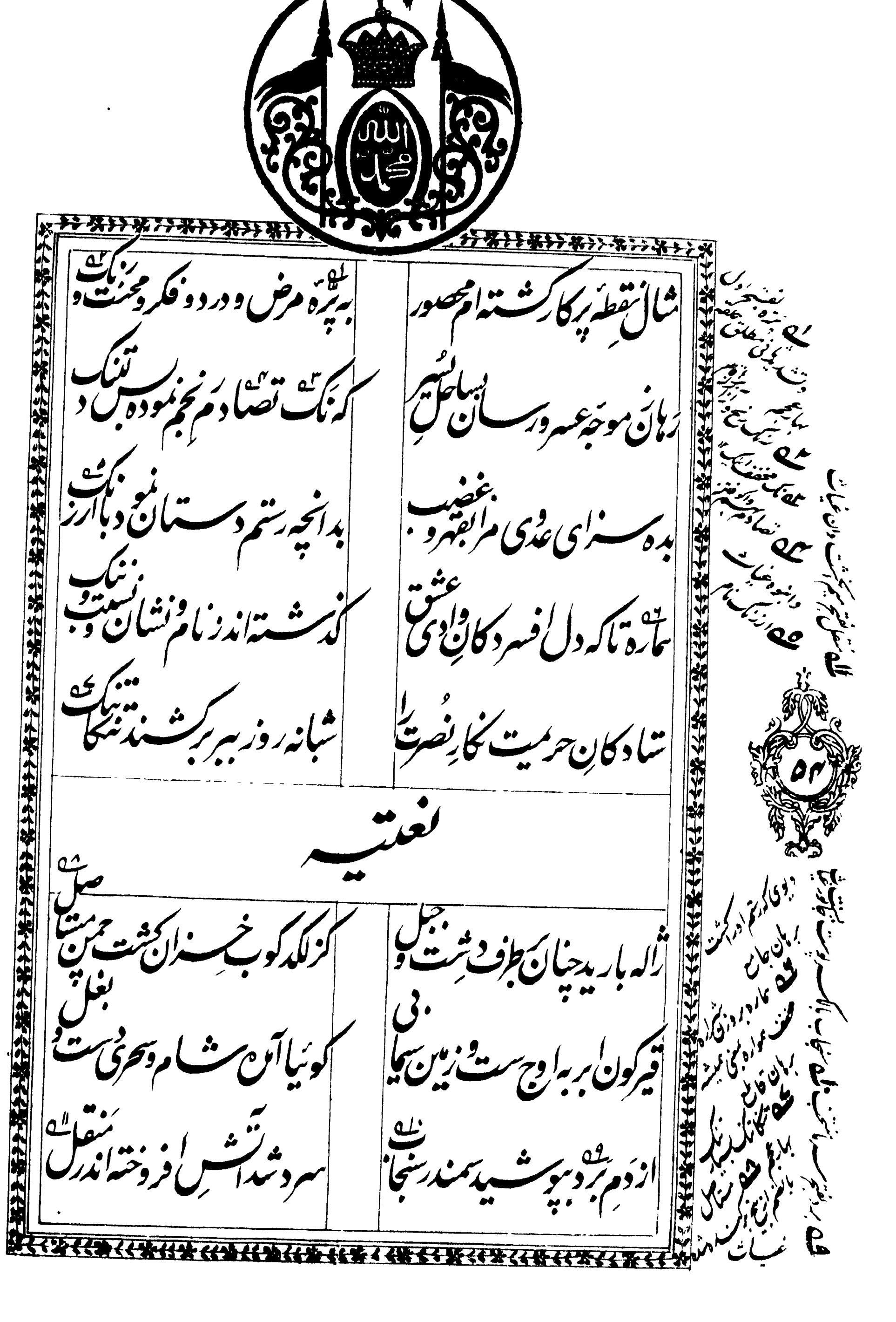
نجاشی ار نخرد صارمِ سیه تابت | بخواب هم نکند رخ گهی بجانبِ زنگ

که غزا نماید چنان که گوید خلق | فتاده عکسِ رخِ یار در میِ گلرنگ

تبارک الله ازان رخشِ برق رفتارت | نه رخش بلکه پری لعبتی ست چابک و شنگ

شکسته نعل سمش ساق عرش را خلخال	گسسته تار چدارش پند را آونگ
فلک ز گرد تکاپوش بوتهٔ اکسیر	زمین ز نقش سم او سراچهٔ ارژنگ
رود شبانه ز هر سو بسوی این گردون	فتد چو سایهٔ او بر سر عجوزه لنگ
به پیش طاقت دست تو عرش و فرش چنانک	به لعب در ید طفلان تر از وی نارنگ
ازان ز سبعه الوان پیت خوان سپهر	که چین بود ز خوان تو روزگی لالنگ
سگچیان عتابت کشند در زنجیر	پی شکار دلی زلف گر گشاید چنگ
کشید خامهٔ مصری تو بوقت نگار	دو صد هزار خط نسخ بر سر ارتنگ
با حساب تو چنگی نواز ناهید	بقهر ترک فلک سر کشد ز سر خدنگ
فلک جناب امیرا شهان بخشا	بکن شتاب بانجام و مسا در نگ

مثال نقطهٔ پرکار گشته ام محصور — به پرهٔ مرض و درد و فکر و محنت و ننگ

رهان ز موجهٔ عسر و رسان بساحل یسر — که تنگ تصادم نجم نموده بس دل تنگ

بده سزای عدوی مرا بقهر و غضب — بدانچه رستم دستان نمود با ارژنگ

نماره تا که دل افسردگان وادی عشق — گذشته اند ز نام و نشان و نسبت و ننگ

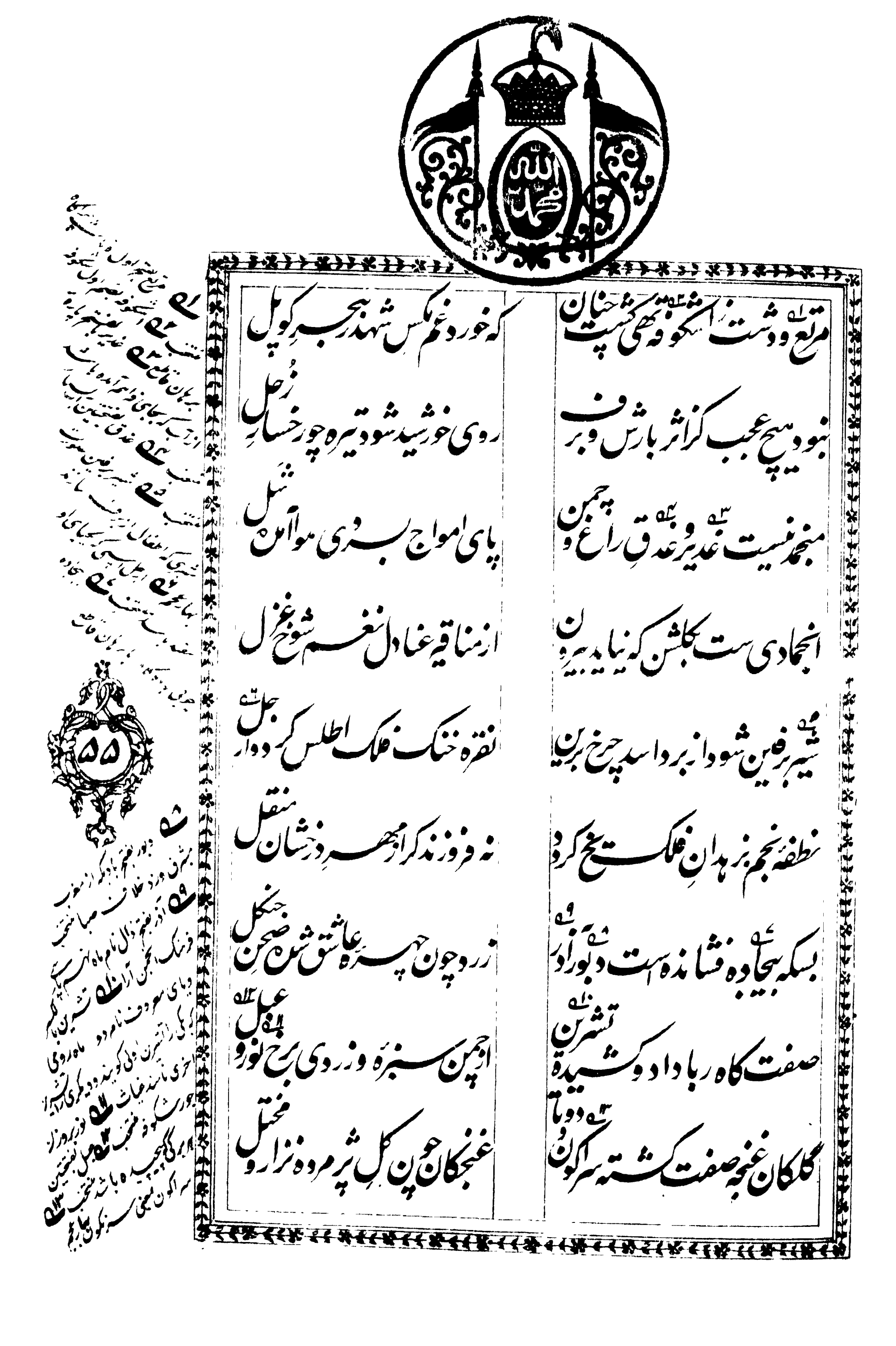
ستادگان حرمیت نگار نصرت را — شبانه روز ببر برکشند تنگا تنگ

نعتیه

ژاله بارید چنان طرف دشت و جبل — گز لگدکوب خزان گشت چمن مستاصل

قیرگون ابر به اوج است و زمین سیمابی — گوئیا آن شام و سحری دست و بغل

از دم برد بپوشید سمند رسنجاب — سرد شد آتش افروخته اندر منقل

مرتع و دشت از شکوفه‌ها گشت چنان — که خورد غم مگس شهد بجبر کوچل

نبود هیچ عجب گر اثر بارش و برف — روی خورشید شود تیره چو رخسار زحل

منجمد نیست غدیر و غدق راغ و چمن — پای امواج ببستی هوا آهن شل

انجمادیست بگلشن که نیاید بیرون — از مناقیر عنادل نغم شوخ غزل

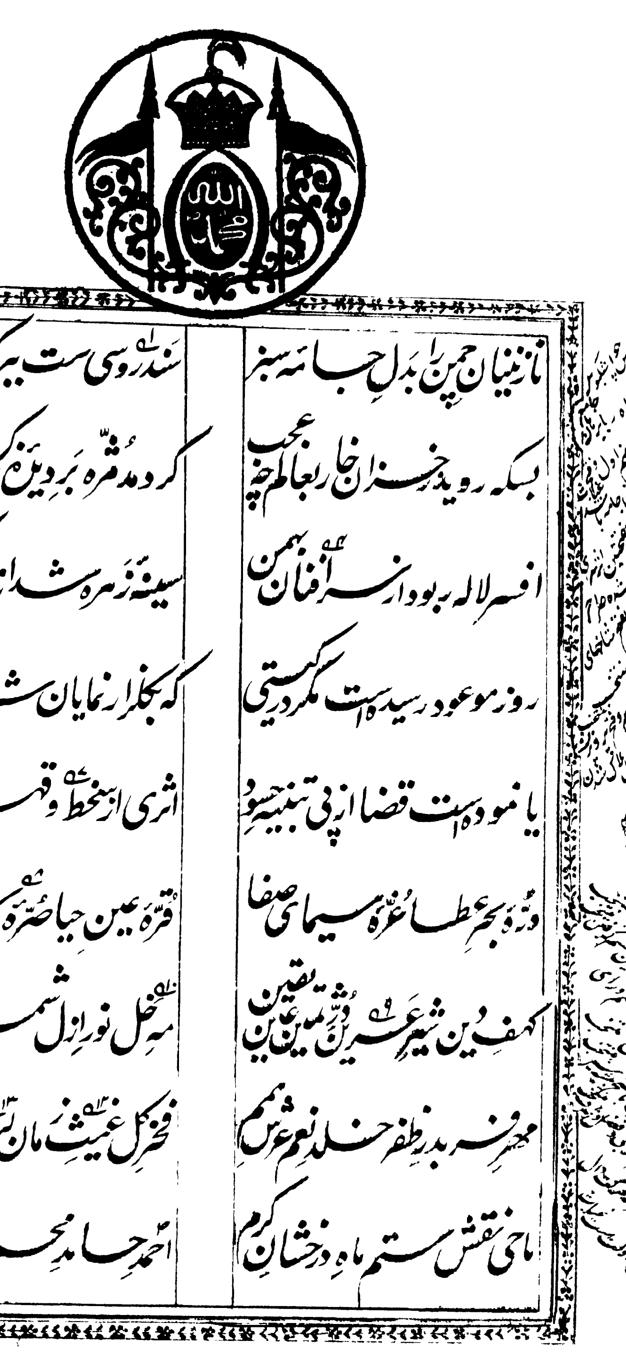
تیر بر قین شود از برد اسد چرخ برین — نقره خنگ فلک اطلس گرد وار جمل

نطفهٔ نجم بزهدان فلک یخ کرد — نه فروزند گر از مهر درخشان منقل

بسکه سجاده فشانده است دی و آذر — زرد چون چهرهٔ عاشق شده صحن جنگل

صفت کاه ربا داده کشیده تشرین — از چمن سبزه و زردی برخ نور و عسل

گلکان غنچه صفت گشته سرا گون دوتا — غنچگان چون گل پژمرده نزار و مختل

نازنینان چمن را بدل جامهٔ سبز
سندس رومی ست بر گرتهٔ آبی ست حلل

بسکه روید ز خزان خار ربعالم چه عجب
گر دمد ثمره بر دین ز رس به طلل

افسر لاله بود از سر افغان بهمن
سینهٔ زمره شد از تکمی کان منخل

روز موعود رسیده ست مگر در گیتی
که بگلزار نمایان شد آشوب شلل

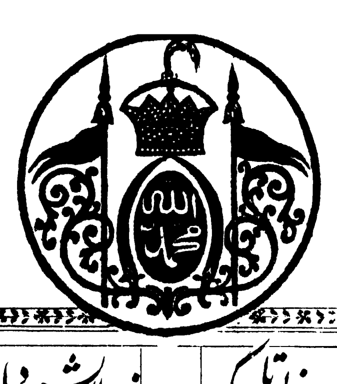
یا نموده ست قضا از پی تنبیه حسود
اثری از سخط و قهر شهنشاه اجل

درّهٔ بحر عطا غرّهٔ سیمای صفا
قرّهٔ عین حیا صدرهٔ اسرار ازل

کهف دین شیر عرین درّ ثمین عین یقین
مه نخل نور ازل شمس ملل نجم دول

مهر فر بدر ظفر خلد نعم عرش همم
فخر کل غیث زمان لیث زمن فرّ ملل

ماحی نقش ستم ماه درخشان کرم
احمد حامد محمود نبیّ مرسل

بخلافش سحر عیش نماید تاریک | زو لایش دل چون آینه بیند صیقل

ابر فیضش گهر افشاند به گیتی چندانک | پاک شستند دل از نقش امانی و امل

مهچهٔ رایت قدرش قمر شام ابد | شقهٔ بیرق جاهش شفق صبح ازل

مهر رایش بدل روز رود از فلک | چهرهٔ نیر چرخ شود مستقبل

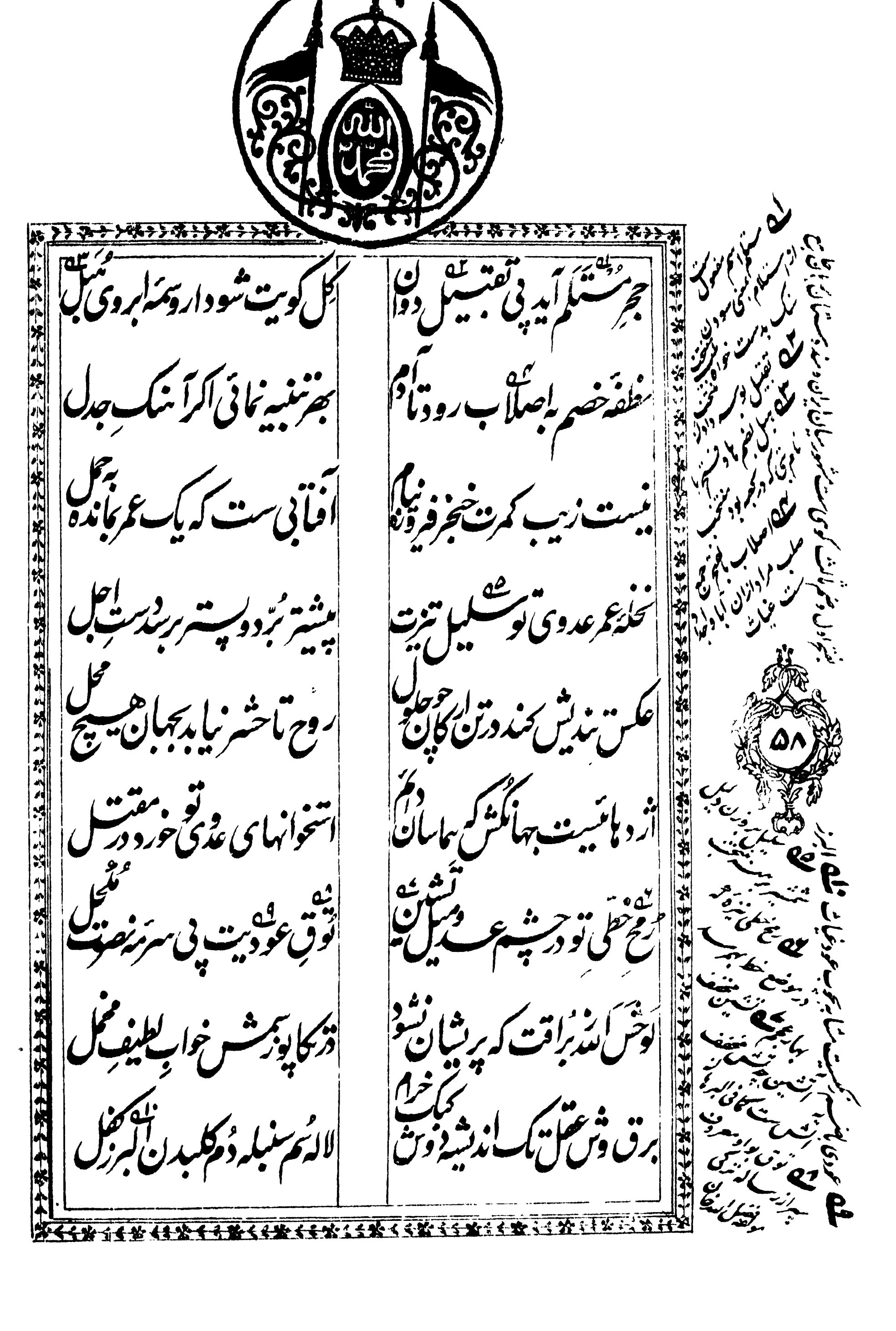
دست او بسته حلی چون ازل عالم را | جلوهٔ شاهد تکوین شد از آن رو اجمل

گر یک اشپه برود بر سر حساد چو مهر | سلک فوجش بنماید ز خط دور اطول

ای فریدی و وحیدی که بمرآت وجود | کس ندیده است همانند ترا جز احول

طوطی طبع تو آنجا که سخن گوی شود | آب کوثر بچکانند ز شحم حنظل

ای ساقی نهی تو چنان عشوه فروش | که شد بهر جهان در خماری صندل

حجر ستکلم آید پی تقبیل دوان / گل کویت شود از وسمهٔ ابروی هبل

نطفهٔ خصم به اصلاب رود تا آدم / بهر تنبیه نمائی اگر آهنگ جدل

نیست زیب کمرت خنجر فیروزه نیام / آفتابی ست که یک عمر بماند به حمل

نخلهٔ عمر عدوی تو شلیل تیرت / پیشتر بُرّد و پستر برسد دست اجل

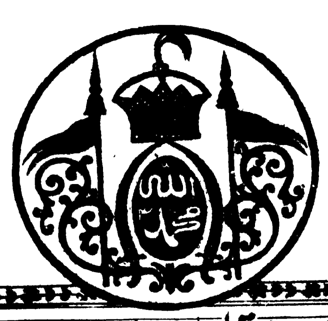
عکس شدیش کند در تن ارکان چو حلول / روح تا حشر نیابد بجهان هیچ محل

اژدهائیست بهانگش که بماسان دم / استخوانهای عدوی تو خورد در مقتل

رمح خطّی تو در چشم عدو میل آتشین / نوک عودیت پی سرمهٔ نصرت مکحل

توسن اسد براقت که پریشان نشود / در تکاپو ز رمش خواب لطیف مهمل

برق وش عقل تک اندیشه روش کبک خرام / لاله سم سنبله دم گلبدن البرز کفل

وقتِ رفتن بفلک شکلِ دعای مقبول | دمِ رجعت بزمین صورتِ وحیِ منزل

اثرِ نالهٔ قیس از دلِ لیلی برقی | گرفته زلزله از ضربِ سمش اسفل و سفل

ز روانیش چو از لال سوالی سازند | بسر آید صفتش راز یکایک مفصل

آن خدیوی که زعونِ تو بی صیادی | برِ نسرِ فلکی کبک کشاید چنگل

لامکان پیشِ شبستانِ تو تنک پیغوله | عرش از کرسیِ قصرِ تو زمینِ اسفل

شپّرهٔ کاخِ رفیعِ تو چو مرغانِ سپهر | آشیان ساخته در طارمِ این هفت قلل

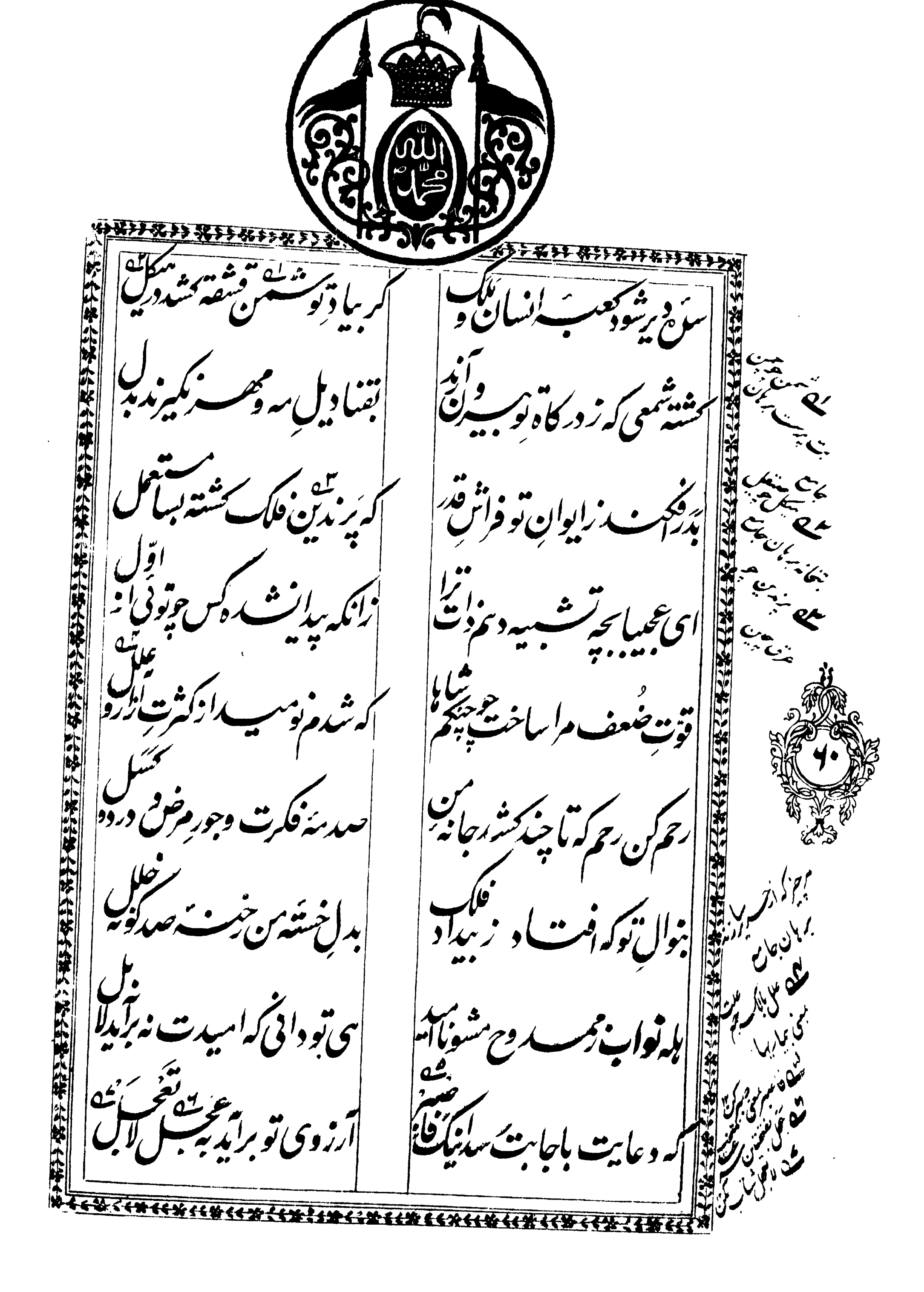
در کفِ رادِ تو گوهر بنماید مانا | در نظر خوارتر از عقدهٔ ما لا ینحل

ماندی تا به ابد سرّ احد بی تفصیل | حق بکردی اگر از ذاتِ تو شرحی مجمل

غیرتِ وادیِ ایمن شد این تیره رباط | تا بر افروختی از دعوتِ خلقی مشعل

۵۹

۵۳ قلل جمع قلّه سرهای کوه و درینجا هفت قلل کنایه از هفت آسمان است

سنگ دیر شود کعبه انسان و ملک — گر بیاد تو شکستن قشقه کشد در هیکل

کشته شمعی که ز درگاه تو بیرون آید — بقنادیل مه و مهر نگیرند بدل

بدر افکند ز ایوان تو فراش قدر — که پرندین فلک کشته بساط مستعمل

ای عجبا بچه تشبیه دهم ذات ترا — زانکه پیدا نشده کس چو توئی از اوّل

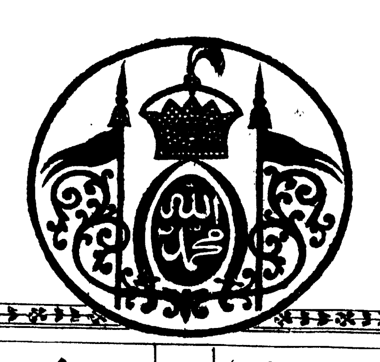
قوت ضعف مرا ساخت چو چنگم شاها — که شدم نومید از کثرت آزار و علل

رحم کن رحم که تا چند کشد جان من — صدمه فکرت و جور مرض و درد و کسل

بنوال تو که افتاد ز بیداد فلک — بدل خسته من رخنه صد گونه خلل

هله نواب ممدوح مشو نا امید — هی تو دانی که امیدت نه بر آید لا بل

که دعایت باجابت رسد اینک فاصبر — آرزوی تو بر آید بعجل لا بتعجل

جامهٔ خود بمدینه بفرست و برد — دست خود بهر دعا بر در حق عزّ و جل

تا دهد زلف قمر پوشش شمیم جان بخش — تا کشد پرده ز رخ شاهد حسن عمل

صد جهان خلق نماید چو قدیر خلاق — از تو تکمیل پذیرند بعلم و بعمل

مدح امیر المومنین حضرت ابابکر صدیق رضی الله تعالی عنه

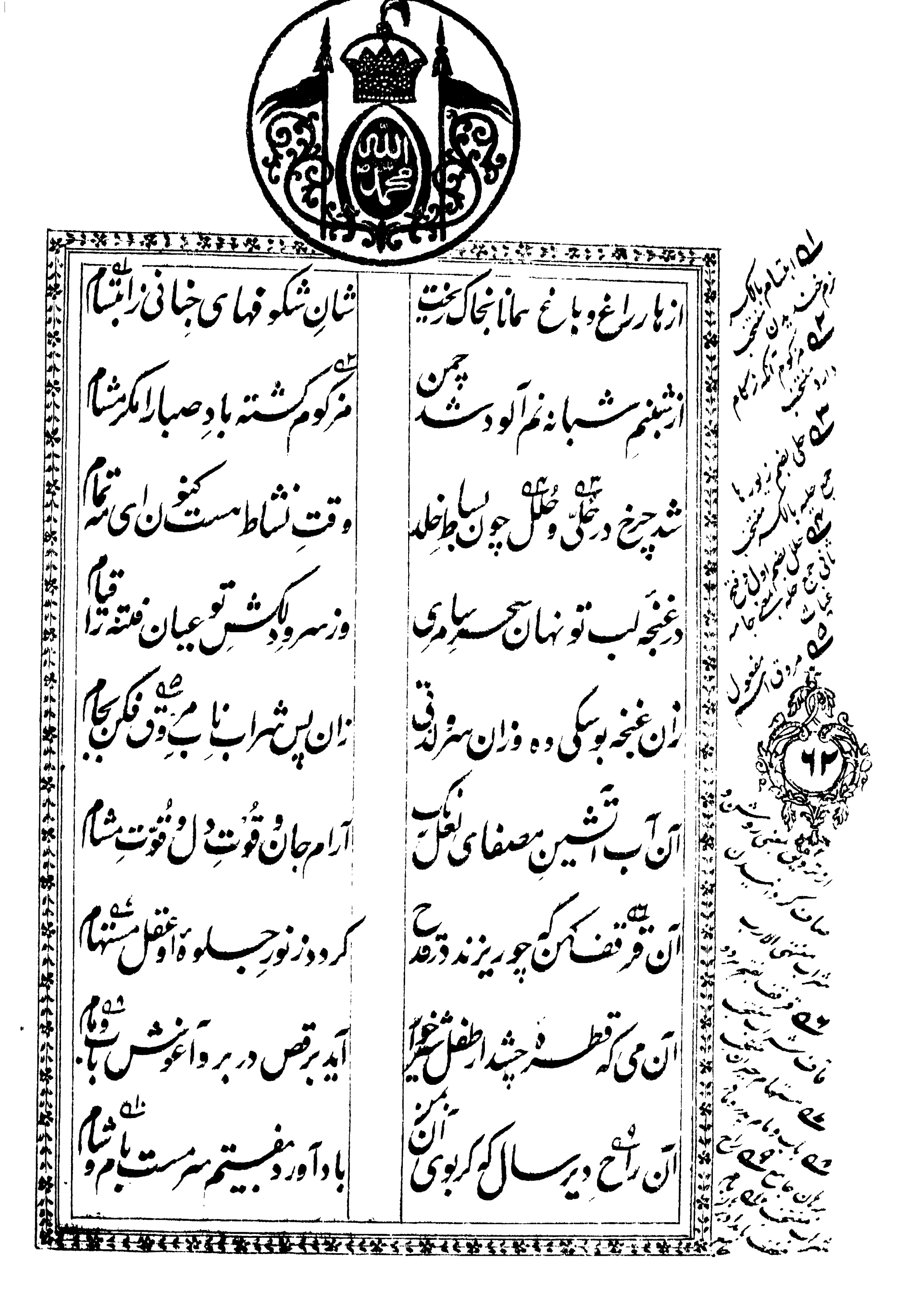
خاور خدیو کرد چو در باختر مقام — آمد به حجله گاه فلک نو عروس شام

مه بر نشست آنکه بر نقره خنگ چرخ — با لشکر نجوم بصد فرّ و احتشام

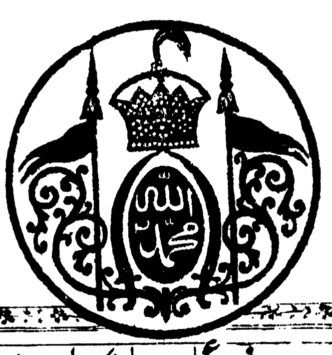
تا زد چنان که لشکر مومن بر اشقیا — زانگونه تاخت فوج ضیا بر سر ظلام

از کیمیای تابش انوار بر گرفت — صیدان آسمان سیه شکل سیم خام

از بسکه گشت جلوه فگن شمسهٔ قمر — تابید طور تجلی چون گنبد رخام

ازهارِ راغ و باغ سمانا بخاک ریخت	شانِ شکوفهای جنانی ز ابتسام
از شبنمِ شبانه نم آلود شد چمن	مزکوم گشته بادِ صبا را مگر مشام
شد چرخ در تجلّی و حُلَل چون بساطِ خلد	وقتِ نشاط مست کنون ای مه تمام
در غنچه لب تو نهان سحرِ سامری	وز سروِ بالشِ تو عیان فتنه را قیام
زان غنچه بوسکی ده وزان سرو لذّتی	زان پس شرابِ نابِ مروّق فکن بجام
آن آبِ آتشینِ مصفای لعل رنگ	آرامِ جان و قوتِ دل و قوتِ مشام
آن قرقفِ کهن که چو ریزند در قدح	گردد ز نورِ جلوهٔ او عقل مستهام
آن می که قطره چشد ار طفلِ شیرخوار	آید برقص در برِ آغوشِ باب و مام
آن راحِ دیرسال که گر بوی آن بمن	باد آورد بهفتم سرمست بام و شام

آن می که می نگوید او را زروی شرع ‌‌ ‌ ام الخبیث مولوی و محتسب حرام

یعنی رحیق صاف ولای کسی بده ‌ ‌ ‌ کایزد بصوت او به نبی گشت همکلام

دیهیم فقر و تاج خلافت سریر دین ‌ ‌ ‌ منجوق عز و چتر شرف افسر عظام

عنوان قدر و دبدبه سرخط کرم ‌ ‌ ‌ طغرای جاه و شوکت و دیباچه نظام

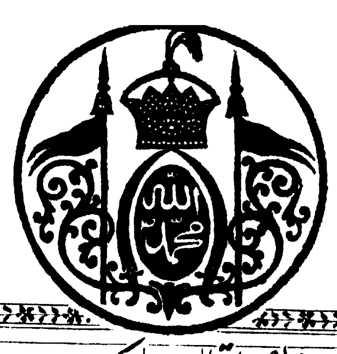
زیب حطیم حلم و حیا کعبه هدی ‌ ‌ ‌ شمع حریم مجد و علا قبله کرام

طیاره محیط شرف لنگر وقار ‌ ‌ ‌ عمان جاه و دولت و ینبوع احترام

دستور اولین رسول و رفیق غار ‌ ‌ ‌ بوبکر صادق زمن و فائق انام

آن داوریکه چون بخلافت قدم نهاد ‌ ‌ ‌ بغنود طفل فتنه به آغوش انتظام

جوشان شدی چو آب نوالش بجوف ارض ‌ ‌ ‌ قارون مثال ماه بگردون زدی خیام

آن سنگ اسودی که بلثمش شود نجات | آید ز کعبه بر در او بهر استلام

گر بوی خلق او برسد در مشام شیر | ریزد چو آهوی ختنی مشک در کنام

نخ نخ بآن جنیبت گردون مثال او | کوراست سرج از مه و از کهکشان لجام

وه وه چه اشهبی که ز تندی و خودسری | از ارتکاض قضا نشده هیچگاه رام

چون فکر بس سبک رو و چون عقل دوررس | چون وهم تند و چست چو اندیشه تیزگام

چرخی است وقت گردش و ارضی است در ثبات | برقی است در تکاپو و بادی است در خرام

صرصر ز جستن و خیز وی آموخت چابکی | دریا ز سیر وی روانی گرفته وام

در دم ز سیر عرش مقام دنی رسی | گر دست پاک تو نه کشد از ادب زمام

آن رستمی که روز وغا در مصاف تو | چون طفل نی سواره نماید زال و سام

از نعرهٔ تو نطفهٔ دشمن ز بطن ام
ز انسان بدر رود که عرق از مسام

در دستِ حق پرستِ تو تیغی است بیمثال
الماس رنگ و پاک گهر زمردین نیام

در حیرتم که لازم و ملزوم چون بود
یابد چو جسم و صوت از تیغش انقسام

بی آب و دانه گشته حریفان ز رو تیغش
زین رو گرفته شکلِ هلالِ مه صیام

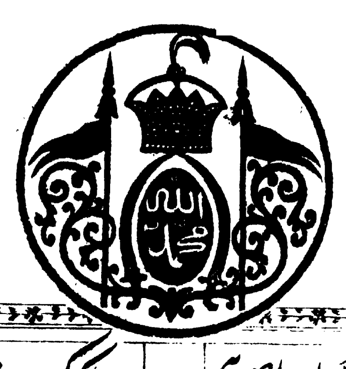
چون بود بورِ چرخ حرون پس بحکم تو
از کهکشان نمودند او را بسر لگام

نسرِ فلک نیارد بر سر پریدنت
تا تیر و خنجرِ تو بر و دانه است و دام

بی جوششِ ولای تو موهای تن گزند
اجسادِ دشمنانِ ترا صوتِ هوام

بجلاجِ دهر بازدا گر بازی خرد
عقلِ تو زو فزونی جوید چو شاهقام

در قصرِ احتشامِ تو از عرش سایبان
بر بابِ احترامِ تو از آسمان قرام

نگشاید از دو دیدهٔ سراحی صو رحم ‌‌ بیند اگر کسی رخ خوب تو در منام

از بهر دفع چشم بد از گیسوی بتان ‌‌ مشاطهٔ نوال تو بر رخ کشید لام

آن کیست کز سخای تو محروم مانده است ‌‌ کو آن کسی که نیست ز جود تو شادکام

ریزد گلاب فضل تو بر روی انس و جان ‌‌ بارد سحاب بذل تو بر فرق خاص و عام

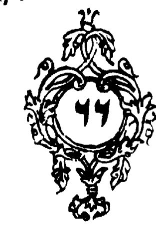
باشد که این مدیح سرای تو نیز زود ‌‌ گردد ز رحمت و کرمت فائز المرام

روزی بلطف و مهر بحالش نظر فکن ‌‌ تا همتش ز بخت دژم گیرد انتقام

تو سرور جهانی و نواب رام پور ‌‌ بر آستان دولت تو کمترین غلام

تا عشوه را بغارت جانهاست نازشی ‌‌ تا غمزه را ببردن دلهاست اهتمام

تا دلکش است خط خوبان عنبری ‌‌ آرد ز تار زلف بتان تا صبا پیام

اعزازِ تو چو قدرِ نبی با دل ازل	نجست چو ذاتِ پاکِ خدا با دوام
خلاقِ جسم و جان بسرِ روحِ پاک تو	هر شام و بامداد فرستد دو صد سلام

منقبت امیر المومنین اسد الله الغالب حضرت علی ابن ابی طالب علیه السلام

گلعذارِ نوبهاران جلوه گر شد در جهان	می سزد نالد اگر رضوان چو بلبل در جنان
نوبهار آمد عجب نبود که چون ابرِ مطیر	بادهٔ خلّر ببارد در شیشهٔ برگِ رزان
نوبهار آمد کنون از کثرتِ عیش و نشاط	جای زهره زهره خیزاند نهالِ گلستان
نوبهار آمد شگفتی نیست گر زهره ملیکه	باده ریزان گشته اند با ساغرِ آئینه سان
دور نبود از فیوضِ بادِ نوروزی اگر	سر کشد از نخلِ ماتم شاخ و برگِ زعفران
توده عودِ قماری سوخت در نارِ حسد	تا نسیمی برگشاد از غنچها صد عطردان

گر رود باد صبا بر آذر برزین دمد | لاله زاری از شرار و سنبلستان از دخان

تیرباران بلا گر چرخ بارد باک نیست | زانکه بر گیتی پرند ابر شد برگستوان

فصل بوقلمون ز ریحان شد چمن بازار چین | ق ابر رنگین جلوه گر دید از هوا گوهرفشان

این چو صوفی دلق رنگارنگ میدارد ببر | وان چو مستان قدح آشام میسازد فغان

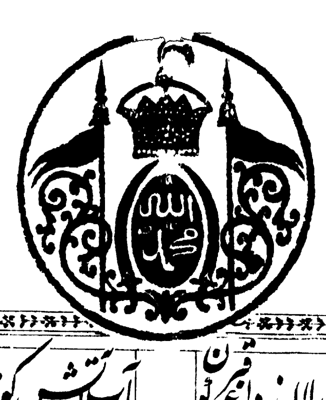
اشک ریزد وامق ابر بهاری از هوا | می چمد عذرای نسترن بزیب دامن کشان

لحن داودی صوت باربد با چنگ گشت | از صدای مرغ صبح و از نوای زندخوان

از ورود فروردین مشاطهٔ خرم بهار | داد آنگه زهره را حلّهای پرنیان

همچو زلف دلستان پرپیچ و تاب افتاده است | گیسوی لبلاب بر دوش نهال ارغوان

سبزهٔ شاداب را بر تن لباس عبقری | غنچهٔ نوخیز را در سر شمیم ضیمران

یا نسیم از عکس شفق لاله زد اغ قیروان — آب آتش گونه است و آتش عنبر دخان

از شقیق بهرمان کون شهر یا ایزنا مسیه — مرغزار دشت را خشید زرین طیلسان

خسرو فرزانه نوروز با خیل بهار — منهزم فرمود جیش روسیاه مهرگان

از تلالای پرنک برق تاب شاخ گل — با دل پر خون سپر انداخت سیاف خزان

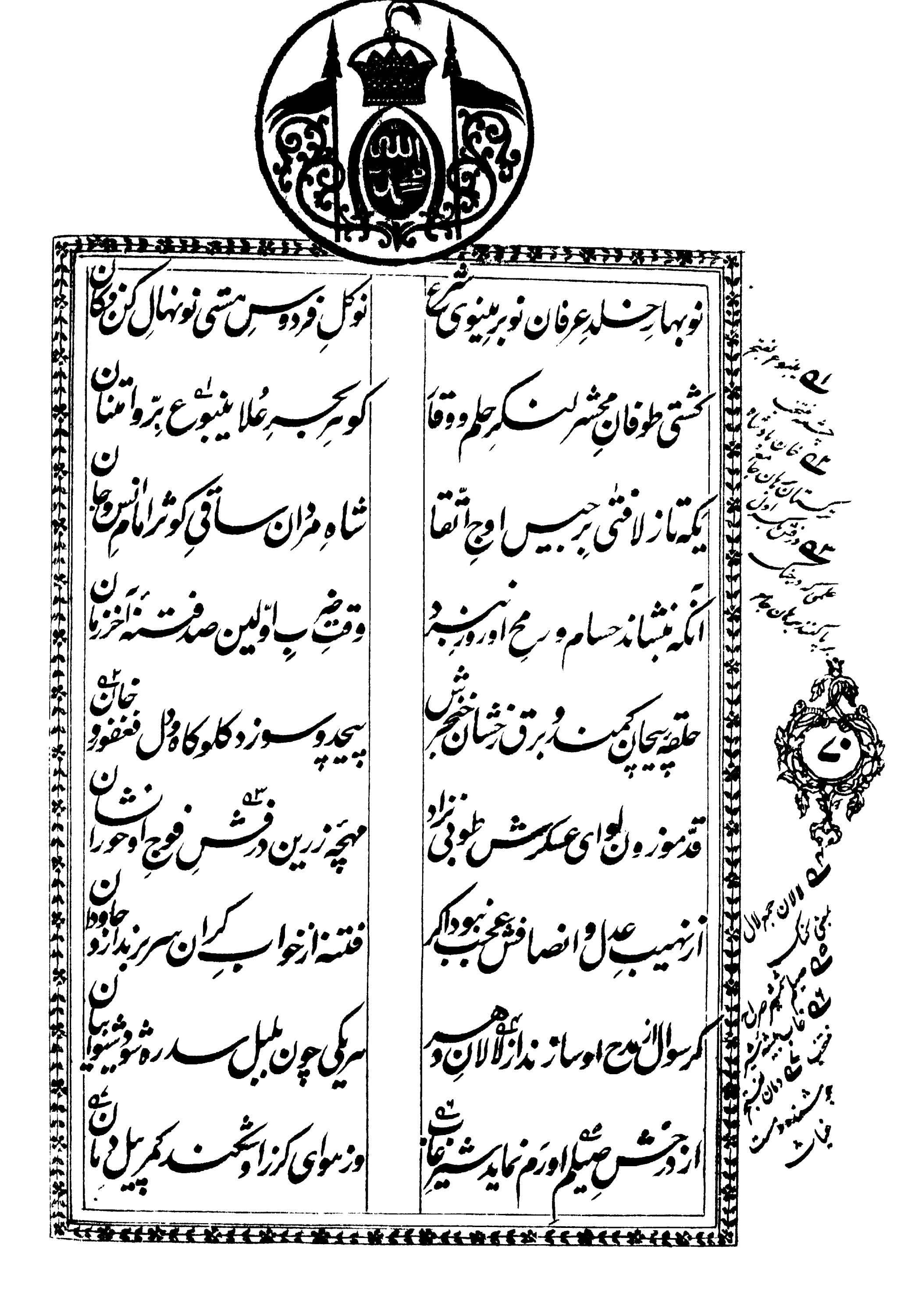
ابر کحلی رنک نیسان بر فلک آمد پدید — چون غبار موکب شاهنشه جم پاسبان

شه بند ملک جرات حصن ایسر اکرم — مسجد اقصای عرفان کعبه امن و امان

بهمن تخت خلافت سام مضمار قتال — خسرو آفاق کیمر و تهم خیبرستان

رافع اعلام عرفان دافع اسقام دین — قامع بنیان کفر و شافع اسلامیان

بتدای حلم و جرات منتهای عز و جاه — مطلع دیوان شوکت شاه بیت عز و شان

نوبهارِ خلدِ عرفان نوبرِ مینوی شرع — نوگلِ فردوسِ هستی نونهالِ کُن فکان

کشتیِ طوفانِ محشر لنگرِ حلم و وقار — گوهرِ بحرِ عُلا ینبوعِ برّ و امتنان

آنکه تاز لافتیٰ بر جبینِ اوجِ اتّقا — شاهِ مردان ساقیِ کوثر امامِ انس و جان

آنکه ننشاند حسام و رمحِ او روزِ نبرد — وقتِ ضربِ اوّلین صد فتنهٔ آخر زمان

حلقهٔ پیچانِ کمند و برقِ رخشان خنجرش — پیچد و سوزد گلوگاه و دلِ فغفور و خان

قدّ موزون لوای عسکرش طوبیٰ نژاد — مهچهٔ زرّین درفشِ فوجِ او حورا نشان

از نهیبِ عدل و انصافش عجب نبود اگر — فتنه از خوابِ گرانِ سر برنداردِ جاودان

گر سوال از مدحِ او سازند از لالانِ دهر — سر یکی چون بلبلِ سدره شود شیوابیان

از درخشِ صیقلِ او رم نماید شیرِ غاب — وز هوای گرزِ او شکند کمر پیلِ دمان

هر کسی گیرد ز روح سنجر و دارا خراج ‌ ‌ ‌ گر همای شوکتش گردد بعالم پرفشان

کشتی قهرش اگر لنگر زند در بحر رزم ‌ ‌ ‌ موج طوفان فنا برخیزد از خون یلان

همت او نام حاتم کرده از آفاق طی ‌ ‌ ‌ جرأتش نگذاشته از پور دستان داستان

ای خدیوی کز نهیب عدل تو کبک دری ‌ ‌ ‌ بی خطر در پنجهٔ شهباز گیرد آشیان

ذات تو در هر دو عالم هر چه جسته یافته ‌ ‌ ‌ جز نظیر خود که زاول گشته بی نام و نشان

مردمان خواهند کرا می خلاف رای تو ‌ ‌ ‌ نطفه بگریزد ز صلب هر تن از پیر و جوان

سقف ایوان ترا باید فنا دیگ سپهر ‌ ‌ ‌ گنبد قصر ترا زیبد قباب[۵۲] از فرقدان

در حریمت عقد پروین جار[۵۳] بلورین مثال ‌ ‌ ‌ در سرایت مهر خاور لگن[۵۴] گوهر نشان

چوبکی[۵۵] حشمت تو موسی عمران صفت ‌ ‌ ‌ قللر[۵۶] دربار جاه تو سلیمان آستان

گر لبی ناشادی از علمِ لدنی در کلام — نطق را میگشت عارض علتِ عقد اللسان

بهرِ اعدای لعینت نقش بندد کاف و نون — نوحهٔ مرگِ جوانی میفرستد ارمغان

گر شود محرابِ کعبه که در بیت العتیق — چون نگاهِ رمی گیری چلهٔ حاجی کمان

قطع سازد مشرکان را ذوالفقارِ تو مباد — بُرّد از دل رشتهٔ امیدِ وصلِ عاشقان

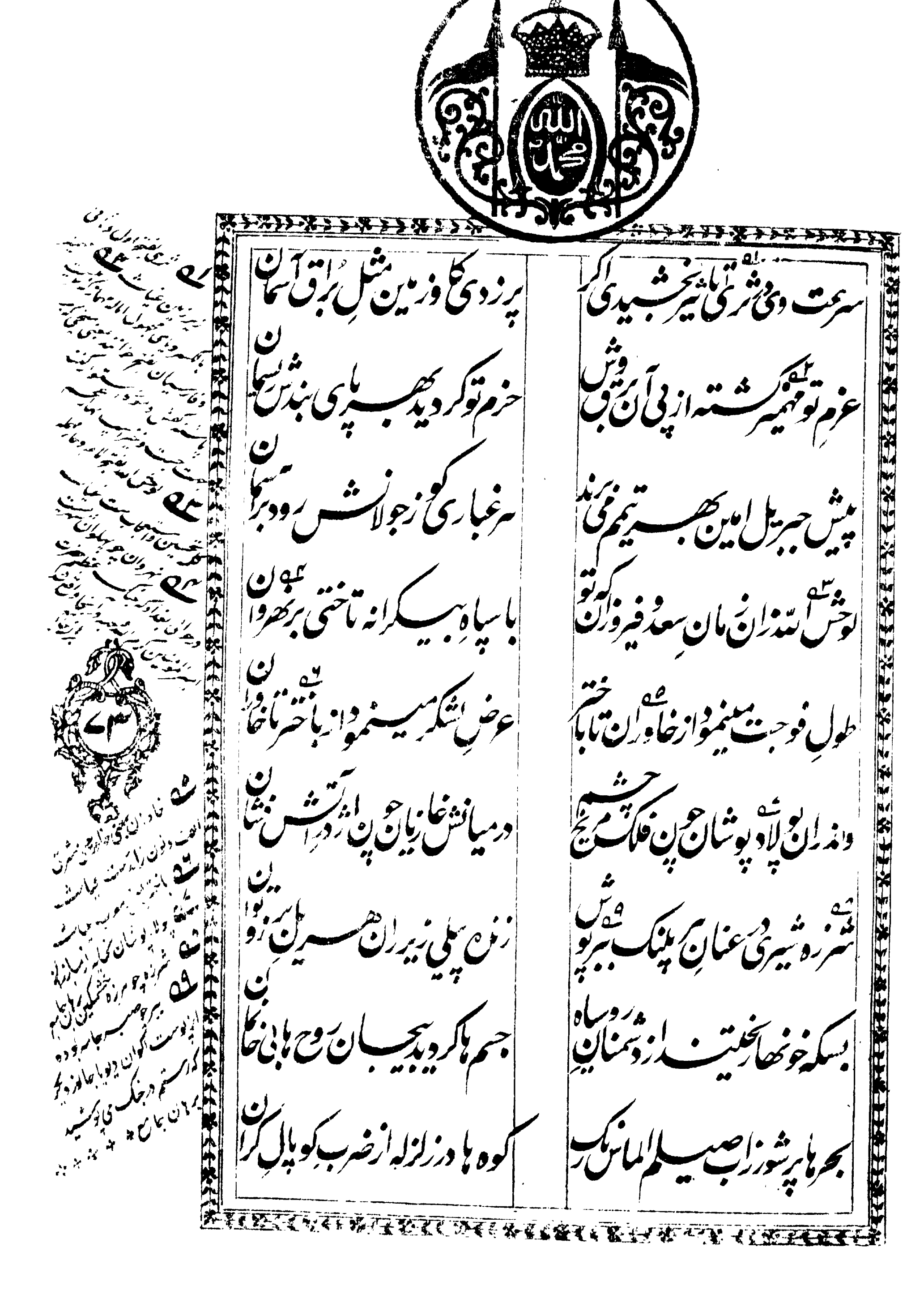
رحمِ تو آن مهرِ عالمگیرِ رخشان را نیام — خشمِ تو آن برقِ بتّارِ عدوش را فسان

دلدلِ زرین رکابت هالهٔ سم سن عذار — نرگسین چشم و بنفشه طرّه و سنبل عنان

نعلِ خنگ مالد غبارش بر رخِ رخشنده ماه — نور می بخشد بجامِ او بسلکِ کهکشان

سمِ او در خونِ اعدا چار مهر اندر شفق — پیکرش در صف چون رستم اندر هفتخوان

خبر دمِ عنبر نثارش میچکید کاهی ندید — بحرِ اسود موج جنبد در وسطِ دو کوهِ گران

سرعت و گرمی تیغ تا شیر خشیدی اگر | پر زدی کاو زمین مثل براق آسمان

عزم تو مهمیز گشته از پی آن برق وش | حزم تو گردیده پای بند آن آسمان

پیش جبرئیل امین همیشه تیمم می کند | هر غباری کز جولانش رود بر آسمان

لوحش الله زان زمان سعد فیروزان که تو | با سپاه بیکرانه تاختی بر خسروان

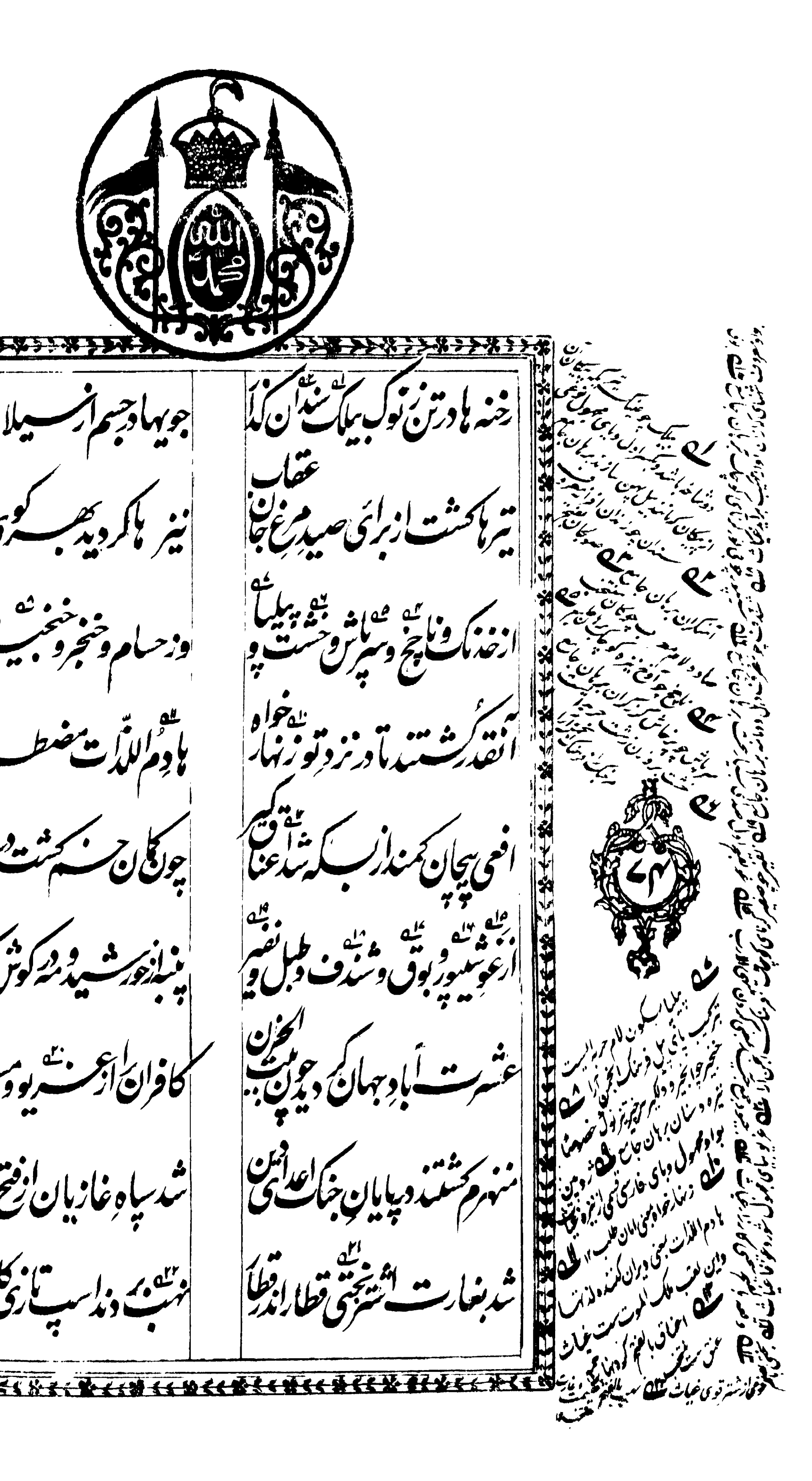
طول فوجت میمنه از خاوران تا باختر | عرض لشکر میسره از باختر تا خاوران

وانگه از پولاد پوشان چون فلک مریخ چشم | در میانش غازیان چون اژدر آتش نشان

شرزه شیری در عنان پلنگ ببر پوش | ژنده پیلی زیر ران هر یل زور آوران

بسکه خونها ریختند از دشمنان رو سیاه | جسمها گردید بیجان روحهای خاکیان

بحرها پر شور از صیلم الماس نگر | کوهها در زلزله از ضرب گوپال گران

رخنه‌ها در تن ز نوک پیکان شد آن گذار — جویها در جسم از سیلان مغز استخوان

تیرها گشت از برای صید مرغ جان عقاب — نیزه‌ها گردید بهر گوی سرها صولجان

از خدنگ و ناچخ و سپر باش و خشت و پیلبا — وز حسام و خنجر و خنجیر و زوبین و سنان

آنقدر گشتند تا در نزد تو زنهار خواه — هادم اللذات مضطر از فلک آمد دوان

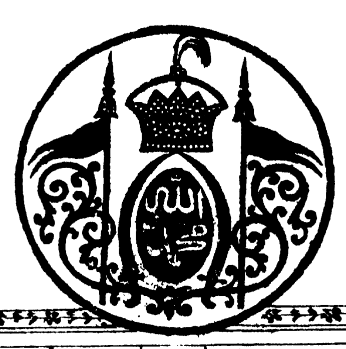
افعی پیچان کمند از بسکه شد آن عناق گیر — چون کمان خم گشت در وقعه جیود دشمنان

از غو شیپور و بوق و شندف و طبل و نفیر — پنبه از خورشید در گوش کرده آسمان

عشرت آباد جهان گردید چون بیت الحزن — کافران را از غریو و مسلمان را افغان

منهزم گشتند پایان جنگ اعدای لعین — شد سپاه غازیان از فتح و نصرت کامران

شد بغارت اشتر بختی قطار اندر قطار — نهب شد اسپ تازی کاروان کاروان

حقه در توده یا قوت صره سیم و زر ‌‌‌‌ ‌ کو سرین مشکوة و سیمینه لکن زر بینه خوان

هم کنیزان مسلسل طره آهو نکاه ‌‌‌‌ ‌ هم وشاقان مشعشع عارض غنجه دهان

بسکه در ناورد که شد حمل پیلان زر و سیم ‌‌‌‌ ‌ رایکان رفت آبروو شان کنج شایکان

پادشاها آن توئی کز دست گوهر بار تو ‌‌‌‌ ‌ چون کف سائل تهی شد مخزن دریا و کان

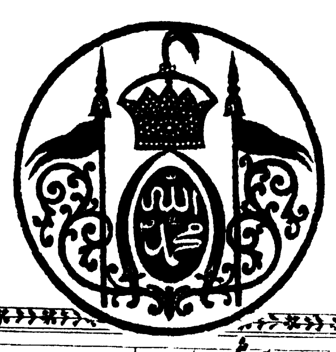
آنزمان زیبد اگر بر بخت خود نازد فلک ‌‌‌‌ ‌ در جهان پیدا نماید چون توئی صاحبقران

جلوه می افکند شمشیرت اگر روز ازل ‌‌‌‌ ‌ تا ابد کاهی نکشتی وصلت جسم و روان

گر نبودی شاخسار نیزه های لشکرت ‌‌‌‌ ‌ دائما می ماند شهباز ظفر بی آشیان

نار را افکند خشم تو بصد آزار و تب ‌‌‌‌ ‌ خلد را بخشید خلق تو بهار جاودان

کمترینه خادمت بخشید تخت خسروی ‌‌‌‌ ‌ کمترینه چاکرت بود اسیل کلکیان

گر نبودی ذات پاکت جلوه آرا شهود — ق — از عدم این شانزده سر گز نگردیدی عیان

جاه و حزم و فر و جود و مهر و خلق و عقل و فهم — علم و حلم و بذل و فضل و عزم و جزم و عز و شان

گاه تحریر صفاتت از وفور خرمی — خامه طاوسانه رقصان میشود اندر بنان

آن تویی کت رستم چرخ برین نادیده پشت — وین منم کز درد و غم چون زال میباشم نوان

آن تویی کت مایهٔ هر دو جهان باشد بجیب — وین منم کاندر متاع خویش دارم صد زیان

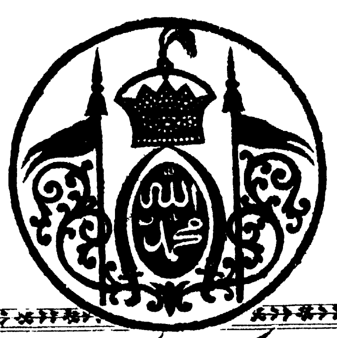
می نگویم جز ثنایت مدح افریدون و جم — می نبینم جز درت باب قصور قیصران

از وفور عشق تو در خانهٔ پر نور دل — می ندارم هیچکس را غیر مدحت میهمان

دعوتم کن از نعیم عیش و عشرت یا علی — تا بکی اندوه مهمان باشد و من میزبان

از هجوم کلفت امراض و آشوب فکر — گشته‌ام چون ماهی بی آب بر بستر تپان

نوان بالفتح نالان و خمیده و کوژ فرهنگ انجمن آرا

آنچه با سلمان میان دشت ارژن کرده‌ای — کن بحق مدح سنج خسته جان خرج دهان

تا نمایان باشد این چار چیز از چار چیز — خنده از لب نور از رخ چین ز ابرو خم ز ابروان

چار کس آرند پیشت سر گزیت این چار چیز — تاج کسری تخت خاقان طبل قیصر چتر خان

نفکند تا خنده در کنج لب خوبان شکنج — تا که باشد شاهدان را زلف پرخم تا میان

تا که باشد نو عروس عز و تمکین را قرین — تا که باشد سعد ملک و دولت را قران

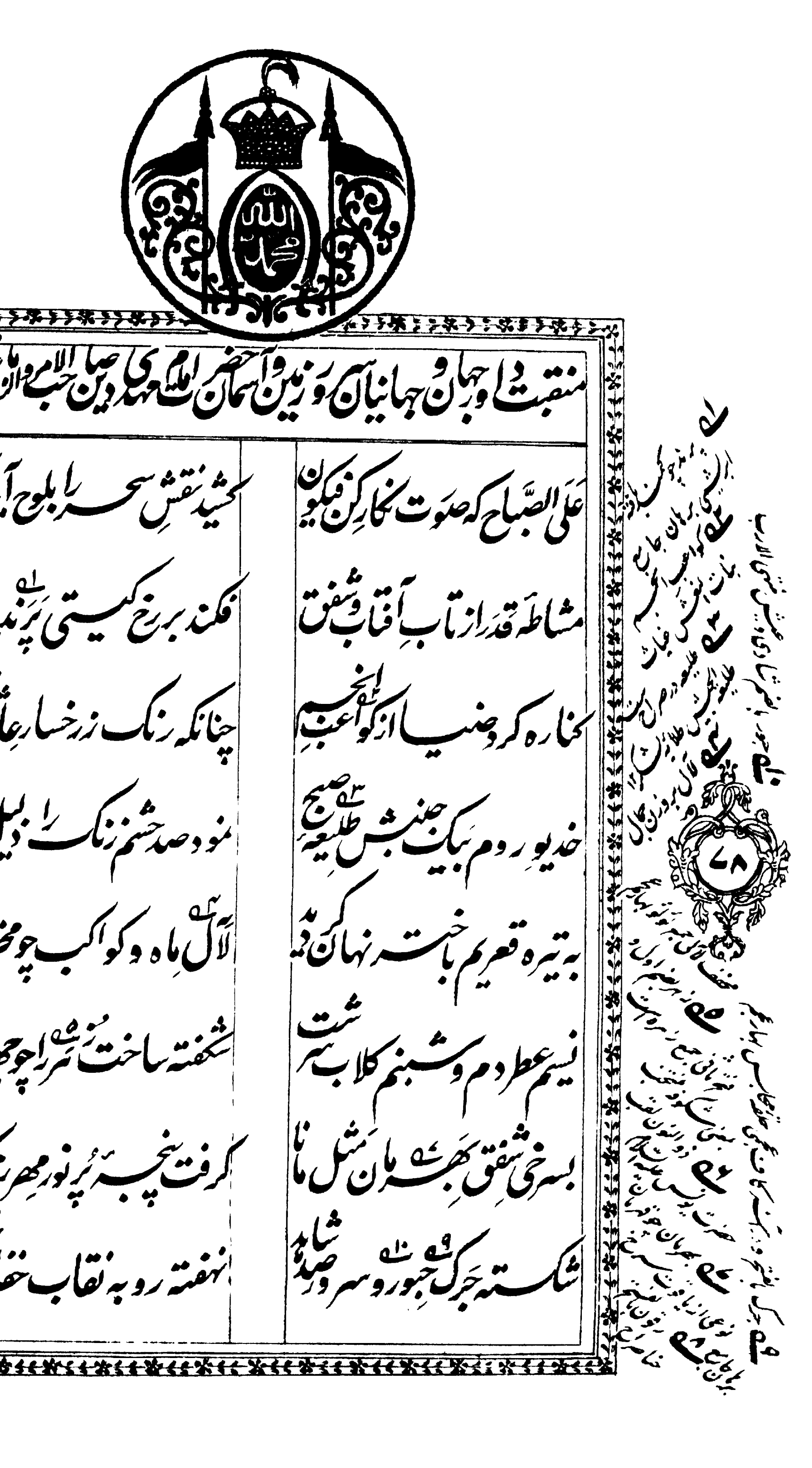
تا بد تیغ سیه تابت بچون شق‌ایا — چون مسی‌ها لب بدندان در به لعلی پان

کلشن سرسبز مینو دوستانت را مقام — ۵۲ حفرهٔ تاریک دوزخ حاسدانت را مکان

لافتی الا علی لا سیف الا ذوالفقار — از ازل تا حشر باشد نغمهٔ کروبیان

نیست جوانمرد مگر ذات حضرت علی کرم الله وجهه نیست سیف مگر ذوالفقار را

صحت و اقبال و جاه دو جهان او را — آنقدر بخشی که ناید هیچ در وهم و گمان

منقبت دلی و جان و جهان و جهانیان سپهر و زمین و آسمان حضرت امام مهدی دین حجت صاحب الامر و الزمان علیه الصلوة والسلام

علی الصباح که صوت نگار کن فیکون — کشید نقش سحر را بلوح آینه گون

مشاطه قدر از تاب آفتاب و شفق — فکند بر رخ گیتی پرند بوقلمون

کناره کرد ضیا از کواکب انجم — چنانکه رنگ ز رخسار عاشق و مجنون

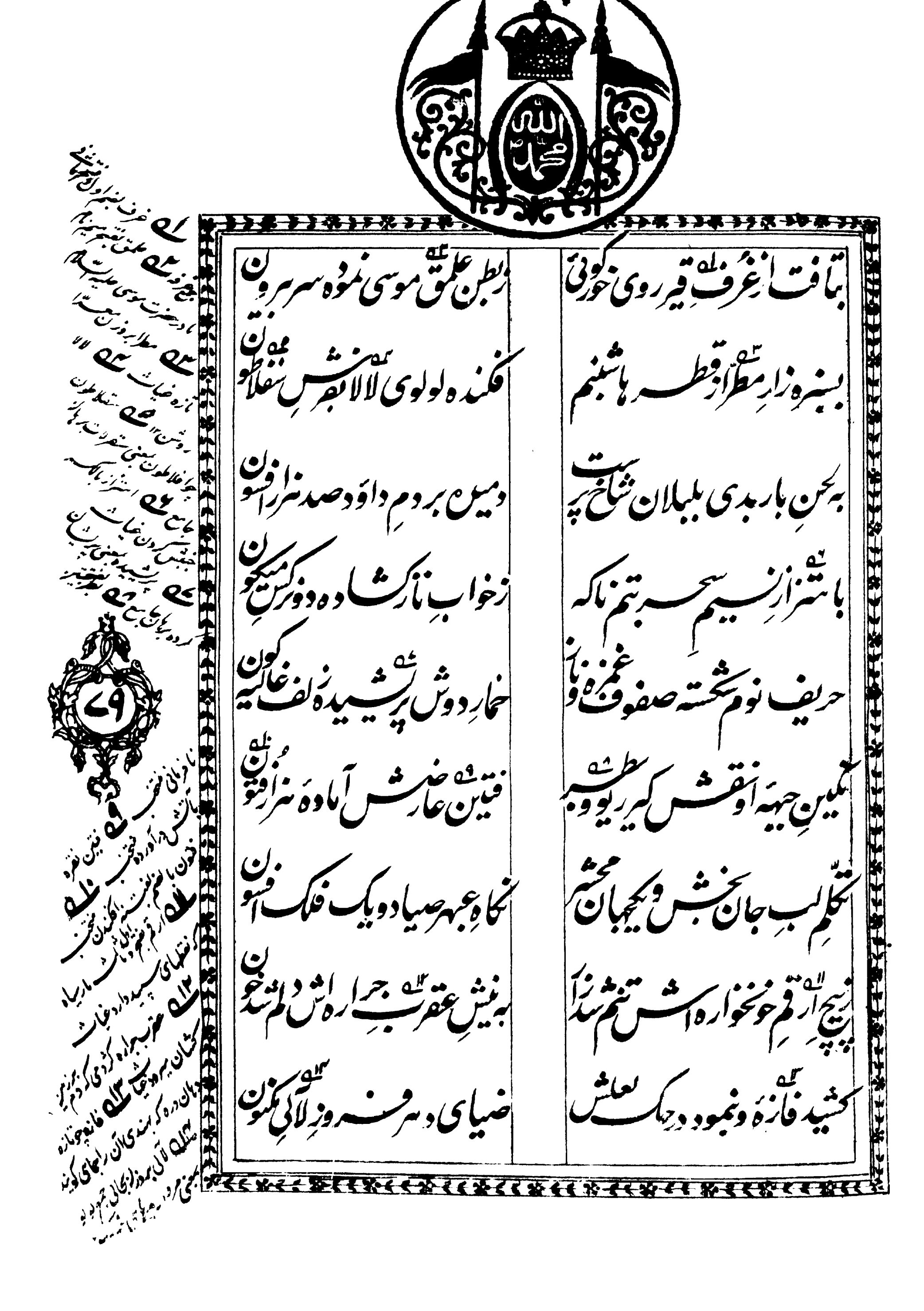
خدیو روم بیک جنبش طلیعه صبح — نمود صد حشم زنگ را ذلیل و زبون

به تیره قعر یم باختر نهان کردید — لآل ماه و کواکب چو مخزن قارون

نسیم عطر دم و شبنم کلاب سرشت — شکفته ساخت ثمر را چو چهره دلبون

بسرخی شفق بهشت مان مثل ما — گرفت غنچه پر نور مهر رنگ زمون

شکسته جرگ جبهور و سرو صد شاهد — نهفته رو به نقاب خفا دو صد خاتون

بتافت از غرف قیر روی خورگونی | ز بطن علق موسی نموده سر بیرون

بسبزه زار مطر از قطره‌ها شبنم | فکنده لولوی لالا بفرش سقلاطون

به لحن باربدی بلبلان شاخ بسیت | دمیده بر دم داود صد هزار افسون

باهتزاز نسیم سحر تمام که | ز خواب ناز گشاده دو نرگس میگون

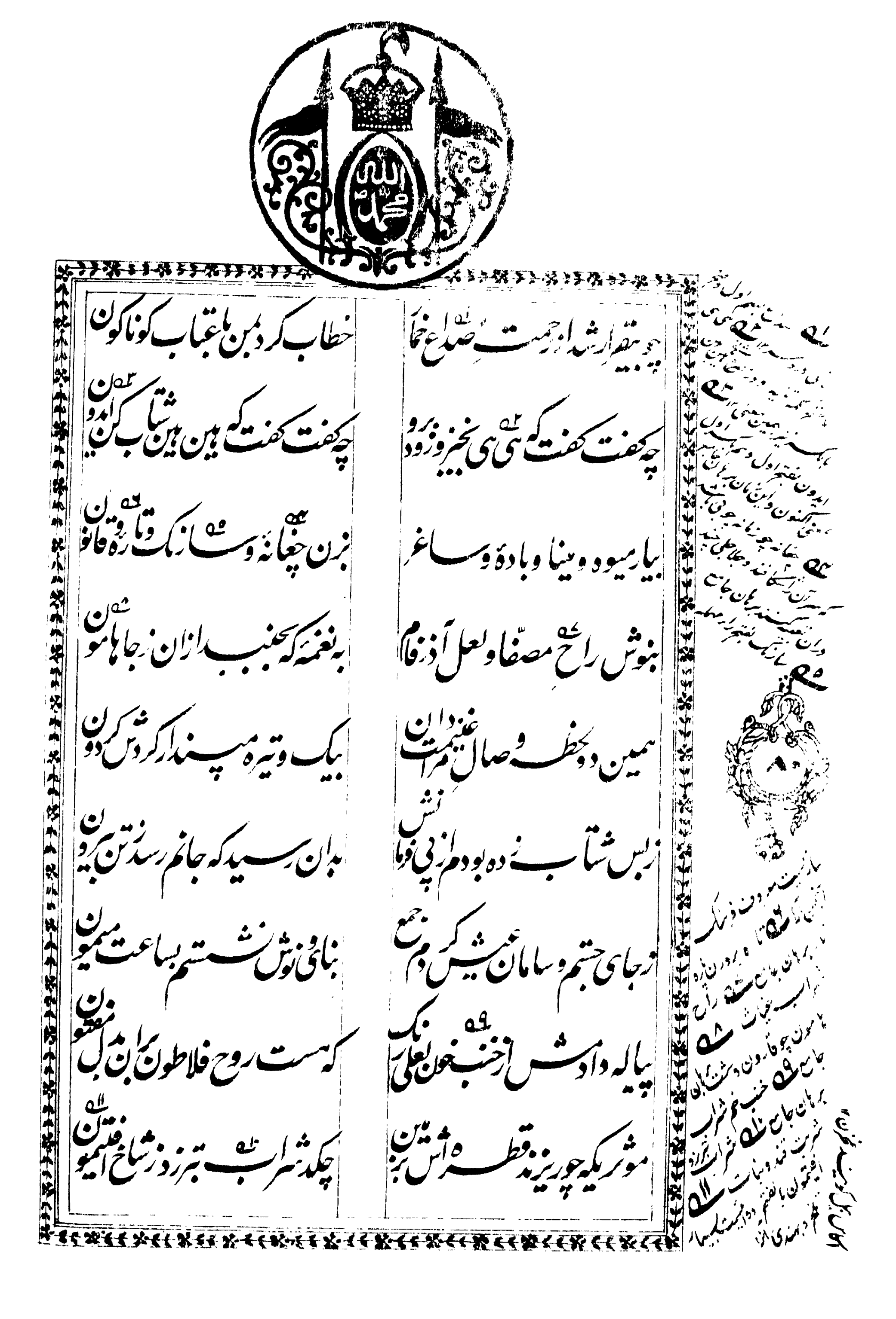
حریف نوم شکسته صفوف غمزه و ناز | خمار دوش پرشیده زلف غالیه گون

بتمکین جبههٔ او نقش کیر یو و بسطر | فتین عارضش آماده صد هزار فتون

تکلم لب جان بخش و چهان محشر | نگاه عبهر صیاد و یک فلک افسون

زپیچ ارقم خونخواره اش تنم شد زار | به نیش عقرب جراره اش دلم شد خون

کشید غازه و بنمود در حنک لعلش | ضیای دهر فروز لآلی مکنون

چو بیقرار شد از حمت صداع خمار | خطاب کرد بمن با عتاب گوناگون

چه گفت گفت که هی هی بخیز و زود برو | چه گفت گفت که هین هین شتاب کن اکنون

بیار میوه و مینا و باده و ساغر | بزن چغانه و سازنگ و تار و قانون

بنوش راح مصفا و لعل آذر فام | به نغمه که بجنبد از آن ز جا هامون

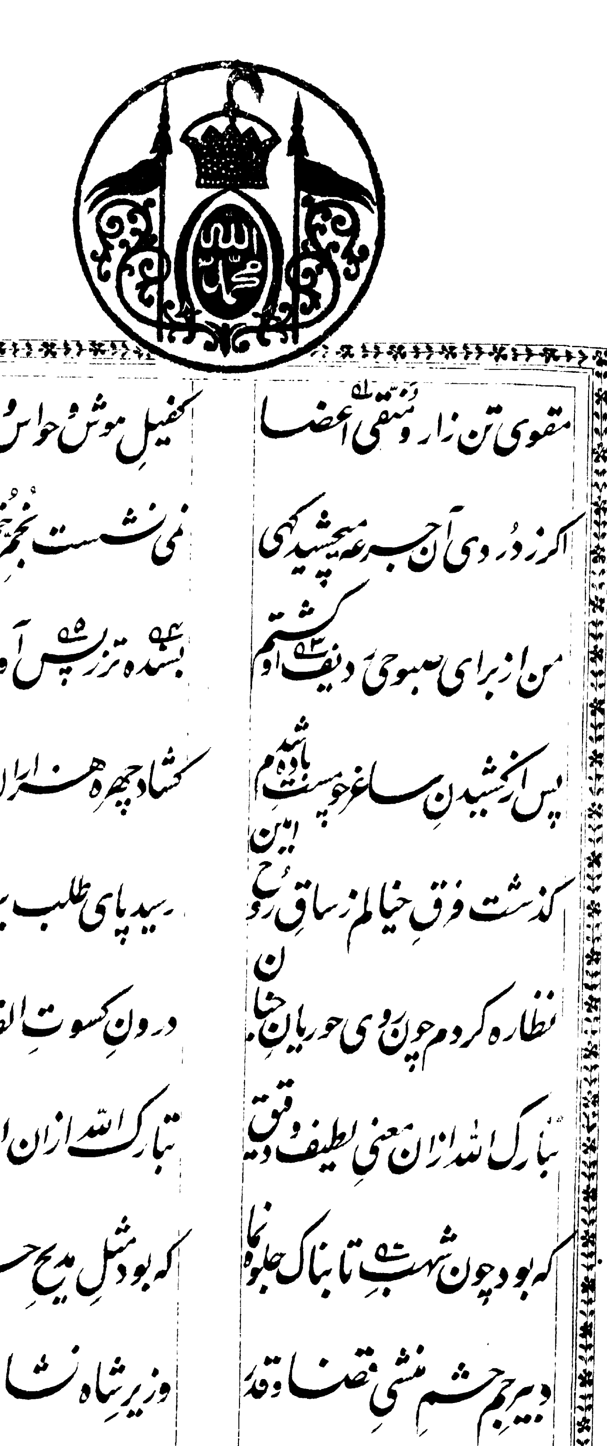
همین دو لحظه وصال مرا غنیمت دان | بیک و تیره مپسند گردش گردون

ز بس شتاب نه ده بودم از پی فرمانش | بدان رسید که جانم رسد ز تن بیرون

ز جای جستم و سامان عیش کردم جمع | بنای نوش نشستم بساعت میمون

پیاله دادمش از خشب خون لعلی رنگ | که هست روح فلاطون بر آن مدل مفتون

موثر یکه چو ریزند قطره اش بزمین | چکد شراب تبرزد ز شاخ افتیمون

مقوّی تن زار و منقّی اعضا — کفیل هوش و حواس و مزیل کرب و حزن

اگر ز دُردی آن جرعه‌ای چشیدی کی — نمی‌نشست بخمّ خمول افلاطون

من از برای صبوحی ز دیگ او گشتم — بسنده‌تر ز پس آوند چاشنه موزون

پس از کشیدن ساغر چو مست باده شدم — گشاد چهره هزاران حقائق مخزون

گذشت فوق خیالم ز ساق روح آیین — رسید پای طلب بر تبارک قارون

نظاره کردم چون روی حوریان جنان — درون کسوت الفاظ صورت مضمون

تبارک الله از آن معنی لطیف و دقیق — تبارک الله از آن لفظ گهر مشحون

که بود چون شهب تابناک جلوه‌نما — که بود مثل مدیح خدیو کن فیکون

دبیر چرخ حشم منشی قضا و قدر — وزیر شاه نشان شهنشه بیچون

۸۱

امام مهدی هادی که دین ختم رسل — به پشتوانی او ثابت و قویست کنون

شهی که از پی ترحیب شرع او زردشت — برون جهند ز لحد چون شرار از کانون

از و جهان ز ستمهای دهر در راحت — از و زمانه ز آشوب فتنه ها مامون

وزد چو صرصر قهرش به نطفه شبری — اجنه سر نکشند از حجاب های بطون

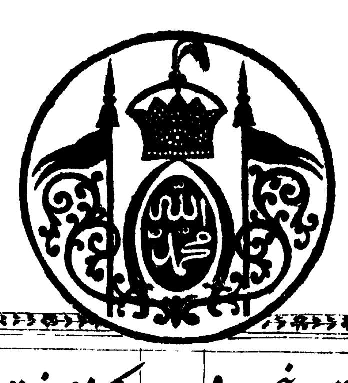
به آبیاری انعام او شود پیدا — مذاق آب خضر در عصاره افیون

کسیکه ساخته لعلش بصنع او نام — که نقش زد به بر باب عدم دو سوره نون

سپهر بدسنتش در صف دشمنان بینی — قرار مردمک چشم در میان جفون

ایا کسی که بیاد وقار و تمکینت — کهی نریزد آبی ز کاسه واژون

ز برق تیغ تو در چشم خور رمد پیدا — ز باد گرز تو در دهر اشاعت طاعون

درخش نیر شمشیر تو بروز نبرد — پراکند صفت ذرها صفوف قشون

بضرب گرز تو ریزد شمال کهنه رواق — بزیر سقف فلک گر بود هزار ستون

زهی ستانهٔ جاهت که نیر اعظم — شود شبانه بمغرب برای سجن نگون

بود سکندر بخت تخت جم ملاک — کند جلال تو شفعت بفر افریدون

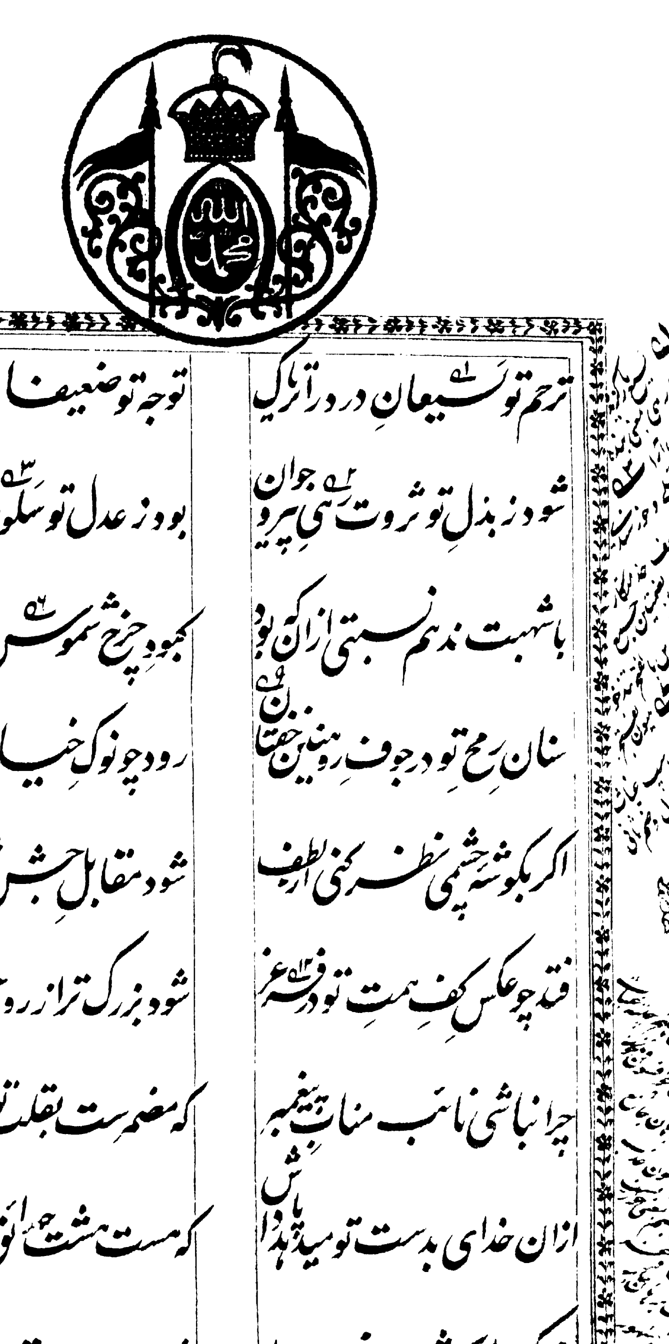
جمال لیلی کلکت اگر ببیند تیر — کمانه پشت شود همچو قالب مجنون

خیال نهب شبیخون عسکر قهرت — رباید از دل روبنه قرار و سکون

ز قطره قطره چهد بجهان شرار جحیم — رود چو آتش عنف تو در تک جیحون

کمال کثرت هستی چو سر زد از صانع — جمال وحدت و تفرید بر تو شد مفتون

نقوش وصف تو سر لوح سوره توریت — رقوم مدح تو طغرای صحف انکلیون

ترحم تو شیعیان در در آتارکی — توجه تو ضعیفان کرب امعجون

شود ز بذل تو ثروت رسی پیر و جوان — بود ز عدل تو سلوت ضعیف دیر و قرون

باشهبت نه هم نسبتی ازان که بود — کبود چرخ شموس و هیون دمر و حرون

سنان رمح تو در جوف روئین جفتان — رود چو نوک خیاطی بحلهٔ اکسون

اگر بگوشهٔ چشمی نظر کنی از لطف — شود مقابل جشن شهی عذاب الهون

فتد چو عکس کف همت تو در فرعز — شود بزرگ تر از رود خانهٔ آمون

چرا نباشی نایب مناب پیغمبر — که مضمرست بقلب تو حکمت هارون

ازان خدای بدست تو مید هدا باش — که مست هشت چائق بدست تو مریون

بزرگوار اعرش رفیع مجد علا — شد بهت سوی تو ام خضر شوق را میمون

زدم بدست تو نا دیده دست بیعت را — گواه هست بر این واقف درون و برون

دعای خیر بفرما بحق من تا خوش — شوم بعیش مخلد ز فیض تو مقرون

بروز حشر شفیعم شو از کمال نوال — که تا ابد بود بمانم ز لطف تو ممنون

چگونه گنجد در حجلهٔ بیان زیرک — مخدرات صفاتت بود ز حد افزون

محال هست کمال مدیح تو زان به — که مدح ختم کنم بر دعای تو اکنون

همیشه تا که پریزادگان قاقم پوش — کشند بر سر خود خمار گونه گون

مدام تا که بمالند خون عاشق را — حنا مثابه بپا خوگران آتشگون

شموس جاه و جلال کمینه خادم تو — بواد از صدمات کسوف و نقص مصون

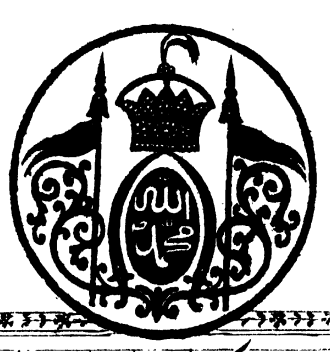
کشند طالع خصم ترا بحکم قدر — شکنجیان قضا در شکنج نه گردون

کنون سلام بکن عرض با ادب نواب	مده ز دست عنان طریقهٔ مسنون

در منقبت حضرت امام نقی علیه السلام

تا چند ای باد صبا نظارهٔ سرو و سمن	سازی ندانم تا کجا گلگشت گلزار و چمن
تا کی دوی در راغها تا کی روی در باغها	تا کی نمائی لاغها در وصل یاسمین و نسترن
تا کی کشی خمیازه در زیر تاک تازه	مالی بعارض غازه از لاله در دشت و دمن
تا کی ز روح راح مل عطری فشاندن سنبل	تا کی ز بوی نور و گل عنبر بعود آمیختن
گاهی به اطراف قلل بخرامی از غنج و دلل	گاهی باکناف طلل رقاصی از شوخی و فن
گاهی بصحرا فرخی از بوی مشک خلخی	گاهی به بستان گلرخی از گونه چاک پیرهن
گاهی شوی همداستان با نغمهای ندخوان	گاهی به نی باشی نهان چون روح در کوخ و دمن

کاهی ببی یوسفی چشم پدر روشن کنی / گاهی نمانی منزوی زلف همچون بیژنان

ریزی هزاران شعشعه زر بر چهر ریحان و نسترن / بیزی همه کافور تر از نکهت ورد و سمن

از تو شود بستان چین تا بسر روی زمین / از تو مدد در فر دین کلها ختن اندر ختن

از زلف های چنبری از خنده های شکری / هر دم بپا می آوری سعی اسیران شجن

آخر چه سود آخر چه ضر آویختی دل کم اگر / با طرّه های مار سر بازلف های پرشکن

خواهی که باشی مثل حر آزاد از دام ستم / کن در امن امید پر از نیر یثرب همچو من

طوفی به آنات شبی بر گرد مشکوی نبی / نوشی صبا فی مشربی جام می مدح سخن

زان پس بقیعش را ببین و بین بی صد حنین / بر قبر زین العابدین بر مرقد پاک حسن

دخت نبی بینی در آن جا صفت مریم نشان / اما نموده جاودان در گلشن مینو وطن

نوشابه و اقلیمیا گفته بدرگاهش ثنا — بلقیس و راحیل و لیا خوانند صفاتش با لسن

گر عصمتش گیرد سکون وقت تحدیثش در بطون — ناید ز کلک و لب برون بی پرده حرف که سخن

سوی دگر بفکن نظر زی باقر و صادق نگر — یابی توسلت دو قمر در رتق و فتق فرض و سنن

بر همگنان خیره و دعا بفرست با صد التجا — چندانکه تا روز جزا هرگز نخندد در چمن

عودی نمائی با شرف در وقت خوش سوی نجف — بینی در انجا صف صف حور و ملک سوی مجن

بهر ثنا بگشای لب در حضرت میر عرب — دست احد حیدر لقب خیبرگشا عنترفکن

ز آفاق شور حرب او معدوم کرده ضرب او — افتاد از یک ضرب او در دو جهان صد تهمتن

زان پس گذر در کربلا با ناله و آه و بکا — پیش حسین با وفا پیش شه خونین کفن

آن بلبل باغ یقین کو در هوای نوردین — دانست آه و یاسین به از نوای خارکن

خصمش چو از روی طغی آید به پیش دو غا | تیغش نماید لام لا در نفی سر تن و قرن

پیرامنش لعلی نشان در گرد مه چون کهکشان | هر یک از آن صاحبقران بر یک از آن انجم قرن

کرد طلاقت مصقعی پیش امیر المعی | مدحی چو آن ابن اصمعی بر کبریای خلد سکن

جستی فراغت چون از آن در نظم شعر دوان | بحرین بر و اسمان بینی در آنجا موجزن

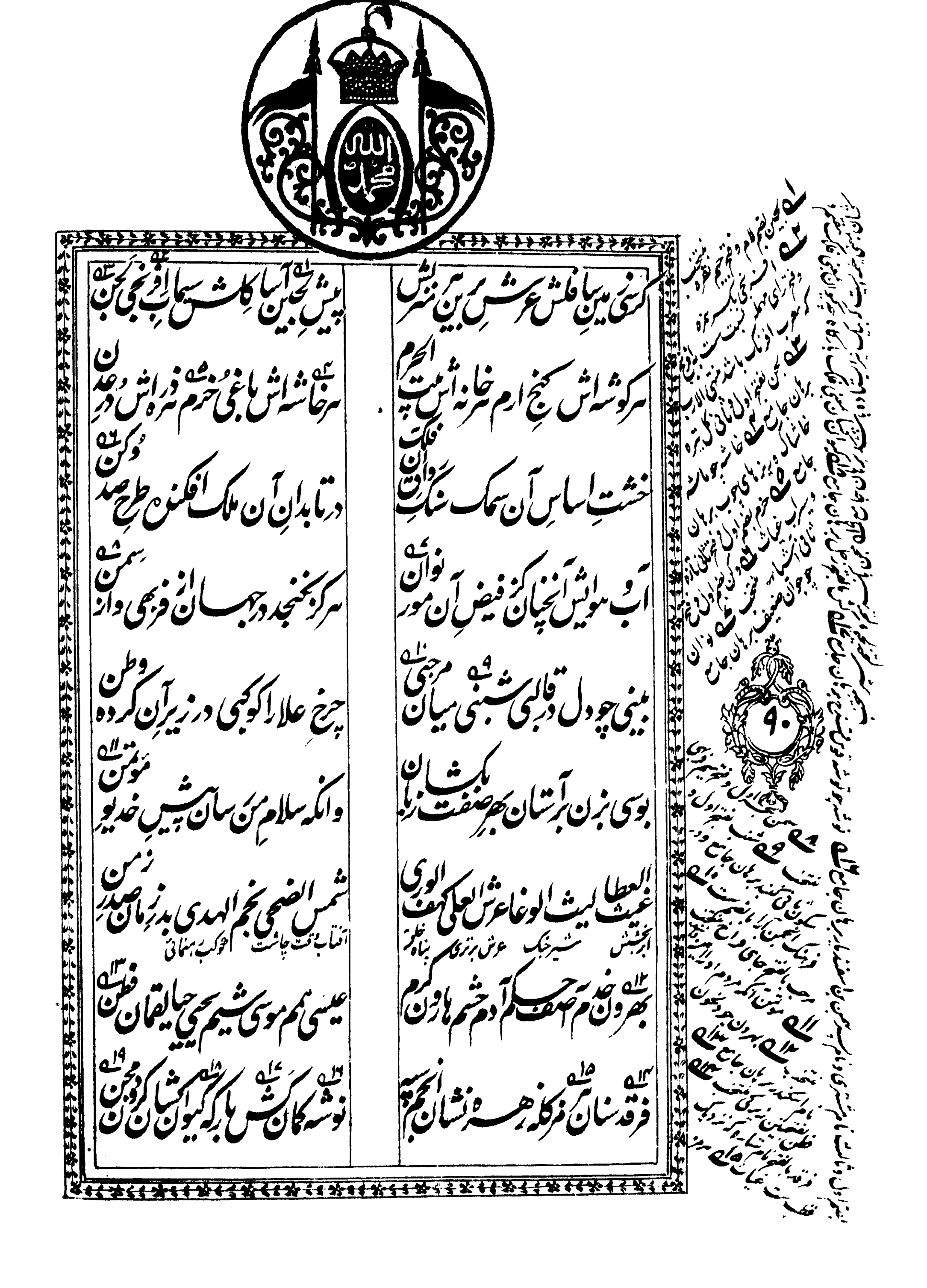
هر یک از آن با جودگی چرخ سخاوت را جدی | ماحی نام ماه طی محیی صیت ذوالیزن

بعد ثنا بر کش قدی اندر ریاض مشهدی | بینی شجارش مروی بی‌جاش بر بهر من

یابی در آنجا مضجعی عین شرف را منبعی | جنت بجنبش ملقعی حشر جهان بنشین حشن

خم شو برای سجده بر تربت پاک رضا | کو راست ایزد حامیا هر لحظه در سر و علن

زین پس شو چون سا فره با بهر روی ساموه | آن تختگاه با هر آن قبله گاه مرد و زن

کرسی مینا فلکش عرش برین منبرش
پیش لجین آسیا کاشش سیماب افرنجی لگن

هر گوشه اش گنج ارم خازنه اش بیت الحرم
هر خانه اش باغی خرم هر ذره اش دُرّ عدن

خشت اساس آن سمک سنگ رواق آن فلک
در تابدان آن ملک افکنده طرح صد دکن

آب و هوایش آنچنان کز فیض آن مور ناتوان
هرگز نگنجد در جهان از فربهی و از سمن

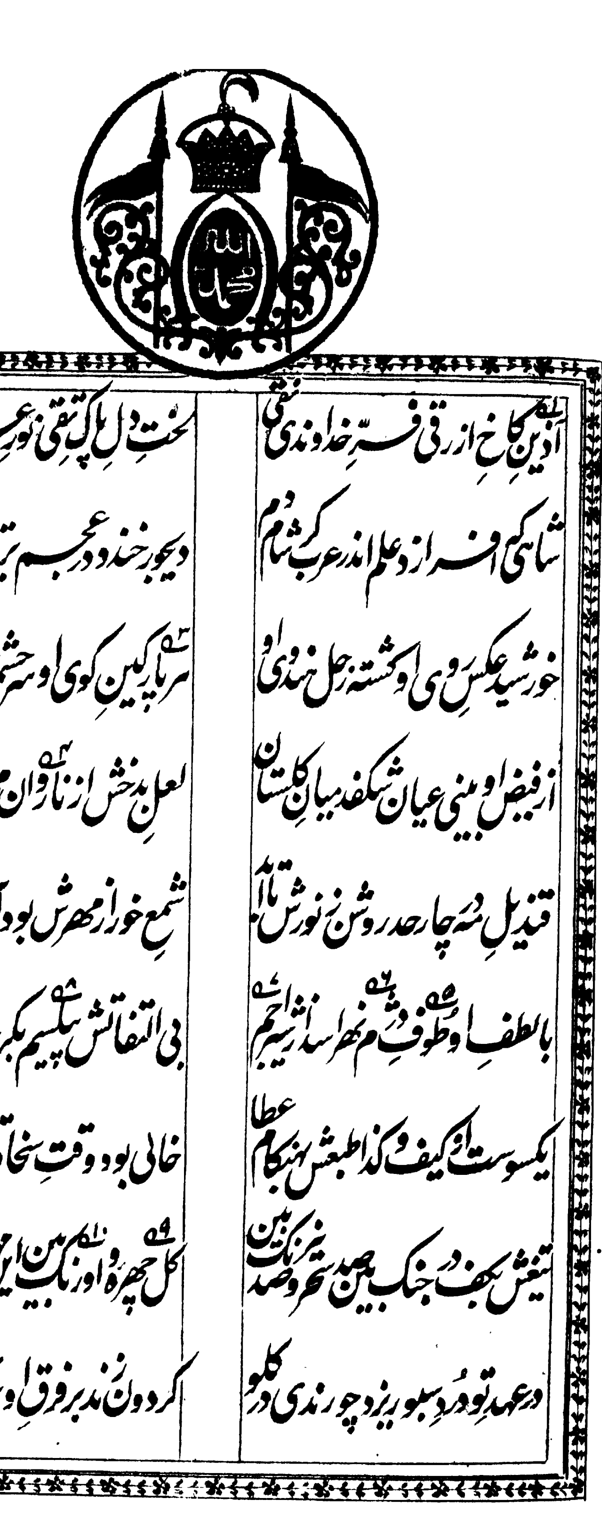
بینی چو دل در قالبی شبنمی میان مرجهی
چرخ علا را کوکبی در زیر آن کرده وطن

بوسی بزن بر آستان بهر صفت بگشا زبان
وانگه سلام من رسان پیش خدیو مؤتمن

غیث العطا لیث الوغا عرش العلی کهف الوری
ابر بخشش، شیر جنگ، عرش برتری، پناه خلق
شمس الضحی نجم الهدی بدر زمان صدر زمن
آفتاب وقت چاشت، کوکب رهنمائی

بهروز خدم آصف حکم آدم حشم هارون کرم
عیسی دم موسی شیم یحیی حیا لقمان فطن

فرقد سنان فرقد کله زهره نشان انجم سپه
نوشه کمان کش با که کیوان کشان گردون مجن

آذین کاخ ازرقی فرّ خداوندی تقی — تخت دل پاک تقی نور عیون تن

شاهی که فرازد علم اندر عرب گر شام — دیجور زخند در عجم بر تاب شعری یمن

خورشید عکس روی او کشته زحل هندوی او — بر تا پر کین کوی او سرچشمه شهد و لبن

از فیض او بینی عیان شکفد میان گلستان — لعل بدخش از نار وان مهر درخش از نارون

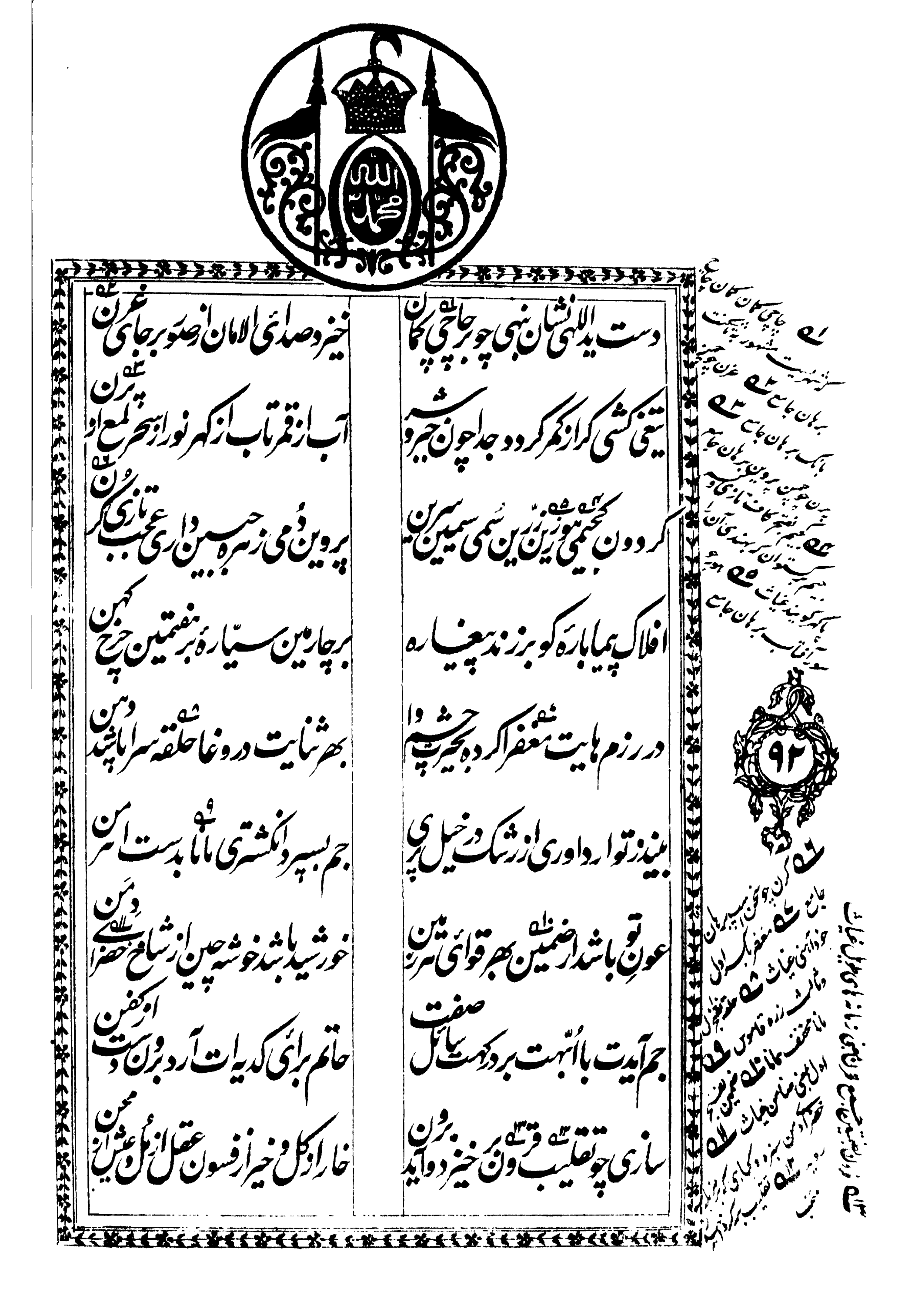
قندیل دیر چار حد روشن ز نورش تا ابد — شمع خور از مهرش بود آذین این مرد لکن

با لطف او شطوف شم نهر اسد ز شیر احم — بی التفاتش شبنم بگریزد از صوت زغن

یکسو ستاده کیف و کد اطبعش بهنگام عطا — خالی بود وقت سخاوتش ز لفظ لا و لن

تیغش بهف در جنگ بین صد سحر و صد نیرنگ بین — گل چهره او رنگ بین ای چهره وش آن ماه تن

در عهد تو درد سبو ریزد چو رندی در گلو — گردون زند بر فرق او سر خنگ آشوب و فتن

دست ید اللهی نشان نهی چو بر جاچی کمان — خیره صدای الامان از صور بر جای غرن

تیغی کشی کر از کمر کردد جدا چون چرخ وشیر — آب از قمر تاب از کهر نور از سحر لمع از پرن

کردون بچشمی توزرین زرین سمی سیمین برن — پروین دمی زهره جبین داری عجب تازی کرن

افلاک پیما بارهٔ کو بر زند پیغاره — بر چارمین سیارهٔ بر هفتمین چرخ کهن

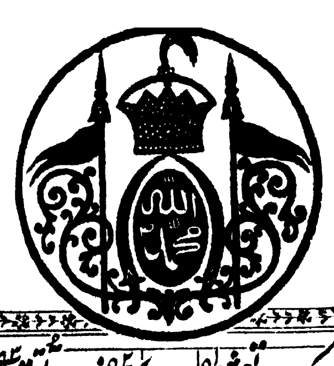
در رزم هایت مغفر اکر ده بحیرت چشم وا — بهر ثنایت در وغا حلقه سراپا شد دهن

بیند ز تو ار داوری از رشک در خیل پری — جم بسپرد انگشتری تا او بدست اهرمن

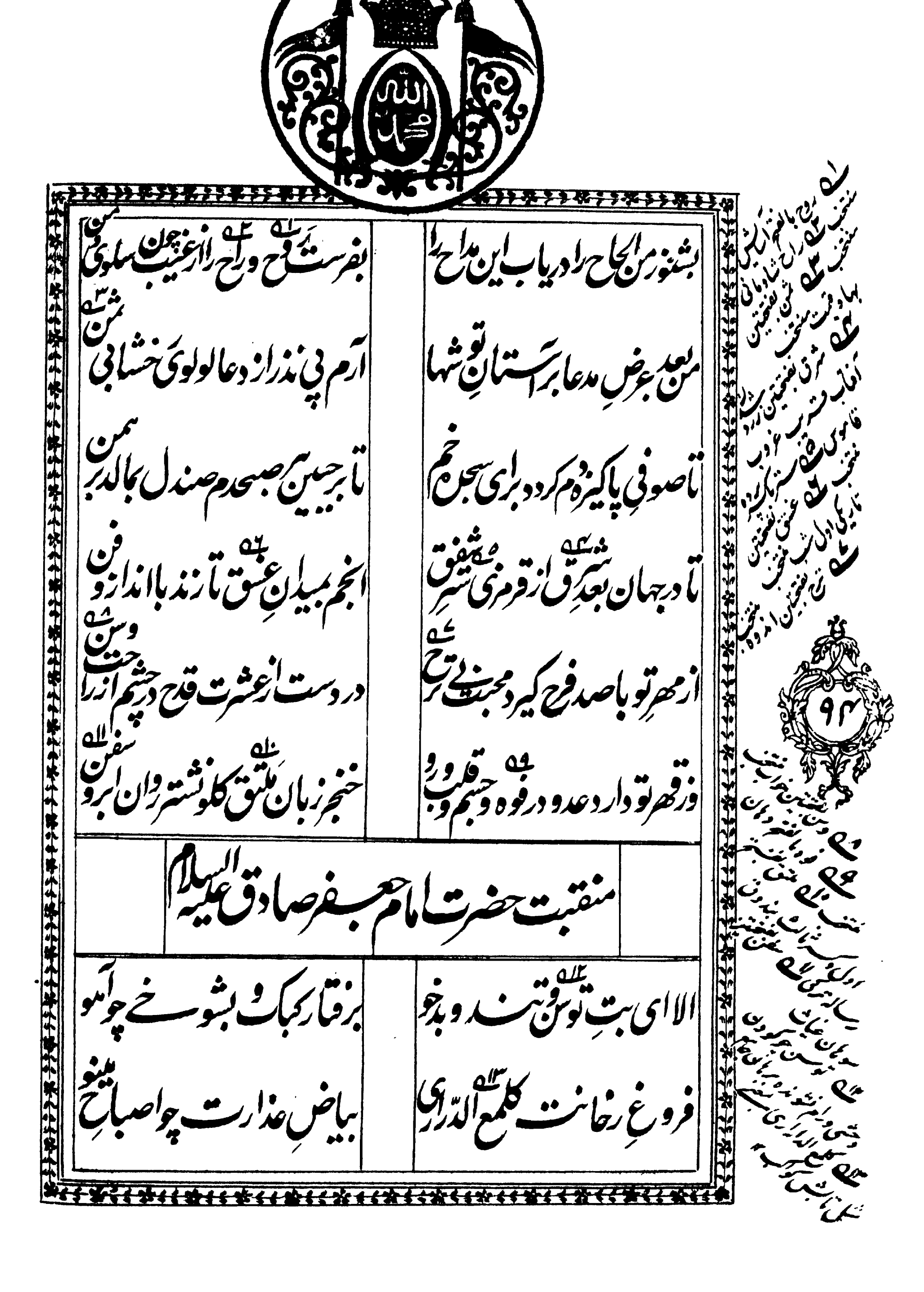
عون تو باشد ار ضمین بهر قوائی سرزمین — خورشید باشد خوشه چین از شاخ خضرای دمن

جم آیدت با ابهت بر در کهت سائل صفت — حاتم برای کدیات آرد برون دست از کفن

سازی چو تقلیب قرن وز خیز دو آید برون — خار از کل و خیر از فسون عقل از عمل عشق از محن

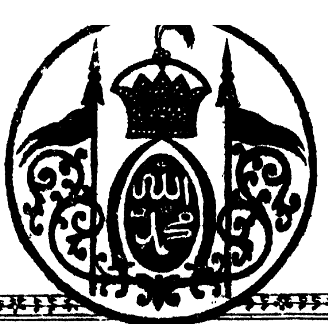
آموزد ار عونت روش گیرد عجوز مرتعش	گرز زن فرق تقمتمش جوشن ز جسم تهمتن
انجور نه بر آسمان تختی ز جرم فرقدان	شاید که بنشیند بر آن میر سلیمان انجمن
ایمه فرود آ از سما با طرز نیک و دلربا	باشد کند افسر ترا روزی شه حب العطن
جوز ارکاب شاه شوسه شاطرانه مشی و دو	عیوق باز آ در جلو با تیر و برجیس و شن
اوصاف چون تو سروری ناید ز کلک لاغری	هرگز نروید عبهری از کهنه شاخ کرگدن
و بیجکات ز لطفت سرمانی یاری کام و بیان	رخشان تر از پروین جمان دارم بخاطر مخزن
کلک مدیح آمیخته مدح و ثنا انگیخته	زر جوهری سنجیده بر صفحه از نور گشتن
اما ز چرخ بوالهوس افتاده در ششصد مکس	در هر زمان و هر نفس نالم لسان درد من
جسمم شل همچون عرض جو هر صفت بیمار و مرض	محبوس هستم الغرض در بند آلام و حزن

بشنو ز من الحاح را دریاب این مداح را | بفرست فتح و راح را از غیب چون سلوی
من بعد عرض مدعا بر آستان تو شها | آرم پی نذر از دعا لولوی خوشابی
تا صوفی پاکیزه دم کرده برای سجن خم | تا بر جبین صبحدم صندل بمالد برهمن
تا در جهان بعد از قرمزی شرق شفق | انجم بمیدان عشق تازند با اندازه و فن
از مهر تو با صد فرح گیرد محب تو قدح | در دست از عشرت قدح در چشم از راحت وسن
ور قهر تو دارد عدو در قوه و جسم و قلب و رو | خنجر زبان ملتق گلو نشتر روان ابرو سفن

منقبت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام

الا ای بت توسن فن تند و بدخو | برفتار کبک و بشوخی چو آهو
فروغ رخانت کلمع الدراری | بیاض عذارت چو اصباح مینو

دو صد فتنه در چینِ زلفِ پُرچین | هزاران بلا در قمر پوش گیسو

ندیده کسی در فضای دو گیتی | ق | چه آن خط و خال و چه آن چشم و ابرو

بکف قوسِ عنبر گرفته دو کافر | بگلزارِ مینو نشسته دو هندو

لبت حقهٔ لعل و در حقه داری | درخشنده الماس و ناسفته لؤلؤ

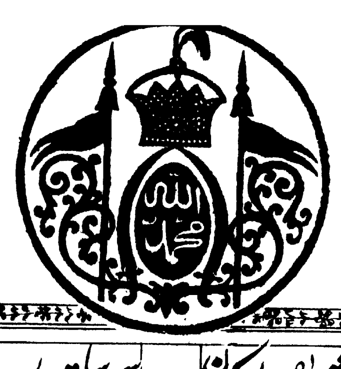
بلورین زنخدانِ تو چاهِ بابل | نهان در تکش یکجهان سحر و جادو

خطِ بینیت لای نفی ست یا نا | و یا رسته در مهر و مه شاخِ شب بو

سمن جبهه شبنم عرق چشم نرگس | رخت گل لبت لاله بالات نارو

کفت آفتاب و شفق رنگِ حنّا | و یا شد زر اندود سیمین ترازو

سرین فربهی مثلِ بختِ سکندر | میان لاغری همچو ذهنِ ارسطو

صدف گوش و ماشوره عاج گردن — سمن ساق و پستان دو سیمینه ناقو

ز جورت فلک بر سر چرخ گریان — ز غمزه تو آفاق گشته پر آشو

از آندم که نظاره کردم رخت را — نمانده است بر دل مرا هیچ قابو

تنم چاک سر تا قدم چون صنوبر — زبانم چو قمری ست سرمست کوکو

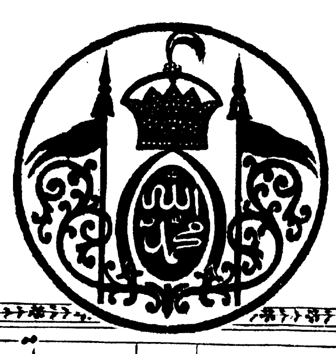
گذشت آهم از سینه هفت گردون — رسید اشکم از دیدگانم تا بزانو

شبان از تب فرقت تو به بستر — تنم مثل سیماب پهلو به پهلو

چه جای غم از رگ من شراری — بسودا طبیب ار گشاید سر او

دمد صور از ناله من بهر جا — قیامت شود از فغانم بهر کو

همی گشته اندر خیال دو علت — او تا قم چو بیت الحزن از نیا هو

اگرچه همه ظلم و جور و جفائی — ولی مهر تو هست چون دل به پهلو

ندارم ز تو دوست تر هیچکس را — ندانم ز تو ماه را به مباهو

مگر مهر آن خسرو دین و دنیا — مگر طاعت آن شهنشاه دلجو

امام جهان جعفر ابن محمد — که از صیت او هست آفاق مملو

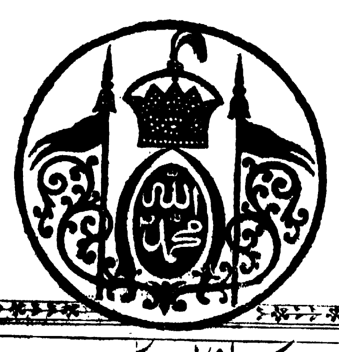
فتد بر دمن گر غبار سمندش — شود پشک چون نافهٔ مشک کلبو

ز عدلش همال جمیل و بثینه — شن عاشق یکدگر مار و راسو

بضرب عمود گران وقت هیجا — کند منهدم شنب این سبز بارو

یلان سپاهش چو دارا و بهمن — جوانان جوشش چو دستان و کاکو

همانا بهنگام طیبت رباید — پرستار او گرزن شاه بانو

ز عاجز نوازی از آن سر گردون — گریزد سراسیمه ز آوای تهو

تو آنی که از جلوهٔ ذات پاکت — وجوبی با امکان شده هم ترازو

بامداد عدالت توان پیر زالی — دیت میتواند گرفت از هلاکو

ز عون تو ضرغام بولاد برّش — برات غلامی نویسد به آهو

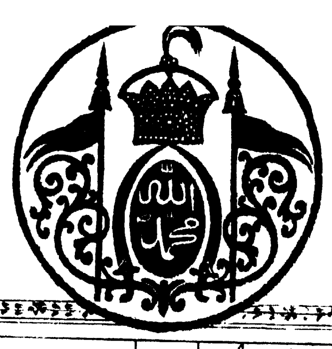
بروز وغا خصم تو در کمندت — نماید بدانسان که در تار تندو

چو از قهر بینی به سهراب و نیرم — چکد چون عرق نطفهٔ سام و برزو

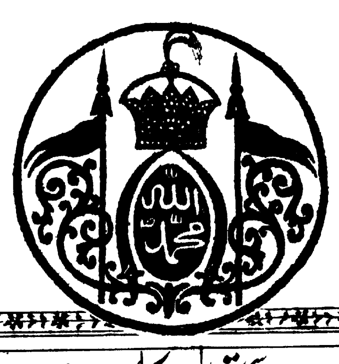
پرند آور برق تابت ربوده — تلألؤ ز آتش روانی ز آمو

پی نصرت مومنان ابر نیسان — برای رگ جان کفار نیشو

الا ادهم تو که گیتی نگردد — مهین چرخ را اندر آتش تکاپو

گران پشت و فربه تن و آهنین سُم | سبکرو و لاغر دُم و عنبرین مو
رکابش بود پرگرِ خاقانِ ترکان | نعالش شود حلقه گوش نیکو
چو خور در حمل یا بگردون مسیحا | نمائی به پشتش بوقت نگاه
اگر از سرِ مهر بینی پذیرد | خذف همچو سر مُهر هزاران تلالو
به الطافِ تو زائرانِ حرمیت | زنند از تفاخر به افلاک اردو
کمینه کنیزت فرنگیس و شیرین | کمینه غلامِ تو پرویز و منگو
نفورِ تو مهلک ولای تو شافی | عتابِ تو زهر و جنابِ تو دارو
ثنای تو میکال را نقشِ جوشن | مدیح تو جبریل را حرز بازو
عدو چون صفاتت بهو شد گریزد | بهو شد رخِ مهر پرّ پرِ پشنو

ازان ذو ذنب شد قرین نحوست
که گاهی نشد در حریم تو جارو

ز عنف تو گردد دل خاره چون موی
ز خلق تو گردد خس و خاشه خوشبو

بلا فد عدو در حضور تو بیحک
که سرپنجهٔ عرش تابی به نیرو

به یرلیغ جاه تو طغرا اتابک
مدیح تو با بسمله در تکافو

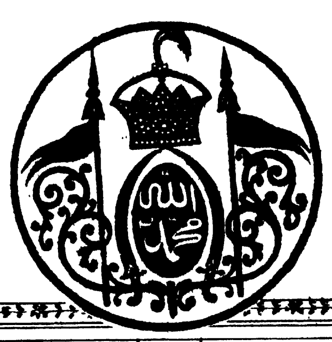
شماره شود همسر کفر ایمان
نسازی خطاهای من گر چو معفو

کند عالمی در جنابت تظلم
برد یک جهان در حضور تو یرغو

کریما کن انصاف با صد ترحم
که در فیض عامست خوی تو ممنو

بماندم تا چند گریم که اکنون
شده چشم من رشک رود قراسو

من و جوش آزار و امراض و کلفت
دل و نهب و رنج و کدورت ز هر سو

امیر ابانعام چندین مدیحه | ز احسان و رحمت مرا هست مرجو

که با عجز در پیشگاه محمد | کنی عرض حالم با آداب نیکو

دعایم رسان تا بباب اجابت | گناهم ز آب شفاعت فرو شو

الا تا تبسم زند بگاه تبسم | تراود چو شبنم ز لعل سخنگو

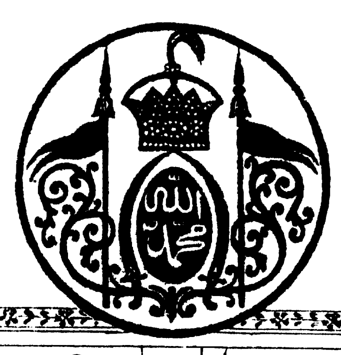
الا تا که بیند چو موسی ید علم | جگر تفتگان حسینان مهرو

بیاید ز ایزد بفردوس بردم | برای تو بنیاد یک خلد مشکو

بر آهنگ نواب ای همنشینان | ز مستی بر قصید تا حشر و صلّوا

لغز آفتاب بمنقبت حضرت امام موسی کاظم علیه السلام

چه چیز است ز آیات بیّنات اله | که هست پرتو نورش فروغ عارض ماه

به روز سیر جهان میکند سلیمان وار ‌ ‌ ‌ به شب چو یوسف مصری فتد میانهٔ چاه

مثال پادشهان جلوه‌گر شود بسریر ‌ ‌ ‌ ولی نه فوج و حشم دارد و نه بنده و داه

گهی بناز بپوشد مزعفرین کسوت ‌ ‌ ‌ گهی ببر بکشد چست لعلگون قباه

ز صیقلش رخ گیتی چو آینه روشن ‌ ‌ ‌ بفرقتش تن غبرا برنگ قیر سیاه

رود بسجن چو زهاد صاف دل هر شام ‌ ‌ ‌ کشد چو میکش مخمور سر ز جیب پگاه

وصال یافتگان از غیاب او خوشدل ‌ ‌ ‌ ستم کشان بفراقش اسیر ناله و آه

نظام عالم امکان بتاب او مربوط ‌ ‌ ‌ قوای نشو و نما زو و هست در شجار و گیاه

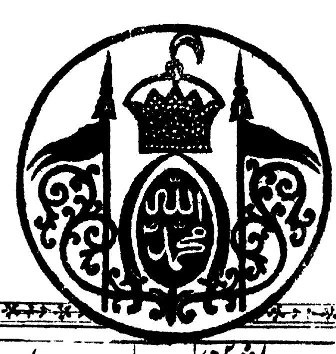
فلک بدوری او مثل عاشقان حزین ‌ ‌ ‌ شبانه اشک همی ریزد از ستاره و ماه

مدام می بدرخشد بسان فوج حمیل ‌ ‌ ‌ شود سیاه چو موی شبینه در بیگاه

داه: کنیزک و داه چو ماه — برهان جامع
غبرا: زمین — غیاث
قیر: روغنی است سیاه — غیاث
غیاب: ناپدید شدن — صحاح
اشجار: جمع شجر — قاموس

شیفته: عاشق ... — قاموس

حمیل: سیلاب — فارسی ... وقت — برهان جامع

از و ثمارِ حدائق چو کامِ جان شیرین — از وست طلعتِ گیتی چو حور با نخوه

بسانِ مهرِ شه جن و انس عالمگیر — چو عقلِ سرورِ ملک و ملک بلندنگاه

فراخ رتبه و عالی نژاد و والاشان — جلیل مرتبه و پاک دل خداآگاه

بهشت پرچم و طوبی علم مجره نصال — شهابِ بیرق و مه سنجق آسمان درگاه

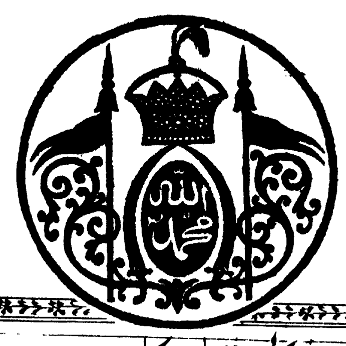
امام موسی کاظم نظامِ شرعِ مبین — عمیدِ ملت و دین خسروِ ستان سپاه

که شفاعتِ او زاهدان بر ستاخیز — ثواب را بفروشند و در شرای گناه

با آبیاریِ میرابِ رحمتِ عامش — دمد ز خارِ عداوت نزار مهرگیاه

با انتظارِ شفاعتگریِ او ز ازل — نهاده رحمتِ ربِ غفور چشم براه

خلافِ طاعتِ او گر سری بجنباند — کنند ترکِ فلک را بقهر تخته کلاه

اگر بخواهد در قصر جاه تو نگریست | که نظاره ستاره فتد ز سر کلاه

تویی که کرده خدائی ترا تشریف | بهر دو کون چو ذات وحید خود یکتاه

ز نقش زر کشته بام تو فلک حیران | بر آستان در رفعتت فلک دوتاه

گل حریم رفیع تو کحل دیده حور | نشان سجده دهلیز تو بهای جباه

ببزم گاه تو از معجز نشاط و سرور | چو عندلیب زند نغمه صورت دیباه

ربوده به عمل گوی فضل از اقران | نهاده بکرم پای پیش از اشباه

ز نور طبع منیر تو کر کنند سخن | سواد زنگ به بینند از زمین براه

همه چله نشینان گوشه گرده | برای کورنشن تو چون کمان شوند دوتاه

اگر نه ذات تو خضر جهانیان گشتی | شدند جمله نیکان چو پیرهن گمراه

بسیر باغ چه حاجت ترا که می‌بینی | بهار باغ دو عالم ز گوشهٔ کلاه

بسهم عنف تو در رزم خصم سرکش تو | چنان گریزد کز شیر ناتوان روباه

ز بیم ضرب عمود تو گاو و زیر بر | یکی بتحت ثری وان بچرخ برده پناه

به تیغ تو ندهم نسبت زحل که بود | بزعم خلق بشومی قرین صید اکراه

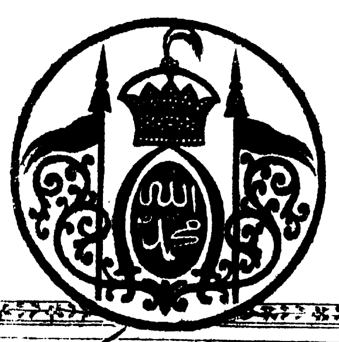
به پیش چرخ تو نوشه کمانچه حلاج | به پیش درقهٔ تو ماه ماکوی جولاه

عدو چو حمله نماید بسوی لشکر تو | بر آید از دهن تیغ بانگ قاه قاه

بخواهد ار بخلاف تو دو تنی دارا | کشند سد سکندر بروی دولت و جاه

بگهر ز حلم قضا بر نتافتی امضا | اگرت نام نه بُد رسم بعد بسم الله

ببین بفرخی بخت مدح خوان کسیم | که وقت مدح زند بوسه ام ملک بشفاه

رقم کنم بچه بیان وصف بیکرانهٔ تو
که هیچکس نکند در بحار سبعه شناه

باستعانت عشقت کنون بعالم فکر
بخاک درگهت افتاده‌ام بجان تباه

اگر خلافت خلدم بروز حشر دهند
نگیرم و بروم بهر گدایت والله

بده نبرو رید الهی آن قدر نیرو
که چرخ را بدهم کونه کونه باد

بگیر دست من از رحم گر فلک برسید
برم هزار بلا از نوائب جانکاه

بآن زمان که رسد هول حشر در گیتی
بآن زمان که فتد بومهن بماهی و ماه

بآن زمان که خورند تشنه حیات و وجیح
بآن زمان که بپاشند کوه را چون کاه

بآن زمان که فشاند شرار آتش قهر
بآن زمان که جهد شعله از بطون سیاه

بآن زمان که ز ارواح اولیا و رسل
بلحه بلحه برآید صدای وا اسفاه

با آن زمان که بنیروی نفخهٔ ثانی — ز خاکِ تیره برآرند سر سپید و سیاه

دوان دوان متقابر شوند با حسرت — به پهنهٔ که نباشد دران میاه و گیاه

بدان شمار به درگاه ایزدی بروند — که فرق کس نتواند کند گدا از شاه

نه چتر باشد و نی پرّه و طوق و تاج و کمر — نه سنج و کوس و کتبه و طبل و چار طاق و نه گاه

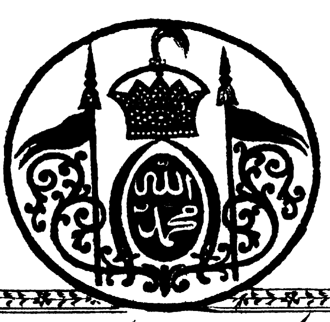
نه عزم رزم و تمنای بزم و آز و حشم — نه شوقِ فرّ و نه ذوقِ زر و نه خواهش جاه

نه عقدهای دُرونی زمرد و زینه حلّی — نه طاقدیس مکلّل نه گوهرینه کلاه

نه گنج گنج عقاقیر و توده توده عبیر — نه حلّهٔ خز و سیفور و زرنگار قباه

غرض که با دو صد اندوه و صد هزار افسوس — روند خلق بر آن یگانه شاهنشاه

که ذات اوست رحیم و نوال اوست عمیم — منزه است ز جهل و بری ز جور و سفاه

به تقصیر عمل خویش هر کی برسد — چه گبر ظالم کافر چه مؤمن آواه

خدایگانا ثواب تو چه خواهد کرد — که چشم خجلت او بر گناه اوست گواه

ورا به قلت نیکی و کثرت عصیان — نیامده نظر هیچگونه شکل رفاه

جز اینکه مرحمت خاص تو بگیرد دست — جز اینکه تا در جنت مر اشوی همراه

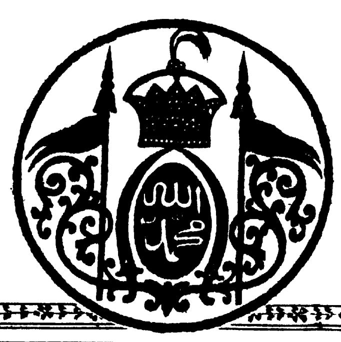
بباب خلد برنیم رسانی و گوئی — که ای وصیف من اکنون ترا ز گناه کلاه

که در تلافی کربت جنان تقبضه تو — که در صلای مدحیت نصیبت بهر صلوه

دو دست پاک ترا بوسم و دعا گویم — به آن صفت که ملک گویدم تعال الله

چو عمر خضر حیات فدایانت دراز — مثال آن زمان عمر خصم تو کوتاه

مدح امیر المؤمنین حضرت عثمان ابن عفان رضی الله عنه

الامان از سپهر چوگانی — داد از چرخ کهنه بارانی

الحذر زین حصار فولادی — شهر بند دو صد پریشانی

خوش نشین ره غم انگیزی — شمع افروز خانه ویرانی

که بهر لحظه با هزاران چشم — صد بلا را کند نگهبانی

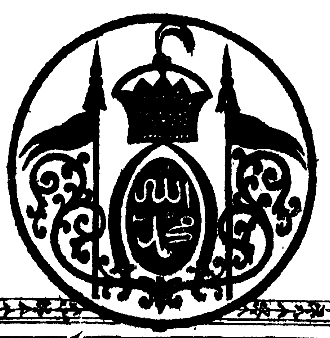
از ازل در سرشت او مضمر — یک جهان ظلم و نامسلمانی

در دل سفله پرورش بس راست — همه جهل است و جمله نادانی

ساغر ابلهان کند سرشار — ز آب حیوان و راح ریحانی

در مذاق سخنوران ریزد — زهر آلام و درد پنهانی

نیست کس در زمانه کو نشود — از جفایش اسیر حیرانی

همه ناسور شد دلِ گوهر — همه خون گشته لعلِ رمّانی

زاغ در نغمهٔ نشاط و سرور — نوحه خوان بلبلِ گلستانی

خار بستر گلِ عقیق نقاب — داغ بر دل شقیقِ نعمانیؔ

کفِ افسوس گشته برگِ چنار — شکلِ آه است سروِ بستانی

ای بسا یوسفان ز بیدادش — در لحد گشته اند زندانی

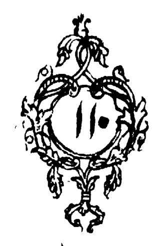
با دو صد حسرت و دو صد افسوس — کرده در بر لباسِ عریانی

خم ابرو ز عقدِ رنج و ملال — زلف در بندِ صد پریشانی

لبِ شان را نه ذوقِ شکر خند — چشمِ شان را نه میلِ فتّانی

دستِ شان در میانِ گورکمرؔ — مُهر بر لب ز جوشِ حیرانی

له نعمانی منسوب [illegible] نعمان بادشاه [illegible] [illegible] لاله را [illegible] [illegible] [illegible] سیاهی دارد

له گورکمر بکاف اول فارسی [illegible] یعنی [illegible]

فلکا سوختی تنم ای وای ‌ ‌ زآتش فکرهای روحانی

زورق عیش با غم و شامم ‌ ‌ شد در بحر رنج طوفانی

سرو قدم چو بید گشت و هنوز ‌ ‌ مانده ام زنده از گرانجانی

شب من مثل روز حشر دراز ‌ ‌ روز من چون شبان ظلمانی

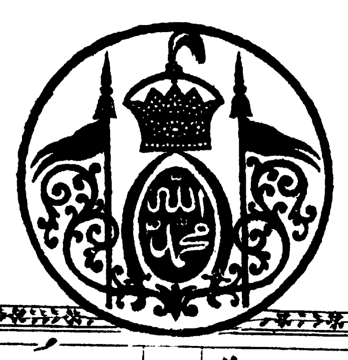
شد از نهب و غارتت پامال ‌ ‌ خلد عیشم چو کشت دهقانی

تا کجا مرمرا بکیفر عیش ‌ ‌ میدهی غم مگر نمیدانی

که ز روز ازل مرا دادند ‌ ‌ منصب خاص مدح عثمانی

ابن عفان خدیو ذی النورین ‌ ‌ نور اکرام و نور یزدانی

افتخار خلافت کبری ‌ ‌ شرف دولت جهانبانی

ید بیضای موسی قدرت — دم عیسی صنع یزدانی

آگه از سرّ عالم امکان — عالم از رمزهای عرفانی

آشنای بحار حلم و حیا — بر کران از هوای نفسانی

گرچه سیّم خلیفت اما اوست — اولین عقل و آدم ثانی

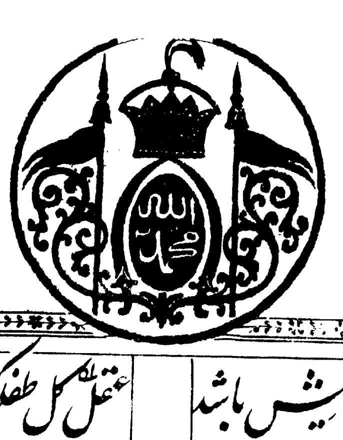
آنکه بخشد کمینه چاکر او — تاج فغفور و تخت خاقانی

آنکه گیرد کمینه خادم وی — چتر کسری و افسر خانی

آنکه نبود ز فیض او عاجز — مور در دعوت سلیمانی

گر کنم قهر او شود جوشان — همه خون بارد ابر نیسانی

گوهر آرای طبع عالی او — نظم کرده کلام ربّانی

پیشِ علمِ لدنیش باشد — عقلِ کل طفلکِ دبستانی

تختِ او مسندِ رسولِ کریم — چترِ او آفتابِ نورانی

که ز غیظش ز خوف دم دزدد — بعرین ضیغمِ نیستانی

دفترِ مانی از نگارشِ او — نزدِ بخرد نموده لامانی

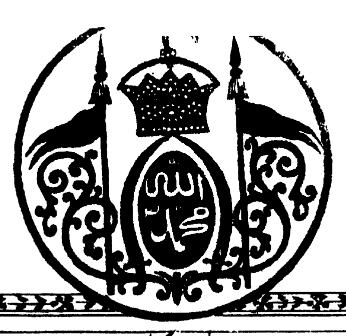
آن تویی کز سیاستِ عدلت — گله را گرگ کرده چوپانی

خادمانِ تو از کمالِ علو — ثور را میکنند قربانی

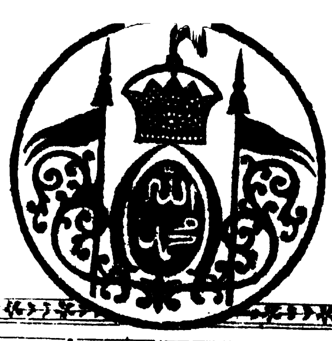
صد چو موسی و خضر میدانند — بر حریمِ تو میلِ دربانی

شمه از خصالِ نیکوی تست — صبرِ ایوب و صدقِ سلمانی

نورِ ایزد بقلبِ تو مکتوم — از ازل مثلِ رازِ پنهانی

حلمِ حق در رخت همی دیدند	گر نبودی حجابِ امکانی
رحمتت مثلِ ابرِ دریا بار	پاک شسته رقومِ طغیانی
روزِ پیکار در کمر داری	بو العجب صیقلِ خراسانی
رشحهٔ آب در سحابِ نیام	برقِ خاطف که در خشانی
از پیِ دفعِ دشمنت خواهد	مرگ را تا ابد به مهمانی
چند از آن همسند تو که ندید	سایه اش را سپهرِ چوگانی
کهِ خنگِ تو نیست گر چه بود	بورِ گردون ستاره پیشانی
من کجا و طریقهٔ مدحت	من کجا وین رهِ سخندانی
لیک از معجزِ ثنای تو هست	شعرِ من رشکِ نظمِ خاقانی

لوحش الله کلک من که بشست — دفتر شعرهای حسانی

دست بیعت زنند بر فکرم — گبر و ترسا یهود و نصرانی

از ازل در رکاب خامهٔ من — هندو و ارمنی و تورانی

تا ابد بر درم جبین ساید — با ادب خسروان ساسانی

پیش من لعل نوشخند بتان — باز ماند از درافشانی

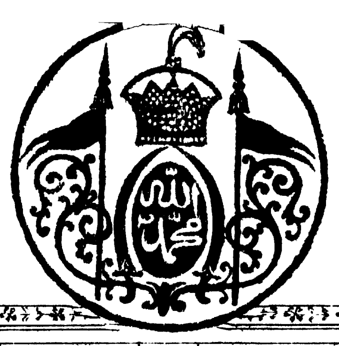
از مدادم بچشم چله نشین — عنبرین سرمهٔ صفاهانی

تن زد از درفشانی کلکم — نطق تازی و ذهن یونانی

آب اوراق نظم من برود — رنگ و بوی گل گلستانی

قمریان را بدار سرو کشند — گر کنم در جنان غزلخوانی

ع تن زدن خاموش شدن برهان جامع

ای صبا حضرتا که بنمودند | رخ خود در پرند لمعانی

ای صبا کاشناکه بشکستند | آب و رنگ جنان رضوانی

لیک شد جلوه گر چکامهٔ من | به از ینان برنگ و تابانی

رسدم گر به مدح تو نکنم | دعوی سنجری و سلطانی

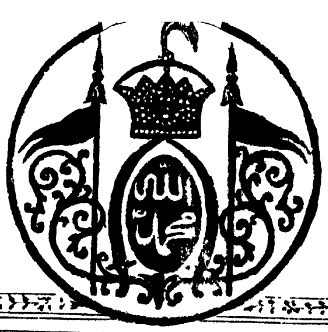
خاطرم مست باده آرا | طبع گنجور رمز قرآنی

نرسد دشمنم اگر بزند | پیش من صد هزار لامانی

آری آری به مهر می نرسد | تابش کرمک بیابانی

دیو کی رتبهٔ ملک گیرد | گر کند جاودانه رضوانی

گر شهی سر نهد بخاک درت | میکند در سپهر کیوانی

رشحه رحمتِ تو در دو جهان	می کند کارِ ابر نیسانی
حیف باشد که در دلِ نواب	غم نماید چنین فراوانی
پادشاها بحقِ ختم رسل	آن خدیوی که نیستش ثانی
عقده هایم گشا بناخنِ مهر	مشکلم حل بکن به آسانی
تا که از فیض همتت دارد	قطره در سر هوای عمانی
دوستت را بواد عیش نصیب	دشمنت را دو صد پریشانی

منقبت حضرت امام حسن عسکری علیه السلام

شام صد غنچ و ناز از شق عنبری	غالیه ساخته باز بر صدفِ گوری
ترکِ فلک از نیام آخته رخشان حسام	بهرِ هلاکِ ظلام با فرِ اسکندری

۱۱۷

۵۱ تن جوان چادره پرده بزرگ بریان جامع
۵۲ رحمانی قسم اول مجمع رحمت بزرگان
جلد ۵۳ ظلام هفتم تا یک اول شب نجف

رفته ز خوف ظلم مهر فلک نی عدم | آمده باصد حشم خیل شهب چون پری

بهر نثار ره زنگی شب تا سحر | ریخته دُرّ و گهر در طبق اخضری

قاضی روشن ضمیر مهر کسری نظیر | زد بر نیلی سریر زانوی دانشگری

زهره زربفت پوش چنگ زن و باده نوش | برزده چندین خروش تا فلک مشتری

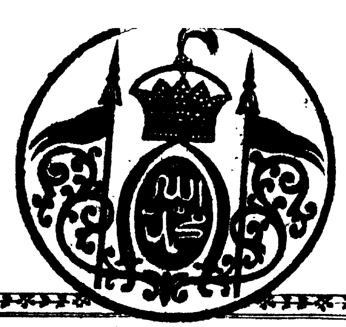
گوئی شد آسمان چشمهٔ آب روان | جرم زحل اندران ساخته نیلوفری

تیر دران انجمن بر سر لوح پرن | کرده رقم مثل من مدح شه عسکری

تخت دل بوتراب قبلهٔ شیخ و شاب | مهر فروزنده کاب عرش کرم گستری

پارهٔ مصحف وجود سورهٔ تنزیل جود | بسمله هست و بود آیهٔ دین پروری

ظل ظلیل اله ثالث خورشید و ماه | رونق دیهیم و گاه زینت انگشتری

سامِ سلیمان کمر رستم نیرم پسر — بیژنِ جمشید فر فخر جهان داوری

قارن بهروزی پرند بهمن دارا کمند — آنکه بگردون فکند بارکهٔ سروری

ابر نوالش اگر قطره زدی بر شجر — بر زدی از شاخ سر قرص زر جعفری

از کرم او گذشت روضهٔ مینو سرشت — وز غضبِ او بهشت تبکدهٔ آذری

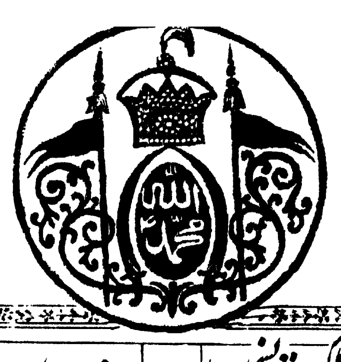
نیست عجب گر ز نور یابد چهرش قصور — گر فکند چشمِ حور در چمنش عبهری

ای بدرت خان و جم با حشم و با علم — جفته سر و پشت خم از پی فرمانبری

چرخ شه لامه ات مهر شه جامه ات — تیر شه خامه ات مه ورق دفتری

چون تو نه کردی گزین مهر سلیمان ازین — اشک فشاند از نگین دیو انگشتری

فیض تو باشد و مدد بنماید — مخلب عنقا شود لانهٔ کبکِ دری

دست تو بیضا لقب کلک تو معجز نسب — در صفتت بسته لب اصمعی و انوری

کوفته همچون وتد مانند شود تا ابد — بر سر گردون کند حلم تو گر لنگری

شیوهٔ رنج و عنا ساخته تا فنا — کودک آشوب را کرده عدم مادری

خنجر تو برق دم آذر تو صور دم — خامهٔ تو پرپیچ و خم چون خلش حمیری

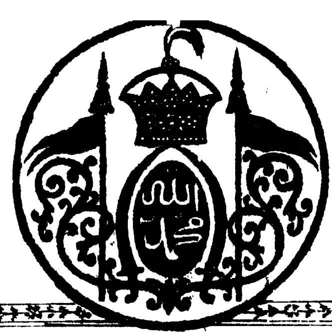
در زمنت پرخمار می شدی از روزگار — ریختی ابر بهار راح خوش کوثری

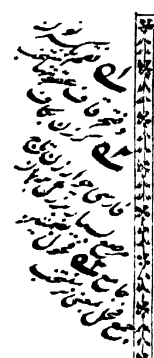
شحنهٔ عدلت به بست بازوی چیره دست — فرّهٔ جاهت شکست طنطنهٔ سنجری

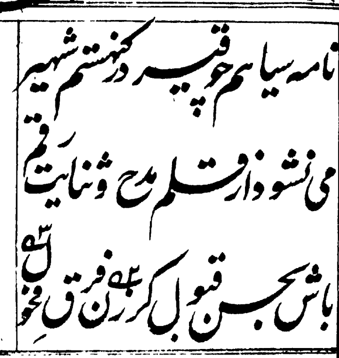
قهر تو سازد برون گر ز جهان نهب و خون — غمزه کند در عیون توبه ز غارتگری

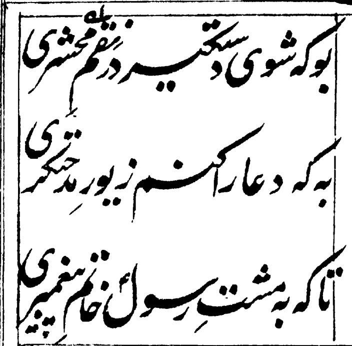
بی کرمت از نکال سرو سهی شد بجال — پوشد قمری شال گرته خاکستری

حامل اگر در منام روی تو بیند مدام — مضغه بزهدان مام سازد در آن مشتری

نامه سیاهم چو قیر در کهنستم شهیر ــ بو که شوی دستگیر در غم محشری

می نشود از قلم مدح و ثنایت رقم ــ به که دعا را کنم زیور مدحتگری

باش بحسن قبول گر زن فرق محو ــ تا که به مشت رسول خاتم پیغمبری

تمت القصائد

بسم الله الرحمن الرحیم

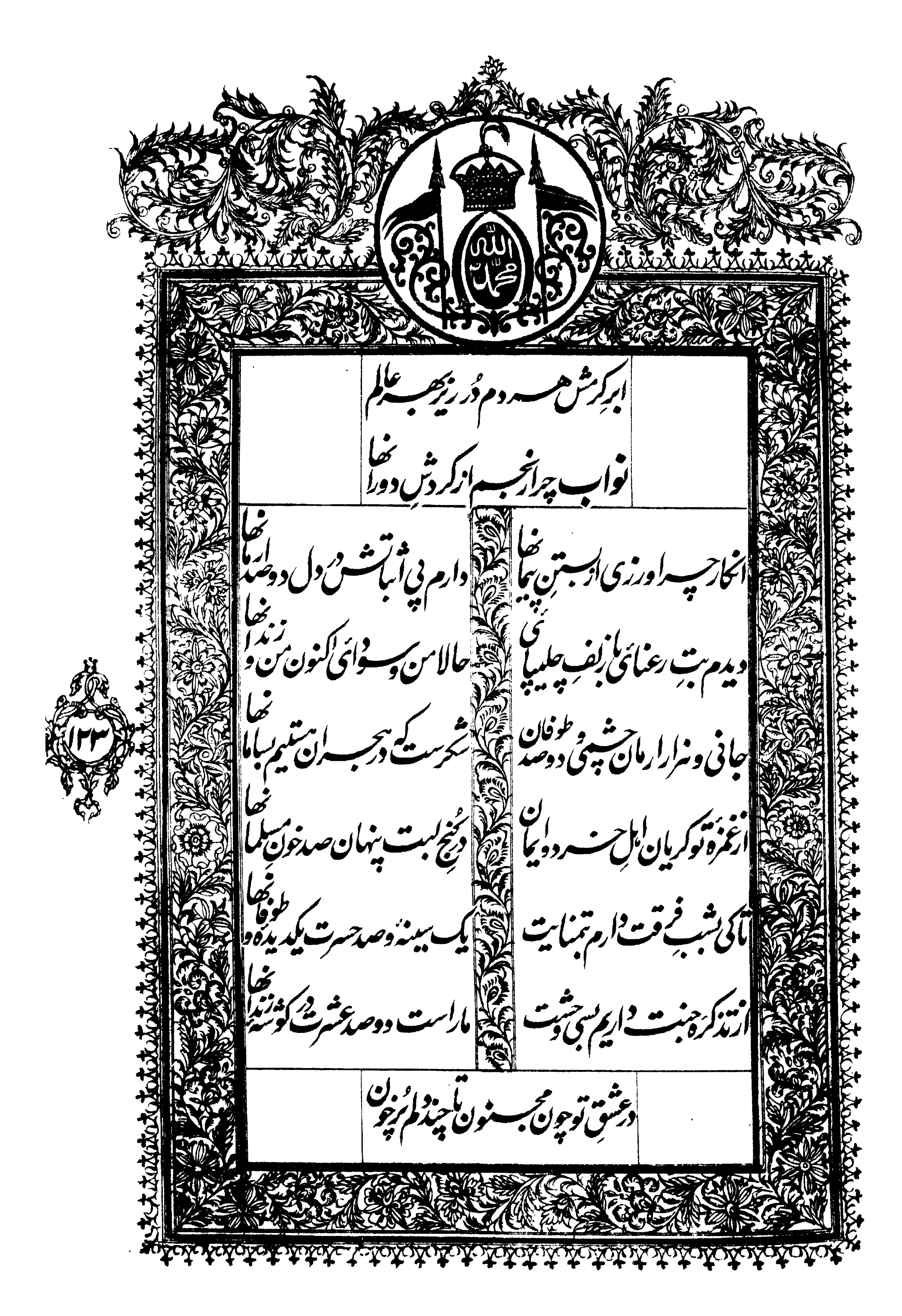
ردیف الف

ای نامِ همایونت زینت دهِ عنوانها — امیدِ عطای تو آموخته عصیانها

ذاتِ تو بود سرمد شوقِ تو بود بیحد — اشکِ غمِ تو باشد آرایشِ مژگانها

از شانِ جمالِ تو گل کرد کمالِ تو — افشانهٔ نوالِ تو عطری گلستانها

آن احمدِ مرسل را کردی بجهان پیدا — تو داده بیک ایما یک عالم ایمانها

ابر کرمش همه دم دُر ریز بهر عالم
نواب چرا رنجم از گردش دورانها

انکار چرا ورزی از بستن پیمانها
دارم پی آب آتش در دل دو صد ارمانها

دیدم بت رعنائی با زلف چلیپائی
حالا من و سودای اکنون من و زندانها

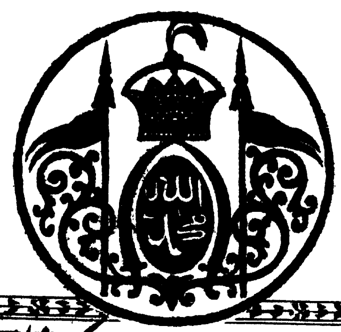
جانی و هزار ارمان چشمی و دو صد طوفان
شکرست که در هجران هستیم بسامانها

از غمزهٔ تو گریان اهل خرد و ایمان
در کُنج لبت پنهان صد خون مسلمانها

تا کی شب فرقت دارم تمنایت
یک سینه و صد حسرت یک دیده و طوفانها

از تذکرهٔ جنت داریم بسی وحشت
ماراست دو صد عشرت در گوشهٔ زندانها

در عشق تو چون مجنون تا چند دلم پرخون

نواب بزن اکنون دستی یکی بیا

دلم در سوز عشقت گر کند شوق رقم پیدا
شود صد شعلهٔ جانسوز از نوک قلم پیدا

چو آن عیشی که گردد در هجوم درد و غم پیدا
بود لطف نهان تو ز بیداد و ستم پیدا

بری در کوشش عمری بسوی کعبه آمد زاهد
تماشا مست کرنا که شود بیت الصنم پیدا

چنان مرقد من لغزش مستانه کردی
که گشت اندر مزارم جلوهٔ خلد و ارم پیدا

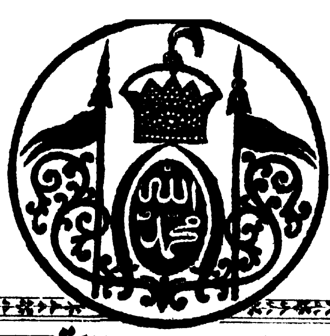
نگردد کم هوای جان نثاری گر بمهری
کنی قتلم هزاران بار و گردم دم بدم پیدا

به آن نازم بکش ظالم که ارواح همه عالم
شود یکباره در شوق شهادت از عدم پیدا

کدام آشفته دل داده است خط خود بتو قاصد
گشته یک جهان حسرت ز نقش سر قدم پیدا

برای طوف کوی خود چو اذن عام فرمائی
همانا نغمهٔ لبیک گردد از حرم پیدا

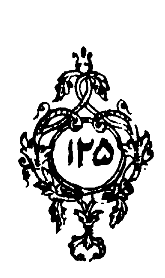

چو در ایران نبین از بهر اصلاح کلام خود ق بصد سعی و تجسس حق چنین سپهری کرده ام پیدا

کجا هندوستان نواب در نازک خیالیها

نظیر من نخواهد گشت کاهی در عجم پیدا

فلک آموخت استغنا اگر این عشوه کاران را
تو یارب صبر روزی کن دل امیدواران را

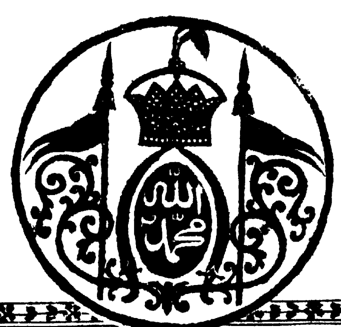
نخواهم شد خجل از زاهدان در وادی محشر
که اشکم پاک شسته نامهٔ پرهیزکاران را

بنازی دوش قتل عالمی کردی و باز امشب
همان در راه تو بینیم هجوم بیقراران را

بنه جام لبالب بر لبم با بوسهٔ شیرین
که سوزم در جحیم رشک چندین توبه کاران را

گذشتی گر دمی امن کشتان بر لوح قبر من
نمودی از بقای من خجل صد دوکاران را

برو ای مرگ نزد زاهدان کز بادهٔ نوشیها
گزندی نیست از تو تا قیامت میگساران را

عجب نی گر شود از چشم پرنم منقلب عالم
بسا تاثیر میباشد نگاه دلفکاران را

ز خوف جور او بر دیگران اندر عزای من
همی نالند بر من حبا این سوگواران را

همان نواب مسکین بود کو از ساده لوحی ها
نمی فهمید در بزم تو دیِ افسونیان را

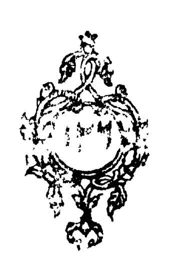
سهل است رستن از رخ تو سر دو دیده را
اما کجا برم دل حسرت گزین را

حرفی بگفت قاصد و من از کمال شوق
پرسم هزار بار پیام شنین را

این ظلم دیگر است که رسوا شدن ز جور
بدنام کردن آه لب نازنین را

رحمی بجسم تو مکن ای چشم فتنه ساز
بگذار این شهید بخون آگین را

بر چشم حوریان بگذارند چون مژه
از پای من کشند چو خار خلین را

دلهای عالمی شده آماجگاه چرخ
زه کن تو نیز این دو کمان کشیده را

نواب را یک امشب اینجا گذر فتاد
دیدم سحر بگوی تو اشک چکیده را

فلک بخاک فکن طرز خودنمائی را
وبا بنزر جهان آفت جدائی را

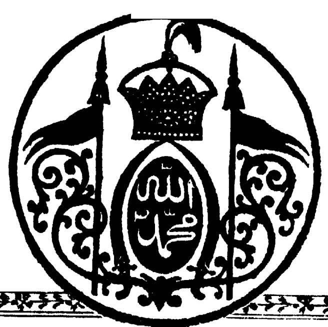
هزار چاک رفو کردم و ندانستم
که غایتی نبود درخشم بیوفائی را

سواره میروی و حال دل همی پرسی
برو برو که ندانی تو دلربائی را

دمی بخانهٔ زاهد بغنج و عشوه و ناز
خرام و باز ببین زهد این ریائی را

تغافل دو سه روزت چنان ز جا ببرد
که پای صبر بلغزید پارسائی را

اگر بدست من افتد ز دل هزار بکنم
بگوی دوست دو صد خون بینوائی را

ز چرخ فتنه گر آموز شیوهٔ بیداد
که حرف حرف شناسی تو بیوفائی را

کدام سوخته دل ناله کشید دوش
بلرزه یافته ام عرش کبریائی را

عبث همی کنی اخفای عشق ای افغان
که یافتم ز رخت رنگ آشنائی را

مداوائی مکن امشب طبیبا خسته جانی را
که با صد شوق در دم خوانده مرگ ناگهانی را

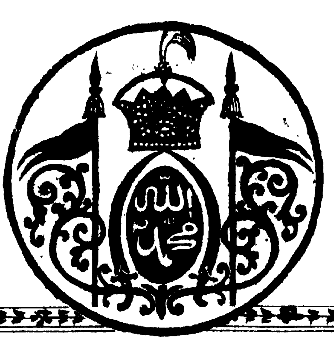
سخن با غیر رو داری بسوی من سر گرمت
ز چشم حسرتم فهمیده باشی بدگمانی را

چنان بیخود شدم از ذوق غم کاندر شب هجران
دو صد تحسین نمودم این بلای آسمانی را

برای عاشقان اخفای الفت خوش بود لیکن
چه سازم ناصحا این چشم و اشک ارغوانی را

دمی از وصلت جانان کرامت کن بمن یا رب
بعیسی خضر ده لطف عمر جاودانی را

بهر ظلمی سیاستی تا دم محشر نمیخواهد
چه خواهد خواست کرد آنست طرز مهربانی را

دمیدم صدوها یک عمر در عشق گلی بلبل
بیاموز از من دلخسته رسم نوحه خوانی را

زگمنامی خود شادم که چون قتلم کنی ظالم
نگوید هیچکس پس ناحق فلان کشته فلانی را

خدارا قاصدا یک لحظه بنشین از ره رحمت
بگو با یک جهان آداب پیغام زبانی را

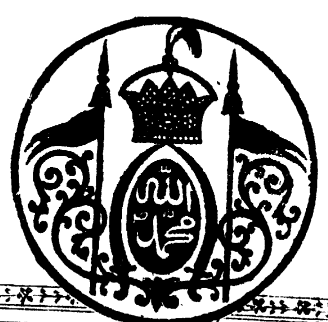

گدای کوی تو گردید تا ثواب مینازد
چو محتاجی که یابد تخت فغفوری و خاقانی را

تا ابد بگذار بهر خدا بسمل مرا
تا نماند از طپیدن حسرتی در دل مرا

خوف رسوائی ندارم زانکه کردند از ازل
بر جفا و جور و ظلم و ناز تو مائل مرا

چون نمودی دعوی عصمت میان مردمان
مدعی آورد آندم بر سر محفل مرا

در فراقش طرفه لذت یافتم از درد دل — سازیارب بهر نازاو سراپا دل مرا

نامه بر راه عدم بگرفت و شوق دل هنوز — می برد صد بار سردم بر سر منزل مرا

ایکه میگوئی که عشقم اینهمه دشوار نیست — سهل هست اما بسی افتاد زین مشکل مرا

دیده و دانسته دل ادم بدست چون توئی — طرفه نادانی اگر دانسته عاقل مرا

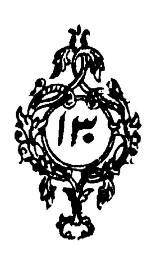
از نصیحتهای تو ناصح نکردم ترک عشق — باز میدانی بکار خویشتن غافل مرا

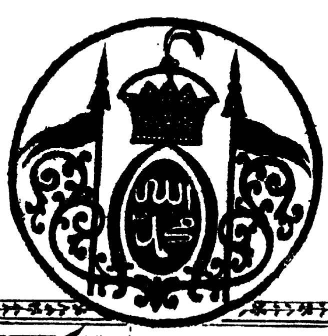
لیلی عالم شدم زین رو که مجنون توام — جا بزنگ مردمک زیباست در محمل مرا

کشته بر روز قیامت کار خود انداختم — وای نگذارند گر بر جانب قاتل مرا

بر سوال بوسه نواب آن رخ بسیار گفت

نیست زیبا مهر کردن لب سائل مرا

در غمت دید دم نزع چو بیتاب مرا
داد تسکین اجلم با دو صد آداب مرا

تا به محشر سر هر موی گواهم باشد
چون شوم کشته بشوئید بخوناب مرا

می نخواهم شدن از خواب چو بختم بیدار
آید آن ماه شب افروز چو در خواب مرا

مه چو من داغ بدل از غم رخسار کسیست
بنشانید شب هجر بمهتاب مرا

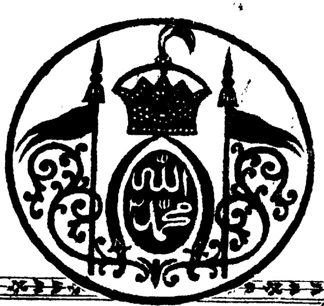
بر کنار عدمم زود رساندی اکنون
بیشتر زین مفکن خسته بسیلاب مرا

صید یقین بود بتمکین تو لیکن امروز
شک بیفتاد بدل ز آه تو نواب مرا

رستم از بند خودنمائی ها
دل نهادم به بینوائی ها

بوفای من ای خدا پر کن
همه عالم ز بیوفائی ها

جور چندان مکن که بار دگر
نبرم نام آشنائی ها

من و رندی و بیخودی زاهد
تو و ایمان و پارسائی ها

ناله من بگوش تو نرسید
وای از دست نارسائی ها

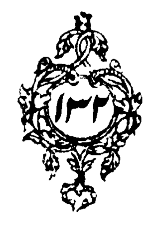
ابروی تو زمانه را آموخت
طرز صد گونه کج ادائی ها

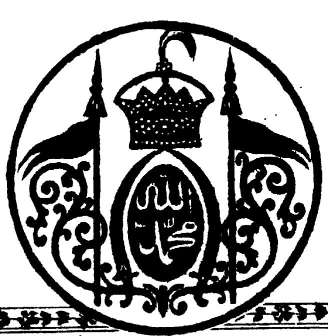
قیس از خود مرو ز من آموز
ره و رسم برهنه پائی ها

خلوت وصل بین که از دل شست
یک جهان شکوه جدائی ها

الحذر از دل تو ای نواب
میگریزی ز آشنائی ها

اگر این ست سخت جانی ما
وای بر ما و ناتوانی ما

مُردن از یاس و زیستن به امید | این بود مرگ و زندگانی ما

شبی از رحم سوی ما بگذر | باز بین طرز نوحه‌خوانی ما

چون نداریم درد را در دل | که بغم بود یار جانی ما

بر زبان بوسه‌ها دهیم اگر | بشنوی قصهٔ زبانی ما

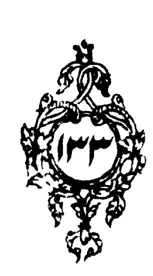
غم و اندوه تا چه خواهد بود | اگر این است شادمانی ما

صد دعا و اثر همی نالد | بدل از دست بی‌زبانی ما

خود دوا درد شد ز شدت ضعف | صندل افزود سرگرانی ما

بعدِ ما داغ ما بدل داری | نیست بهتر ازین نشانیِ ما

لاله خون گشته مگر بکفن | دید رنگ ارغوانی ما

اگر این است بدگمانی ما	روز محشر مگر چه خواهد بود

مرده بودیم در غمش نواب

گر نمی‌بود سخت جانی ما

زلف سیه شکسته بدوش و کمر بیا — ای من فدات بلکه از این خوبتر بیا

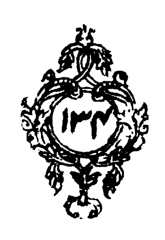
گر شوق استماع فغانم بود ترا — روزی درون خانهٔ من بیخبر بیا

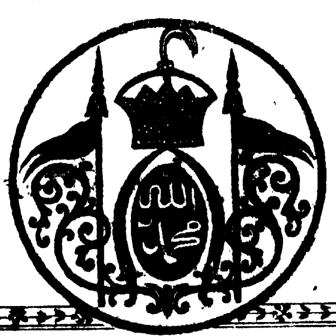
رسوائیم بکوی تو خوانده است خلق را — برخیز و یکدو گام تو هم پیشتر بیا

خندان میا براه غلط نیز ناصحا — آئی اگر بمجلس من نوحه گر بیا

ای آه تا بمحشر حضور خدا بنال — ور باز آئی از فلکی با اثر بیا

با غنج و ناز پیش عدو نیز میروی — آئی چو نزد من با ادای دگر بیا

در هجر و وصل هر دو جدا کانه لذتیست — شامی اگر بجانه روی در سحر بیا

خواهی که شاد مان کنیش در عزای غیر
نواب پیش یار تو با چشم تر بیا

بگداخت آتش غم تو سر بسر مرا — باشد که نزد خویش نه بینی دگر مرا

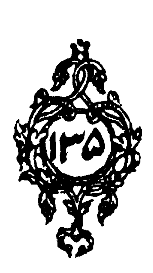
ترسم که از نوید دهم جان منتظر — گر میکشی بناز بکش بیخبر مرا

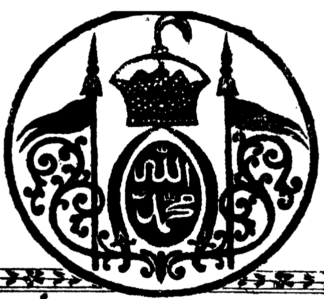
افسانه درازی شب گفتن آرزوست — بگذار زن ای اجلم تا سحر مرا

روزیکه هر کسی بکف آورد بهره — دادند این دو دیده حسرت نگر مرا

بینم ردیف غیر ترا آنزمان مباد — بگذار نیم جان بسر رهگذر مرا

داری سری به مهر من ای دشمن وفا — روزیکه روزکار در آمد بسر مرا

در راه کعبه خانهٔ جانانه یافتم
نواب باش رنجه مکن بیشتر مرا

قاصد ز مقدم تو خبر میدهد مرا
جانم دگر پیام سفر میدهد مرا

با ظلمهای خویش دو صد وعده میکند
یک بوسه در وصال اگر میدهد مرا

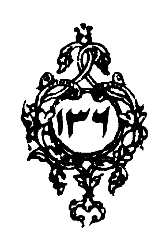
آنم چنانکه بود همانست پس چرا
امشب دلم نوید اثر میدهد مرا

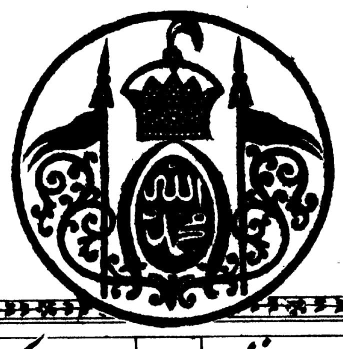
پنهان نموده گرچه جهان در عدم تو
ضعفم مگر نشان کمر میدهد مرا

تا لذتش بوصل به بند دلب سوال
دشنامها چو شیر و شکر میدهد مرا

اشکم مگر پسند قضا و قدر فتاد
کاندر ازل دو دیده تر میدهد مرا

آماده می شوم چو بقطع محبتش
صد وعدهٔ دروغ دگر میدهد مرا

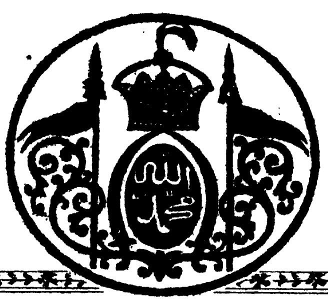
عیسی نشسته بر سر بالین من نفس	نومیدیم ز مرگ خبر میدهد مرا

تا تر شود ز صحبت نواب خلقتی
الزام وحشتی بحشر میدهد مرا

ردیف بای موحده

هستم بادای دگری نعره گر امشب	باشید ز من همنفسان باخبر امشب
زخم مژه کیست که هر موی تن من	رقصان شده از لذت درد جگر امشب
فردا به عدو نیست اگر وعده وصلت	خوابم نه ربوده است چرا تا سحر امشب
دی خنده زنان آمده بودم بدر یار	رفتم ز سر کوی تو با چشم تر امشب
عمریست که هر شب شب حشر است ز هجرت	قلم کن و این قصه نما مختصر امشب

ساغر بکفم هست و در آغوش نگاری — می باش تو ای چرخ ز من حذر امشب

پاس شب آدینه نگهدار خدا را
نواب نشین در خُم می تا کمر امشب

ردیف بای فارسی

به شب فرقتم ای مونس غمخوار محتسب — باش بیدار به بالینم و زنهار محتسب

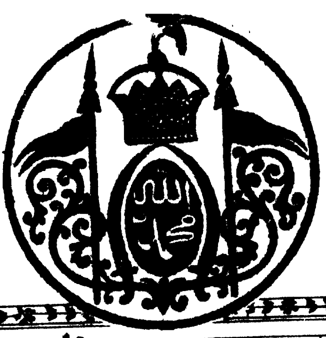
بخت من ساخته چون غده و بیدار ها — تو هم امشب مه من در بر اغیار محتسب

محتسب مغبچگانند درین راه بجو باش — مگذر از هوش و سر کوچهٔ خمار محتسب

دی صنم آمد و بودی تو بخواب نوشین — ای دل امروز چنان غافل و سرشار محتسب

شاید آن اثر از غیب بیاید نواب

گریه چون شمع نماند و شب تار مجیب

ردیف تای منقوطه

مگر امروز آشوبِ بلا نیست
که در عشاق شور مرحبا نیست

بوصلت بیخودی بسته دهانم
تو پنداری که در دل مدعا نیست

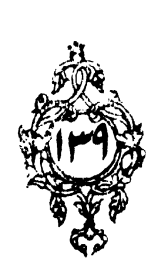
همی ترسم ز خوی تو وگر نه
هجوم آرزوها تا چها نیست

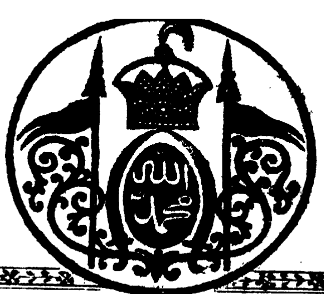
عجب بر ساده‌گیهایم که خواهم
کرمهای که در عهد شما نیست

گناهِ عشقبازان را خدایا
بجز فرقت مگر دیگر سزا نیست

دل اندر مرگ بستم زانکه جز مرگ
تغافلهای جانان را دوا نیست

گره از زلف مگشا در عزایم
فدایت جانم این بند قبا نیست

اگر بی جرم کشتی چون منی را — بجان تو که این هم ناسزا نیست

چه گوئی چون نه مردی در فراقم — زتقدیرست ظالم این ما نیست

قیامت بعد قتلم گشت شاید — که هیچ آرایش بزم عزا نیست

اگر انجا بتی انجاست حوری — بلائی عشق ای زاهد کجا نیست

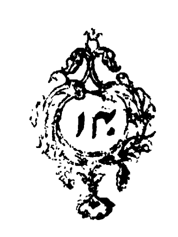
چو جان باشی تو در آغوش نوابت

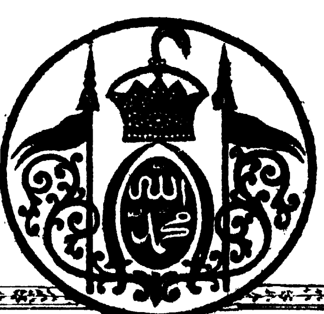
چه مطلب زین که عالم هست یا نیست

وفا یارب بعالم هست یا نیست — که در دلهای خوبان جز جفا نیست

نه ترسی از ستم ظالم نه ترسی — چنان دانی که عاشق را خدا نیست

همانا تا که محشر غم و دل — شال اشک و بوا زهم جدا نیست

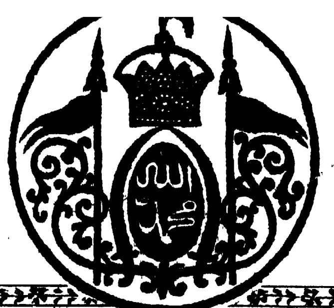

شب فرقت چنان اید کشیدم	که اکنون دهشت روز جزا نیست
همی گوید بوقت خواهش مرگ	بفرمان من احکام قضا نیست
همه دارد ز درد و یاس و حسرت	شکیبی در دلم یارب چرا نیست
فنا شد گر شب وصلی بکش غم	که روز فرقتش را هم بقا نیست
شنیدم شام روز حشر لیکن	شب تاریک غم را انتها نیست
بعالم از غم رشک که میرم	ندیدم کس که بر تو مبتلا نیست

مریض عشق را تا حشر نواب
سوای وصلت جانان دوا نیست

گرهی نیست که در کاکل پیچان تو نیست	هیچ دل نیست که اندر خم چوگان تو نیست

خوشنما مست ضیای سحر عید ولی
خوشتر از ظلمت شام شب هجران تو نیست

دل شوار طلب بین که تمنا دارد
آن وفائی که بعهد تو و پیمان تو نیست

از چه در ذوق خلش باز طپیدن دارد
مگر امشب جگرم همدم پیکان تو نیست

عیسیا فکر علاج مرض عشق میاز
بخدا چارهٔ این درد بدرمان تو نیست

یکجهان قتل نمودی بستم باز چرا
اثر خون کسی بر سر دامان تو نیست

این چه سوداست که با اینهمه وحشت تو را
تکمهٔ نیست که در چاک گریبان تو نیست

یا بخت مرا بر من مسکین نظری نیست
یا بهر جفای تو بعالم دگری نیست

باغیر اشارت کنی و من بسر تو
زانگونه نشینم که بدانی خبری نیست

هر صبح بشامی رسد و شام بصبحی
لیکن شب تاریک غمت را سحری نیست

مضطر مشو از خوف مکافات ستمها
خوش باش که در نالهٔ زارم اثری نیست

رمزیست محبت بدل خلق که او را
جز غمزهٔ ناز تو دگر پرده دری نیست

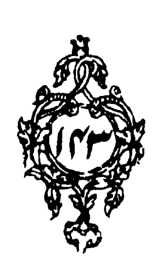
آسوده نشین در دل زارم که در اینجا
تا حشر ز اغیار کسی را گذری نیست

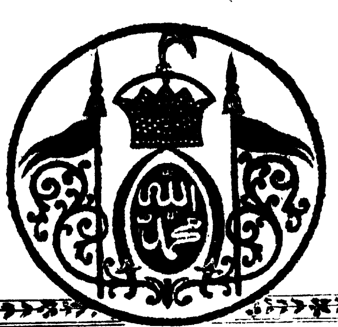
یارب چه بلا شد که ز سوز تب فرقت
داغیست بپهلو و نشان جگری نیست

جز زمزمهٔ ناله و فریاد تو ای دل
صوتی نشنیدم که در او هیچ اثری نیست

قربان تغافل که ترا از غم نواب
زانگونه خبر هست که گویا خبری نیست

دستی که به هجر سینه زن نیست
آن دست عدوست دست من نیست

گر لذتِ چاکِ جیب این است — دردا که به تن دو صد کفن نیست

خاموشی تو براه شوخیست — بالله که ز تنگی دهن نیست

دستم چه کند کنون خدایا — یکجا بجیب پیرهن نیست

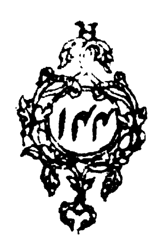
آنرا که دلست در سر زلف — محتاج بحلقهٔ رسن نیست

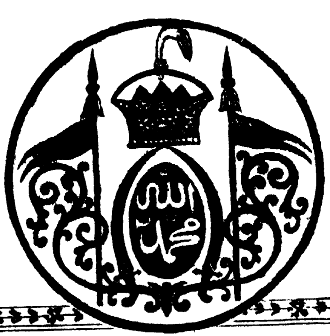
تا دوش به بزم بود نواب

امروز چرا به انجمن نیست

مریض عشق تو منّت کش مسیحا نیست — که جز بمرگ غم هجر را مداوا نیست

به محفل تو که گنجایش دو عالم هست — چرا برای دو ساعت نشستنم جا نیست

بهوش باش نشستی چو بر درش زاهد
که سنگ راه صنم هست این مصلا نیست

تو مضطرب ز دعایم مشو که دور فلک
چنان کند که مرا در دل آن تمنا نیست

از آن نیاز که مقبول حق شد از یوسف
چه رشکها که نصیب دل زلیخا نیست

برو بغمزه مداوای درد غیری کن
که این مریض همین امشب است و فردا نیست

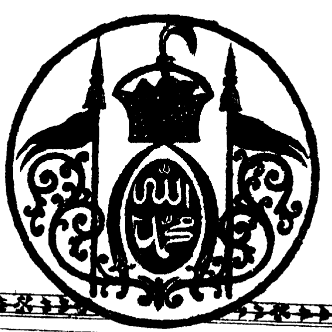
نیم منکر خلاقی حسن نواب
شکیب هست ولی در نصیبه ما نیست

بکش به تیغ کسی را که جامه گلگون نیست
ببین بناز دلی را که بر تو مجنون نیست

خرام تست که صد فتنه میکند تعلیم
وگرنه اینهمه شوخی مجال گردون نیست

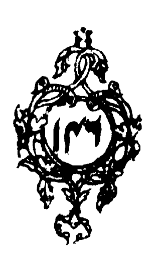
ترحمی که به افزایش ستمهاست
تحملی که به آغاز بود اکنون نیست

ز طول نامه مرنج ای نگار کاندر وی
بعشق تهمت عشاق از این توان دریافت
بدوستی جمال تو دشمنی دارم

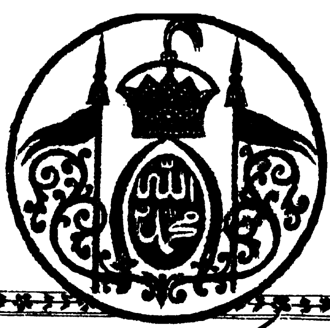
بجز حدیث وصال تو هیچ مضمون نیست
که کس چو من بفراقت نبود محزون نیست
بآن دلی که بحسن و ادات مفتون نیست

قیامتست پرشیده فتنها توان نیست
بلی چو قامت آن سرو ناز موزون نیست

غیر گیسوی تو بوسیده چو نازان کجاست
شادزی خوگر جورم که بدور حسنت
فتنه ناز چو بنشست بچشم خوبان
من و صد رنج و ملال و تو و صد غنج و دلال

دود آهی ز دلم تا سر کیوان برخاست
شیوه مهر از این عالم امکان برخاست
بهر قتلم ز کمین گردش دوران برخاست
باش یک لحظه که صبر از دل و ایمان برخاست

برگذشتی ز مزار من و جوری کردی — گر ز سر تربت من حسرت و ارمان خاست

دیده چون آب نگردد ز تماشای رخت — کامد آئینه به بزم تو و حیران خاست

این نه آن آب که انگیخته طوفان تو را — حشر برخیزد ازین دیده چو طوفان خاست

بر فکن شانه و برخیز و سر آتش گیر
اینک از بزم تو نواب پریشان خاست

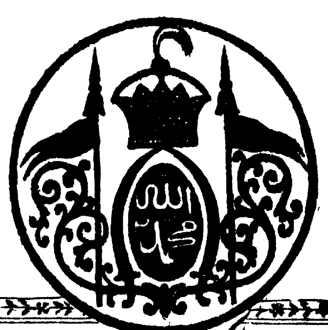

زیر تیغت نه همین ذوق تپیدن باقیست — بلکه در دل هوس روی تو دیدن باقیست

اندکی صبر کن ای مرگ ازین رو که مرا — لب حسرت بصد افسوس گزیدن باقیست

سر بالین بدم نزع رسیدی اما — سر نعشم ز ره ناز رسیدن باقیست

گرچه صیاد فلک ساخت مرا بی پر و بال — در هوای تو همان شوق پریدن باقیست

قاصدا نامهٔ شوقش به تو دادم لیکن
باش حرفی ز زبانش نشنیدن باقیست

در لحد منتظر حشرم و شادم به کفن
که هنوزم هوس جامه دریدن باقیست

فتنهٔ حشر ز عالم شد و عشاق ترا
از تو یک حسرت مستانه دیدن باقیست

ضبط فریاد و فغان بی اثر آمد نواب
آه گرم و نفس سرد کشیدن باقیست

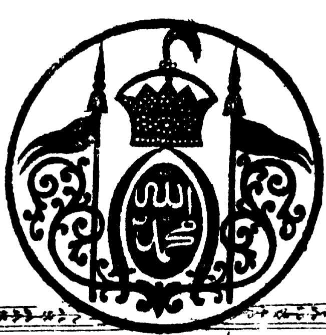

قاصد نقر قتش نشناسم وصال چیست
پس در دلت حیا بجواب سؤال چیست

این کشتن من است نه قتل رقیب من
خونم چو بیختی سبب انفعال چیست

جز هجر نیست از تو نصیبی دل مرا
در حیرتم که باز امید وصال چیست

گر خواهش قضا نبوده است صبر من
بیتابی و شمردن این ماه و سال چیست

دریاب از خموشی من آرزوی دل
مردم ز من مپرس که آخر سوال چیست

آشوب یک جهان نپسندی کرا بخدا
پس از ازل نمایش حسن و جمال چیست

واعظ بخوف حشر مبر ز دنیا
کان فتنه خرام و قد بیمثال چیست

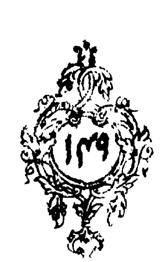
ای دل اگر بحسن کسی جان نداده
ورد زبان ستایش ابرو و خال چیست

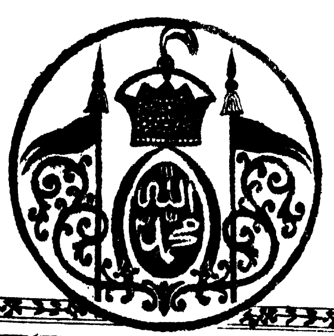
ای دل هنوز یاس نداری ز وصل او
هنگام نزع ورنه خیال محال چیست

آنرا که جام بر کف و ساقی است در بغل
اندوه روز حشر و جواب و سوال چیست

نواب داده دل خود را چو خود بدوست
پس از خواهش اینهمه رنج و ملال چیست

پیداست چه شوخیها از نرگس فتانت
صد فتنه همی بالد در سایهٔ مژگانت

آشوب قیامت است شاید بزند برهم | آن سلسله گیسوان زلف پریشانت

عشاق تمامش را خون ریخته ظالم | این راز نهان پیداست از سرخی پیکانت

تا غمزه تو دارد خنجر بکف از مژگانت | جاریست دو صد جیحون از خون شهیدانت

نقشی که سکینه داده است ز رخش تو آب

قربان سرت گردم طول شب هجرانت

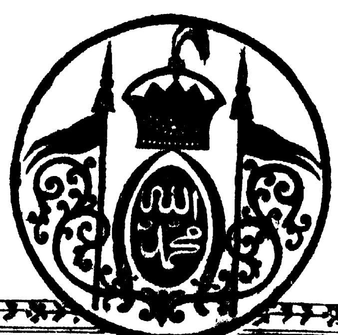
گذر بکوی تو ای شوخ مشکل افتاده است | که روبروی درت یک جهان دل افتاده است

کسی لذت بسمل شدن بود آگاه | که وقت نزع نگاهش بقاتل افتاده است

بتی که شور قیامت بود چه غم دارد | که چون منی برهش نیم بسمل افتاده است

هنوز ناقه لیلی به نجد می سوزد | از آن شراره که از آهم به محمل افتاده است

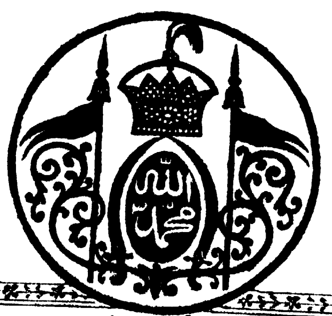

چه سان بوصل شوم شاد ما که در عهدت	بروز عیش شب غم مقابل افتاده است
سوای صبر نباشد علاج خسته دلم	کنون که دوست به آزار مایل افتاده است
شبی بخاک مزارم بیا بناز و ادا	گمان مکن که دلم از تو غافل افتاده است
هجوم شوق ز خود میبرد مرا شاها	گذار نامه بر من بمنزل افتاده است
همان دو دست که بر سر زدم ز هجرانت	کنون بگردنت ای بت حمائل افتاده است
به هجر نه فلک آسم شکست و حیرانم	که روز وصل چرا شرم حائل افتاده است

شنیده اند مگر آمد آمد نواب

که شور حشر به ارباب محفل افتاده است

ردیف ثای مثلثه

الغیاث از جورِ خوبان الغیاث / الغیاث از رنج هجران الغیاث

چون شود حال توای گردونِ دون / چون نمایم پیشِ یزدان الغیاث

خوش دمی گر حال من پرسی ز من / برکشم پیشت فراوان الغیاث

گفت قاصد با تو حرفی از رقیب / من کشیدم صد هزاران الغیاث

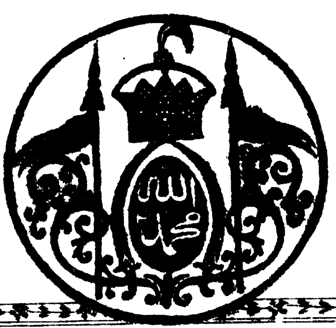
دور گردد دورِ تو مست ای محتسب / زود برخیزد ز زندان الغیاث

چون بطفلی عشق تو آموختم / می نمودم در دبستان الغیاث

فرصت وصلت کم و شوقم فزون / از هجوم شوق و ارسان الغیاث

دارد از بیداد گلچین روز و شب / بلبلِ زارِ گلستان الغیاث

صرف فریادت شد نواب عمر
تا بکی از جور جانان الغیاث

ردیف جیم تازی

چون زخوبان دل دهی از جمله آفتها مرنج
از ادا و ناز و جور و ظلم و استغنا مرنج

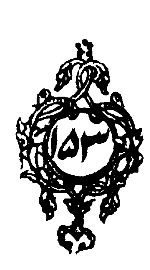
گر نشد تا روز حشر آن سحر خواهد شدن
شاد باش ایدل ازین طول شب یلدا مرنج

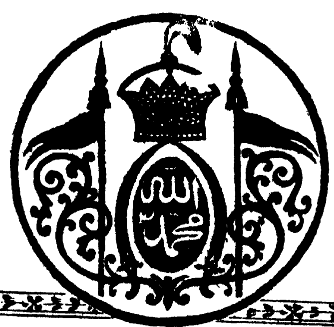
راست بازان محبت را غلط گفتن خطاست
میکنم غوغا بعشق تو ازین غوغا مرنج

دی شنیدم وعدهٔ دیدار دادی با رقیب
بعد ازین از نالهای زار من اصلا مرنج

ترک کن این گردش هر روزه را ای آسمان
یا ز تیر ناله و آه فلک فرسا مرنج

عاشقان را آفریدند از پی مهر و وفا
در ره عشقش بمیر و از غم دنیا مرنج

ساتر جرم ست ای نواب رحمتهای حق
می بپوشش امروز از رسوائی فردا مرنج

ردیف جیم فارسی

دشوار بعشقت نبود دادن جان هیچ
گر ضعف نمانده است بمن تاب و توان هیچ

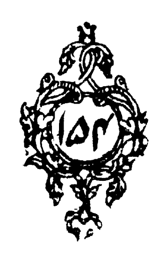
گویند که دارد اثری نالهٔ شبگیر
یا رب چه بلا شد که نیامد ز فغان هیچ

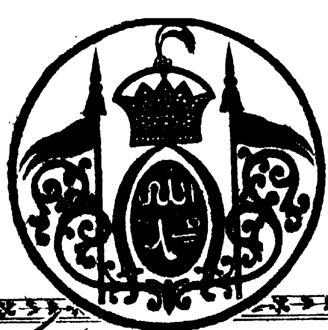
از مقدمت آورد خبر نامه بر من
آندم که نمانده است ز من نام و نشان هیچ

واعظ نه پسندم بسر خود بسر خود
وعظی که نبوده است درو ذکر بتان هیچ

شادم بقیامت که که پرسش محشر
جز قصهٔ تو نیست مرا ورد زبان هیچ

در ملک عدم از لب تو بوسه گرفتم
منت کش اویم که نموده است دهان هیچ

نواب مشو عاشق موی کمری گو
مشهور میانست و ندارد بمیان هیچ

ردیف حای حطی

در وصلتم ببخشد اثر گر دعای صبح
خواهم که شام وصل تو آید بجای صبح

صبح وصال هست و شراب و نگار و عیش
تا شام روز حشر مبادا انتهای صبح

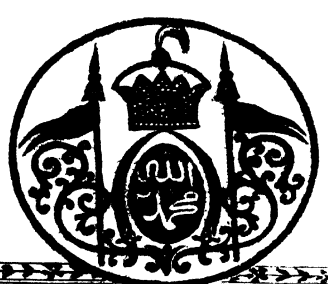
نگذاشتست تیره شب من بهجر تو
در هیچ عالمی اثر دلکشای صبح

دیجور نیست این شب تاریک و تار من
پوشیده است رخت سیه در عزای صبح

صبری که بود صرف شب غم شد الحذرا
باید شکیب نو پی جور و جفای صبح

نواب خوش بزی که نصیبت زعیش شد

رود و سرود و سیر بهار و هوای صبح

ردیف خای معجمه

آمد بهار و گشت دگر کوهسار سرخ — گردید همچو مشهد من لاله زار سرخ

خونم ببین که کوی تو گلگون نموده است — در کوه و دشت ساخته سر نوک خار سرخ

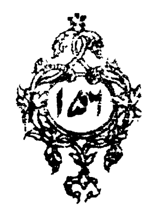
چون پر طوطی است همه مرغزار سبز — چون روی سوری است می خوشگوار سرخ

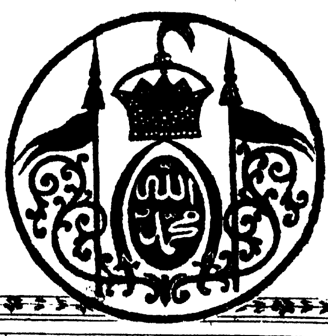
آن صید گیر را اگر این است ذوق صید — خواهد شدن زمانه بخون شکار سرخ

روز سیاه بین که ببستم مصیبتم — در بر نموده است لباس آن نگار سرخ

چندان فشاند خون مژه من بعد مرگ — گردید تار تار کفن در مزار سرخ

رنگی نداشت خون تو نواب از وفا

ورنه نمود همچو حنا دست یار سرخ

ردیف دال مهمله

گر تمنای وصالت بدل زار نبود
مردن اندر غم تو اینهمه دشوار نبود

لذت جور خودت بین که دلم خوش داشت
آنقدر ظلم که در هیچ ستمکار نبود

آن زمان باب اجابت بگشادند افسوس
که بجز مرگ امیدی بدل زار نبود

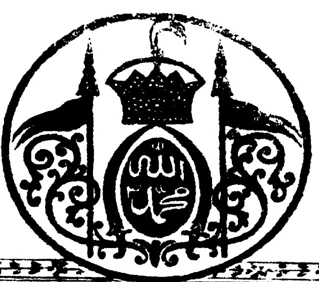
چه بلا شد که قیامت بجهان آمد و رفت
مگر آن قامت دلجوی برفتار نبود

که بسر که بگریبان و گهی بر دامن
دست من در غم سودای تو بیکار نبود

بدل ریش که بر زخم تو صد جان میداد
احتیاجی که نهی مرهم زنگار نبود

من از آن روز نهفتم غم عشقت در دل
که کسی بر سر کوی تو ز اغیار نبود

کاری از جذب دل خود نگرفتی فرهاد
وصل شیرین بتراشیدن کهسار نبود

کیفر خواهش معشوقم حالی ولی
بزمان تو کسی طالب دیدار نبود

از خدا خلد چرا خواست بمحشر نواب
بخیالش مگر آن سایهٔ دیوار نبود

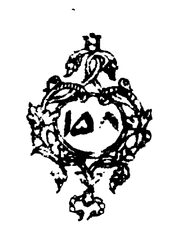
یاد آنزمان که شورش آه و فغان نبود
فریاد بخت و شکوهٔ جور بتان نبود

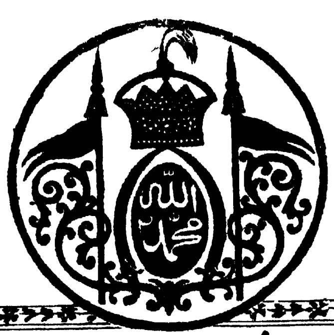
جز بیکسی بماتم من نوحه خوان نبود
زین رو بدهر شورش آه و فغان نبود

ذوقم نگر که در سر مژگانت یافتم
آن گونه لذتی که بنوک سنان نبود

عشقی که فاش کرد بآفاق راز عشق
جز عشوهٔ تو هیچکسی رمزدان نبود

در محفل وصال تو ناخوانده آمدم
صبری که بایدم بدل ناتوان نبود

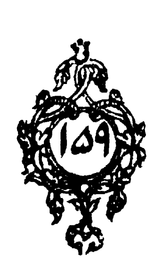
عیار من فریب و دغای مرا شناخت
جز او بر این حدیث کسی بدگمان نبود

گشتم در آفرینش و دلها بکافتم
آندل نیافتم که بعشقت نشان نبود

گویا که درد تو ز دلم میبرد کسی
ورنه بهجر سختی مرگ اینچنان نبود

دیدم بخواب روی تو از یاری خیال
آندم که از رقیب در انجا نشان نبود

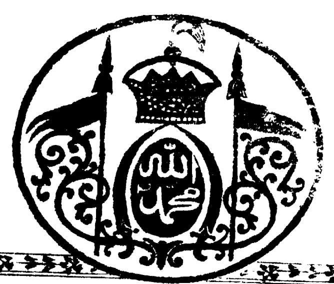
چون آفریده شد شب هجرانم ای عجب
آیا خیال طرهٔ عنبرفشان نبود

نواب رفت در شب عشرت بخواب او
جای خوش آمدش که در ان آسمان نبود

دستی که در کشاکش جیب کفن نبود
آن بود دست بوالهوسی دست من نبود

جوری نموده که نکرده است آسمان
او همدم رقیب به آزار من نبود

آورد وحشتم بگلستان کشان کشان ... ورنه مرا هوای گل و نسترن نبود

شاید شکست خورده براه عدم شتافت ... دوشینه دل ز زلف شکن در شکن نبود

بر ناله که وجد نمودی چو گل بجا ... دریاب کو ترانهٔ مرغ چمن نبود

برداشت دل بعشق قد و گیسوی دراز ... آن ذوق و لذتی که بدار و رسن نبود

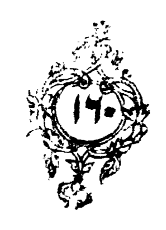
رسوا نمود خندهٔ تو ورنه خلق را ... در تنگی دهان تو جای سخن نبود

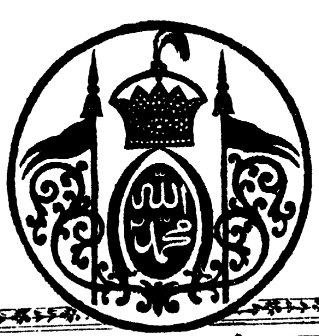
تعلیم کرد غمزهٔ تو ورنه پیشتر ... این فتنه‌ها بگردش چرخ کهن نبود

یارب تو آمدی بخیالم که در فراق ... آن رنج دیده ام که به بیت الحزن نبود

یک جلوهٔ سحر شب هجرت من نبود ... صد گونه حسرتی که بجیب کفن نبود

نواب را ببزم تو جستم تمام شب

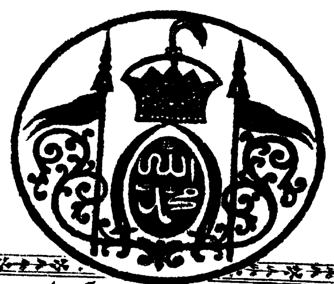
منم آن کشتهٔ عصمت که صد مردم ز غیرت	چو بعد از قتل بر تابوت من انبوه مردم شد
گریبان چاک شد مانند گل هر عندلیبی را	مگر ناهید من در باغ سرمست ترنم شد

ز رشک غیر ای نواب کارت شد حرام آخر
که دوش از یک نگاهش خاطر صیدم تو شد

به محشر از نوید خلد جان من حزین باشد	که می ترسم بآنجا نیز حوری در کمین باشد
اگر صد خنجر نازم زندی دل نمی رنجم	که جرم عشق خوبان را سزای اینچنین باشد
همین یک بیکسی ظالم نه پنداری که عاشق را	هزاران ناوک حسرت در نگاه واپسین باشد
درخشش نور ناز از طور در چشم من مجنون	همانا جلوهٔ آن لیلی محمل نشین باشد

دم بسمل شدن نواب چندین مرحبا گفتی

که بر عهد تو اکنون جای چندین آفرین باشد

تا بگیسوی تو این پیچ و شکن خواهد ماند — بجهان شورش آشوب و فتن خواهد ماند

مردم و خاک شدم بار خدایا این عشق — تا کجا دست و گریبان بکفن خواهد ماند

بگلستان بکش ار می کشیم ای صیاد — ورنه در دل هوس سیر چمن خواهد ماند

دل بتو دادم و فکری ننمودم ای وای — که رقیبی بنهان در بر من خواهد ماند

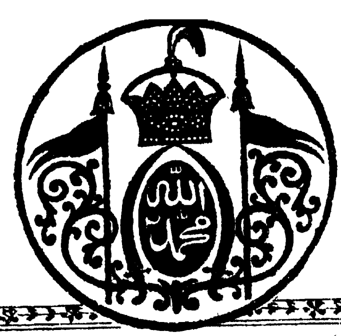
همه خون بخت گرم تیر تو زان رنجه نیم — بدلم ناوک ای تیر فکن خواهد ماند

باب توبه برخ کس نگشایند دگر — بجهان تا چو منی توبه شکن خواهد ماند

لب شیرین کسی گر نمکی بخت برم — لذت شکر شکرش بدهن خواهد ماند

آه بخشیده بسی خاک شدند ای نواب

تا بکی گردش این چرخ کهن خواهد ماند

تا کی ز تو ماند بدلِ من هوسی چند
رحمی که نمانده است کنون جز نفسی چند

از حال اسیران خبرم نیست ولیکن
آویخته دیدم بگلستان قفسی چند

تدبیر بکن ناصح مشفق که برآید
در وصل بهم نازوی از ما هوسی چند

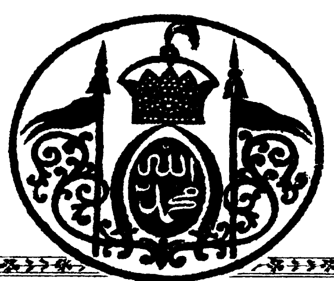
برقی مفکن چرخ برین خانهٔ تنگم
آتش ساخته جانم پسِ عمری بخسی چند

چون میشود احصای ستمهاش الهی
در حشر نباشند چو فریادرسی چند

ضعفم نه چنان است که خطی بنویسم
قاصد ببر از رنگِ رخم ملتمسی چند

دی قافلهٔ صبر تو نواب همی رفت
از ناله شنیدیم صدای جرسی چند

ردیف ذال معجمه

ای عقیق لعل ز نکهت از می حسن لذیذ ‌‌ ‌ بوسه خواهم ز تو چون باده کوثر لذیذ

غالبا ناخن بدل زد یاد مژگان کسی ‌ ‌ ورنه نبود اینقدر زخم دم خنجر لذیذ

لذت آگین جمله خوبان را دهن باشد ولی ‌ ‌ هست سرتاپای تو چون شکر یکسر لذیذ

قطره از خون شیرینم درون خم بریز ‌ ‌ تا شود ساقی شراب تلخ سرتاسر لذیذ

آمدی و بر دل نواب پاشیدی نمک
آن نمک شد در دهان زخم چون شکر لذیذ

ردیف رای مهمله

به عشرت ساختی جا شاید اندر خانه دیگر ‌ ‌ که جستی جانم از شب تا سحر جانانه دیگر

بیک لغزیدن پایت جهان شد درهم و برهم
سرت گردم بشوخی لغزش مستانه دیگر

دلی اول باو بسپردم و آخر بکار آمد
کرامت کن خداوندا دل دیوانه دیگر

روا باشد که خود را در شمار مردمان آری
اگر پیدا کنی ناصح چو من فرزانه دیگر

به حشر از من حساب می بجویند اکنون چه بیم
فدایت جان من ساقی بده پیمانه دیگر

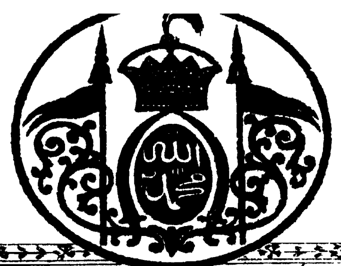
نگنجد ناله ام در تنگنای انجهان یارب
بنا کن از برای نوحه ماتم خانه دیگر

چو میگویم ز درد هجر برهانم مرا گوید
همین یک داستان تا کی بگو افسانه دیگر

چرا بر خود نبالد در لحد کاخر نخواهد یافت
دل وحشت طلب بهتر ازین ویرانه دیگر

چرا نواب غمگینی ازان عیش پرند و شیرین
بده انصاف ازین به دیده باشی خانه دیگر

یارا من ای ناصح بیباک خبر را | یکدست بدل بر نه و دستی بجگر را

گفتی که هرست اینهمه دشنام مسلسل | بستان ز من از بهر خود این عقد گهر را

ترسم که اسیرش نشوی چون من وحشی | از دوش فکن زلف و فی تا بکمر را

مشنو صفت کوثر و مشکوی ز بر جد | مینا بکفی گیر و خم باده بسر را

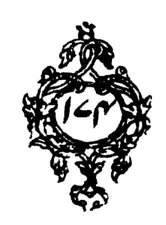
مست ست بعشق رخ و زلف تو دل ما | ای دشمن جان فکرت او شام و سحر را

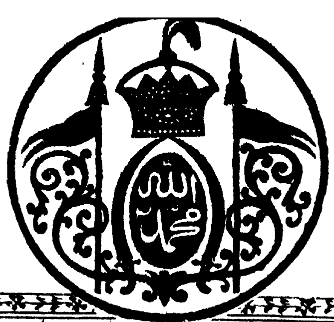
چون غیر محبان آمن از عشق تو بگریخت | تو نیز دل از پرسش این واقعه بر را

خواهی که شود حشر دگر در صف محشر

نواب بدل نوحه و آهی بجگر را

ردیف زای معجمه

باقیست لوح تربت من در جهان هنوز — عشقت ز من گذاشت همین یک نشان هنوز

کردم نثار غمزهٔ او جان و لیک هست — آن ترک ظلم دوست ز من بدگمان هنوز

زخمی زدی و منتظر زخم دیگرم — رحمی که هست بسمل تو نیمجان هنوز

زاهد بدلق و خرقه عبث ناز میکنی — شوخی ز رفته پیش تو دامن کشان هنوز

یک عمر آزمودم و این طرفه ساده کیست — دارم دگر امید ز آه و فغان هنوز

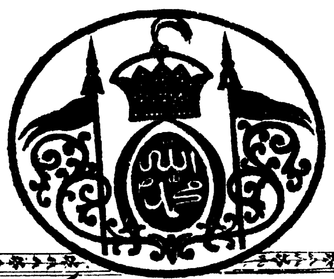
صد ره بقهر از بر خود راندیم ولی — سرمستم از تصور لطف نهان هنوز

روز جزا بشام رسید و ز هجر یار — ناگفته ام تمام یکی داستان هنوز

بالله که در فراق تو ای مست نازنین — چشمم ندیده سرمهٔ آن آستان هنوز

جورت اگر تمام شده تنگدل مباش — باقیست بهر کشتن من آسمان هنوز

نواب شهرهٔ تو بعشق از ازل مگر
آگه نهٔ ز رسم و ره عاشقان هنوز

همه گوئید با قضا امروز
روز هجرست زود آ امروز

دی بنوعی نه مرده ام که شود
دیگری بر تو مبتلا امروز

ای شب هجر از جهان کم شو
که بود روز وصل ما امروز

غم فردا مخور بیار و بده
ساغر باده ساقیا امروز

شب عیش ست و یار می آید
رحم کن رحم ای قضا امروز

شب وصل عدو همی آید
حشر برپا کن ای خدا امروز

مدعی را به شهدم کشتی
یافتم از تو خونبها امروز

وعدهٔ بوسه داد و باز نداد
دلش باز ناز و از حیا امروز

دوش در کوی تو ندادم جان
آمدم بهر عذرها امروز

کس فدا را چه داند ای نواب
جان خود را بکن فدا امروز

ردیف سین مهمله

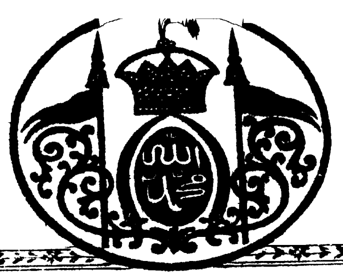

دلبری کشت قاتلم که مپرس
غمزه ساخت بسملم که مپرس

در فراق تو ای بت خودکام
حسرتی ماند در دلم که مپرس

تو چنین غافلی که نتوان گفت
من چنان بتو مائلم که مپرس

انقدر خطِ اشتیاق مرا
شست خونابه دلم که مپرس

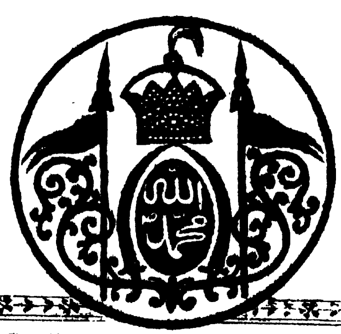
زاهدا در صنم پرستی ها	کافری کرده بسملم که مپرس
دوش با طره حسرتی از دست	رفته دامان قاتلم که مپرس
در ره عشق صد خرابی ها	شد بطرزی مقابلم که مپرس
چون تو رفتی بخانهٔ اغیار	دوزخی گشته منزلم که مپرس
چند پرسی که حال دل چونست	صدمهٔ هست بر دلم که مپرس

دوش نواب ناله‌ات چندان
ساخت رسوا بمحفلم که مپرس

ردیف شین معجمه

چشم تر از قتل من ایجان مباش	بهر من از کرده پشیمان مباش

خاکِ درِ احمدِ مختار شو / تاجِ سرِ سنجر و خاقان مباش

هست شبِ وصلِ من ای آسمان / باش بجای خود و گردان مباش

خونِ مرا ریخت چو رفتارِ تو / بعدِ من از غمزه خرامان مباش

کُشتنیم برزده دامان بیا / بهرِ خدا سر بگریبان مباش

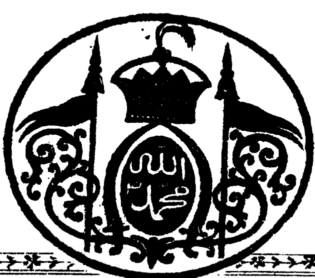
میروم از خویش کنون ای جوان / درپی آرایشِ زندان مباش

نیست کسی کز تو کشد انتقام / چون کُشنیم قتل هراسان مباش

کافرِ عشقت چو بخواند کسی / درگذر از دین و مسلمان مباش

ناز بکن بر دلِ نوابِ خویش
بر رخ و زلف اینهمه نازان مباش

ردیف صاد مهمله

وفا چو گشته پسندت بکن بما اخلاص
بناکسان جهان میکنی چرا اخلاص

ز نسبت نگهِ التفات تست پسند
وگرنه این دلِ وحشی کجا کجا اخلاص

چرا بصبر بنازم که طبعِ حیله گرت
نموده است شبِ وصل با حیا اخلاص

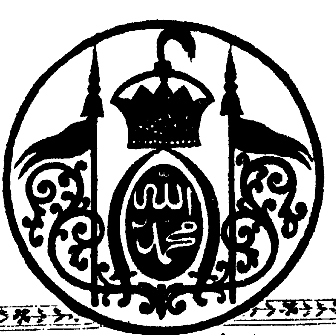
طمع مدار که دور از نزار فرسنگ است
ز خوی عربده جویانِ شوخ تا اخلاص

غم دو کون فرو آیدش بسر نواب
مگر کسی ننماید بدلربا اخلاص

ردیف ضاد معجمه

غم ها شد که کنی از منِ دلگیر اغماض
مکن اکنون بفرستادنِ تحریر اغماض

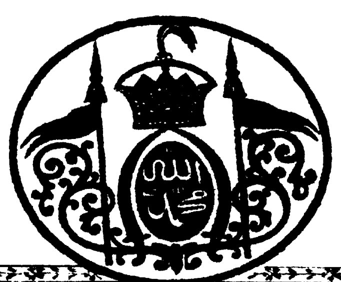

گردش نرم شد این لذت بیداد کجاست | بکن ای آه جهانسوز ز تاثیر اغماض
داد حسن دو جهان چرخ بتو جهان کیشی را | گرد از حسرت من کاتب تقدیر اغماض
صیدت آن نیست که دارد هوس آزادی | میکنی بهر چه از کشتن نخچیر اغماض
گوش کن پند مرا ای دل نادان در عشق | تا کجا از ره اندیشه و تدبیر اغماض
غیر بیباک شد اندر طلب رافت تو | مکن اکنون ز ره ناز ز تقصیر اغماض

با خبر باش ز فریاد و فغان نواب
منما از اثر ناله شبگیر اغماض

ردیف طای مهمله

یا رب بچه تدبیر رساند بیار خط | یک قاصد ست پیش من و بیشمار خط

ای نزع فرصتی ده و ای مرگ مهلتی
کاورده است نامه بر من ز یار خط

قاصد بشد بسوی تو و من زمان زمان
در جوش اشتیاق نوشتم هزار خط

بشناس شرح مطلبم ای نامه بر زبان
از خون نوشته ام بسوی آن نگار خط

اوراقِ نُه فلک اگر افتد بدست من
انشا کنم بتو ز رهِ اختصار خط

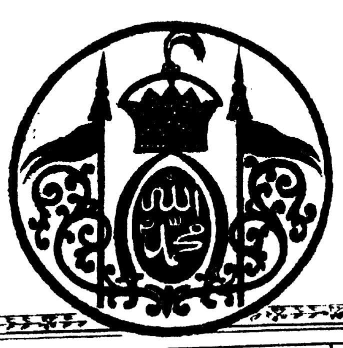
پیدا کند مگر بدل تو ترحمی
تحریر سازم از مژهٔ اشکبار خط

دادند دفترِ علم روزِ حشر و من
دانم که آمد از طرفِ آن نگار خط

صد خارِ غم خلیده مرا در دل و جگر
تا بر دمیده است بر خسار یار خط

چسپان نمای بر سرِ لوحِ مزار من
نواب بعد من چو فرستد نگار خط

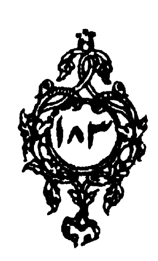
ردیف عین مهمله

می نمود اول بمحفل جلوهٔ جانانه شمع
سوخت آخر تا سحر بر مشهد پروانه شمع

گر به بندی ساعد پر نور سیمین تنک تو
چاک سازد جیب هستی چون من دیوانه شمع

عالمی از دود آهم شد سیه ای بی حسین
پرده بردار و بکن روشن بهر کاشانه شمع

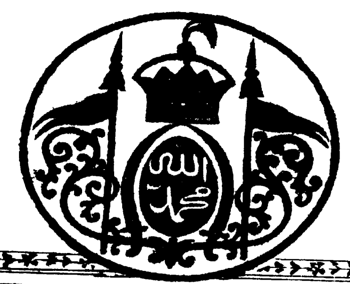
تا بزمت درلگن جا کرده از کبر و غرور
می نماید همسری با ساغر و پیمانه شمع

شرم دارد در شب وصل آن مه محبوب من
زین سبب روشن نمیسازم بخلوتخانه شمع

چون کند نظارهٔ انگشت تو نبود عجب
گر بمیرد از حسد در گوشهٔ کاشانه شمع

تا نه بیند میکساران گر آید محتسب
خیز ای نواب و کن خاموش در میخانه شمع

ردیف غین معجمه

آمد گلم بطرفه ادائی میانِ باغ
باید شدن برای عدو پاسبانِ باغ

ساقی بپرند نشه فکن بر زخم که تا
گردیده است رحمت حق سایبانِ باغ

شاید هوای شوق بیارد زبر و ضمام
خوانید روبروی کسی داستانِ باغ

زود آ بپهلوم که بیک لمحه تیره رود
فصل بهار و سبزه و آبِ روانِ باغ

خوش آیدم فغانِ اسیرانِ دامِ تو
زانسک چنگ و زمزمه بلبلانِ باغ

دیدم بسبزه دین چو هجومِ گل و سمن
آمد خزان و نیست کنون جز نشانِ باغ

نواب نوحه خوان گذرد چون بهجرِ تو
آن دم ببین تپیدنِ مرغانِ فشانِ باغ

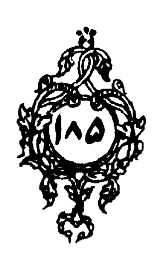
ردیف فا

تا بکی باشم بامید شهادت سر بکف
محشری بنما و باز آ بر سرم خنجر بکف

بخت آنم کو که در خلوت بوقت میکشی
مست و بیخود گشته آرم گیسوی دلبر بکف

دی بجرم میکشی از مسجدم راندند و باز
یافتندم امروز بر منبر مرا ساغر بکف

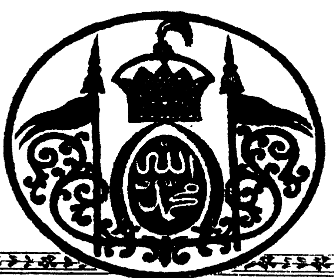
عاقبت خاک خود اندر چشم اعدا ریختم
داشتم بهر همین این مشت خاکستر بکف

بهر نذر آوردم اما اینجا با بدا
دل بدستم نیست دارم گوییا اخگر بکف

چون جبین تو عرق آلود شد پنداشتم
ماه رخشانی ست دارد بجهان گوهر بکف

با اداهای خوش امشب دیده‌ام نواب را
زلف شوخی در کف و جام می خلر بکف

ردیف قاف

خوشم بشوق وصالت ز پیچ و تاب فراق
وگرنه نیست کسی طالب عذاب فراق

تو و بدادن یک بوسه صد هزار جهان
من و بخاطر من یک جهان حساب فراق

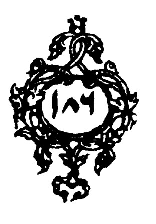
بفرقت تو ندانم که حال غیر چه شد
مرا که دل همه خون شد ز پیچ و تاب فراق

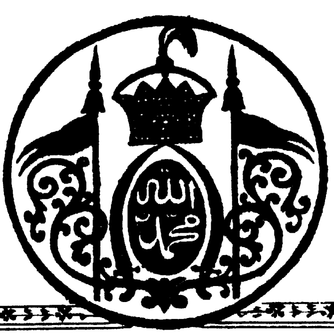
بپرس لذت خواب از رقیب در هجران
که نیست خواب بچشم من از عقاب فراق

ز آفتاب قیامت مگوی ای واعظ
که دیده ایم بسی سوز التهاب فراق

تپیدن دم بسمل خوش است لیکن
نمیرسد باداهای اضطراب فراق

نویس هرچند ابر فراز من نواب
که نیست هیچ بلا بدتر از عذاب فراق

ردیف کاف تازی

سازد جفا و جور بما تا کجا فلک
آهی کشیم و جنگ نمائیم با فلک

کردم فدای بتِ او که نشان دهند
زانکس که ساخته‌ست باو یک فا فلک

شاید که یافت رخصتِ ظلم و ستم ز تو
برپا نمود ورنه چرا این جفا فلک

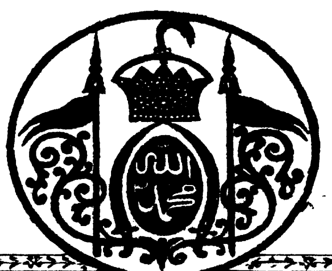
روزی اگر بناز در آئی بخانه ام
گردد به آستانهٔ من جبهه سا فلک

این طرفگی ببین که چو گشتی رقیب را
گرد از هزار رشک مرا مبتلا فلک

نواب پرسد از دل زارم آن پری
از رشکِ من شود ز دل و جان جدا فلک

ردیف کاف عجمی

خرام تست که بربود دل بصد نیرنگ
نبود ورنه به از من بدهر بافرهنگ

فرو چکد چو عرق از تو رنگ شوخیها
شب وصال چو من در برت بگیرم تنگ

بحیرتم که چسان تیر فتنه میبارد
ز راه دور بمن شست آسمان دو رنگ

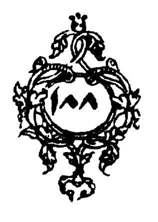
چو قصد آه نمودم قیامتی برخاست
نعوذ بالله اگر بر کشم ز دل آهنگ

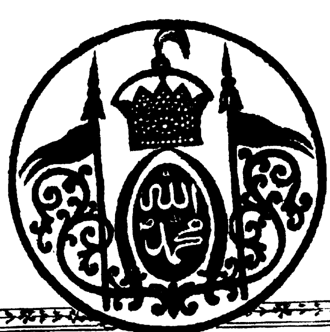
ز قتل همچو منی غمخوری ولی شاد
که کشته از ستمت جا بهر دو عالم تنگ

مباد آتشی افتد بجسم نازک تو
گریز بهر خدا از دلم بصد فرسنگ

شکسته ایم سر محتسب بمینائی
ببین که شیشهٔ ناموس چون زنیم بسنگ

بصلح کی کند آهنگ عاشقان نواب
پریوشی که گه آشتی سگالد جنگ

ردیف لام

تا چند واعظ دفتری از وصف کوثر در بغل
روزی بسر منبر برآ مینا و ساغر در بغل

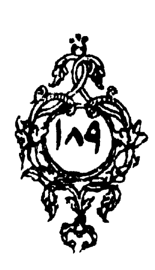
روزیکه دشمن را ببر بگرفته پیشم آمدی
ایکاش من میداشتم آن زهر خنجر در بغل

دل ننگ زلفت کرده ام ظالم پریشانش مکن
مانده است مدتها مرا این ناز پرور در بغل

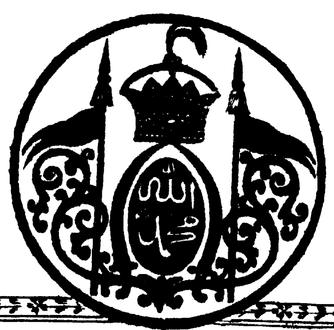
یارب ندانم تا کجا سر رشتهٔ نازش کشد
آنرا که باشد روز و شب شوخی چو سیمین بر در بغل

کشتی چو ما را بی سبب سامان تشویشی مبر
بهر جواز قتل خود داریم محضر در بغل

دی بر سوالی کشتهٔ نواب رزای جهان
امروز دیگر میبری از شوق دفتر در بغل

گر تیر جگر دوز تو پرّان رود از دل
جذبم نه چنان ست که پیکان رود از دل

مرهم مگر است وز تو خواهی که دعاها — در ذوق اجابت همه قصان رود از دل

صد جان من غمزده قربان لب تو — گفتی که ز وصلم غم هجران رود از دل

آزادی این بود شوق اسیری — ای وای اگر حسرت زندان رود از دل

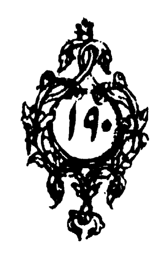
گر محو کنم یاد وصالش ز دل تنگ — یارب غم عشقش بچه عنوان رود از دل

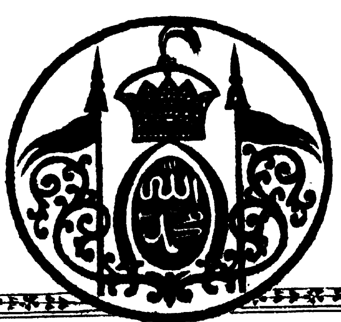
با غیر مکن وعدهٔ وصل از ره شوخی — مگذار که خونابه چو طوفان رود از دل

تا چند بود بسمل تو منتظر مرگ — زخم دگری تا رمق جان رود از دل

نواب برقص آمدی از مژدهٔ وصلش — فریاد اگر وعدهٔ جانان رود از دل

دوخت لبهای مرا لطف اسیری بلبل — بخموشی دلم حسرت زده نگیری بلبل

لرزه افتاد بجانم ز نوایت یا رب
همچو من در غم و اندوه بمیری بلبل

عجبی نیست اگر مثل تو سرمست شود
بسرود غزلم روح نظیری بلبل

سالها شد که بکنج قفسی آسوده‌ام
از من آموز ره و رسم اسیری بلبل

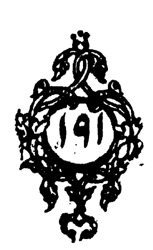
شرط عشق ست بسوز صنمی خاک شدن
نزد من چیست پر پروانه حقیری بلبل

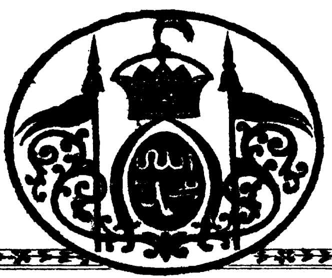
یاد کن یاد ز بخت دل خون آلودم
برگ گل را چو منقار بگیری بلبل

بوی عشرت ز گلی نیز شنیدی گاهی
یا چو نواب باندوه اسیری بلبل

ردیف میم

بهر آزار تو طرز دگر ایجاد کنیم
واله غیر شوم پیش تو فریاد کنیم

دیدمت بهتر ازین نیست که با صد حسرت
دم بسمل نگهی جانب جلاد کنیم

بچه شوق آمده ام پیش وی ای وحشت دل
باش یک لحظه که بنشینیم و فریاد کنیم

جلوهٔ موسم گل باز خدا را بنما
تا دگر آرزوی خانهٔ صیاد کنیم

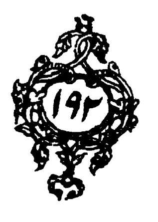
شاد شد خاطر اغیار ز وصلش من هم
دل ویرانهٔ خود را ز غمش آباد کنیم

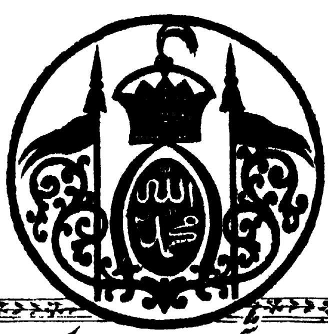
غیر را خاک نما تا بفشانم بر سر
تا کجا خاک ره کوی تو بر باد کنیم

گر شوی رنجه ز فریاد گرفتاری غیر
جان من گرد تو گردانم و آزاد کنیم

کار خود را بسپارم بخدا ای نوح
تا کجا پیش بتان شکوهٔ بیداد کنیم

بصد یاس از جهان امروز آهنگ سفر کردم
جفا بر تو مبارک من حکایت مختصر کردم

چه میگوئی حدیث وصلت دوشینه با دشمن
بپرس از من که در هجر تو چون شب را سحر کردم

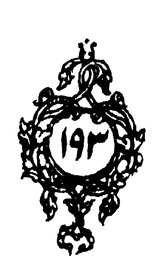
کسی با چون تو ظالم تا براه سهو دل ندهد
بآه و ناله عالم را ازین ره باخبر کردم

چنان دانستم لذت ز تیغ خونفشان تو
که از خالق بصد دل خواهش جان دگر کردم

اگر یک لمحه از نظارهٔ خوشادمانم کری
باندوه فراقت روزگاری چشم تر کردم

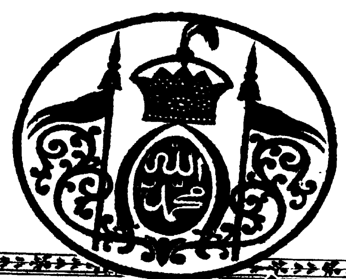
شدم آنمایه نومید از خلاف وعدهای تو
که آخر حسرت وصل ترا از دل بدر کردم

ز خوف من نبود آسوده خاطر دشمنم روزی
چه خواهد شد اگر از بزم او روزی حذر کردم

بر نواب آمد یار و برد از هوش ای همدم
ترا دیدار ارزانی که من خاکی بسر کردم

دلبرم امشب همی آید بنازی در برم
تا ابد خواهم نتابد مهر بر بام درم

گر ندادی جام می بزم عدا پاک شکست
حسرتم پر کرد از خون تمنا ساغرم

دل به آزارم نهاده است و میداند که من
آنقدر نالم که او را بر سر مهر آورم

اینکه کوئی میکشم ترک رقیب از بهر تو
خوب گفتی لیکن این گر نیاید باورم

چون تهی از حرف لطفت نامه اعمال بود
اشک حسرت پاک شست اندر قیامت دفترم

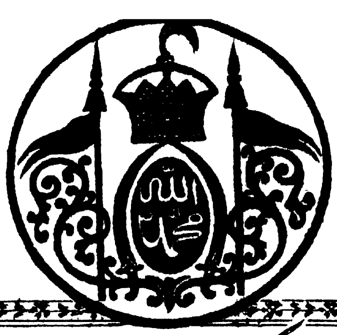
بسکه دل شد منبع اسرار شد اعجاز عشق
ترجمان لوح محفوظ ست دل اندر برم

شاد زی صیاد از دامت نخواهم رفت من
گر ازل شوق اسیری کنده یکیک شهپرم

تا چه بنماید دگر این گردش لیل و نهار
در بزم خندان بیا نواب و پر کن ساغرم

زان به آغوش تو هر لحظه ملالت دارم
که بدنبال وصالت شب فرقت دارم

بصد لطافت بر بوالهوسان باشی که من
بهمین جور و جفای تو قناعت دارم

شوق تو کر بگذارد بدل من صبری
بهر طول شب هجر تو امانت دارم

کس مباد چو من ساده دل اندر عالم
گر چه تو دلشکنی چشم مروت دارم

حشر نواب اگر آورد بلائی من هم
ز آه جانسوز بدل طرفه قیامت دارم

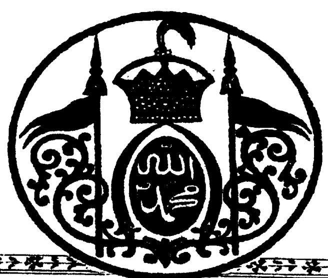

چراز طول شب هجر دل غمین دارم
که مثل در فراق تو همنشین دارم

خیال هجر و هجوم امید و خوف صبح
چه فتنه‌ها که بوصل تو در کمین دارم

به غمزهٔ تو دهم یا بحسن عشوه فروش
تو آگهی که همین یکدل حزین دارم

عبث فو مکن ای چاره ساز حبیب مرا
دو دست بهر دریدن در آستین دارم

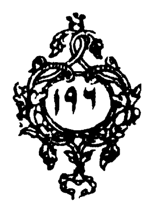
به بیم بخشش تو در حدیث وصل عدو
بجان شکایت و بر لب صد آفرین دارم

ببین برای خدا شان و شوکتم واعظ
دمی که بت به بر و قشقه بر جبین دارم

غمین مشو که دم نزع از جفای تو نیست
برای عبرت غیر آه آتشین دارم

چرا ز قتل دو عالم چنین پشیمانی
که من ز طبع تو امید بیش از این دارم

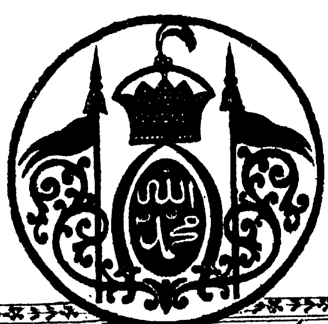
بعرش زلزله افتادنیست ای نواب
ز اضطراب دل بسملت یقین دارم

ندیدم دوش روی غیر و خوش از انجمن رفتم
لب خود بر لبت بنهادم و از خویشتن رفتم

باین حسرت نرفت از ملک هستی هیچکس گاهی
ز بزم دلفریب تو بدینحالت که من رفتم

بجوش نوبهاران گر جهان خواهد شدن محشر
اگر روزی چو بلبل نوحه‌گر سوی چمن رفتم

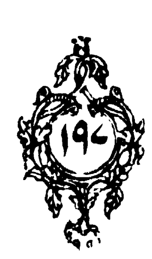
بنازی یافتم در خواب شیرینش که من دانم
شبی بهر زیارت چون بقبر کوهکن رفتم

کجا رفت ای خدا از خانه ام رنج و مصیبتها
مگر امروز من از یاد این چرخ کهن رفتم

چنان دانستم لذت بچاک جیب وحشت کز
بهر بار از صد ره در هوای پیرهن رفتم

همانا حزن و اندوه دل زارم بود یکسان
نرفتم از درت گر بر در بیت الحزن رفتم

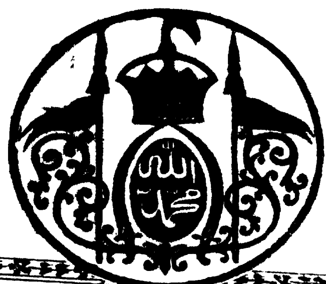
چرا می پرسی از من کز چه رو سوی عدم رفتی
بقربانت پی تسکین یاران وطن رفتم

نپرسیدی کسی نواب از برای چیست فریادت
زکوی تو عزیزان ما اگر من نوحه زن رفتم

دوش در خواب سر زلف پریشان دیدم
لوحش الله که شریک شب هجران دیدم

آه آن دل که ببی در خم گیسوی تو ماند
پارهایش بغمت بر سر مژگان دیدم

عجب آید که عدو از عتاب دوشین
مردم از وهم که شاید نظر آتش باشد

شرمگین گشته و از کرده پشیمان دیدم
هر کرا از المی چاک گریبان دیدم

محتسب مرد ز آه تو مگر ای نواب
که دگر باره ترا مست و غزلخوان دیدم

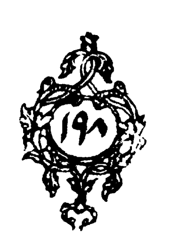
آرزوهای ترا تا بدل اندوخته ام
با دو صد رشک دل مدعیان سوخته ام

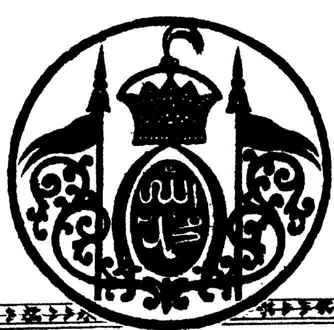
بهر تسکین دل غمزده گنج غم را
پاره جیب بدامان کفن دوخته ام

تو بهر ناز که خواهی دل من گیر که من
درس عشق تو ستمکار بپایان توخته ام

سوز شمعی سر قدرم بره مهر و وفا
که چو پروانه بعشق تو بسی سوخته ام

گر شوم غرقه دریای محیط ای نواب

سرد سر گر نشود آتش افروخته ام

از دل آزرده در غم نوحه خوانی داشتم
روز و شب از درد عشق آزرده جانی داشتم

پاس عشقت بود گر جور تو بخشیدم نفس
ورنه بهر شکوه من هم زبانی داشتم

در وصالت جمله درد از دل بدر کردم ولی
آه را از بهر تخریب جهانی داشتم

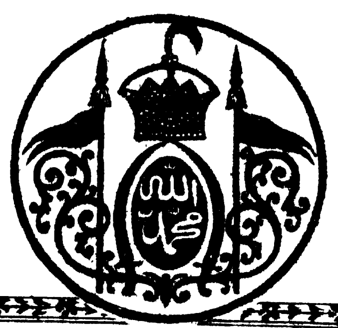
خواه با من ساز و خواهی در بر اغیار باش
پیش ازین البته در خاطر گمانی داشتم

بهر قتل دیگران آمد زهی بخت بلند
منت ایزد را که من هم نیم جانی داشتم

من شنیدستم حدیث محشر از واعظان
در غمش نواب من هم داستانی داشتم

ردیف نون

الهی بسته عهد وصل آن عنانگار من — جهان را عمر بخشیده برای انتظار من

اگر اینجا نمیکردی خجل از جور خود یارا — نخواهی گشت در روز جزا شرمسار من

میفشان بر رخ حورای نسیم خلد خاکم را — بجا بگذار در راه وی این مشت غبار من

نمیدادم بباد و کاهی نمیدادم نمیدادم — دلم بودی اگر ناصح بدست اختیار من

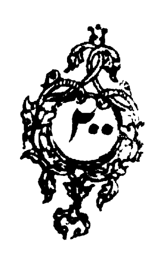
نمودم همدمی پیدا بهجران از تو پنهانی — قضا را گو بر دار از سینه ام جان نزار من

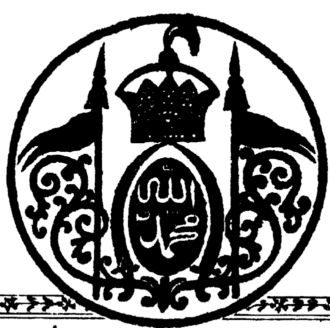
خیالت را زتو بهتر شناسم گز سر یاری — همی روز و شبان باشند بهجران غمگسار من

کدامین شعله ز دامن کشان بر تربتم آمد — که حسرت میچکد چون اشک از شمع مزار من

بفردای قیامت در جزای گریه ام یارب — دو چندان سیل خون ده بهر چشم اشکبار من

چه می پرسی کی ای نواب در دلم چه میخواهی

سرت گردم تمنایم بدان اضطرار من

ز شکلم ربود جان و قرار و سکون من
بر گردن رقیب ستمکار خون من

روز جزاست داور محشر ترحمی
بهر تظلم آمد جوش جنون من

با غیر صد حکایت لطف تو گفته ام
آه از دمی که دید رخ نیلگون من

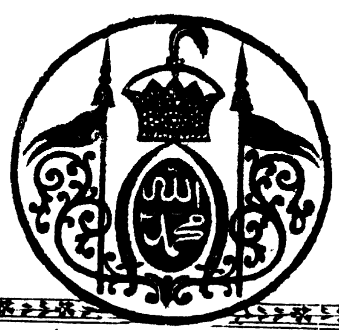
گریان شدی ز نالهٔ من در شب وصال
تأثیر کرد در دلت آخر فسون من

گفتی که رنج و غم بازل آفریده اند
بهر دل حزینم و بخت زبون من

جانم بسوخت در غمت ای وای کی تو
آگه نه هنوز ز سوز درون من

از مقدمش بداد خبر اضطراب دل
نواب بازگوی کجا شد سکون من

گر حدیث روی تو در انجمن خواهد شدن
در فراقت یک جهان بیت الحزن خواهد شدن

سوخت برق آه من گفت آسمان لیکن چه سود
گر جفایت طرح صد چرخ کهن خواهد شدن

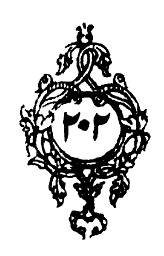
گل بدامان و تبسم زیر لب داری مگر
زین چمن آتش تابوت من خواهد شدن

خوف رسوائی مکن از بوسه لعل لبت
این خطا پوشیده در کنج دهن خواهد شدن

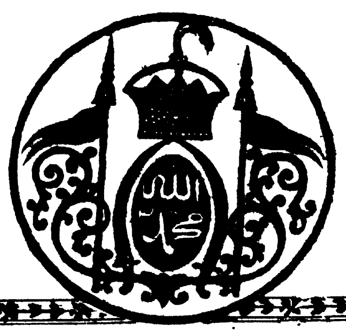
روز اول زد رقم اندر جبینم کلک صنع
کاین حزین سر مشق اندوه و محن خواهد شدن

از کرم دلها عزیزت گشته ای یوسف جمال
محبس دلها ترا چاه ذقن خواهد شدن

گر همین امواج عشق تست صد طوفان نوح
از دو چشم اشکبارم موجزن خواهد شدن

پارهای جیب ای نواب برچین از رهش
بعد مرگت اینهمه صرف کفن خواهد شدن

جانم ربود لذت خونها گریستن
شبها ز درد عشق تو تنها گریستن

سرمست آن دو نرگس مستانه ام چرا
باید بیاد ساغر و مینا گریستن

روز جزا هر آنچه که در طالع من است
یارب بغیر دیده همه الا گریستن

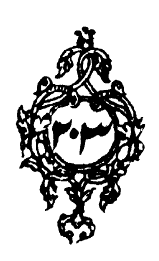
اشکی اگر چکید ز چشمم چه میشود
باید به هجر از همه اعضا گریستن

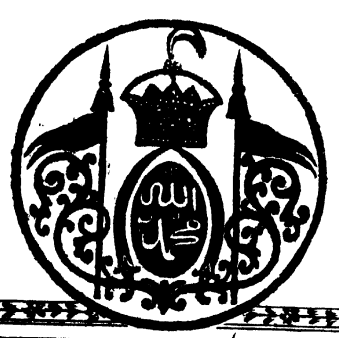
بی آب شد چو چشم من ای ابر باک نیست
خواهم ربود از تو بغمها گریستن

از وعدهٔ دروغ تو امشب قسمتم
امروز خنده کردن و فردا گریستن

بر خود ببال ای مژهٔ خونفشان که باز
بسته است عهد دیدهٔ من با گریستن

دلهای عالمی همه نواب خون شدند
بگذار ای عزیز خدا را گریستن

چه خوشست از تو روزی بسملی تپیدن
دو سه غمزه نمودن بنگاه ناز دیدن

سر مشهدم ز شوخی بخرام و نازشی کن
بغم منت نزیبد لب حسرتی گزیدن

بشکی اگر بیائی بر ما بغنج و نازی
ندهیم تا قیامت بتو رخصت رمیدن

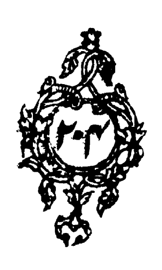
چه زنی دم مداوا بحضورم ای مسیحا
تو پی علاج سود اسن و جا مها دریدن

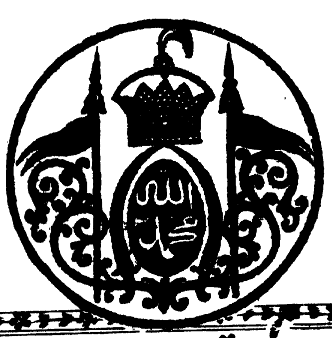
نمکی فشان بزخمم که ذبیح تا بدانم
که چه لذت است ظالم دم مرگ در تپیدن

ز رقیب دی اذان شب شب فراق نوات
برسد اگر مشکل سر ناله تا شنیدن

جرعهٔ صهبا بجام باده خواران ریختن
آنچنان باشد که خون نامسلمان ریختن

از گل افشانی اگر عار آیدت ظالم چه باک
مشت خاری بر سر خاک شهیدان ریختن

طرح رفق نو بعالم افکنی انصاف نیست
کشتن و سیل سرشک از چشم فتان ریختن

قهر بر من لطف بر دشمن جفای تازه ایست
جرح کردن پس نمک بر زخم خندان ریختن

مرحبا بر رسم عهدت کز پی دیوانگان
فکر دلجوئی نکردن طرح زندان ریختن

از هوای سیر گل بگذر بیا در مشهدم
لخت دل چیدن به است از گل بدامان ریختن

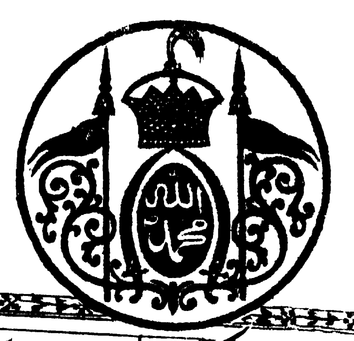

در هجوم فصل گل نواب در بستان خوش است
خنده از ما و از تو رنگ افغان ریختن

دشمنم را بوصال بت من شاد مکن
خانهٔ رشک حسد را یا الهی آباد مکن

چون بشوق دل خود آمده در دام بلا
مرغ بی بال و پری را تو هم آزاد مکن

می بری گر ز لحد ریز بچشم گردون
ای صبا خاک من سوخته برباد مکن

حالِ این بسملِ افتاده بخون را بنگر — بوالهوس آرزوی آن ستم ایجاد مکن

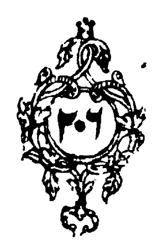
کل مرغانِ قفس بذل کن ای باد صبا — زینتِ بام و درِ خانهٔ صیاد مکن

یا به عشاق حزین شیوهٔ صبری آموز — یا براین جورکشان اینهمه بیداد مکن

تا دگر هیچکسی نام اسیری نبرد — بیکسی را چو اسیرت شود آزاد مکن

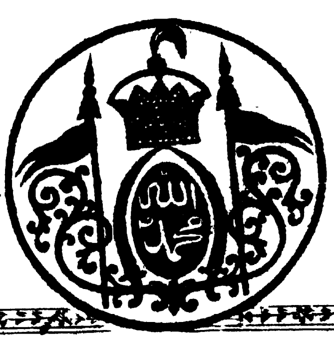
گر فراموش نمود آن بت عیارم — فلک تفرقه پرداز تو هم یاد مکن

طرفه حشری بجهان کرده فغانت نواب — بیش ازین بهر خدا ناله و فریاد مکن

ردیف واو

چنان کم گشته‌ام در حسرت شوقِ جمالِ تو — که با صد سعی و کوشش هم نیایم در خیالِ تو

دمی با من نشستی سر باوج آسمان سودم
دم آخر ستمگر باعث شیون چه میپرسی
سرت گردم چه خواهی گفت روز حق شهید خود

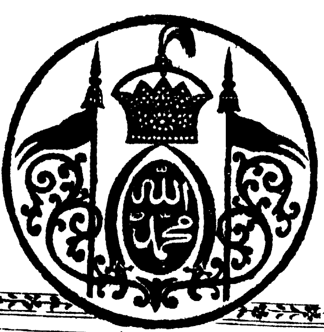
چه خواهم کرد اگر باشد شبانروزی وصال تو
برای خود نمیگریم همیگریم بحال تو
اگر پرسد کسی در عرصهٔ محشر فعال تو

همین فکرست دامنگیرم ای نور روز و شب
دل خود را باو دادی چه خواهد شد مآل تو

نعشم ببرید از طرف رهگذر او
صد موسم گل رفت و رخ یار ندیدم
ذوقی که بگلگشت عدم یافتم از ضعف
گر بار کتابم نکشد بال کبوتر

شاید که بتابوت من افتد نظر او
کو پیک نسیمی که بیارد خبر او
دل داند و من دانم و داند جگر او
بندید دلم را عوض خط به پر او

رشکم نه هد رخصت تنهائی قاصد
آن به که شوم سوی تو خود رهبر او

از نکهت کلها نشود تازه دماغم
ای باد بنفشیان بسرم خاک در او

تیری بدلم گر ننشیند نشیند
یارب نه نشینند رقیبان بسر او

گر جور نسازد بتو نواب چه سازد
کس خوار ترا زتو نبود در نظر او

ردیف هاے هوز

ایکه حشری از جفا و ناز برپا کرده
حیرتی دارم که چون در یک دلی جا کرده

یک نظر شوخ مرا ای یوسف کنعان ببین
باز کو حسنی بدین خوبی تماشا کرده

در ره الفت چه ترسانی ز بدنامی مرا
من همان هستم که تو صدبار رسوا کرده

باب رحمتها فرو بستند بر روی امید
از جفای خویش ظالم تا دری وا کرده

غمزه و جور و جفا و عشوه و ناز و خرام
بهر قتل من چه سامانها مهیا کرده

جز بمظلومیت نباشد پرسش روز جزا
منت ایزد را که تو بر من ستمها کرده

جنس عیشم بردی و نقد غمت دادی بمن
ای فدایت جان من این طرفه سودا کرده

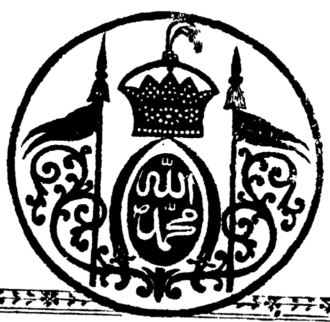
جوش استغناش میدانی و باز اید ز شوق
از شکایتها با و یک دفتر انشا کرده

مرحبا نواب کز عهد دروغ وصل او
خویش را آسوده دل از تمنا کرده

تا بنازی عجبی مست و غزلخوان شده
در پی غارت ایمان و دل و جان شده

سهل تر بود علاج ستم چرخ ولی
چه توان کرد که تو فتنه دوران شده

از خیال رخ تو هیچ دلی خالی نیست
شمع کاشانهٔ هندو و مسلمان شده

با اجل دست و گریبان شده صد خضر و مسیح
تا تو از ناز سوی خاک شهیدان شده

بکدامین هوس اقدام نمایم اجل
تو که در وصل همه صورت ارمان شده

گفتمش جان بادای تو فدا گفت بناز
لله الحمد که تو نیز زادان شده

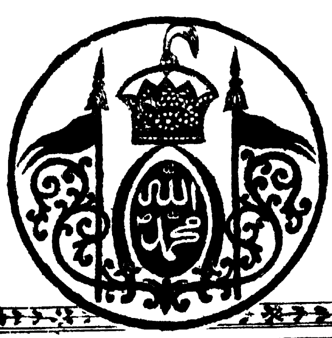
آه و فریاد و فغانت بدل است ای نواب
باز در عشق کسی بی‌سر و سامان شده

بعد یک عمر که در عالم خواب آمده
با ادا و ستم و ناز و عتاب آمده

آمدی بر سر بالین من ای شوخ امشب
باورم نیست مگر باز بخواب آمده

مرحبا بر دل نرم تو که در ماتم من
با دف و زمزمه و چنگ و رباب آمده

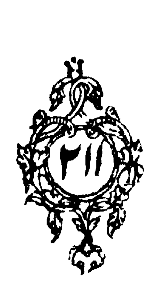
من هم از رشک روم سوی عدم گر زادا | از پی قتل عدو کرم عتاب آمده

بهمین طرز رسی بر سر کس شب هجر | یا فقط بر سر من بهر عذاب آمده

دل ها این غمزهٔ پنهان نهد چون نواب

که عروسانه دگر رو بنقاب آمده

ردیف یای تحتانی

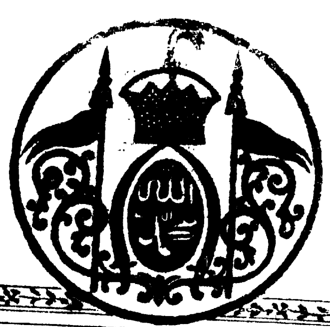

نه شوق گلشنی دارم نه ذوق وصل رعنائی | که جوش حسرتم نگذاشت در خاطر تمنائی

چو با این لغزش مستانه آئی بر مزار من | ز خاکم بر دمد جای گیا از باده مینائی

اگر بر حسن خود نازی چه یوسف تا نگیری حیرت | نه اینجا اشک یعقوبی ست نی آه زلیخائی

بخونم گر در افکندی نگه بر رقص بسمل کن | نخواهی کرد ظالم باز ازین خوشتر تماشائی

شنیدم در خرای صبح حوری نزد تو آمد
غریبی را که بُد در فرقت تو ناشکیبائی

خودی گر خود پسندی طبع تو افتاده پس باز آ
چرا دادی باین غائبان حسنِ خود آرائی

دلم را منزلی داده در شکنج کاکلِ پیچان
که این بی خانمان را نیست در عالم دگر جائی

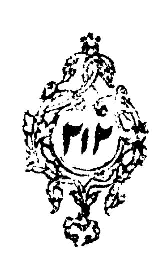
بپرس از من که چون عمرم گذشته در غمِ هجران
چه دانی تو که از دل هم برون ننهاده‌ام پائی

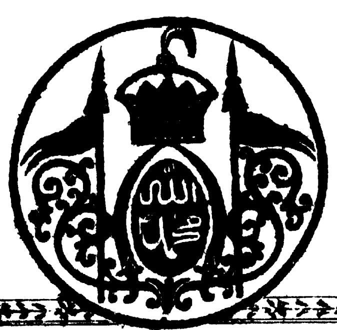
تجلی گر نمائی بر سرِ کویش نما یا رب
که ره پیداست و پایان را کجا بر طور سینائی

بعشق و عاشقی نواب فکر عزتی داری
مبادا در جهان مثلِ تو نادان هیچ رسوائی

دلم بربود شوخی گلعذاری سرو بالائی
درون صلحی و برون جنگی همه نازی خود آرائی

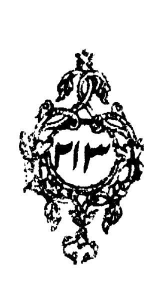
در افکندی بنای صبرم از یک غمزه ای ظالم
پی قتلم کنون از آن دو چشم مست ایمائی

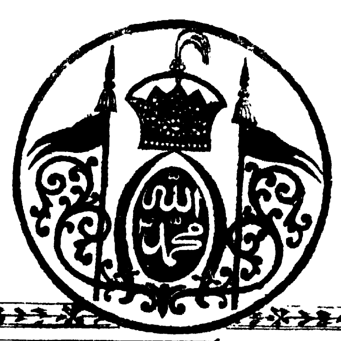

بهجران تا قیامت سوز یارب همچو من او را	اگر دارد کسی در عشق او دیگر تمنائی
بدوش نازنین برداشت چیزی باشد صد تمکین	ببین چون میرود از افاق نعش ناشکیبائی
حذر کن از عداوت با من شوریده ای گردون	تو و صد طرز عیاری من و یک جوش سودائی
ز بس جان حزینم را بغارت لذتی دادی	همی جوید دلم غارتگری اکنون بهر جائی
چو من ذوق شهادت گر شهیدانت بدل بردند	نخواهد بود روز حشر بر تو هیچ دعوائی
گرت باشد سر تیمار من باز آ ببالینم	که دردم به نخواهد شد ز اعجاز مسیحائی
نوید وصلتم دادی بغمزه از ره شوخی	مگر دانسته باشی کامشبم زیست فردائی

سرت بر آستان برده پایت در حرم دیدم
نباشد هیچکس نواب چون تو بی سر و پائی

تو وصد عشوه و ناز و ادا و کبر و تحیایی | من و چندین بلا و درد و یاس و رنج و رسوایی

زمن ای ناله سوزان بگو با چرخ مینایی | که روزی یوسف ما را ببین طبع زلیخایی

بدستی ست مرگ و بر کف خود نقد جان دارم | بمیرم یا زیم در ذوق وصلت تا چه فرمایی

کدامین نازنین آمد ببالینم که مردن | که روحم شد بجنبت با هزاران غنج و رعنایی

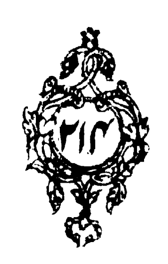
اگر از لطف جان بخشی شهید غمزه خود را | نخواهد گشت چیزی کم ز اعجاز مسیحایی

تماشایش میسر شد بیکدم مرمرا صد ره | پسند آمد از آن ناصح مرا معشوق هرجایی

من بی نیم نازش نقد خود داری بکف ابدل | نگردی نامور تا خسرو در صبر و شکیبایی

غباری کردم و رفتم بچشم غیر تا مانم | ببر مست لذت دیدار از چشم تماشایی

چرا نواب خوشنودی بامید وصل در محشر

مرا امروز طاقت شد تو در امید فردائی

میرم از وهم چو در پرده محمل باشی
آه ازان روز که بی من دو سه منزل باشی

چند پرسی ز تمنای دل واله من
نیست خواهش بدلم جز اینکه تو در دل باشی

حسرت کشته خود گر تو بدانی ظالم
تا ابد نوحه کنان بر سر بسمل باشی

بچه آداب برندش بحضور ایزد
بسملی را که بصد ناز تو قاتل باشی

ای خوش آندم که شوی مست و ز پا افتی و من
بوسه از لعل لبت گیرم و غافل باشی

میرم از رشک که در محفل اعدا امروز
عرض حال دل خود گویم و غافل باشی

گر رسد بر سر تو جمله بلاهای فلک
به ازان ست که دلداده و مایل باشی

ازمن آموز ره و رسم محبت نواب

تا به ارباب وفا مرشد کامل باشی

دل زارم اگر دزدیده باشی ز دردش تا ابد نالیده باشی

برنج فرقتم گر دیده باشی ز خود هم مدتی رنجیده باشی

تو نشناسی مرا و از نگاهت چنان دانم که کاهی دیده باشی

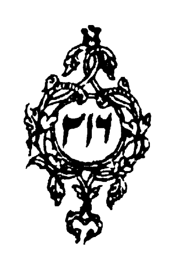
سخن آهسته میگوئی بدشمن مگر حالم ازو پرسیده باشی

نمی پرسم ز تو رسم وفا را که راه و رسم آن نادیده باشی

بخوانندم مرا در حشر یارب بآن نامی که تو نشنیده باشی

دعای بد نگویم مدعی را که شاید در دلش گنجیده باشی

فتادی در بر غیری بنازم بسر مستی مگر لغزیده باشی

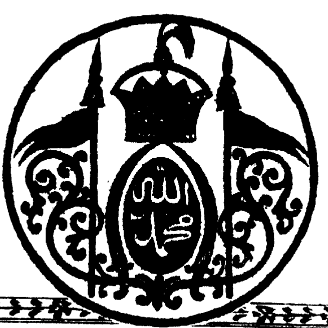

بدشمن بود وصلش دوش بواب
چه یارب ها که تو نشنیده باشی

این غصه و این عتاب تاکی	تاکی ز من اجتناب تاکی
شرمی بادا و ناز تا چند	نازی بدو صد حجاب تاکی
محروم وصالم ای غم هجر	ناکرده گنه عذاب تاکی
بازش بستان که در گذشتم	یک بوسه و صد حساب تاکی
واعظ بهوای باده مردن	باز این همه احتساب تاکی
گاهی بنوای ناله گوشی	آهنگ نی و رباب تاکی
از بهر شمار جور و ظلمت	دارم به بغل کتاب تاکی

داری پی کشتنم دو صد رنگ | یک یک کنی انتخاب تا کی

بشکن ای محتسب خمارم | سر بسته خم شراب تا کی

صد حشر بسر رسید نواب

از محشرت اضطراب تا کی

گر بیادش طرف منبر و محراب شوی | واعظ آندم سزوار قابل آداب شوی

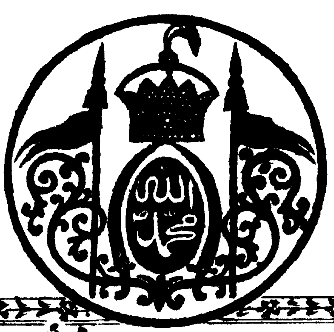
قصهٔ هجر ترا ساختم از شام آغاز | تا عدو چشم بره ماند و در خواب شوی

بخت آن کو که بآغوش کشیمت ناگاه | نام من گوئی و یک مرتبه بیتاب شوی

خون بریزی چو نه بینی رخ دلدار ای چشم | وقت نظاره چه افتاد که بی آب شوی

از مهم طرز دو صد فتنه بپا میورز فلک

آن زمان کز پی جان و دل نواب شوی

محتسب آب خرابات اگر نوش کنی
هر دو عالم به یکی جرعه فراموش کنی

بکشم تنگ چنان روز وصالت در بر
که فنون و ستم و غمزه فراموش کنی

خانه در پهلوی اغیار بگیرم شاید
که شبی ناله جانسوز مرا گوش کنی

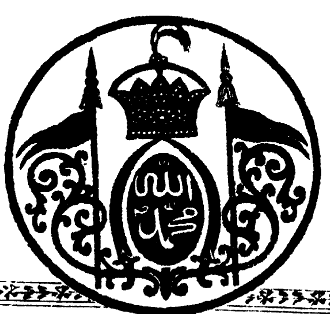
سر شوریده ام از روز ازل بار تن است
ای خوش آندم که ازین بار سبکدوش کنی

نه چنان محو فغان است بیادت نواب
که تو اندیشه عربده خاموش کنی

نه همدمی سر بالین نه یار همنفسی
مباد همچو منی در زمانه هیچکسی

قیامتی که جهانی ازو همی ترسید
بعهد جور تو در عمر دیده ایم بسی

سپهر چون تو بلائی مگر بخاطر داشت
که از ازل نستوده است جز تو هیچ کسی

که رفتاد کرا در چمن که می شنوم
صدای ناله ز هر گوشه و هر قفسی

دلت چو رفت مبارک تو بود آن
غمی و همهمی حسرتی و هر نفسی

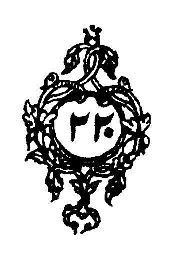
خنجر کشی بناز و نگردد فدا کسی
شاید که زن نیست ز اهل وفا کسی

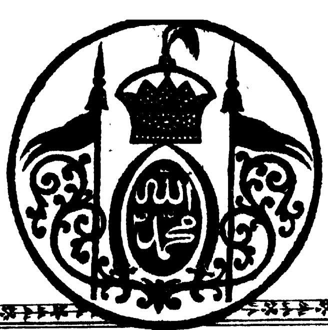
ظالم نه قاصدی نه پیامی نه وعده‌ٔ
پس بر کدام امید شود مبتلا کسی

تهمت نصیب چرخ شد و کشتیم دریغ
ظلمی کند کسی و فتد در بلا کسی

روز جزا که کیفر خلقی دهند کاش
بگرفته دست خویش کشاند ترا کسی

صد جان و دل نثار ره دوست سیام خیم
روزی نخفت بر سر مام جفا کسی

سازی جنان برای شهیدانش اتخاذ ... چون میشود نخواهد اگر خونبها کسی

گمگشته را میکن از پند و وعظ آن ... خضری شناسمش چو شود رهنما کسی

نواب نوحه کرد چنان در غمت که باز

تا حشر بر تو می نشود مبتلا کسی

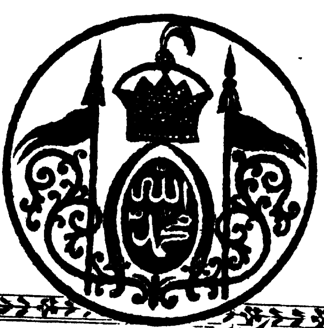
چرا یا رب جفا با خوی این عنابان گردی ... که نام پاک جهان اهل وفا را بی نشان گردی

عبث ایدل بپرسش ضبط فریاد و فغان گردی ... که آن دیر آشنا را باز از من بدگمان گردی

نخواهی ست از آشوب آهم تا دم محشر ... شب وصلم اگر یک جنبشی ای آسمان گردی

بنزد دشمنانش بوسه روزی عنایت کن ... کسی را گز هزاران جور صد ره امتحان گردی

نماندم سوختی از شوق سجده ها عقلم ... پس از عمری که آن بت را خدایا مهربان گردی

نقاب خنده‌ها پوشیده روی گریه آلودم | چو ای واعظ عذاب روز محشر را بیان کردی

پرند و شیشه مگر آمد بخواب غیر ای نوشت
که از دی بر در او آه خود را پاسبان کردی

از چاک جیب کر بو صالش رسیدمی | صد پیرهن ز شوق بو حشت دریدمی

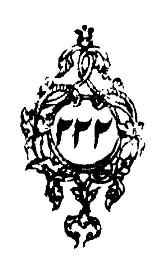
ترسیدم از رقابت خلقی و گر نه من | دستی زده بحشر نقابت کشیدمی

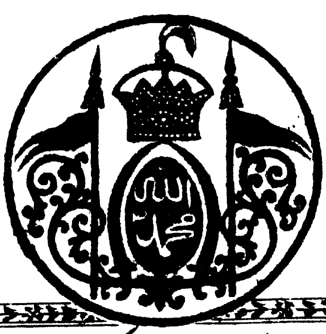
میکردم آن بهانه که خود هم ندانمش | ناخوانده گر ببزم تو روزی رسیدمی

مرگم نیامد آه در آن ساعتی که من | نام تو از زبان عدو می شنیدمی

محرم شوی ز راز نهانی اگفتمت | گر دست خود بسینهٔ من برنهی دمی

پیوند بستی ار سر زلفت بوصل من | تا روز حشر صورت هجران ندیدمی

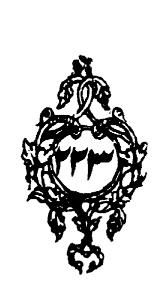

یشد پسند طبع تو از گریهٔ رقیب — اشکی شده ز دیدهٔ دشمن چکیدمی

بیخود ز شوق گشته زدم بوسه بر لبت — تا کی بعشق تو لب حسرت گزیدمی

گر آمدی چو زلف شکسته بخانه ام — بهر نثار عمر خضر را خریدمی

نواب کاش قسمت خارم شدی نصیب — تا در رهش بپای عدو می خلیدمی

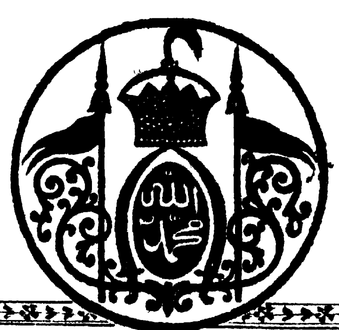

دلی را پیش تو ناوردن اولی — که در عشق تو داند مردن اولی

نگردد بعد من تا قسمت غیر — غمت را همرهِ خود بردن اولی

برم تا مست خواهد کرد خشمی — دلم را نزد تو بسپردن اولی

ز بیم چشم زخم کم نگاهان — ستمهای ترا نشمردن اولی

مبادا اشک طوفانی ببارد فدایت دامنم نفشردن اولی

رود صد حیف شوقت از دل من بامید وصالت مردن اولی

دهد گر جام کوثر غیر نواب

ازان می تا ابد خون خوردن اولی

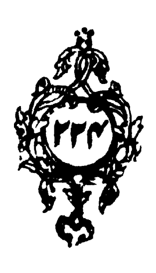
مفردات

غرقهٔ رحمت شود این ناصح مردم فریب ای خدا یکبار طوفانی ز جوش می فرست

دیگر

کدام گل بدل زار بد که چون بلبل دم اخیر بلب نغمهای رنگین داشت

ازان صحبت نواب خوش گذشت شبم که در فراق تو افسانهای شیرین داشت

دیگر

شب که پروانه بشمع سر قبرم میسوخت	شعلهٔ رشک حسد خانهٔ صبرم میسوخت

دیگر

دی گذر کرد چو نواب بکوی صیاد	نوحه ساخت که مرغان بقفس ها مردند

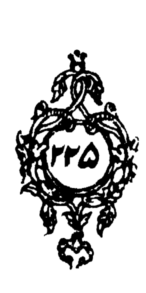
دیگر

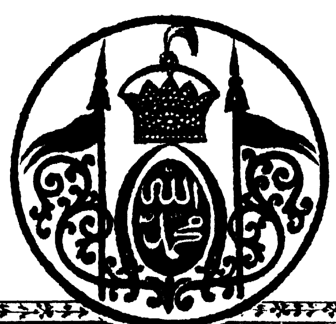
کم سازیم ای عشق بدانسان که رقیبان	از هستی من تا بعدم هیچ نیابند

دیگر

بوفا شوم چو پیتا مهِ من بغمزهٔ خود	بکن آنچنان جفا ها که کسی نکرده باشد

دیگر

عشقت که بر تفقّد آن ناز کرد می | آن هم بدولت تو نصیب رقیب شد

دیگر

یارب چگونه می‌نرنجد آنکس که جان خویش | قربان ناز و غمزهٔ خوبان نمیکند

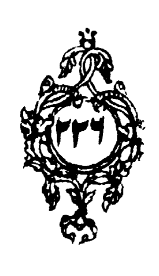
دیگر

نشکست نه سپهر بدین ناله رقیب | آه از دمی که در دل تو هم اثر کند
ای وای بر مسافر بیچاره که او | نادیده جلوهٔ تو ز عالم سفر کند

دیگر

داد خواهم ز تو بر حشر ولی می‌ترسم | کز رهٔ رشک مرا ره بمحشر ندهند

دیگر

در دیده دو چشم یار بود امشب کجا شد بزم — سوز فراق و مگر بگداخت پیکان در جگر

دیگر

سر کشید از خرام تو فلک رنجه مشو — بهر پامالی او ناله بدل داشته‌ام

دیگر

وه وه چه آفتی که رخ دلفریب تو — روزی بخواب دیدم و شبها گریستم

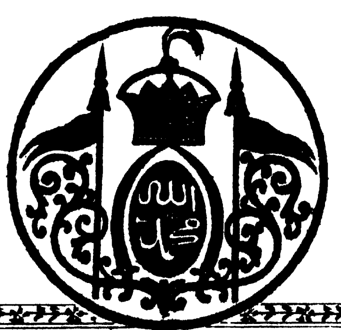

دیگر

بوفایت مگر چه خواهم کرد — من که جور ترا وفا دانم

دیگر

از گفتن رقیب نمائی جفا و من — چندان کنم شکیب که او را خجل کنم

دیگر

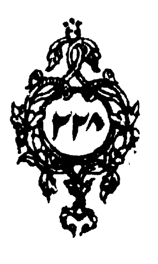
آن عاشقِ دردم که دمی از غمِ تجربت — باللّه که بعیشِ همه عالم نفروشم

دیگر

ضبطِ فریاد بود دشمنِ جان نواب — خیز و از گریه بکنجی دلِ خود خالی کن

دیگر

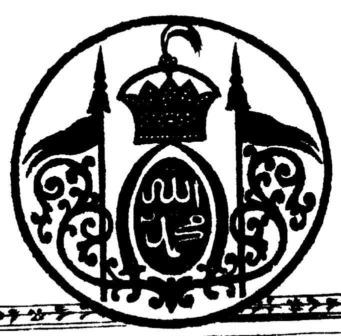
آن شوخ مه سیمای من بالیده صندل بر جبین — بر گوهرِ بیضا ضیا گردِ تیمم زین ببین

رباعی

یا رب بحقِ حبیبِ محبوبِ جهان — یا ختمِ رسل از پیِ ذاتِ یزدان

رحمی رحمی بحالِ زارم رحمی — آسان آسان هزار مشکل آسان

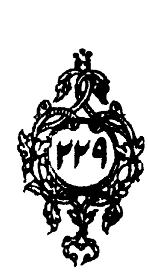

رباعی

چون رنگ تکون بجهان ریخته شد	صد عشق بخاکِ رسل آمیخته شد
لیکن بکمالِ شوق حسنِ ازلی	در کسوتِ احمدی برانگیخته شد

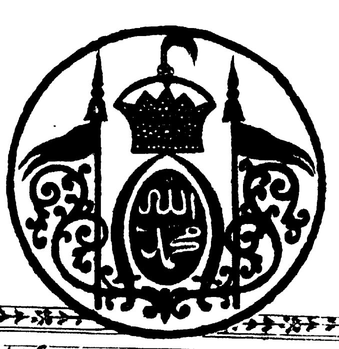
رباعی

از من نبود بهجرِ تو زارتری	در نزع غم و سویم نمائی گذری
شاید که بغنج و ناز خواهی آمد	آن دم که ز من هیچ نماند اثری

مخمس نعتیه

نرگسِ مخمور تست پادشه خاوری	لیلیِ شب بر شکست شیشهٔ حسنِ پری
ماشطهٔ صنع ریخت لخلخهٔ عنبری	نافهٔ مشکین شده مشکوی نیلوفری

دلبری آموز گشت خندهٔ کبکِ دری

غالیه گون گشته باز کاکلِ شبرنگِ شام — با سیهِ انجبار آن سرِ سو ظلام

تیغ دو رو کهکشان ساخته الماس فام — رایتِ رخشان نمود خسرو ماه تمام

کرده ز خوفش فرار جیشِ ظُلَم قهقری

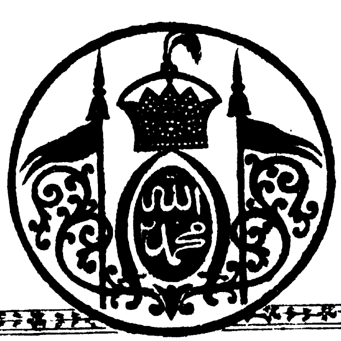
شاهد مهتاب زد چادرِ سیمین طناب — جلوهٔ زیبا نمود یوسف عودی حجاب

پرده ز رخ برگشاد لعبتِ کوثر نقاب — طارم اخضر بداد خوشهٔ دُرِّ خوشاب

خیز و بیا و بده جام میِ خُلّری

نرمک نرمک بزن گاه دف و چنگ را — که بگردون رسان غلغلهٔ زنگ را

رخصتِ اعجاز ده که دهنِ تنگ را — روحِ مسیحا ببخش که تن آهنگ را

نغمهٔ شوخ ترا زهره شود مشتری

برخد زیبا فکن طرّهٔ طرّار را — تا به کمر بر شکن زلف چو زنّار را

برید بیضا بنه ساغر سرشار را — مست می عشق کن کافر و دیندار را

وقف تبسم نما آن دو لب شکّری

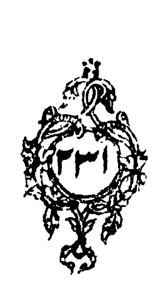
تا بکی از من گریز کافر سنگدل — تا بچه بر کشم جور و جفا متصل

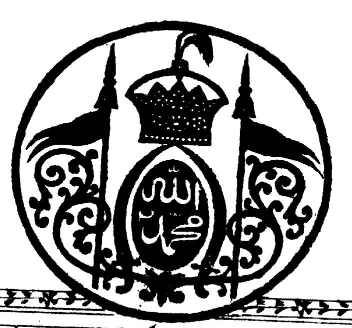
جان و تنم از غمت گشته بسا مضمحل — ای ز گل روی تو نسرین گیتی خجل

بهر خدا ترک کن عادت غارتگری

ها مه من در برم مست و غزلخوان بیا — هی بدو صد غنج و ناز دست و گریبان بیا

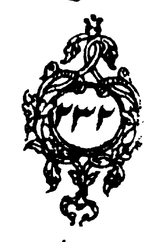
بهر قبا دوزیم برزده دامان بیا — چون کرم خسروی با همه سامان بیا

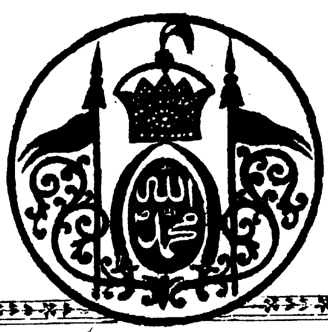

	آنکه بعیوق زد سکهٔ پیغمبری	
داور یحیی حیا قیصر آدم ادم		فخر خلیل جلیل عالم علم علیم
مهر سپهر علا منبع مهر عظیم		سلم سلم سلام بحر سلیم و سقیم
	احمد مرسل که هست مرسله سروری	
طه و یسین و کاف حق بشیر و نذیر		شاهد و مشهود و غیث صادق و صدق اجیر
منذر و داع و کریم واصل و نور و منیر		شاف و شفیق و متین مهدی و هادی و شهیر
	حامد و محمود و ماح از همه نقصان بری	
عور کفتش عزیز احید موسی طوی		شعیا خواندش عدل اجر کفته زبور
از رقم ماذ ماذ یافته انجیل نور		کرده به فحوای حیط در دل عیسی عبور

[illegible]

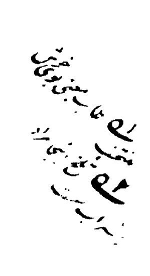
و قم و سین و لام و زبور
کلمات بند کره از اهار کوینه
غیاث ۵۵ درین بند
نعت و صفت اسمای
مبارک حضرت رسول
مقبول صلی الله علیه و آله
و صحابه و سلم بسلک نظم
در آمده

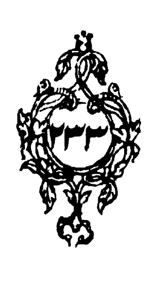
داده محمد خطاب حق زمهرگستری

جبهه‌گشای او تاب ز گوهر بود | چشم دلارای او آب ز عبهر بود
عارض غنای او خواب ز اختر بود | زلف سمن سای او طاب ز عنبر بود

لعل لبش آب کرد تلخ خوش گوی

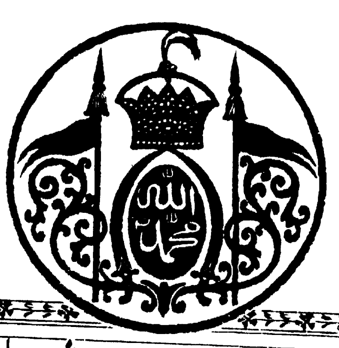

شپرک سقف او کرده بچرخ آشیان | ماه منور لقب یافته از انس و جان
جاروی ایوان او طرهٔ حور جنان | تیره گل کوچه اش صندل لاهوتیان

خادمش افراخته رایت اسکندری

قطره زند در دمن شحنهٔ لطفش اگر | در فکند در چمن آتش قهرش شرر
برد مداین را جحیم از بن سر برگ و بر | سنبل و ریحان خلد گل شودش تا کمر

بلبلِ نکهت کند تا به ابد شهپری

باز خدنگ ار به اوج قصدِ نشیمن کند	در دلِ سخت فلک رخنه و روزن کند
باز بسوی زمین گر سرِ گشتن کند	از خطرِ سهمِ او ماتم و شیون کند

روح عدوی لعین در شکمِ مادری

اژدرِ آتش فشان صیلمِ خارا شکاف	آنکه ندارد قضا از سرِ او اختلاف
گر بنهی در کمر ور بکشی از غلاف	آب شود خصم تو روی نهد از مصاف

جانبِ پشتِ پدر با دو جهان ابتری

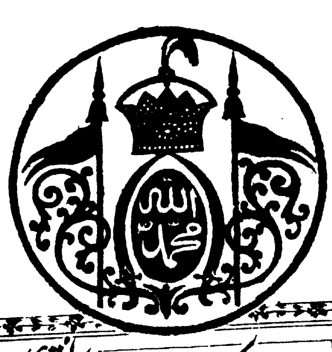
غرهٔ شبدیز تو بارقهٔ والضحی	شعلهٔ شوقی مگر در دلِ اهلِ صفا
یا ز دُرِ تاثیر ریخت صنعِ بکفِ دعا	نقطهٔ خورشید هست یا بخط استوا

۲۹ غره بضم سپیدی پیشانی اسپ

۳۰ بارقه عبارت از روشنی

۲۳۴

۳۱ روشنی عبارت است خط استوا خطی است فرضی بر زمین مقابل معدل النهار که در وسط فلک الافلاک است و بیشتر آفتاب در خط استوا باعتدال بود

وه چه خوری کش ضیا داده نیک اختری

روزِ قیامت کشد حادثه چون لشکرا — در همه عالم رسد طنطنهٔ محشرا

کوه شود لخت لخت تیره شود اخترا — برق فتد بر زمین نعره زنند تندرا

سیل فنا بگذرد زین تلِ خاکستری

بعدِ فنا و زوال ریشه دو اندِ حیات — هولِ جزا و سزا آب برد از ثبات

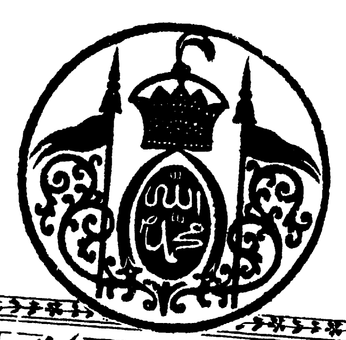
دیدهٔ هر یک شود غیرتِ نیل و فرات — انس و وحوش و طیور بهرِ سلام و نجات

مویه کنان در روند پیشگهِ داوری

تیغِ عتاب و عذاب تیز و سر افگن رسد — طرفه بلا گفتی بر سرِ هر تن رسد

آه ازان دم که چون داهیه بر من رسد — گریم و سیلابِ خون تا به برِ دامن رسد

موية چو نوحه وزاری برهان جامع

هم ز خدا خواهمت بهر شفا عسکری

<table dir="rtl">
<tr><td>چون ثمر مدعا در نکرم نارسی</td><td>زین الم و غم کنم ناله و زاری بسی</td></tr>
<tr><td>زود ز جود آن کنی در حق این بیکسی</td><td>کاه ربائی کند با پر کاه و خسی</td></tr>
</table>

دست کشان از کرم جانب جنت بری

<table dir="rtl">
<tr><td>پادشها خسروا رونق هند و عرب</td><td>گر گنهم التفات هست مقام طرب</td></tr>
<tr><td>ور بگناهم شوی ناظر یا للعجب</td><td>نالهٔ دل بیخواب را تو برهان از تعب</td></tr>
</table>

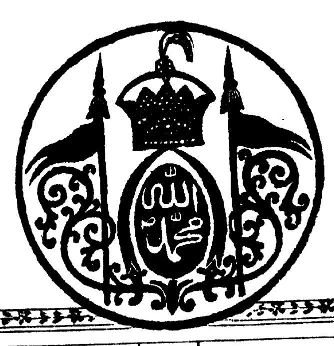
بهر حسین و حسن مهر و مه حیدری

به تخفیف ابیات

رسید انبه

<table dir="rtl">
<tr><td>بعد حمد خدای جن و بشر</td><td>بعد نعت جناب پیغمبر</td></tr>
</table>

بعد تحریر اشتیاق و سلام | خامه‌ام میکند بنای کلام

که بهنگام دلکش و زیبا | انبهٔ مرسله رسید اینجا

هر یکی بود زان بهشتی رو | بهر طیبِ[۱] دماغ دستنبو[۲]

بحلاوت چو کوزه‌های نبات | بلطافت حبابِ آبِ حیات

بود لیلی مگر ز مرّد و غام | بُد عطارد ولیکِ شیرین نام

دِلکی سنی مگر بدل مسر | جانِ نی مگر ز جان خوشتر

ذقنِ نوخطانِ ماه لقا | نافهٔ آهوانِ چین و ختا

آفتابِ سپهرِ مهرِ عمیم | اخترِ[۳] بامِ قصر خلد و نعیم

بمثل همچو ثمرِ دین دولاب | بدتن حبّهٔ خوشِ دوشاب[۴]

[۱] طیب: بوی خوش

[۲] دستنبو: عنبر و مشک و اعطر بیان جامع

[۳] اختر: نجم اول ... قندیل زجاج که ... آن را جا باکوید

[۴] دوشاب: شیرهٔ انگور و غیره

عاشقان را بتی ست شیرین کار | خسروان را طلای دست افشار

پوستش رشک حله های جنان | تخم او چون گهر بحقه نهان

ناز مستی چو خضر خضرا پوش | مهر بر لب چو صوفی خاموش

شیشۀ از شراب بوقلمون | ساتکین رحیق آذرگون

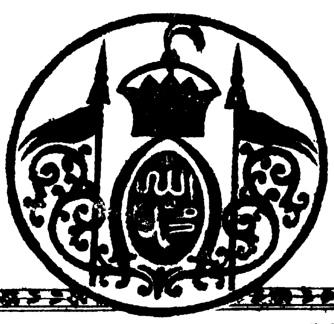
تخمه دلکش قباچۀ حور | نون خم خوردۀ بسورۀ نور

انبه آمد سرور جان آمد | من و سلوی ز آسمان آمد

آمد این تحفه از کسیکه من | یارب آید شتاب سوی چمن

تا بود اتصال جسم و روان
نشود رنج و کلفت هجران

طلای دست افشار زریست که خسرو پرویز از آن ترنجی ساخته بود که بزور دست افشرده می شد و آنرا زر دست افشار هم میگویند و چون انبه هم به نیروی دست نرم کرده میخورند بدین مناسبت

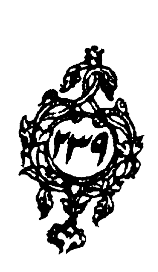
تاریخہا

تاریخ وفاتِ اعلی حضرت رفیع الدرجت

جناب معلی القاب نواب

محمد یوسف علی خان صاحب بہادر

طاب ثراہ وجعل الجنۃ مثواہ

چون والد ماجدم بفرمانِ قضا	
زین دار سپنج شد بجنت ساخہ	

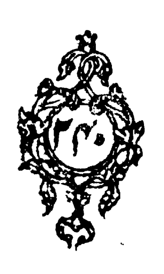

میخواست دلم سال وفاتش بدعا
ناگاه سروش غیب گفتا اغفر ۱۲۸۱

تاریخ دیوان

چون ز گلهای سخن گلدسته بست طبع من
کز نسیمش داده عالم بوی مشک ختنی
خواستم تاریخ آن ناکه سروش آسمان
لب بگوش من نهاد و گفت تاج فرخی ۱۲۹۴

الحمد و المنه که شاهد
دیوان فصاحت و بلاغت عنوان

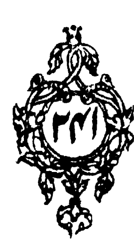

قصائد و غزلیات فیض آیات مع

رباعیات و مخمس و قطعات

پیرائیہ طبع در کشید

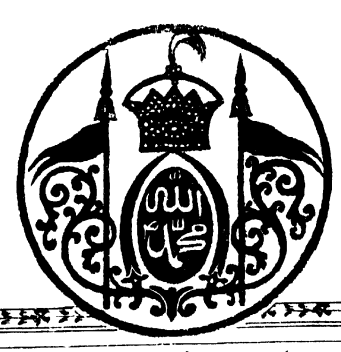
فقط

الله محمد

تقریظات و تصدیقات فصحای عجم

تقریظ سرلوح کتاب سخن گستری شاه بیت دیوان معنی پروری سرآمد
فصحای روزگار سپهر حلقهٔ شعرای دهور و اعصار ادیب بحر لبیب
بی نظیر ارسطو فطنت افلاطون فطرت جناب مستطاب عالیجاه
مقرب الخاقان مؤتمن السلطان میرزا محمد تقی خان سپهر تخلص
ملقب به لسان الملک مستوفی اول دیوان همایون اعلی
سلطنت ایران مدظله العالی ما نورت الایام و ظلمت اللیالی

هذا الکتاب لو یباع بمثله   دراً لکان البایع المغبونا

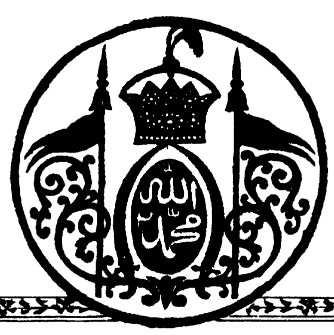
که ریزش ابر طبع گوهربار و جوشش بحر سینهٔ زخارش آسمان مجد و جلال بدر ایوان فضل و
کمال عطارد دیوان براعت و طلاقت مشتری عنوان یراعت و ذلاقت محور گردون فصاحت
گوهر جیحون سماحت محی آثار صاحب و سحبان مجلی ابصار یعرب و قحطان ذخر دیروز مان
کهف امن و امان قطب مدار علم و ادب منتها فخار حسب و نسب ادیب اریحی لوذعی
اریب اصمعی المعی فرازندهٔ رایت شهریاری برازندهٔ کسوت تاجداری بندگان گردون آستان
کیوان پاسبان جناب مستطاب مستغنی عن الاوصاف و الالقاب صاحب الریاستین
جامع الفضیلتین حاج الحرمین الشریفین زائر البیتین الحرامین خادم حضرت ختمی مآب نواب
کامکار کامیاب حاجی نواب کلب علیخان بهادر فرزند دلپذیر دولت انگلیسیه
رئیس دلاور اعظم طبقهٔ اعلای ستارهٔ هند فرمانروای دارالریاسته مصطفی آباد عرف رامپور
لازال بحر علمه زاخرا و سحاب فضله ماطرا و کوکب رشده

۲۴۳

طالعاً وضیاءُ عدله لامعاً است که آنانکه در ایوانِ شعر و شاعری صدر جوی
مسند شدند و در میدانِ نظم و نثر تازی و دری بشیر و مستند گشتند و بلغاتِ فارسی
و عربی چهره طرس آراسته و ریاضِ بیاض را بکلماتِ عرب و فرس پیراسته از روی
تدقیق در تحقیق و تعمق در اذعان و تصدیق با خاطرِ نقاد و عقل مستفاد زانو زده آستان بخشیت
بر سمک سودند و گردن نهاده حلفِ بسرور یاد نمودند شرفاً شرفاً وجهاً جهاً سرود
که الیومَ ختمَ الشعرُ به و بُدِءَ به وانَّ الادبَ مقصورٌ علیه
وانَّ الشعرَ بحرٌ لم یَرِدْ نمیرَ مائِه غیرُه والحق کتابی ست که آیاتش
مسطر ست بلطائف منطوق و مفهوم و دیوانی ست که ابیاتش منفرض ست بطرائف
منثور و منظوم و منطوق لا یُغادِرُ صغیرةً ولا کبیرةً الّا احصاها صحیفه ایست
راوی اربعه آسمانی و مجموعه ایست ثانی اثنین سبع المثانی و بحریست که لا یُمتطی ثبجُه
ولا یُخاضُ لججُه و تاکنون از متقدمین شعرای مخضرمین و متاخرین از بلغای اسلامیین
سخن سرایان بلخی و مروی و نامه پردازان دری و پهلوی بمدلول قُل لئنِ اجتمعتِ
الانسُ والجنُّ علی ان یأتوا بمثلِه لا یأتون ولو کان بعضُهم لبعضٍ
ظهیراً چنین موجزی خالی از اطناب مُمل و مطولی عاری از ایجاز مُخل و بحری بدین موج
و بدری برین اوج و گنجینه بدین در و خزینه بدین گهر که ما لا عینٌ رأت ولا
اذنٌ سمعت ولا خطرَ علی قلبِ بشر نه بگوش روایت شنیده اند و نه بچشم
درایت دیده لا یستطاع لفضله وصف ولو انَّ العبادَ باسرها افواه
اللهم اشدد عضدَه بحبل المتینِ وایّدهُ بروحِ الامین

٢٤٤

وَصِلْ یَوْمَ مُلْکِهِ اِلی یَوْمِ الدِّیْن حرره غرهٔ شهر محرم الحرام

سنهٔ پارس ئیل خجسته تحویل ۱۲۹۴

قطعهٔ نوآیین ریختهٔ کلک گهرسلک عالیجاه میرزا لسان الملک مشعر بر سید فرمان قضا جریان سرکار فیض آثار دام ملکهم واقبالهم وزاد شوکتهم واجلالهم

در جواب اشعاری که در طی منشور قضا دستور بسرافرازی بندهٔ ارادت شعار رقم شده بود این چند شعر را جسارت ورزیده بعرض رسانید

ای سلیمان مور را مژده رساندی حبذا / حبذا مرغ سلیمان فرخا پیک سبا

از کجا سرمایهٔ دولت سپردی شادیا / از ملک پروانهٔ رحمت رساندی مرحبا

دیدهٔ پروانه کاو را فدائی گشت شمع / تا من آن پروانه دیدم شمع جان کردم فدا

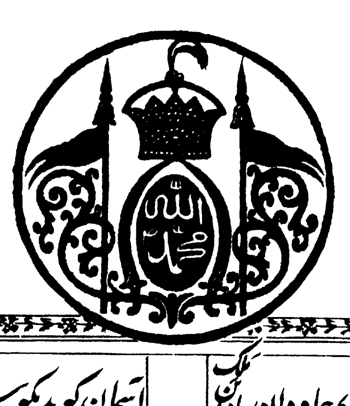
فرد فردش عشرت آرا حرف حرفش کام بخش / سطر سطرش شادی افزا جزو جزوش غمزدا

پادشه هرگز گدائی را بستاید به نظم / حبذا بخت مساعد بارک الله پادشا

دلنشین شعری که هوش فرخی آرد برقص / جان فزا نظمی که جان عنصری جنبد ز جا

دیدم از سر تا بپا و خواندم از پا تا به سر / سر بسودم بر زمین و پا نهادم بر سما

سر همی شد در سماع و جان همی شد در سرود / تن همی شد در نوید و دل همی شد در نوا

در دعایت چون سرایم جاودان بادا ملک | آسمان گوید بگوشم مستجابست این دعا

قصیده که با عرضداشت عالیجاه میرزا لسان الملک به پیشگاه جمجاه اعلیحضرت قدر قدرت گذشت

در مدح وثنای اعلیحضرت قدر قدرت قضا شوکت خورشید رایت جمشید رایت فرمانگذار مملکت رامپور خلد الله ملکه وسلطنته

شوشه زر ریخت بر برگ رزان باد خزان | کاین چنین زرین شد از باد خزان برگ رزان

دامن گل پر ز تلق گشته شد شگفت اگر | کیمیاگر گشت بر برگ رزان باد خزان

بست با زرکان باد آن بستهای لاجورد | در ازای آن گشود این رزمهای زعفران

فرودین گر رایگان آورد شیم دهی | شش سری زر مهرگان آورده اینک رایگان

مهرگان را گر نه مهر کان همی آمد بدست | چون چنین زر پاش در بستان آمد مهرگان

زان سپس کز پر طوطی کوه را بودی کله | گسترید بر سرا از پر حواصل سایبان

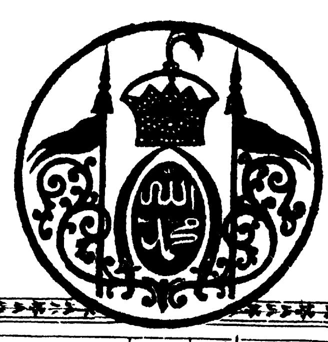
سوده الماس دارد باد اندر آستین | بسته سیماب دارد آب اندر آبدان

بامدادا افسرده خاطر چون خزان دیده نهال | شسته بودم در خیال آن مه نامهربان

تاکه آن خرم بهارم اندر آمد در وثاق | کرده بالای چو تیر از سهم سرما چون کمان

خندخندان آن رخ خورشیدش خورشید فش | لرزلرزان آن تن سیماب گون سیماب سان

خنده نی از شگفتنی لرزه نی از سماع | مهر گفتی گشت خندان سرو گفتی شد نوان

کرده چون لرزنده سرو آن قامت چون نارون
کرده چون تاری شبه آن لاله چون ناردان

لعلش از فرسایش گو مریخ مانده فکار
آتش از دنباله نرگس بگل گشته روان

گونه چون نار کفیده جبهه چون تابان سهیل
چون سهیل افروخت نار افزون کفیده بیگمان

خواست گفتی شوشه سیم آتشش برون جهد
بس بلرزیدی در آن اندام سیمین استخوان

عقد مرواریدش از بس گوفته بر یکدگر
ریخت مروارید تر گفتی ز لعل خورده دان

پوست همچون مغز بادام از سرین بگذاشتی
گر بر آن کس دست سودی از برای امتحان

من بدو دیدم چو مستسقی که بیند بر فرات
من بدو دیدم چو مستغرق که بیند بر کران

جستم از جا و دویدآغوشش بگشادم بمهر
تنگ بگرفتم ببر زد بوسه بر چشم و دهان

آمد و آورد و بنشست و نشاندمش اندر کنار
وان تن چون قاقمش در خز نهفتم در زمان

مجمره افروختم وز عود و عنبر سوختم
کاخ را در راه و روزن بر کشیدم بادبان

بر روی آن گونه هوای کاخ کردم تافته
که نگرد از کاخ سرطان خسرو سیارگان

آن شکسته گونه باز افروخت همچون نار گل
وان شبه گون لعل باز آمد بر تاب کهربان

بر شکفت از خرمی چون گلبن اندر صبحگاه
گفت کای گلزار چهرم را نکوتر باغبان

نیستی غمگین که بگذشت آن زمان کز فرخی
ما و تو رفتیم بر سبزه عنان اندر عنان

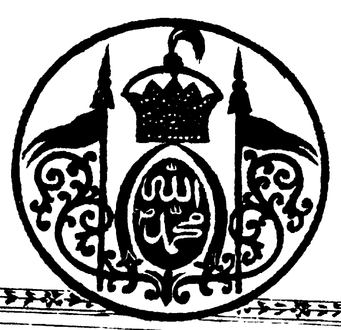
ملحم شنگرف گون و دیبه مشکین طراز
گفتی اندر باغ گسترده است چینی کاروان

این زمان در کنج این سغوله می باید خزید
ساخت چون شاگرد گلخن تاب آنکه خانمان

نه توان برداشت شادروان پیش این رواق
نه توان در این رواق تنگ تا اردی مکان

۲۴۷

۱۰ بادبان اینجا مراد از پرده باشد ۱۱ گونه نوا و معروف رخسار برهان جامع ۱۲ بهرمان چو قهرمان نوعی از یاقوت سرخ برهان جامع ۱۳ عنان در عنان رفتن کنایه از برابر و متصل یکدیگر رفتن باشد ۱۴ ملحم بضم میم و فتح حا نوعی از جامه ابریشمی ۱۵ سغوله چون نکوله گوشه ۱۶ شادروان چو بادبان برهان جامع ۱۲

گفتم ای فرخنده گلشن گفتم ای نخل مراد / گفتم ای زیبنده بستان گفتم ای سرو چمان

بی بهاری چند غمگین گو مباش هرگز بهار / تو بهار دیگری چند از بهارت داستان

لاله گو دیگر مجنب و ارغوان هرگز مروی / هم لبان چون لاله داری هم رخان چون ارغوان

نه شکوفه سر زند چون این رخ عاشق فریب / نه بنفشه بر دمد چون این خط عنبرفشان

نه چو روشن روی تو دلکش بروید نسترن / نه چو مشکین موی تو خرم برآید ضیمران

سروبن چون قد تو کی سر کشد از جویبار / سرخ گل چون خدّ تو کی بشکفد از گلستان

کی چو چشمت نرگس از سبزه دمیدی سحرساز / کی چو لعلت غنچه از گلشن شکفتی شعرخوان

هم بود جراره جعد تو سیسنبر طراز / هم بود چون دانه چهر تو نیلوفرفشان

رست نیلوفر ز آب این از کنار آفتاب / خفت سیسنبر بخاک این بر بساط پرنیان

گو بمان اندر خلاب و گو بمان اندر سحاب / سرو اندر بوستان و ماه اندر آسمان

آسمان و بوستان را چه افتخار از ماه و سرو / رخ چو ماه آسمانت قد چو سرو بوستان

ماه را هرگز نبوده است آن دو لعل نوشخند / سرو را هرگز نبوده است آن دو جعد مشکدان

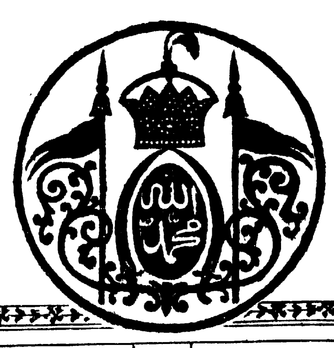
ماه کی آویخت هرگز زلف مشکین از کنار / سرو کی انگیخت هرگز کوه سیمین از میان

چون خزان دیده چمن تا چند آخر بی بهار / ای بهار جان مشتاق ای بهشت دلستان

گر ز سرما سوگواری بر فروز آتشی / آتشی بس بی گزند و آتشی بس بی دخان

آتشی پرتاب همچون روی یار تندخوی / آتشی سیال همچون آب چشم ناتوان

آتشی چون نار ایمن نور چشم شیفته / آتشی چون آب حیوان برگ عمر جاودان

در قدح اندر چو مهر و چون نجم اندر سهیل ... در دماغ اندر چو مغز و چون مغز اندر چو بان

از فروغ آن همی روشن شود چشم ضریر ... از شعاع آن همی پیدا شود راز نهان

هم فتوت را فروغ و هم سخاوت را سبب ... هم شجاعت را توان و هم مروت را روان

اصل رادی بیخ مردی فره فخم آب فضل ... ساز رامش چشم بینش قوت دل قوت جان

گر نبودی جنبش آن چون ازان دادی خبر ... گر نبودی تابش آن کی بدو بردی گمان

جنبشی چونانکه کوئی بر پرد از ساتکین ... تابشی چونانکه کوئی بر جهد از بار دان

در جنان کوثر عجب نبود ازین باید عجب ... کاندران بینی رخ ساقی چو در کوثر جنان

این بهار دلفروز و این شراب خوشگوار ... هان بیا تا ما و تو باشیم شاد و شادمان

در چنین بزم و چنین بستان بیادی در کشیم ... ساغر صهبا بیاد داور کشورستان

دادگر کلبعلیخان بهادر آنکه هست ... داور کشورستان و خسرو هندوستان

دادخواه مرزبان و مرزبان دادخواه ... قهرمان شهریار و شهریار قهرمان

خشم را اسفندیار و مجد را طغرالتکین ... عزم را افراسیاب و عدل را نوشیروان

در سخن حسان نهاد و در سخا قاآن نژاد ... در سخط نود رسرشت و در غزا آرش کمان

کامران چون چرخ و کیوان پاکدل چون ماه و مهر ... حکمران چون دهر و دوران نامور چون بحر و کان

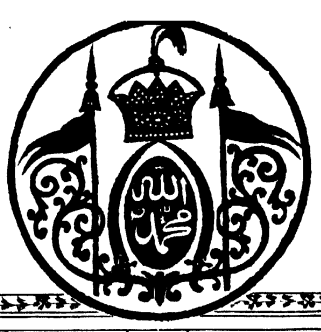
دیگرش کوکب نه بیند یک نظیر از صد نظر ... دیگرش گردون نیارد یک قرین از صد قران

پیل را نوشیده جوشنده شراب از شاه کر ... شیر را بریان نخبیده کباب از کر دران

گر خیال نیزه اش یک شب کسی بیند بخواب ... زان سپس در هر چه بیند زان بر وید خیزران

۲۴۹

ور کسی را نام تیغش بر زبان می بگذرد | جاودانش سودهٔ الماس ریزد از زبان
چون بدشت رزمگه از نعرهٔ مردان جنگ | مقنعه بستاند از رودابه مرد سیستان
هم هوا از ژالهٔ صارم شود چون لاله زار | هم زمین از نیزهٔ شیران شود چون نیستان
منفصل گردد ز بانگ کوس اعضای زمین | متصل آید بجسم خام اجزای زمان
زی صماخ چرخ پوید ویلهٔ طغرل تکین | از مسام خاک خیزد نالهٔ الپ ارسلان
دشت را جای گیا از بر بروید گاو چهر | کوه را جای صدا از دل برآید الامان
او ز قلب لشکر آید یک تنه در رزمگاه | چون یل زابلستان در فتنهٔ مازندران
تیز تک تازد بمیدان پیل بند و شیرکش | مست چون پیل دمان و زفت چون شیر ژیان
دشنه سازد موی اندر سینهٔ شیر عرین | چنبر آرد چرم اندر گردن پیل دمان
ز آبگون صارم هوا آرد چو کاخ زرد هشت | ز آتشین خنجر زمین سازد چو رود عسقلان
دایهٔ دولت جدا اشتبند ز پهلوی تکین | شاه ملک گران گیرد ز آغوش طغان
بر وحوش از جسم شیران تیغ آرد شیده گر | بر طیور از مغز میران تیر سازد میزبان
ماند اندر سوگ ابنا دختر غمگین و نژند | پوید اندر خون مردان چرخ خیزران و فنان
عکس تیغ بهرمان پیکرش در وقت ضراب | سهم رمح کهرباگوهرش در گاه طعان
لعل همچون کهربا آرد بقلب خاره سنگ | مهره همچون بهرمان آرد بمغز بر عمان
چون شود در دشت هیجا ابر تیغش اژدها | ناودان خون شود در بام گردون کهکشان
چون شود در مغز دشمن خم گرزش خانه کوب | توتیای زر شود در پشت ماهی استخوان

جای مروارید مرجان از صدف بیرون جهد / گر بدریا کس نگارد نقش آن تیغ و سنان

جای مرزنگوش زمرد از زمین سر بر زند / گر بهامون کس نگارد نام آن کلک و بنان

هم زبان تیغش آثار فنا را مستدل / هم بنان مجلس آیات اجل را ترجمان

جویدار برگستوان و تنگ بهر باره‌اش / کهکشان چون تنگ گردد چرخ چون برگستوان

ور بخواهد صولجان و گوی در پشت سمند / آفتابش گوی گردد آسمانش صولجان

ای به عدت کامجوی وای بدولت کامیاب / ای بملکت کامکار و ای بطلعت کامران

زائران با زر و سیم و سائلان با ساز و برگ / شاعران با صدر و قدر و راویان با نام و نان

رخش تو گاه جدال و تیر تو گاه قتال / دست تو گاه نوال و طبع تو گاه بیان

دشت پیما چون عقاب و خصم افکن چون شهاب / بحر افشان چون سحاب و گنج پرور چون عمان

دستخوش گشت از سخایت باختر تا خاوران / پی سپر شد با سیاست قیروان تا قیروان

ملک در ظل درفشت چون چمن در فروردین / فتنه از تاب حسامت چون قصب در زعفران

روزگارت تا به بارست با برنده تیغ / کائنات را تبه خوارست گسترده خوان

هم نشان بنهاده مهرت در دل خرد و بزرگ / هم کمند افکنده جودت بر سر پیر و جوان

در روانها نیست غیر از نقش مهرت دستگاه / در زبانها نیست غیر از حرف جودت داستان

رفته در ظل ظلیلت هم سحاب و هم سپهر / خفته در ذیل امانت هم کهان و هم مهان

مدحتت شهد است مادح را که فارغ از شکر / خدمتت سود است مردم را که ایمن از زیان

تا چو چهر دلبر آید باغ در فروردین / تا چو چهر عاشق آید راغ در مهرگان

مهرگان جان خصمت را مبادا ز پی بهار
دشمنت بی نوش و نای حاسدت بی تار و برگ

فروردین عمر یارت را مبادا ز پی خزان
ناصحت با آب و رنگ و یاورت با قدر و شان

مال بادت بی‌قیاس و ملک بادت بی‌کران
بخت بادت بی زوال و عمر بادت بیکران

تصدیق نواب مستطاب اشرف ارفع افخم اکرم والا اعتضاد السلطنه علیقلی میرزا
وزیر علوم و رئیس مدرسهٔ دار الفنون و تمام مدارس دولت و وزیر معادن و
ضرابخانهٔ دولت و وزیر بناهای ایران و وزیر مشورتخانهٔ دولت
عم اکرم حضرت اقدس شهریار روحنا فداه

بر فضل و فضیلت و قدر و منزلت این کتاب برهان باهر و دلیل ظاهر
اذعان و تصدیقی ست که اوستادان ذو فنون و دانشوران ذو شجون نموده اند

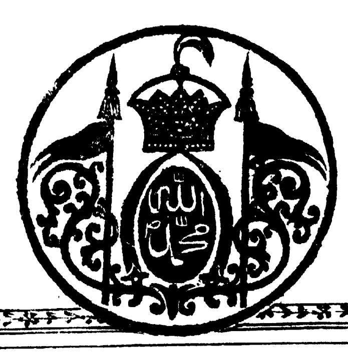
وزیر علوم و معادن و تلگراف دولت علیهٔ ایران

تصدیق جناب جلالت مآب افخم اکرم میرزا هدایت الله وزیر دفتر
یعنی وزیر تمام محاسبات ایران و رئیس مستوفیان عظام و وزیر مشورتخانهٔ دولت

حقیقةً دیوان ممتازی ست و از تصدیق امثال این بنده بی نیاز صنعت خامهٔ سلاطین
و شهریاران مملکت داری و معدلت گستری بحمد الله در نهاد خجسته بنیاد صاحب دیوان
تاج فرخی ادام الله ایام دولته کما هو حقه موجود و در میدان فصاحت و بلاغت
نیز گوی سبقت از سابقین ربوده اند چنانکه جناب فخامت نصاب لسان الملک سلمه الله
قدری مفصل و مشروح در صدر ورقه و جناب مستطاب آقائی دبیر الملک دام مجده

مهرگان ... با یک ... نام ماه ... خزان ... بهار ...

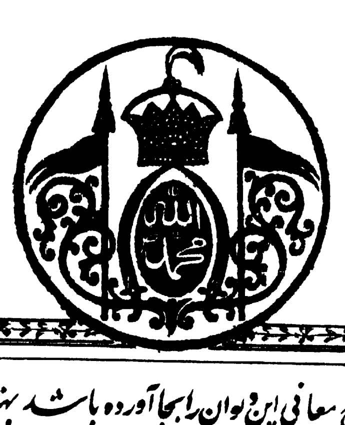
... ذو شجون یعنی
ذو فنون منشی ...
... مستوفی ...
اول ... فاخر ...
اهل دیوان که از دیگر
محاسبان حساب
گیرد ...

در صفحهٔ علیحده معروض و مرقوم داشته اند والحق حق واقع را به بیان و بنان آورده اند

تصدیق جناب جلالت مآب میرزا محمد حسین دبیر الملک وزیر رسائل تمام ایران و وزیر مشورت خانهٔ دولت

از انجاکه از جانب جناب مستطاب لبّ الالباب وقدوة الاصحاب وحید العصر فرید الدهر کاشف اسبل استاد الکل شمس الفلسفه و نفس المعرفه نادرة الزمان و نتیجة الاوان هو الذی افتخرت به الاواخر علی الاوائل السحبان عند بلاغة بیانه و فصاحة لسانه با قلّ ع مدحش از وصف برون ست چه جای ادب ست عالم علوم حضرت صاحب الاجل آقائی لسان الملک صانه الله عن المکاره والالام وحرسه الله لافاضة الفضل علی الانام تحریر تصدیق دیوان منظومهٔ جناب مستطاب فلک جناب شایستهٔ هزار القاب نادرهٔ زمان و معدن علم و عرفان صاحب السیف والقلم وجامع الفضل والحکم حاج الحرمین الشریفین و خادم رسول الثقلین نواب کامکار کامیاب حاجی نواب کلب علیخان بهادر فرزند دلپذیر دولت فخیمهٔ انگلستان و رئیس دلاور اعظم طبقهٔ اعلای هندوستان فرمانگذار دار الریاسهٔ مصطفی آباد عرف رامپور ما دامت بحار علومه زاخرة وکواکب رشده طالعة باین بندهٔ شرمندهٔ حقیر اشارتی رفت اگرچه این بنده را چنانکه بایستی در انشای نثر و انشاد نظم پارسی و تازی دستی نیست که توانم درین میدان ترکتازی کنم لاکن بمجوای اینکه جولاهه و قالی باف بهتر از سائر محترفه و اصناف بدقائق نسج حریر و شال

از آنجا که شرط و شرح معانی این دیوان را بجا آورده باشد بهتر آنکه اظهار عجز کند

وَالعَجزُ آخِرُ حِیلَةِ الاِنسانِ

تصدیق جناب جلالت مآب حسنعلیخان وزیر مختار دولت علیهٔ ایران و

وزیر فواید عامه و وزیر مشورتخانه دولت

چاکر درگاه نیز عذوبت و طلاقت این دیوان را که مجموعهٔ فصاحت و بلاغت است

بهمین صفت و سمت که مرقوم است تصدیق مینماید

تصدیق جناب مقرب الخاقان آقا میرزا علی مستوفی اول دیوان اعلی

پسر مرحوم مغفور قائم مقام

کتابٌ لو انَّ اللیلَ یرمی بمثلهِ لقُلتُ بدت عن هجیرتهِ

ذکاءُ تصدیقات مرقومه خاصةً آنچه جناب فخامت نصاب لسان الملک

دام علوه نوشته اند بر فضل این کتاب مستطاب برهان قاطع و فصل الخطاب

تصدیق جناب مقرب الخاقان میرزا محمد صدیق الملک رئیس دفتر وزارت خارجه

دولت علیه ایران و نایب اول وزارت خارجه

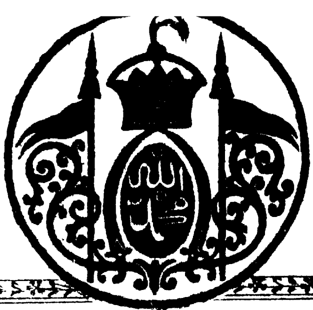
انا عاجزٌ و قاصرٌ عن وصف فصاحةِ و بلاغةِ و سلاسةِ

هذا الدیوانِ کانهنّ الیاقوتُ و المرجانُ و توصیف و تصدیق جناب

قطب المورخین و استاد المولفین و عماد المترسلین و اعظم شعراء المتقدمین من المتأخرین

و افخم الادباء المحققین و المدققین لسان الملک و الملة طاب الله ثراه و بناه و بیانه

۲۵۶

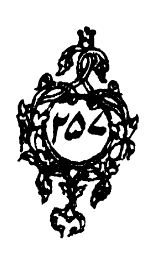
در وصف این دیوان وصف کامل راست راست

و نطق نیک بنده جوان ... خود این حکم راست ...

فی وصف هذا الدیوان صدقاً کاملاً صدق صدقاً حقاً

تصدیق فهرست خردنامهٔ آداب آموز اولوالالباب حضرت زاده منزنسب بینش نهاد دانش حسب عالیجاه مقرب الحضرة الوالا میرزا هدایت خان دانش مستوفی دیوان همایون اعلی ابن عالیجاه میرزا لسان الملک سپهر اعلی الله شانهما

وما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی

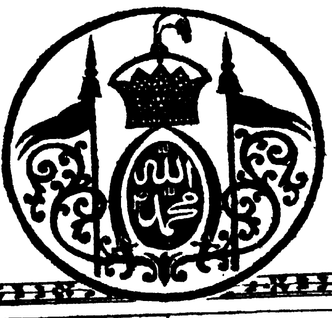

جدول اسامی کتب لغات کاشف معانی بعض الفاظ و محاورات

نام کتاب	نام مولف	کیفیت
برهان جامع مطبوعهٔ عجم	محمد کریم ابن مهدیعلی تبریزی صاحب زبان	مولف این کتاب لغات برهان قاطع و فرهنگ جهانگیری را تنقید کرده بعد حذف مکررات ... در آورده و اسناد مندرجهٔ فرهنگ ... بر حواشی نگاشته و بر حسب فرمان شاهزاده بهمن میرزا همت بر این کار گماشته
برهان قاطع مطبوعهٔ کلکته	محمد حسین دکنی متخلص به برهان	کتابی ست مشهور در لغت فارسی

نام کتاب	نام مولف	کیفیت
بهار عجم مطبوعهٔ دهلی	تیک چند متخلص به بهار	مولف در لغات مستعملهٔ زبان فارسی و مصطلحات آن کتابی غریب مستند باسناد اساتذه تالیف نموده و ابواب تسهیل بر روی هندیان کشوده
صراح مطبوعهٔ کلکته	ابو الفضل محمد	بزبان فارسی ترجمهٔ صحاح است که جوهری در لغت تازی ترتیب داده
غیاث اللغات مطبوعهٔ لکهنو	ملا محمد غیاث الدین متوطن دار الریاسهٔ مصطفی آباد عرف رامپور	مولف در لغات عربی و فارسی و ترکی و رومی و کنایات و مصطلحات و مباحث بعضی از علوم طرح تالیفش ریخته در سنهٔ یکهزار و دوصد و چهل و دو هجری به اختتام رسانید و مردم هند را از تالیفات دیگر مولفین بی نیاز گردانید
فرهنگ انجمن آرای ناصری مطبوعهٔ دار الخلافهٔ طهران	رضاقلیخان متخلص به هدایت ملقب به امیر الشعراء صاحب زبان	مولف لغات متداولهٔ زبان پارسی درین کتاب فراهم آورده به تنقید و تحقیق و تصحیح و تغلیط آنها پرداخته و به تتبع بلیغ اسناد اساتذهٔ اهل زبان با هر لغتی منضم ساخته

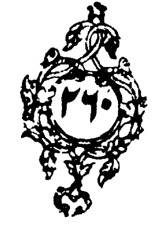

نام کتاب	نام مولف	کیفیت
قاموس مطبوعهٔ بمبئی	مجدالدین محمد فیروزآبادی	در لغت تازی کتابی‌ست مشهور و متداول در دیار عرب و عجم شهرتش از زیادت بیان مستغنی گردانیده
لسان السلاطین قلمی	فضل الله خان پسر عمّ سیف خان	رساله ایست مختصر در تحقیق لغات ترکیه معتبر
منتخب اللغات مطبوعهٔ کلکته	مولوی محمد علی	مولف در سال یکهزار و هشتصد و شانزده عیسوی حسب امر جوزف بیلر بهادر منتخب اللغات را تغییری داده بنای ترتیبش همچو برهان قاطع نهاده
منتخب اللغات مطبوعهٔ لکهنو	ملا عبدالرشید حسینی	مختصریست در لغات تازی بزبان فارسی در عهد شاه جهان پادشاه دهلی تالیف شده
منتهی الارب فی لغات العرب مطبوعهٔ کلکته	مولوی عبدالرحیم ابن مولوی عبدالکریم صفی پوری	مولف درین کتاب حل لغات قاموس بزبان فارسی نموده بترتیب حروف تهجی ضبط فرموده و سر مادهٔ نقلی یا معنی که در آن کتاب نیافته از دیگر کتب معتبره بر آن افزوده

جدول متضمن اسمای رؤسای دار الریاست مصطفی آباد عرف رامپور

نام رئیس	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	کیفیت
جناب نواب علی محمد خان بهادر طاب ثراه خلف الرشید سید داود علی ابن سید یعقوب علی ابن سید دلدار علی حسینی ابن سید ابو یوسف ابن سید محمد طاهر ثانی ابن سید غیاث الدین احمد ابن سید محمد نجم الدین طاهر ابن سید خواجه عبد العزیز ابن سید ادریس ابو المعالی ابن خواجه ابراهیم ابن امام همام موسی کاظم علیه السلام	یکهزار و یکصد و سیزده هجری	سی سال	سوم ربیع الاول یکهزار و یکصد و شصت و دو هجری	استسقا	آنوله	از چهارده سالگی در فراخنای دلاوری و اولو العزمی قدم نهادند و داد مردانگی دادند از کثرت اعوان و انصار و اطاعت گروهاگروه جانبازان جلادت شعار به تیغ بی دریغ و شمشیر کشی سرتاسر ملک کیتهر را قابض و متصرف گردیدند یعنی محمد شاه پادشاه دهلی را گران آمد از حسن اتفاق همدلان او بعضی از تمردپیشگان اهل طریق انحراف سپردند نواب عالیجناب اشکیای شاهی بر استیصال شان مأمور گشتند و گوشه خاطر خاقان زمان از گرد کدورت تنزیه یافت چنانچه اولاً سیف الدین علیخان وغیر آن از سادات بارهه را مغلوب ساختند و ثانیاً بر سر الهیار و رای کلا وغیر او از سرکشان تاختند و دیگر

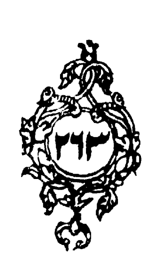
نام رئیس	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	کیفیت
						راکبان و متمردان را در حلقهٔ مطیعان فرمان آن خود کشیدند و همچنین در هفتاد و دو معرکه فتح و ظفر بدست آوردند
جناب نواب محمد فیض الله خان بهادر طاب ثراه	سال یکهزار و یکصد و پنجاه و شش هجری	بست سال	هیجدهم ذیحجه سال یکهزار و دوصد و هشت هجری	برآمدن دل	رامپور	هرگاه جناب نواب علی محمد خان بهادر طاب ثراه وفات یافتند سران فوج بغی ورزیده بر اکثری از ممالک قابض و متصرف آمدند اندکی از ملک بدست هر یکی از فرزندان نواب غفران مآب درآمد هرگاه میانهٔ نواب شجاع الدوله بهادر وزیر الممالک اوده و حافظ الملک از عروج نواب مؤید من الله مورث اعلی جنگ افتاد و حافظ الملک کشته شدند نواب محمد فیض الله خان بهادر دومین فرزند نواب غفران مآب بر رامپور و محالات آن فرمان فرما گردیدند از طفلی آثار شجاعت و پردلی از ناصیهٔ حال حضرت ایشان پیدا بود

نام رئیس	تاریخ ولادت	مدت ریاست	تاریخ وفات	سبب وفات	مدفن	کیفیت
						چنانچه در چارده سالگی از افغانستان بهمراهی احمد شاه درّانی تورمخ نامی پهلوانی زبردست را که تنها و بیاسا رسانیدند و قلعه سبزوار را مفتوح کردانیدند بکمال ورع و تقوی آراسته بودند و به تبعیت سنت نبوی پیراسته و بنای شهر مصطفی آباد عرف رامپور ریخته همان عالیجناب معلی القاب است
نواب محمد علیخان بهادر طاب ثراه	سال یکهزار و یکصد و شصت و شش هجری	بیست و چار روز	بیستم صفر سال یکهزار و دوصد و نه هجری	قتل	رامپور	بعد وفات پدر عالیمقدار خویش بر مسند ریاست متمکن کردیدند و بسی بر نیامد که از دست سران فوج مجروح و معزول شدند و در حالت زخمداری یک ماه و هفت روز بسر برده جان دادند
جناب نواب غلام محمد خان بهادر طاب ثراه	یکهزار و یکصد و هفتاد و شش هجرے	سه ماه و بیست و دو روز	ششم جمادی الآخره سال یکهزار و دوصد و سی و هشت هجری	عارضهٔ فالج	نادون	بعد زخمداری نواب محمد علیخان بهادر برادر بزرگ خود مسند آرای ایالت کشتند و در اشاعت امور خیر کوشش بلیغ بکار بردند سرکاه با نواب آصف الدوله بهادر

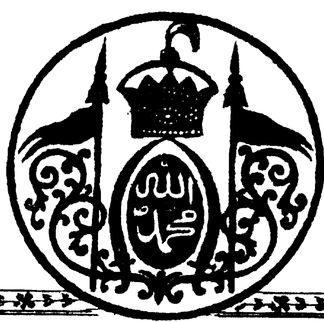

نام رئیس	زمان ولادت	مدت عمر	زمان وفات	سبب وفات	مدفن	کیفیت
						در ساحت فتح گنج غربی اتفاق جنگ افتاد دست از ریاست کشیدند و بنا بر ادای فریضه حج سفر حجاز پیش گرفتند و هنگام مراجعت در ریاستهای متعدده بست و دو مهم عظیم سر کردند و عاقبت در مقام نادون اقامت ورزیدند
نواب احمد علیخان بهادر طاب ثراه	یکهزار و دو صد و یک هجری	چهل و سال	بست و پنجم جمادی الاولی یکهزار و دو صد و پنجاه و شش هجری	سرسام	رامپور	هرگاه جناب نواب غلام محمد خان بهادر طاب ثراه ره سپر حجاز گردیدند بپای مردی نواب آصف الدوله بهادر بر مسند نواب محمد علیخان بهادر پدر خود متمکن گشتند
جناب نواب محمد سعید خان بهادر طاب ثراه	بستم رجب روز جمعه یکهزار و دو صد هجری	پانزده سال و بست و یک روز	سیزدهم رجب یکهزار و دو صد و هفتاد و یک هجری	عارضه سل	رامپور	بعد ارتحال نواب احمد علیخان بهادر پسر عم خود بحسن تدبیر حقوق خویش را در پیشگاه گورنمنت به ثبوت رسانیده حکمران این ریاست گردیدند و سند ایالت را

نام رئیس	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	کیفیت
						زیب و زینتی تازه بخشیدند فوج اشل فوج سرکار انگریزی آراستند و محکمها را بمیزان پیراستند ریاست را رونقی تمام و نظم و نسق ملک را بنای خوب نهادند بالجمله به نیکنامی و حکمت پناهی و فطانت و دستگاهی مدت حیات بسر بردند
جناب نواب محمد یوسف علیخان بهادر طاب ثراه	پنجم ربیع الآخره سال یکهزار و دو صد و سی و سه	ده سال و چهار ماه و یازده روز	بیست و چهارم ذیقعده سنه یکهزار و دو صد و هشتاد و دو	سلطان	پرامیو	بعد ارتحال پدر بزرگوار بر مسند سروری جلوس فرمودند و رونق ریاست را از آنچه بود افزودند در سال یکهزار و هشتصد و پنجاه و هفت عیسوی هم خاطر ملک نمودند و هم تحفظ مرادآباد ملحوظ نظر داشتند و فیروزشاه باغی را از آنجا بدر کردند از برتش انڈیا ملک تعلقه خواجی یک لک و بیست و هشت هزار و پانصد روپیه با اختیارات دیوانی و فوجداری تا قیام ملک یافتند و تمغای ستاره هند و خطاب فرزند دلپذیر دولت انگلیسیه فراچنگ آوردند و به کسب علوم و فنون خاصه منطق همت گماشته بودند و شعر هم سلیس میفرمودند چنانچه دیوانی مختصر در ریخته از نتایج طبع ایشان یادگار است

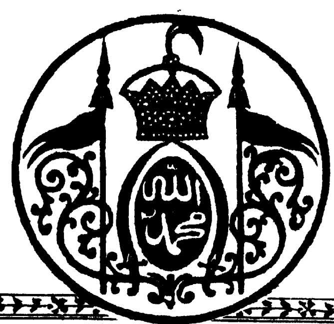

ذکر سراپا سرور عالیجناب معلی القاب حاجی حرمین شریفین زائر روضه مطهره شهنشاه خافقین جناب نواب کلب علیخان صاحب بهادر مشیر قیصر هند فرزند دلپذیر دولت انگلیسیه رئیس دلاور اعظم طبقه اعلای ستاره هند دام ملکهم و اقبالهم

ولادت باسعادت صباح روز یکشنبه بستم ذیحجه سال یکهزار و دو صد و پنجاه هجری مطابق نوزدهم اپریل سال یکهزار و هشتصد و سی و پنج عیسوی ست چون از عمر شریف سی سال و یازده ماه و چار یوم سپری شد همینکه حضرت فردوس مکان نواب محمد یوسف علیخان صاحب بهادر طاب ثراه پدر عالیقدر آن مهر سپهر ریاست مداری برحمت ایزدی پیوستند بست و چهارم ذیقعده سال یکهزار و دو صد و هشتاد و یک هجری مطابق بست و یکم اپریل سال یکهزار و هشتصد و شصت و پنج عیسوی روز آدینه بعد نیمروز بر وساده فرمان فرمائی و مسند حکمرانی جلوس فرمودند در سال یکهزار و دو صد و هشتاد و نه هجری شوق ادای فریضه حج در دل فیض منزل جا گرفت بست و دوم ماه مبارک رمضان نخست لشکر کوچ بست و سوم ماه مذکور سحرگاه بنفس نفیس با چند ارکان دولت عَلَم نهضت افراختند و باعزاز و اکرامیکه جز سلاطین و بحری را دست ندهد از حج و زیارات مشرف گردیده ششم محرم سال یکهزار و دو صد و نود هجری باز اتفاق ورود مسعود در دار الریاسه افتاد از عمر شریف سال چهل و هفتم و مسندنشینی را سال شانزدهم باشد نه صد و چهل و پنج میل کسری از اراضی مربع زیر حکم عالی ست و تعداد مردم بر حسب مردم شماری سال یکهزار و هشتصد و هفتاد و دو عیسوی پنج لک و هفتاد هزار و چار صد است و اختیارات قتل و قصاص و دیوانی و فوجداری کاحقه حاصل بالجمله در صنعت کمال از روسای پیشین شریک غالب بوده اند و کمالات آخر برآن افزوده چنانچه محصول غله را معاف فرمودند و بنای زکوة اموال نهادند در محاربه روم و روس دو لک روپیه به مجروحان قسطنطنیه عطا فرمودند و در آرایش شهر و اکثار عمارات بر جمله فرمان روایان گذشته فائق آمده

و اہل کمال سر طبقہ را گرد آوردہ اند و شبانہ روز توجہ عالی برین کار بند دل می مانند اکثر علوم متداولہ و غیر متداولہ مہارت کلی دست دادہ و گاہ گاہی الشعر نثر کرامت فرمایند سہ مجموعۂ نثر در فارسی یکی ترانۂ غم دوم قندیل حرم سوم تحفۂ خسروی و یک در ریختہ موسوم بہ بلبل نغمہ سنج و چہار دیوان در ریختہ یکی نشید خسروانی دوم ستنبوی خاقانی سوم درۃ الانتخاب چہارم توقیع سخن و یک دیوان فارسی مسمی تبلج فرحی از نتائج افکار گہر بار ست ایزد تعالی و تقدس باغ اقبال ہمچو فرمان روای عدیم المثال و مرشد زادہ کامگار جناب محمد مشتاق علیخان بہادر سرا پا اجلال را دائما از صدمۂ خزان مامون و مصون دارد بالنبی و آلہ الامجاد

تاریخ منشی مظفر علیخان بہادر اسیر

زطبع شہ چو عیان شد تجلی معنے
زطور حضرت موسی بشوق دید آمد
اسیر مصرع تاریخ طبع دیوان گفت
بسر زمین سخن آسمان پدید آمد

۱۲۹۶

تاریخ منشی محمد اسمعیل حسین منیر

دیوان خدیو دادرس شد مطبوع
خوش تافتہ از برج بیان شمس فیوض
گفتم دو مصرعی دو تاریخ منیر
اشعار خداوند جہان شمس فیوض

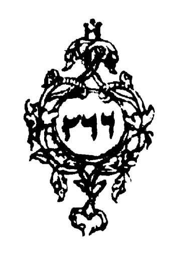
۱۲۹۶ — ۱۲۹۶

تاریخ منشی صابر حسین صبا

چون کلام شہ خرد آگاہ
گشت شمع حریم نور بصر
سال طبعش صبا بخیرہ بگفت
سخن جان نواز و جان پرور

۱۲۹۶

تاریخ ترتیب دیوان از منشی گوبند پرشاد صبا

فرمان دهِ رامپور کز اقبالش
ترتیب نمود تازه دیوانِ لطیف

هر دم بترقی ست ملک و مالش
شد مشرق آفتاب معنی سالش

۱۲۹۴

تاریخ عبدالقادر خان واقف

بملک سخن ریخت لعل و گهر
چو مطبوع گردید واقف نوشت

زهی فکر نواب عالم پناه
پی سال تاریخ آن نظم شاه

۱۲۹۶

تاریخ محمد زمان خان بسمل

چو شد طبع دیوان خاقان اعظم
رقم زد چنین سال آن کلک بسمل

که دارد بر و رشک نظم نظامی
کلام گهر تاب شاه گرامی

۱۲۹۶

تاریخ محمد احمد قسم خلف منشی امیر احمد

چو شد مطبوع دیوان خدیوی
قسم این مصرع سالش رقم زد

که باب فیض او عالم پناه ست
گهر ریزی کلک پادشاه ست

۱۲۹۶

تاریخ محمد فصیح الزمان خان خلف کوچک شیخ محمد وجیه الزمان خان مرحوم

در ملک پارس رفت کلام خدیو هند
مطبوع گشت چشم و دل روزگار را
تاریخ طبع آن قلم فکر من فصیح

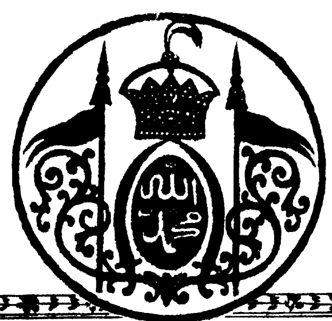
چون مردمک بدیدهٔ اهل عجم نمود
معنی و لفظ شیفتهٔ حُسن هم نمود
تا بن مهر اوج فصاحت رقم نمود

۱۲۹۶

تاریخ حقیر امیر احمد امیر

در انجمن معنی سلطان سخن آرا

شمع عجبی افروخت از شعلهٔ بابنیا

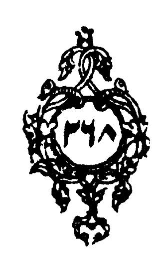

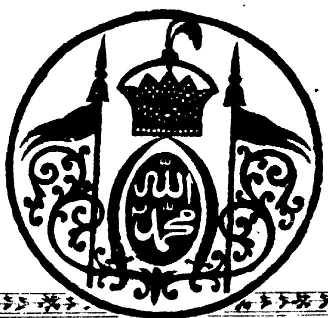
ان شمع بود دیوان آن شعله بود مضمون — پیداست ز لمعانش رنگ همه دانیها
از هند بایران شد وز پارس بهند آمد — هر ملک معطر گشت از عطر فشانیها
در پارس همی بالد زین نظم زبان دانی — در هند همی جوشد زین بحر روانیها
مطبوع شد و گفتم تاریخ امیر آنرا — چون هند عجم نازید از شوخ بیانیها

١٢٩٦

خاتمة الطبع

خدایا ای پای گذارش بندهٔ ظلوم و جهول شکسته است راه حمد تو نتواند برید معذور دارش
بنی البرایا دست نیروی نگارش این هیچکارهٔ بوالفضول خسته است در غرر نعت تو در سلک
عبارت نیارد کشید مجبورش شمار و درداکه نه حمد الهی صورت بست و نه نقش نعت رسالت پناهی
برکرسی نشست از ننگ ناکسی می میرم و در زندان غم اسیرم لاجرم بر سرور اصفیا و سرور
انبیا و آل پاکش و اصحاب جلالت مآلش درود و سلام می فرستم تا جبر نقصان نماید و تلافی
مافات فرماید صلوة الله البر الرؤف الرحیم علی محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب خاتم النبیین
و سید المرسلین و امام المتقین و رحمة للعالمین و سلامه علیه و علی آله و اصحابه و اولاده و ذریته الطیبین الطاهرین
و علی ازواجه الطاهرات امهات المؤمنین ما دامت السموات والارضین اما بعد سامعه کو که داؤدی نغم
من گوش کند و باصره کجا که همایون رقم من نگرسته خویشتن را فراموش مرحبا نیک آمدی ای سامعه
شنیدنی ست و خوش رسیدی ای باصره دیدنی که شاه دارای فلک تخت فریدون سپاه سکندر بخت
جمشید دستگاه قدر قدرت قضا صولت کیوان رفعت مشتری سیرت بهرام سطوت خورشید شوکت
ناهید بهجت عطارد فطنت قمر طلعت سهیل میمنت صاحبقران احمد نامداری عظیم الشان عصر کامکاری معلی القاب عالیجناب

حاجی حرمین شریفین زائر روضهٔ مطهرهٔ شهنشاه خافقین نواب کلب علیخان صاحب بهادر
مشیر قیصر هند فرزند دلپذیر دولتِ انگلسیه رئیس دلاور اعظم طبقهٔ اعلای ستارهٔ هند
شهریار معدلت دستور والی دار الریاسة مصطفی آباد عرف رامپور لازال مستقراً علی مسند العز
والجلالة ومستبدًا فی امر الامارة والایالة با وصف ادای فرائض ملت واشتغال به مهمات مملکت
در سر علم و فن گوی سبقت از ذوفنونان سلف و خلف ربودند و رحیقِ تحقیق و تدقیق از ساغر تمیز
علوم مختلفه و فنون متنوعه پیمودند خاصه چون بزم سخن آراستند انوری دیگر شمع دعوی بنفروخت
و آذری سپند کردار در نار رشک و حسد سوخت شاهد مدعایم دیوان **تاج فرخی** ست
که در عجمی زبان ست و قالب سخنوری را روان مخزن اسرار ست و مطلع انوار کان فصاحت ست
و جان بلاغت مصاریعش مصاریع ابواب الجنان باشد و اشعارش بر شعری نرگسی زنان

لفظش دل می رباید و معنیش روح می فزاید کلامیست معجز نظام که تقریر تعریفش را لسان
کلیم اللهی درخور و تحریر توصیفش را قلم از شاخ نخل طور سزاوارتر المختصر هرگاه انشایش به انجام
رسید و املایش روی فرجام دید بواسطهٔ دولت فخیمهٔ انگلیس به مستقر الخلافه طهران بسر آمد فصحای
روزگار سر حلقهٔ شعرای دهور و داد دار ادیب نحریر لبیب عدیم النظیر مظهر انوار عظمت مصدر آثار کرامت
صاعد ذروهٔ معالی و مناقب عارج رتبهٔ مفاخر و مناصب جناب مستطاب عالیجاه مقرب
الخاقان مؤتمن السلطان میرزا محمد تقی خان سپهر تخلص ملقب به لسان الملک مستوفی اول
دیوان همایون اعلی سلطنت ایران ضاعف الله تعالی کماله و ادام علی الانام ظلاله با ارمغانی
چند ارجمند فرستاده شد و بنای روانیش نهاده و مقارن اوان مزبور گرامی منشی یگانهٔ زمانه

آغا محمد علی شیرازی نثار تخلص شال‌ها فرستند و بدان صوب شتافتند عالیجاه میرزا لسان الملک را لعدل

و وصولش بحضرت آنکه برافرازندهٔ رایات شاهی برافرازندهٔ نور الهی بسر گردنکشان

و تاجداران + پناه خسروان و شهریاران + داور دوران ملک الملوک ایران و توران ابو المظفر سلطان

صاحبقران السلطان بن السلطان بن السلطان بن السلطان والخاقان بن الخاقان بن الخاقان بن الخاقان السلطان

ناصر الدین شاه پادشاه قاجار شهنشاه تمام ممالک محروسهٔ ایران لازالت رایات دولته مرفوعة الی قمة

السماک و آیات شوکته مکتوبة علی صفحات الواح الافلاک اندر سفر بودند در مطالعهٔ آن درنگی روداد زمانیکه

دائرهٔ دولت سلطانی را رجوع بمستقر الخلافه افتاد اجازت مطالعه فراچنگ آوردند و بحکم الامر فوق الادب

در بعضی از مواضع محو و اثباتی بکار برده تقریظی در آخر ثبت کردند و فخامت نصابان آخر بر آن تصدیقها

نگاشتند و سپس با قصیدهٔ مدحیه و نامه و قطعه در جواب نامهٔ اعلیحضرت خدیو کیهان ابده الله تعالی

باللطف الابدی ملکه و اجری بالفیض السرمدی فی بحار العظمة والابهة فلکه بسفارت رفیع المرتبه میرزا

محمد صالح بیگ یکی از نظر کردگان عین عنایت خویش همپایهٔ بلند پایه آغا محمد علی شیرازی ارسال داشتند

هزاران هزار شکر آفریدگار نهان و آشکار که در ماه ذیحجه سال یکهزار و دو صد و نود و شش هجری ذیل

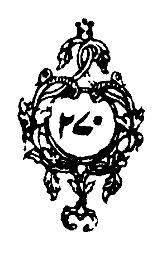
بذیل قصیده و قطعه و تقریظ عالیجاه میرزا لسان الملک و تصدیقات فضلای طهران جلیل که نخستین در کشف اسامی کتب لغت

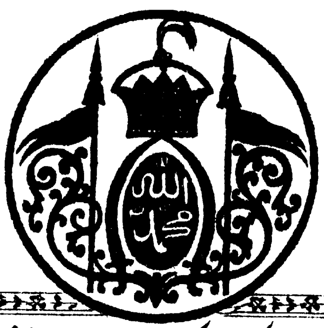
کاشف معانی الفاظ مغلقهٔ قصائد دیوان بهجت عنوان کافیست و پسین در شرح احوال این پاسکتاه و فرمانروایانش

وافی به تصحیح و تحشیهٔ ملازم خاص بارگاه عرش اشتباه منشی امیر احمد امیر تخلص در مطبع تاج المطابع دار الریاست

مصطفی آباد عرف رامپور کحلی سلب طبع پوشیده و چشم مجنون صفتان وادی سخن جلوهٔ لیلائی نمود

و درهای سور و سرور بر روی سخندانان گشود

بودند همگنان مگر آن خسته تن نبود

عیادتم بطریق ستم شعاری بود | که روبروی من از غیر شرمساری بود

هزار بوالهوسان بعد من بخاک شدند | سه مرا مگر آهنگ سوگواری بود

سپاه غمزه تو فوج غم بمن بخشید | فلک بروز ازل این چه شهریاری بود

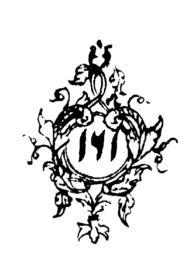
تو چند آئی ای سنگدل بدلداری | از آن زمان که مریضت بدم شماری بود

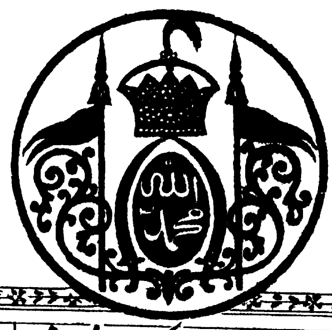
دریغ حسرت یکباره دیدنت خون کرد | دل مرا که در آن صد امیدواری بود

بقبر کشته ناز تو رفتم و دیدم | تن و جان و دلش وقف آه و زاری بود

فغان که لعل لب یار بوسه داد بمن | دمی که شوق مرا عزم جان نثاری بود

سحر بعارض خورشید از آن تمتع شبنم | که دوش در بر من آن مه حصاری بود

نزار محفل عشرت شکسته شد تو آب

بگو که دوش ترا این چه بیقراری بود

دور از تو ماندن از دل بیتاب دور بود
لیکن برای صبر جدائی ضرور بود

صد عشوه و کرشمه و دادی لمحه را
در قسمتم همین دل کاب ناصبور بود

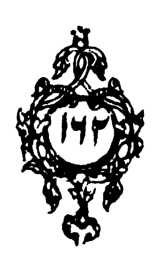
از سجده گشته برق تجلی جبین من
شاید که آستان تو از سنگ طور بود

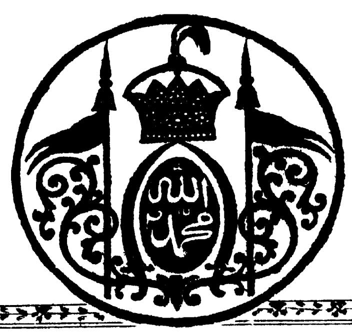
صبرم نداد و داد غمت در ازل مرا
از جلوه ات بعقل قصنائم قصور بود

در کوی تو بدوش ملائک رسیده است
تابوت بیکسی که زناش نفور بود

شاید نیامدی بسر خسته نزار نه
کش وقت واپسین نگهی سوی حور بود

در غیبتم نصیب عدو شد نزار حیف
آن اضطراب دل که مرا در حضور بود

یک ناله ام به نیم نفس آشکار کرد | خوفی که خلق را ز دمِ نفخ صور بود

نواب حالِ وصلِ عدو ناشنیده مرد
بر جانش آفرین که چه مرد غیور بود

گاهی دلی برند و گهی قصد جان کنند | با ما اجل نکرد که این دلبران کنند

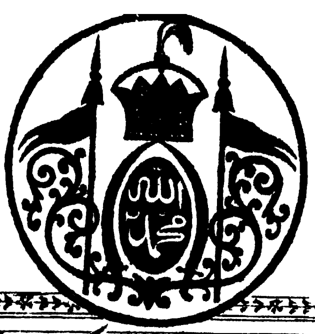
جمع اند عاشقان سرِ راهِ رضای تو | میرند یا زیند بگو تا همان کنند

کردم ز راهِ مصلحتی دعویِ دروغ | ای وای گر حبیب مرا امتحان کنند

این جور دیگرست که ترکانِ فتنه گر | گیرند دل ز دستم و عارض نهان کنند

ای گریه وصال بعشاق تیره روز | بگذار طاقتی که شب غم فغان کنند

آنانکه از حدیثِ عدو جان همی‌دهند | آه از دمی که با تو همانش گمان کنند

کردی بسی جفا زازل ای فلک کنون | بگذار یک دو جور که رعنا بتان کنند

نواب زیر خنجر بیداد دم نزد
صد مرحبا که اهل وفا اینچنان کنند

یاران چرا بدیر و حرم جستجو کنند | آیند و در حریم دلم دید او کنند

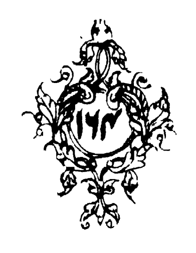
بوی محبت تو دمد از مزار من | گر خاک تربتم به پس مرگ بو کنند

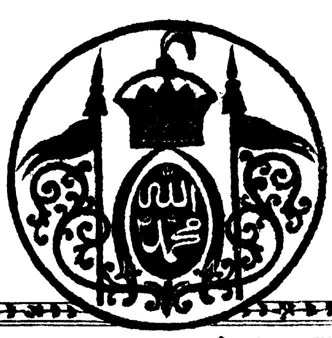
جمعه است محتسب ز در میکده رو | تا میکشان بباده حمرا وضو کنند

شرمنده ام به پیش ندیمان که جیب را | تا چند پاره سازم و تا کی رفو کنند

یارب بحیرتم که چه سازند در وصال | آنانکه روز و شب بفراق تو خو کنند

جانم فدای عالم مستی که میکشان | در بزم باده از سر زاهد سبو کنند

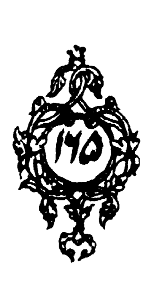

گاهی که لاف مهر و محبت زنی چو شمع
آنوقت کاش با تو مرا روبرو کنند

ای بس عجب ز عربده جویان که ظلم و جور
بر دوستان خویش برای عدو کنند

بیخود شده به بوی گل مرقدم ملک
آه از دمی که این دل پر داغ بو کنند

نواب را بکُش به ادای که دیگران
صد جان دهند و جلوه مرگ آرزو کنند

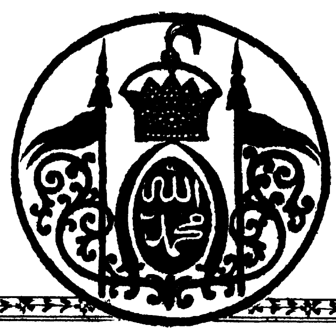

دوش در میکده این مژده بمستان دادند
که شما را دو جهان رندی و ایمان دادند

گل که افشاند بمرقد که مبارکبادم
عندلیبان بد و صد نغمه و الحان دادند

از ازل کشمکش محنت و طغیان بلا
بهر آرایش گیسوی تو فرمان دادند

روز محشر عوض نامهٔ اعمال مرا
پاره چند ز صد پاره گریبان دادند

نرگسِ شوخِ ترا مست نمودند زنان
چشمِ بخوابِ مرا خوابِ پریشان دانند

بعد عمری بر دست خاک شدم شکرِ خدا
آنچه مرغوبِ دلم بود بمن آن دادند

دی بیادِ تو همی رفت بگلشن نواب
بخرامی که دو صد مست بر آن جان دادند

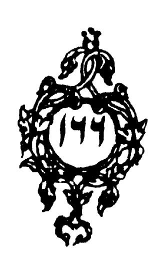
کشتگانت نه همین حسرتِ دیدار بردند
بلکه در عشقِ تو اندوهِ فراوان بردند

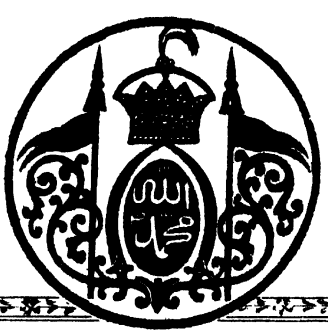
بهر آرایشِ فردوس شنیدم که ملک
پاره های دلِ پرخونِ شهیدان بردند

آن نگارم که بصد حشر نجنبد ز جا
نازنینان بیکی جلوه خرامان بردند

هر کجا رفت مقامی بقیامت لیکن
بختِ بد بین که مرا جانبِ زندان بردند

عاشقانت زرهِ شوق ببازارِ ازل
نقدِ دل داده متاعِ غمِ هجران بردند

زاهدان را نتوان گفت مراقب بخدا | چون بدیدند رخت سر بگریبان زدند

بود نواب همان خسته زلفت گویا

از سر کوی تو با حال پریشان زدند

تا بر رخ تو سلسله عنبرین رسید | آهم ز دل بذروه عرش برین رسید

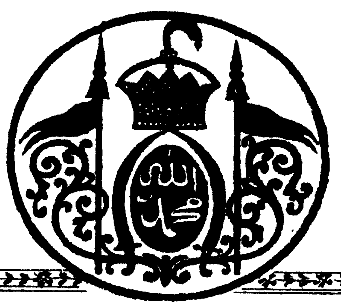
برخاست خاک من که زند بوسه بر رکاب | آن شهسوار حسن چو بر پشت زین رسید

سرگرم شیون اند چرا حاملان عرش | شاید که ناله ام بسپهر برین رسید

روزی نشد که در شب هجر تو بشنوم | کاینک ز مهر آن صنم دلنشین رسید

خواهد شدن قیامت دیگر بروز حشر | با این خرام ناز چو آن نازنین رسید

از شعله جحیم چراغان نکرده اند | آفت بجانم از نفس آتشین رسید

خوش آمدی نازنین ببالین من ولی
وقتی که نوبتم بدم واپسین رسید

از من مپرس قصهٔ نوابِ خستهٔ جان
برخیز و خود ببین که چه بر آن غمین رسید

مگر امشب دعائی از دلم بر چرخ هفتم شد
که آثار اثر ز آفاق چون مهر و وفا گم شد

چرا ای کس میجوئی نشان جانِ زار من
شب عمر کی آوخ بابن آن طرز تبسم شد

بقتلم برگشا بازو مترس از طعن بدگوئی
که این تهمت ز اول حصهٔ افلاک و انجم شد

مخواه از من بروز حشر خود یار جوابش کو
دهانم بسته خاموشی چو او محو تکلم شد

سر کسی را که تو قدرش ندانستی تمام آخر
پی ویرانی کون و مکان پای قلم شد

کدامین تشنه لب ساحل وصلش رسید امشب
که در بحر سپهر آبگون جوشِ تلاطم شد

